

Luceafărul

III

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **45-46** (583-584)
Miercuri, 18 decembrie, 2002

„Cert este că nu trebuie să faci eforturi de memorie și nici să te fi trezit după Revoluție «opinioman», după fericita expresie a unui cunoscut editorialist, ca să-ți dai seama de coincidența dintre demagogia parlamentară din vremea lui Caragiale și demagogia contemporană. E suficient să ne referim la problema retrocedării pământurilor și a altor proprietăți.“

(*valeriu filimon*)

i.l. caragiale

convorbiri incomode

**stelian
tăbăraș**

Cenzorii cei mari erau la edituri. *Zilele cele scurte* a stat la „Cartea Românească“, necitită, peste doi ani: „Acum nu e momentul!“, „E bună, îmi place, dar anul ăsta e Conferința Partidului, or, tu nu scrii actualitate“. În cele din urmă mi se sugera că ar fi citit-o Preda și că el nu prea „dă drumul“ la alții care scriu tot despre țărani. Deceționat, dar și furios, am cerut să-i arăt ceva la paginile 41-42. (Era vârsta mea.) A scos manuscrisul îngălbenit ca tutunul. Paginile respective fuseseră lipite de mine cu pelicanol, ca să-i arăt că nici n-a deschis-o. Erau tot lipite.

pag 35-37

literatura lumii

**JOSEF K., CITATELE
DIN STALIN
ȘI HEINRICH BÖLL**

marcel reich-ranicki

arta lumii

„Nu am crezut vreodată
că voi monta *Revizorul*“

serghei cerkasski

pag 38-39

horia gârbea:

Siluate de luptători în zarea Câmpiei

Un grup de scriitori, locuitori sau originari din Teleorman, s-au strâns într-un grup numit pe cât de simplu, pe atât de ambițios "Mileniul 3". Mileniul cu pricina abia a început și cine știe dacă până la sfârșitul lui se va mai ține minte ceva din tot ce-a fost literatura noastră din primul deceniu al acestei mii de ani. Poate că da? Oricum, nu ne rămâne decât speranța și încercarea de a ocoli uitarea.

Scriitorii din Sud de care este vorba sunt în orice caz optimiști, tenaci și solidari în încercarea de a înfrunta vremea. Asta e foarte bine. Creațiile lor le cunosc destul de amănunțit, ceea ce, fără îndoială, este meritul autorilor. Nu-i mai puțin adevărat că o modestie și o timiditate peste marginile îngăduite îi determină să păstreze o rezervă, când sfioasă când orgolioasă, față de zbuciumul lumii literare "de la centru". Ei preferă propriul golf, mai ferit de furtuni vizibile. Deși, din câte știu, în tradiția românească greu de dezmințit, lumea culturală mică, dar vie a Alexandriei și Roșiorilor nu-i lipsită de adversități și polemici.

Este cu atât mai remarcabil că, trecând peste diferențe incerte de generație, stil, gen literar și câte alte lucruri despart scriitorii, ei s-au hotărât la o faptă comună. Treisprezece poeți, prozatori, critici vor să spargă ghiionul numărului nefast și să se impună printr-un volum.

Despre o direcție unică și un stil comun nu poate fi vorba. Unii s-au născut în prima jumătate a secolului al XX-lea, alții mult mai curând. Unii practică un lirism pur tradițional de o formă aproape polemică față de înnoirile genului. Alții caută să se afirme tocmai prin teribilism. Nu numai vârsta, ci și experiența literară le sunt destul de diferite autorilor noștri. Aceste diferențe apar vădit pentru că, dacă ar fi să numesc totuși un punct de convergență al scriitorilor din culegere, el este sinceritatea față de public și de propriul lor scris. Autorii nu recurg, nici măcar ca procedeu (și nici măcar cei mai experimentați dintre ei) la disimulare. Ei practică o artă afirmativă, expositivă și transparentă, indiferent de gen. Cititorul ar putea aproape să se întrebe dacă n-au hotărât în prealabil, în diversitatea lor, să-și găsească drept unică trăsătură de unire exprimarea necontrafăcută, uneori ingenuă, alteori bătaioasă, câteodată sfidătoare, după temperament.

Dincolo de această caracteristică, amănuntul exterior al apartenenței la un spațiu geografic unic nu unifică în nici un fel creațiile din volumul de față. Ar fi și greu acum, când, vrem - nu vrem, și literatura plătește tribut globalizării. Chiar este mai bine, pentru

că astfel cititorul poate să aleagă dintre creațiile înfățișate pe acelea care i se par mai potrivite cu propriul gust și astfel este imposibil să nu găsească un text pe placul său.

Volumul nu este o antologie propriu-zisă, ci o culegere de texte în care fiecare autor a pus ceea ce a crezut că-l reprezintă mai bine. Este neîndoielnic faptul, transparent chiar în multe dintre lucrări, că autorii au încercat să se impună cu orgoliu prin calitate și originalitate, imprimând adânc marca personală pe grupajul alcătuit.

Rezultă astfel, așa cum spuneam, o punere laolaltă de "diversități", o adunare a deosebirilor, un concert polifonic la capătul căruia un cititor exigent va rămâne sigur măcar cu o amintire, iar unul indulgent cu un caleidoscop de senzații agreabile care-i solicită simțuri și simțiri diferite, care-l lovesc în părți deosebite ale sensibilității ca un "jacuzzi" literar.

Aceste considerații preliminare asupra totalității volumului nu pot amâna totuși prea mult momentul în care, iată, cititorul este chemat să se rostască asupra fiecărui autor în parte. Cei pe care i-am cunoscut și personal vor avea avantajul unui portret mai aplicat și mai caracterizant, dar și dezavantajul tendinței mele irepresibile spre caricatură. Nu voi fi din cale-afară de reverențios cu confrății mei din Câmpia de Jos convins fiind că suprema dovadă de prietenie și colegialitate este arătarea necosmetizată a personalității autorilor și a specificității operei.

Încep cu ALEXANDRU CUTIERU, consătean cu Marin Preda și care, spre deosebire de Marele Moromete, a ales să-și ducă zilele și cariera profesională, de altfel eminentă, în comuna lui natală. Alexandru Cutieru este un poet timid și orgolios totodată, bine școlit în materie de literatură și cu vaste lecturi. Semănând la înfățișare mai degrabă cu un ardelean și la fel de riguros în scris, Cutieru are aerul unui Titu Herdelea stabilit în Bărăgan. Comentarii îi recunosc introvertirea de "martor exclus al firii". El însuși tot pregătește în tăcere, de ani buni, volume de versuri și eseuri, cu o scandalosă autoexigență. După această carte colectivă, cred că va trebui să atace decisiv debutul editorial în volum propriu.

PAUL AMET este decanul de vârstă al autorilor prezenți în volum. Prin cele trei volume de versuri tipărite, el se prezintă ca un profesionist al liricii. Paul Amet este un tradiționalist nedisimulat, recurgând la metru popular. Poezia sa, cu rimă bogată, se referă la elemente de decor rural: gard, șanț, iarbă, cai, podișcă. Metafora se construiește prin acumularea obiectelor care, privite împreună, capătă un sens ce le transcende. Meditația e resemnată ca în doine, expresivitatea pigmentului neologistic izbutește. Simțul elegiac al lui Paul Amet amintește adesea de poetul Zaharia Stancu: "Obrazu-mi descrie un talaz,/ Apele mari încărunțesc/ Alt cer se-așează pe grumaz/ Ca un declin dumnezeiesc".

"Profesor de literatura română, autor a patru cărți și patru copii". Așa se prezintă CONSTANTIN T. CIUBOTARU, personaj pitoresc, apariție de un insolit căutat. El amintește de un Moromete combinat cu Coccoșilă, dar în același timp de un personaj de provincie italiană în genul celor din *Amarcord*. Omul are vervă, cultivă și în operă dialogul, se consacră drept hătru contemplând cu maliție prostia universală a lumii și amuzându-se de proasta ei alcătuire. Se ia de altfel singur în râs, construind "dramolette" care vin dinspre Băieșu și Mazilu. Spațiul e rural și citatin deopotrivă. Personajele sînt privite fără cruțare. Descripția e abilă: "M-am lăsat ispitit de vinul răcoros, un vin foarte plăcut, ca răsuflarea brizei și roua dimineții, un vin care te păcălește și nu-i simți tăria decât prea târziu." Și trădează indubitabil un cunoscător!

IULIAN BITOLEANU este prezent în carte prin fragmente critice fundamentate și serios tratate ca un doctorand model și eminent profesor ce se află. Totuși cei care-l cunosc îl știu mai curând ca poet, sensibil și sfios, idol liric al elevelor de prin cenacluri

municipale, atras de boemă fără să i se abandoneze total căci, vai, catedra și catalogul îi apar probabil fantomatic taman în clipa de exaltare. Iulian Bitoleanu își comentează mai ales colegii de generație și de geografie literară, generos, dar exact, axat pe calitățile subiecților, strecurând mici ironii intelectuale, indirecte, detectabile de către inițiați. Iulian Bitoleanu rămâne pentru mine un liric de vocație și un critic de formație. Destinat unei cariere didactice prestigioase, autoritățile școlare din Roșiori îi pot achiziționa bronzul pentru bust.

Când am citit și comentat romanul *Un urs în oraș*, MIHAI ATHANASIE PETRESCU mi s-a părut un umorist dezinhbat. Nu mă gândeam că-și va motiva tăcerea editorială prelungită prin "modestia și timiditatea specifice nativilor din Fecioară". Mai curând credeam că vede derizoriul imperiului literar și-l ignoră cu ironie. Pe M.A. Petrescu îl prind dialogurile vioaie, caracterizante ale schițelor sale și, conștient de asta, își exploatează cu abilitate feuda. Fără pretenții de filosofare, prozatorul aduce un aer personal prin construirea situațiilor și stăpânirea unui talent dramatic ce-l face apt, în opinia mea, pentru a ataca teatrul. Personajele sale au vioiciunea autorului. O lume de crochiuri, dominată de graba de a trăi.

GABRIEL ARGEȘEANU este mezinul culgerii de față (născut în 1968). A publicat proză notabilă dar este un expert al mass-media și ca atare preferă să se prezinte cu interviuri. Poate nu are destulă încredere în impactul în lumea contemporană a scrisului de ficțiune? Oricum, Gabriel Argeșeanu, un ins stenic, inteligent și simpatice, își îndeplinește misiunea de a lua interviuri cu profesionalism, fără să omită documentarea, cum se întâmplă deseori pe la noi. Dar și fără să se impună el însuși, lăsând interlocutorului deplina libertate și primul plan. În orice caz, îmi place să văd că Gabriel Argeșeanu nu a renunțat la ideea de a scrie și în proză, acolo unde el și numai el va deține locul din spotul reflectorului.

Despre FLORIAN TROSCOT ar fi de spus în primul rând că practică o proză tradiționalistă, realistă cu situații și personaje ale lumii contemporane pe care le dorește cât mai complexe. Este un autor al energiilor vitale, oamenii din proza lui sunt puternici, violenți, lipsiți de rafinament intelectual, dar cu atât mai credibili. Zona de inspirație este cel mai des cea rurală. A fost comparat cu Marin Preda, Zaharia Stancu și în ceea ce mă privește țin la apropierea de Ioan Neșu sau Ovidiu Dunăreanu dintre contemporanii apropiați. Florian Troscot este însă un autor destul de personal pentru a se debarasa de aceste modele și similitudini în căutarea unui registru propriu. El este un creator care cred că va trece curând de la proza scurtă la roman.

GHEORGHE TUTCĂLĂU poate fi considerat un poet reflexiv, dar având scenarii epice instilate în piesele sale lirice. Un poem de sinteză, emblematic, dă seama parcă de tot ce cuprinde universul său și ce concepții îl animă: "Unii iubesc călătoriile de eliberare,/ pe cele de câteva zile,/ plecând de acasă, (...)/ pentru a-și încărca bateriile/ cu entuziasm și lumină" alții fac vizite de amintiri/ cu colaje, laudând (aprinzând fitile de la unul la altul/ să domine satul/ ai mei îmi povestesc imediat/ dimineața după trezire numai visele lor rele (...)). Gheorghe Tutcălău pare să nu iubească decât călătoriile de introspecție. Un comentator îi remarcă pe drept "Patetismul bine temperat", la care aș adăuga și un lirism frust și nervos.

Dintre autorii cuprinși în volum, MARIN CODREANU este cel mai notoriu și mai titrat. După șase volume, la 65 de ani obține cu "Ninge pe Via Dolorosa" nominalizarea la Premiul Asociației Scriitorilor București. Vechi membru al Uniunii, și editor experimentat, el declară că nu glumește cu limba română și probabil de asta își culege versurile destul de rar, în cărți puțin voluminoase. Chiar și așa, prezența lui dă greutate apariției de față. Deși s-a stabilit de multă vreme în București, este mândru de originile teleormănene, păstrează rădăcinile înconjurând confrății cu multă afecțiune. Are ca idoli marii autori ai zonei: Galaction, Preda, Stancu. Marin Codreanu este o natură eminentă lirică, de mare exigență morală și estetică. Este totodată un personaj pitoresc, generos, plin de umor. O întâmplare cunoscută în lumea literară: luând de la confratele din Maramu George Bocșa o sticlă de palincă spre a-și trata naturist o răceală, Marin Codreanu a fost în stare s-o dăruiasă în tramvai unui necunoscut care, șarmantul, părea mult mai răcit decât el. Poetul s-a oblojit apoi cu versuri și azi se simte perfect.

(continuare în pagina 8)

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:

Marinela Țepuș (redactor)
Mariana Bunescu (tehnoredactor)
Simona Galațchi (corectură)

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu; Ioan Es. Pop; Stelian Tăbăraș

Revista „Lucafărul“ este editată de Fundația Lucafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:
Calca Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93
e-mail: fundatia_lucafarul@yahoo.com
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calca Victoriei nr. 155
Număr de cont: 2511.1-1543 1/ROL
Cont în valută: 472161601590
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele
RODIPET și la oficiile poștale din țară.
Revista noastră este înscrisă
în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Evenimentele noastre

De obicei, la cumpăna anilor, se fac retrospective și promisiuni, calcule și reproșuri, se inventează alibiuri și se vâncează iluzii: toate întru ademenirea unor vremuri mai bune. Ca și cum acestea ar depinde doar de dorințele noastre, ci nu și de climatul în care conviețuim. În ultimii ani, tot mai apăsător și mai imprevizibil, de parcă domeniul cultural al acestei țări trebuie să fie pentru totdeauna, în orice regim ne-am afla, al cenușaresei. Iar cine reușește să supraviețuiască poate fi considerat un performer: *fericit*, ne-ar fi greu să spunem, deși nu ne-am pierdut speranța că va fi o zi și pentru pronunțarea acestui adjectiv substantivat. În aceste circumstanțe, când stabilitatea e tocmai spațiul alunecărilor, micile noastre realizări pot fi trecute la rubrica *evenimente*: firește, de mică amploare, fiindcă ne mulțumim, de la un timp, cu tot și puțin în domeniul nostru de activitate. Cea mai importantă *întâmplare* e aceea că am reușit să apărăm fără sincope, în fiecare miercuri (cu excepția săptămânilor de

acolade

concediu), în ciuda faptului că ni s-au pus numeroase piedici: nu numai de ordin financiar. Toate blestemele, pe care un individ le voia aruncate asupra noastră, s-au răsfrânt asupra lui, astfel că megalomanul a înregistrat cel mai cumplit an al vieții sale. Se vede treaba că unii dintre noi avem puteri paranormale, așa că ofensiva marțialului ne-a stimulat noi energii. Chiar nu bănuia asta? Cum ne e în fire, nu lovim în cei căzuți, așa că zicem: Dumnezeu să-l ajute să-și revină!

Nu numai el, ci și alții, care au tunat și fulgerat împotriva fundației noastre, fiindcă și-a permis îndrăzneala să editeze o *Istorie a literaturii române*. Despre peripețiile prin care am trecut am mai scris și altădată, și nu vom pierde ocazia să venim cu noi date, pentru a demonstra câtă abjecție și cât absurd pot fi în jurul tău atunci când vrei să edificii un act cultural de amploare. Acum însă dorim să evidențiem altceva: succesul - l-am putea numi enorm, deși nu ne plac superlativele - înregistrat de Marian Popa, a cărui *Istorie* a fost solicitată de zeci de mii de cititori. Încă o dovadă că nu ne-am înșelat atunci când am luptat din răsuputeri ca această tipăritură să poarte sigla fundației noastre, și nu a alteia. De altfel, banii obținuți din vânzarea puținelor exemplare editate ne-au fost de mare folos pentru editarea „Luceafărului”.

Opțiunea *Tigrului*, cum i se spune în intimitate, n-a fost singura, de altfel, în spațiul redacției noastre. Colaboratorilor importanți de mai ieri, li s-au alăturat alții, mulți foarte tineri și dotați. Grație și lor, n-am părăsit corabia, cu toate că în jurul ei s-au stârnit multe valuri hulpave: tocmai potrivite să ne deschidă apetitul pentru

marius tupan

luptă. Paremiologia ne vine iarăși în sprijin: nu mor caii când vor căinii! Scriitori care ne-au onorat nu și-au sporit pretențiile, deși ar fi fost îndreptățiți s-o facă, observând, chiar și cu ochiul liber, că zbaterea începe să fie parte constitutivă a îndeletnicirilor noastre manageriale. Conducerea breslei a fost aproape de noi, Ministerul Culturii și al Cultelor s-a dovedit mai înțelegător decât altădată, iar o doamnă frumoasă, talentată și generoasă ne-a sărit în ajutor când ne ardea buza. Ține mult la anonim, de aceea nu o nominalizăm, dar, când ne va da undă verde, nu vom întârzia să-i aducem mulțumiri publice: acelea pe care le merită cu prisosință.

Firma numită *Rodipet*, atât de blamată de unii, ne-a virat în cont multe milioane de lei, deși după multe parlamentări și nu atât cât ar fi trebuit, ceea ce înseamnă că „Luceafărul” e o revistă vandabilă: doamnele și domnii din Piața Presei au înțeles că nu merg cu noi la pagubă. Au fost și pe-acolo destule convulsii, specifice societății românești, dar noi dorim să-și recapete liniștea, ce ne-ar putea avantaja în anul ce urmează. Dacă ni se permite să fim optimiști. Ajunși la acest paragraf, ar fi multe de spus, dar lăsăm pentru altă dată obiectiile pe care le putem face: cu speranța că nu vom mai avea ocazia, fiindcă multe se vor rezolva la *Rodipet* și la toate instituțiile cu care colaborăm.

După întâmpinările din presă, după scrisorile (păstrate pentru confruntare!) și telefoanele primite, după vânzările de la chioșcuri, se pare că noua înfățișare a revistei, petrecută în luna iulie, a fost benefică. Scriitorii, care mai ieri ne refuzau cu amabilitate, insistă să ne onoreze, destui vor rubrici permanente, iar unii chiar încearcă să profite de amabilitatea noastră, făcându-și servicii reciproce. Ei bine, aici stă, îndeosebi, vigilența noastră. Cine ne consideră doar niște administratori se înșală amarnic. Suntem, înainte de toate, chiar și de creatori, luați în seamă de critica literară, niște redactori responsabili de menirea noastră. Și din această cauză am purces în vară la schimbările cunoscute. Cititorii, cei mai îndreptățiți să aibă pretenții, așteptau un astfel de moment. Dacă am fost inspirați, ei o pot constata de la număr la număr. După cum se comportă, se pare că nu am greșit. Asta nu înseamnă că, în timp, când se va simți nevoia, nu vom renunța la unele rubrici și vom purcede la inițierea altora. Vom invita noi colaboratori și-i vom aduce în paginile revistei pe cei mai inspirați creatori ai momentului. De altfel, ni se cunoaște programul: absența totală a textelor politice, prezența personalităților din toate generațiile și din toate grupările literare. E o datorie a noastră de a fi numai în slujba literaturii autentice, nu a celor care ne-ar putea avantaja prin ceva. Dacă bănuți în atitudinea noastră tot un fel de eveniment,

treceți-l în caseta pe care o merită: și e meritat de aceasta.

Așadar, schimbarea: în jurul căreia au fost suficiente comentarii. După știința noastră, favorabile. Nu intenționăm să stabilim un top al rubricilor revistei, dar, după anumite evaluări, cele mai citite sunt: *Convorbiri incomode*, *Reacții*, *Fonturi în fronturi*, *Grafomania*, *Singurătatea autorului*, *Vizor*, *Nocturne*, *Cronica literară*, *Cartea străină*, *Galaxia cărților*, *Meditații contemporane*. Revenim, pentru a nu crea idiosincrasii: nu-s inserate într-o ierarhie fiindcă orice clasificare ar fi riscantă. Ca și aceea a revistelor literare. Noi suntem mulțumiți cu eticheta ce ni s-a pus în mai multe rânduri: *revista cea mai vie!* Lăsăm altora plăcerea să se considere: „Cea mai importantă”, „Cea mai europeană”, „Cea mai rasată (nu cea mai rasială!)”, „Cea mai suplă”, „Cea mai obiectivă”, „Cea mai vizionară”, „Cea mai polemică” s.a.m.d.. Suficiența și aroganța nu-s aproape de noi, căci programul respectat ne ajută să ne eliberăm de inhibiții și exagerări, pentru a promova doar literatura autentică, de oriunde ar veni aceasta și în orice forme s-ar prezenta. N-ar fi rău dacă ar fi bine, vorba povestitorului, să ne confruntăm cu și mai mari necazuri în anii ce vin, dar să rezistăm pe baricade și să existăm, săptămânal, în chioșcuri, deși previziunile nu-s deloc optimiste. Cum deseori ni se spune de politicieni că singura marfă cu care putem concura în lume ar fi arta românească, cam ce-ar trebui să facă pentru a o *externa*? Noi știm, știu și ei, dar amână mereu momentul emancipării acesteia: să vină în anul 2003? Ne-am bucura, însă teamă ne este că, peste un an, cei care vom supraviețui ne vom izbi tot de aceste fapte defavorabile. Vom fi oare contraziși? Doamne, dă-le gândul cel bun și călăuzește-le pașii spre țeluri înalte! Că e posibil orice. Dacă și pentru alte sectoare, mai puțin creatoare, sunt soluții... Istoria anilor viitori i-ar putea recompensa.

PLAGIATUL. DE LA ANATEMĂ LA ELOGIU (VIII)

radu voinescu

Am arătat că Antichitatea a generat o serie de imitații care continuă și astăzi. Unele sunt copii, altele sunt adaptări. Adaptarea este traducerea foarte liberă a unei opere literare dintr-o altă limbă sau transpunerea dintr-un domeniu artistic în altul, cum ar fi adaptarea scenică ori cinematografică. Se practică, de asemenea, adaptarea unor texte pentru adulți într-o formă accesibilă copiilor (nu știu dacă aici ar avea locul și expurgarea pasajelor mai puțin ortodoxe din edițiile *ad usum delphini*). Mai nou, se fac prescurtări ale unor opere literare celebre, de dimensiuni mai întinse, în așa fel încât să poată fi parcurse, fără să se plictisească, fie de către copii și adolescenți, fie de către adulții care nu au timp prea mult pentru lectură, ori nu au răbdarea necesară parcurgerii textului integral din motive care țin de psihologia omului contemporan, modificată de dinamismul cu care viața se derulează în societatea de consum sau insuficient pregătită pentru o receptare de nivel elevat, fiind precumpănitor formată în vederea îndeplinirii sarcinilor unilaterale ale unei specializări. După cum este de luat în calcul, la toate acestea, și snobismul persoanelor din medii cu anumite pretenții care au nevoie, totuși, să se pună la curent, măcar și superficial, cu ceea ce face parte - prin convenție, modă, tradiție etc. - din bagajul de cunoștințe ale unui om cultivat.

Pentru că am abordat problema traducerii, trebuie spus că în literatură traducerea este o formă de copiere a unei opere în altă limbă, formulă admisă, legitimă datorită faptului că dacă artele plastice, dansul, muzica dispun de limbaje și de coduri universale, nu același lucru se poate spune despre texte, așa încât accesul la ele al vorbitorilor unei alte limbi decât cea originală se face prin intermediul acestei copii, unde este apreciată în mod special fidelitatea față de model. Traducerea este recunoscută ea însăși ca un act artistic, autorul versiunii într-o altă limbă avându-și numele pe pagina de titlu al cărții. În continuarea acestei cutume, se fac adesea comparații între variante realizate de diferiți traducători, sunt adunate laolaltă în scopul de a asigura cunoscători-

Cum ceea ce plănuiam să fie doar o scurtă expunere de fapte și de idei cu privire la teoria plagiatului amenință să se dezvolte cu mult peste ce mi-am propus inițial, datorită multiplelor aspecte de ordin teoretic și practic pe care fiecare categorie le ridică, simt nevoia să-mi exprim opinia într-o chestiune de actualitate înainte ca ea să se fi stins, pentru că mi se pare că ar trece prea mult timp până când demersul meu să atingă problematica respectivă:

În câteva numere ale săptămânalului „Observatorul cultural” din această toamnă, doamna Carmen Mușat îndreaptă acuzația de plagiat asupra doamnei Florina Rogalski, care a preluat, în manualul de **Limba și literatura română** pentru clasa a XII-a, tipărit la Editura Corint, aproximativ 40 de pagini din lucrarea doamnei Maria Cvasnîi Cătănescu, **Limba română. Origini și dezvoltare**, apărut la Humanitas, în 1996. De asemenea, i se reproșează doamnei Rogalski că a luat, aproape cuvânt cu cuvânt, și din alți autori, printre care Zoe Dumitrescu-Buşulenga (articolul despre **umanism** din **Dicționarul de termeni literari**, scos de Editura Academiei, în 1976).

Din perspectiva celor spuse în cuprinsul acestei încercări de a delimita plagiatul de alte forme de copiere, de împrumut, de pastişare și așa mai departe, mi se pare că, folosind cuvântul „plagiat”, doamna Carmen Mușat procedează deosebit de elegant și o răsfățată de-a dreptul pe autoarea de manual. Și aceasta pentru că acuza aceasta nu pare să aibă, chiar pentru mediile intelectuale din România, încărcătura

lor plăcerea întâlnirii cu diferite variante de traducere și de a le aprecia reușita. Menționez, dintre multe exemple posibile din literatura română, volumul de traduceri din François Villon, realizat de Neculai Chirica în colecția „Biblioteca pentru toți” a Editurii Minerva, în 1983, unde avem pentru comparație (pe paginile 205-209), versiuni românești ale „Baladei doamnelor de odinioară” datorate câtorva traducători-poetici care s-au încercat în Villon: Zoe Verbiceanu, Dan Botta, Romulus Vulpeșcu, Francisc Păcurariu și Al. Alexianu. În numărul 10/2002 al revistei „Viața românească”, poeta Carolina Ilica pune, pentru aceeași plăcere a comparației, alături de traducerea sa la „Muza” Annei Ahmatova, pe cele făcute de Madeleine Fortunescu și Aura Christî.

Abia când se traduce fără a recunoaște autorul avem de-a face cu plagiat. Un tip de plagiat, cum am menționat în primele două părți ale acestui studiu și cum vom mai vedea, destul de răspândit.

Cidul de Jules Massenet, ca și **Manon** sau **Werther**, **Carmen** de Berlioz, **Othello** sau **Traviata**, de Verdi, **Woyzeck**, de Alban Berg sunt adaptări pentru scena lirică. Se face dramatizarea unor opere

literare, câteva exemple la îndemână fiind **Maestrul și Margareta**, pus în scenă de Teatrul Mic din București în urmă de două decenii, în regia Cătălinei Buzoianu, **Numele trandafirului**, pus în scenă de Teatrul Național, la mijlocul anilor 190, **Alchimistul** lui Paulo Coelho, adaptat de Radu Macrinici și regizat de Anca Maria Colțeanu la Teatrul Odeon în 2001, jucat și în actuala stagiune.

Partea de leul în materie de adaptare aparține filmului. Aproape că nu există operă importantă a literaturii care să nu fi cunoscut una sau mai multe adaptări pentru ecran, de la **Iliada**, **Enaida**, **Cei șapte contra Tebei** la **Război și pace**, **Legăturile primejdioase**, **Educația sentimentală**, **Adela**, **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**, sau **Toba de tinichea**, a lui Günter Grass (motivele

gravă pe care ar trebui să o conțină. O învinuire de plagiat seamănă la noi uneori mai mult cu o mondenitate literară, cu un pretext de a polemiza decât cu ceea ce trebuie din punct de vedere moral și legal. Spun asta și pentru că am putut vedea recent cum un plagiator dovedit modera o discuție între universitari cu cărți grele în urma lor, care așteptau cumiști să li se ofere cuvântul de către scriitorul cu pricina.

Și, la urma-urmei, se plagiază ambele niveluri ale unui text (nu mă trimiteți acum la teoria lui Roman Ingarden, e suficient pentru ceea ce vreau să spun aici) - ideea și materialul lingvistic - ori de câte ori avem de-a face cu așa-ceva. Or, demonstrația doamnei Mușat conduce foarte clar către fapta de furt pur și simplu. Într-adevăr, ideile expuse în text fac deja parte dintr-un patrimoniu aproape folclorizat, dar doamna Rogalski, deși invocă în apărarea sa tocmai acest aspect, nu face, în fond, decât să se acuze și mai rău. Pentru că a luat, în manualul pe care l-a semnat și pentru care primește bani, munca efectivă a doamnei Cătănescu. Iar pentru aceasta, acuza de plagiat ar fi prea elevată și prea elegantă, cu toate că ea provoacă oamenilor de bună credință frisoane. Când, dacă ne gândim bine, un puști care a fost prins copiind este eliminat din examen sau primește nota unu în teză.

Că și doamna Rogalski a putut fi de bună credință când a copiat este un aspect paradoxal al problemei acesteia pe care o tot dezbate în pagina de față și pe care sper să o lămuresc într-o oarecare măsură într-un număr viitor, când voi vorbi despre psihologia plagiatorului.

care îndreptățesc această practică au fost deja enunțate într-un episod anterior). Lista, e desigur, impresionantă și include și titluri aparent fără virtuți filimice, cum ar fi primul volum din **În căutarea timpului pierdut**, **Du côté de chez Swann** (O iubire a lui Swann, de Volker Schlöndorff). Din această listă nu pot lipsi, desigur, romanele de senzație, romanele poliștice, romanele pentru tineret - așa-numita literatură de consum, mai scurt spus -, o mare parte dintre scenariile celor mai de succes filme realizate de Hollywood, dar și de alte studiouri mai mari sau mai mici, fiind bazate pe opere care au cunoscut mai întâi un mare succes pe piața de carte, de la **Cei trei mușchetari** și **Winnetou** la **Pe aripile vântului** sau **Firma**. Este de remarcant chiar o contaminare a tehnicii romanului de senzație de tehnica scenariului cinematografic, și Tom Clancy, și John Grisham, și Stephen King scriind romane ca și cum ar fi vorba de scenarii de film literaturizate. **Billy Bathgate**, de E.L. Doctorow, lasă tot timpul impresia că autorul a pastişat materialul care se vehiculează în filmele de rețetă hollywood-iană și mai puțin s-a inspirat din predecesorii săi romancieri.

Mai este, desigur, de adăugat că se fac adaptări pentru benzile desenate sau pentru foto-romane, unul dintre exemplele mai proaspete fiind romanul-foto realizat după celebra carte pornografică a lui Pauline Réage (Dominique Aury), **Histoire d'O**. Și, de asemenea, se cuvin amintite adaptările realizate în tehnica desenului animat.

Pentru aceste adaptări se cere acordul autorului sau moștenitorilor drepturilor acestuia - uneori el însuși semnând versiunea pentru scenă sau pentru ecran, cum e cazul lui James Clavell, care a făcut singur scenariul la **Shogun**, la **Tai-Pan** și la **Nobilii Casă**; la fel a procedat Răzvan Popescu, scriind pentru Lucian Pintilie adaptarea după **Fapt divers** - care primește onorarii stabilite pe baze contractuale. Așadar, pentru că se recunoaște paternitatea și este și remunerată, nu se discută despre plagiat. Pentru că uneori nu se respectă prevederile legale, se nasc dispute, iar gurile rele spun că vizita lui Umberto Eco la București a fost provocată, de fapt, de împrejurarea că Naționalul pusese în scenă adaptarea după **Numele trandafirului**, fără a avea încuviințarea autorului și fără a fi plătit cele cuvenite. Asta în vreme ce, cum am spus deja, ziarele anunțau că romanul ar fi fost un posibil plagiat după o carte necunoscută publicului a unui scriitor grec.

În afară de aceasta, există în cinematografie practica *remake*-urilor. Prin *remake* ne întoarcem la problema copiilor. Un film care a avut succes este refăcut cu o altă distribuție și cu ușoare modificări de scenariu. Îi revine regizorului rolul de a asigura acel coeficient de înconformitate cu modelul care să facă versiunea sa interesantă. Se practică astfel de *remake*-uri și după operele aceleiași cinematografii, mai exact ale aceleiași case de filme, cum s-a întâmplat în cazul lui Cecil B. DeMille care a realizat, în 1923, pentru Paramount Pictures, **Cele zece porunci**, pentru a-l relua douăzeci și trei de ani mai târziu, pentru aceleași, dar sunt reluate opere din alte cinematografii naționale. Martin Ritt a realizat **Ultrajul după Rashomon**, de Akira Kurosawa (la rândul lui o adaptare a naveli **Într-un bunget de pădure**, de Ryunosuke Akutagawa; subiectul lui **Rashomon**, de Kurosawa, e luat din această năvelă, titlul de la o alta, de la care împrumută și cadrul în care se petrece ceea ce am numi povestirea de gradul întâi), filmul francezului Luc Besson, **Nikita**, e preluat de studiourile americane sub titlul **Asasinul**, iar lista ar putea fi uriașă. Nu trebuie neglijat că un *remake* are ca scop cel mai adesea, dincolo de beneficiul comercial (sau în strânsă legătură cu încasările) aducerea unei povești la nivelul de receptare, la psihologia publicului unui alt spațiu cultural sau al unui alt timp. Pentru aceasta, se operează modificări în funcție de gustul acestui public și de ambianța generală a epocii. După cum și adaptările încearcă să țină cont de acest aspect, regizorii de teatru urmăresc adesea ca montarea unei piese să atragă atenția asupra unor legături posibile între subiectul opereii și mediul sau epoca în cre trăiesc și nu puține sunt cazurile când se merge nu numai la a se juca Molière în costume de secol al XX-lea (ca, de pildă, în montarea lui Andrei Șerban cu **Avarul** de la Comedia Franceză, din 2000) dar și când actorii strecoară în replici inovații ale lor. Inovații de acest fel erau curente pe scenele românești dinainte de 1989, când textul era adaptat și rostit în așa fel ca să sune în concordanță cu nevoia de parodiare a discursului oficial și cu tendința de a critica regimul într-o formă mascată.

Desenul, vitraliile, covorul

**bogdan-alexandru
stănescu**

Am ezitat înainte de a scrie despre cartea lui Stelian Tăbăraș (**Atelierul de tatuaje**, Editura Cartea Românească, nuvele, 240 pag., 2002), din motive ce țin exclusiv de bucătăria subterană a gazetăriei literare (domnia sa ne este colaborator). N-aș fi făcut-o nici după primele 30 de pagini, când am fost oprit într-un mod teribil de autoritar de acest pasaj superb (cel ce salvează și deznoadă, de fapt, prima nuvelă):

“În orașelul (Copiilor n.n.) și mai mizer decât ultima oară, am vrut să râdem de căluții jerpeliți de ghips, de urechile lor de vinilin, și în sfârșit, s-o urc în șaua unuia dintre ei. Dar, stupoare! La apropierea de ei, s-a cutremurat, s-a retras brusc de parcă era pe marginea unei prăpăstii...A dat înapoi tremurând de frică.

- Dar uite-te bine, sunt niște jalnice jucării de ghips. Au și spături. Uite vopseaua scotată. Ce naiba!

Și am mângâiat și ciocnit ostentativ caricaturile de căluți.

- Văd, dar dacă înăuntru se ascund alții, vii?

cronica literară

Acum ne întorcem tăcuți în vagonul aglomerat, ea cu aer de culpabilitate, eu interferând perplex două obsesii, asociate nu știu cum: una sonoră, prelucrată mental, *Dar dacă în aceste jalnice arătări, aparent decăzute, se ascund altele vii, periculoase?* și alta vizuală, scrisă cu litere gotice pe o broșură îngălbenită: *Mestecă insistent! Mestecă îndelung!*

Sunt două “fragmente” care s-ar aplica perfect prozei scrise de Stelian Tăbăraș. În primul rând, în carcasa jerpelită de istorie ale narativului se ascund arătări vii, periculoase, la care lectorul ajunge doar mestecând insistent, îndelung. Prima nuvelă (**Documentație despre dinozauri**), cea la care m-am referit mai devreme, îmi pare a fi scrisă mai demult, de unde și intruziunea unor elemente iritante pentru cel ce a citit proză românească post-decembristă: alunecarea în eseu politic, descrierea insistentă a moravurilor perioadei (pe care, fie vorba între noi, le-am cunoscut cu toții atât de bine încât nu mai simțim prea multă plăcere când le găsim și în cărțile noastre) ș.a.m.d. Sunt scâpări pe care le găsim și la Dan Stanca și la Alexandru Ecovoiu. Se pare că marea dramă a prozatorului român contemporan nouă este neputința de a scăpa imediatului și politicului. Totuși, fragmentul care m-a fascinat pe mine dezvăluie prezența unui scriitor profund, care pândește în umbra carcaselor goale. O lectură superficială îi poate fi fatală.

Cea de-a doua nuvelă, **În căutarea cea-**

sului solar, îmi pare însă o piesă formidabilă, atât ca scriitură, cât și din punctul de vedere al subiectului (citește pretextului) abordat. O ducese daneză, locuitoare a Parisului, întâlnită de narator cu totul întâmplător, prilejuiește nașterea unei obsesii: postamentul pe care se aflase ceasul solar a fost vândut, nu se știe cui, nu se știe unde. Goana cu totul dezinteresată după “ceasul solar” prilejuiește arborescențe baroce (cvasi-eseistice), excursuri în istorie, divagații pseudo-manieriste etc.

De fapt, rămurelele acestea constituie scheletul dur al bucății. Sunt miniaturi superbe, lucrate în aparență separat de trunchiul mamă, dar formând o unitate de neseparat. Firul de legătură, ca la vitralii, este ceasul solar (sau, mă rog, postamentul lui), a cărui urmărire va conduce lectorul, după lungi peregrinări, chiar în România, pentru a afla despre originea autohtonă a acestuia (de fapt, ceasul fusese comandat chiar de Brâncoveanu, drumul acestuia spre moarte coincidând miraculos chiar cu sosirea acestui ceas).

Dar, să revenim la rămurele. Găsim eseuri critice, biografice, științifice chiar. N-am putut să nu mă gândesc la volumul de eseuri al lui Jünger, despre ceasuri. Avem de-a face cu astfel de eseist, deghizat în pielea unui prozator, fără însă ca forța scrierii să scadă din intensitate. Pe cât de uimitor este finalul, pe atât de moi și elegante sunt divagațiile. Iată un fragment: “Dumnezeule. Doamne! Dar astea sunt versurile lui Alior Ciocârlan!... Profesorul poet ce a murit de tristețe într-un sat din Deltă... “Partizanul” sau Murighiol... Da, da, Murighiol, știu că făcuse de la numele ăsta și de la perfectul simplu al verbului “a muri”, un calambur... Și? Sigur că da! Olanda țiganului este Iolanda, muza lui balerină, care, după ce a terminat liceul de coregrafie, la primul turneu peste hotare a rămas în Italia cu un bătrân regizor “fugit” mai demult, ce-și încropise o mică trupă de balet pe la Milano... Ohohooo! Ce poeme a mai continuat el să-i dedice și să i le trimită săptămânal (că-i aflase și adresa), de intraseră autoritățile în alertă cu atâta corespondență...”

În toată literatura noastră nu vei găsi un alt caz de poet “mort de tristețe”. (Nu, pe Publius Ovidius Naso nu-l include aici, deși a murit trist și tot în Dobrogea - el nu era român).

Dezlegarea enigmei inscripțiilor aflate pe soclul ceasului va conduce la alte deznodăminte, asemeni unui nod gordian despiciat de o lamă venețiană (o lamă de cristal). Cumpărătorul postamentului fusese un profesor universitar pe numele său Eliade Mircea.

Nuvela ce dă numele volumului mi-a îndepărtat orice temere în privința acestui

volum: deși inegal axiologic, piesele lui bune pun în umbră orice “greșală”. **Atelierul de tatuaje**, nuvelă scrisă în “alexandreză”, ca să citez unul dintre personajele ce-i populează lumea. Simplitatea subiectului e “aplanată” de analepse, prolepse, racursiuri mânuite cu eleganță de memoria fragmentată accidental a naratorului, totul centrat în jurul numelui organic. Tatuajul neterminat include în corpul său simbolic destinul personajelor, așa cum orice nume din proza lui Stelian Tăbăraș (și nu numai, nu-i așa?) călăuzește aventura vieții: “Și-a privit «stigmatul» desenat, apoi și-a aranjat fusta neluându-și privirea de la mine. Acum, o altfel de privire. M-am gândit prima oară - nici nu mai avusesem prilejul - că tatuarea unei femei seamănă cu o posesiune.”

Autorul are deliciul coincidenței, al deznodământului surprinzător, când totul este dat peste cap de o neașteptată vultă. Nimic

simplic, totul complicat de participarea conștiinței narrative - de fapt nu este o astfel de participare, ci tocmai destinul participă la aventurile conștiinței - paradoxale și rafinate.

Prozele lui Stelian Tăbăraș ascund desene ciudate și misterioase, asemeni deja proverbialului covor, asemeni tatuajului neterminat, fapt ce dă acestui volum de nuvele o valoare deosebită. Un factor la fel de important îl constituie naratorul discret, înclinat să filosofeze, să exhibe cultură, fără a cădea în pedanterie, ci pur și simplu fiind liantul unor întâmplări “magice”:

“- Nu știu, profesore. E ca un rezumat în “idei principale” - cum învățam noi odată. Împărțeam pagina în două de sus în jos: “calități” și “defecte”. Nimic altceva pe la mijloc. Dar, pentru o vreme, încerc măcar... niște crochiuri. Eu unul nu pot face toată viața numai icoane pe sticlă. Cu toate că am pe ce. Și dacă așa mi-o fi mie scris...”

Acest volum de proze nu poate fi încadrat la secția “icoane pe sticlă”, ci tocmai între acele “vitralii” despre care vorbeam la început. În orice caz, nu pot decât să-l recomand spre lectură.

Liviu Ioan Stoiciu

Romanul-Basm (Trup și Suflet)

Editura Dacia, 2002

Unele romane au un corp și două aripi, stângă și dreaptă. Altele au un "trup și suflet", deodată.

După nouă volume de poezie și trei romane, cele mai multe distinse cu premii, Liviu Ioan Stoiciu publică un roman-basm de o năucitoare frumusețe: pe o arhitectură textuală, în care recunoaștem, parțial, modelul optzecist al prozei lui Mircea Nedelciu și Gheorghe Crăciun, se altoiește o atmosferă încărcată de poezie și magie, cum numai într-un veac de singurătate se mai poate afla. "Basmul" lui Liviu Ioan Stoiciu crește din trupul și sufletul basmelor populare românești, păstrând concretețea plină de ambiguitate a simbolurilor (sufletul) și ingenuitatea fascinantă a limbajului (trupul).

Autorul propune de fapt o nouă-veche alternativă pentru romanul românesc, care, de peste douăzeci de ani, caută, mereu în afara lui, o tradiție și un model. Este adevărat, Liviu Ioan Stoiciu folosește procedee și tehnici narrative care trimit la James Joyce, Virginia Woolf și Faulkner - monolog interior, stil indirect liber, fluxul conștiinței, polifonie. De asemenea, romanul este construit în manieră textualistă, iar construcția este "arătată" încă de la început, într-un fel de cuprins detaliat, în care se rezumă, în 50 de paragrafe de câteva rânduri fiecare, cele două părți ale romanului. **Introducere în împărăția registrului de inspecții** ("Compunere din subconștient"

galaxia cărților

50 de capitole) și **Introducere în împărăția registrului de inspecții**, aceasta a doua parte a romanului alcătuit din 50 de capitole. Stilul optzecist al "compunerii" (mai mult sau mai puțin libere), al "procesului-verbal" în care se consemnează-copiază faptul cotidian și vorbirea ("cealaltă" vorbire, a personajului-narator), împănăză textul romanului. După cum, de asemenea, din plasma verbală de "voci" rurale, colorată lingvistic, se ridică uneori "vocea" autorului, "colorată" intelectual. Finalul, în plus, aduce o rezolvare în cheie textualistă pentru ghicitoarea care e titlul romanului. Dar și o împotrivire simbolică față de practica textualistă, față de limba literaturii, față de orice limbă moartă: Liviu Ioan Stoiciu propune o limbă vorbitoare, naturală, atât de vie încât devine, implicit, erotică: "așa și limba, nic mădular este"... Rămânând, însă, deopotrivă de religioasă, cum numai o limbă naturală poate rămâne: *Limba, mărturisire și ea a unui suflet... Mărturisire și cruce. Cruce? "Crucea de lemn de o avusese la cap se tot plecase până căzuse și se făcuse una cu pământul, putrezind și oamenii, ca omul, uitaseră de tot de ea." Amin...*

Adăugând că este vorba de un roman de sertar, opțiunea pentru basm ca formulă narativă se explică, mai profund, ca opțiune pentru un spațiu al transfigurării alegorice a realității. În **Basmul** său, Liviu Ioan Stoiciu rescrie istoria sub comunism a unui sat moldovenesc sub forma unei povești care se derulează pe "celălalt" tărâm, al mitului. O poveste salvatoare a unei realități lipsite de semnificație transcendentă, spusă într-o veritabilă "limbă salvată".

Tot mecanismul textual de care am pomenit se înfășoară în trupul limbii naturale și în

sufletul magic al satului românesc (fie doar și acela "idee" al lui Blaga). Satul lui Liviu Ioan Stoiciu (de fapt o comună) se numește, simbolic, Cruceru și este un magic Macondo autohton încărcat de erotism și singurătate, plasat undeva pe malul Siretului, în "județul Putna", nu departe de orașul Adjud. Dincolo de sat se află, pentru locuitorii lui, "cealaltă lume", o lume "înrațită", malefică. Lumea de aici trăiește jumătate în istorie (colectivizare, însămânțări, inspecții de la partid, sabotaje, planuri de producție, colectări de produse, procese-verbale...), jumătate în lumea mitului - într-o mare "împărăție" -, ea își găsește astfel sensul (pierdut la nivel istoric) și este protejată, prin credința ei, de răul din afară. Noi înțelegem, asistând la straniile întâmplări din Cruceru, că aici se află "cealaltă lume", în care trăiesc laolaltă morții, vii, înviați, lunatici, nebuni, jumătate-nebuni, posedăți, îndrăgostiți, vrăjitoare, strigoii, monștri, animale, îngeri, zmei, Feți-Frumoși și fete de împărat.

Magia se naște, însă, în primul rând din limbaj, nu din "întâmplări" sau "atmosferă": "cealaltă lume" se reconstruiește printr-o dezordine a limbajului, care alunecă, halucina(n)t, din limbajul colocvial, pitoresc, al omului de la țară (nu neapărat țărân), într-un limbaj interior al personajelor, care trăiesc, înăuntrul lor, într-o "irealitate" de magie "imediată" sau din limbajul de lemn al procesului-verbal (pus între ghilimele, adesea scris și el ca o fabuloasă jalbă către "împărăție") în limbajul basmului propriu-zis (fragmente de basm, unele poate inventate, apar, între ghilimele, în corpul ficțiunii).

Așa cum, folosind apă vie și apă moartă, în basme, morții pot învia și viii muri, Liviu Ioan Stoiciu învie "sufletul" basmului popular românesc și dă viață "trupului" vlăguit al prozei optzeciste. Poate că ce a însemnat **Moromeții** pentru romanul realist, va însemna **Romanul-Basm** pentru romanul magic al satului românesc.

Werner Lutz,
Robert Șerban,
Joan Es. Pop,
Nora Iuga,
Kurt Aebli

Pe urmele marelui fluvii/ Auf den Spuren des grossen Stroms

Editura PRO, 2002

Volumul **Pe urmele marelui fluvii/ Auf den Spuren des grossen Stroms**, renshi româno-elvețian, este rezultatul unui experiment poetic inedit, petrecut în primăvara acestui an, la Romainmôtier, în Elveția, la care au participat trei scriitori români, Nora Iuga, Ioan Es. Pop, Robert Șerban și doi poeți elvețieni, Kurt Aebli și Werner Lutz, plus inevitabilii traducători, Dumitru Hâncu și Franz Hodjak. Un renshi (cuvânt de origine japoneză) este un poem în lanț alcătuit din poezii scrise de autori diferiți. Fiecare text "pleacă" de la precedentul - printr-un vers, cuvânt, imagine ori măcar aluzie simbolică - și merge în propria direcție, necunoscută, astfel încât verigile lanțului comunică subtil și neașteptat. Frumusețea unui astfel de text are straniețea unui joc de copii cu reguli severe.

Astfel, s-a născut, în trei zile petrecute într-o mânăstire de secol al XI-lea, un lung poem alcătuit din 25 de poeme-fragmente, care se pot citi și separat unele de altele, dar care, citite unul după altul, în ordinea scrierii lor - "ordine" trasă la sorți, ne avertizează o notă - par un roman-jurnal al comuniunii-comunicare dintre cinci ființe foarte speciale, greu de împlânzită, care încearcă o acomodare dublă, la

celălalt (celălalt-omul și celălalt-poetul), păstrându-se în același timp pe sine. Poemul în lanț oferă cititorului și delicia unei trame polițiste: Oare cum va răspunde următorul poem/ poet precedentului? Și următorul următorului ce îi va spune acestuia? Cum vor comunica atâtea limbi/limbaje, tinzând spre o singură limbă?

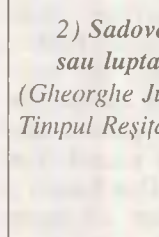
Peste poeme plutește o insinuantă undă de melancolie și fantoma marelui fluvii, a apei-limbaj care, în curgere, unește și desparte: "1 Colo Dunărea/ colo Rinul iar noi/ Nora Ioan Robert Kurt și eu/ aici în Romainmôtier/ în curgerea cuvintelor/ cu grăbita-le afluire/ cu mazăga mătul/ și depărtata lor vărsare/ acolo unde neștiutul/ începe să respire/ în ritmul marelor// Werner// 2 e o vreme frumoasă afară/ ploaie lung/ și ne ascundem cu toții/ sub clopotul căzut în curtea/ bisericii/ e liniște/ iar întunericul ne soarbe/ pe rând/ ne bea sângele și limba și ochii/ intră prin măruntaie și prin carnea rece și/ udă/ inimile noastre/ mari cât iepurii de Burgundia/ izbucnesc deodată/ și bat înnebunite în clopot/ până îl sparg// Robert// 3 încă suntem împreună și lucrăm/ folosindu-ne/ de puterea slabă și cutremurarea/ mică// încă ne mai facem reverențe/ de parcă am ști ce va urma// dar, peste puțin, fiecare/ va trebui să înainte de unul singur// o vreme, în direcția aceea va fi/ nicăieri./ cum a mai fost și altă dată./ dar numai o vreme./ numai până când ne vom fi îndepărtat/ îndeajuns/ încât să putem vedea că aici s-a făcut/ deja dincolo// și că locuim cu toții într-o gură care ba ne vorbește./ ba ne tace// Ioan// 4 așadar într-un mai cu multă ploaie/ ieri înaintea călătoriei/ nu știam nimic/ de platanii contorsionați/ de lacul lui Dürrenmatt/ de abația/ ca o creolă bătrână/ și acum nerușinat de intime/ îmi vin în pat vor să se culce cu mine/ cum aș sta față în față cu frica/ într-o oglindă/ în care nu încap decât eu// Nora// 5 Dar o cale de ieșire, oricare ar fi ea/ o cale de ieșire trebuie aflată// un brici oarecare/ se va lăsa convins// și câteva fulgerări/ se vor uni în ultima clipă// mâini simpatice/ dinspre orizont încoace/ mă vor înfășura și duce de aici/ ca pe un cuvânt indescifrabil/ dar care în ziua asta/ ne luminează brusc pe fiecare// Kurt//

raluca dună

1) **Alternativa Marino**
(Adrian Dinu Rachieru),
Editura Junimea.

2) **Sadoveanu
sau lupta cu balaurul**
(Gheorghe Jurma), Editura
Timpul Reșița

3) **Și totuși...**
(Calistrat Costin), versuri
Editura MELIOR

**Adrian Dinu
Rachieru**

Bătălia pentru Basarabia

Editura Augusta, 2002

Adrian Dinu Rachieru scrie o curajoasă, convingătoare și emoționantă carte despre înstrăinata Basarabie, pe care o conștiință românească sănătoasă ar trebui să vrea să o aducă din nou în casa României Mari. Tocmai această imoralitate românească, lipsa conștiinței naționale și istorice, uitarea, indiferența. "dihonia bucureșteană" sunt denunțate și deplânse de autor, care cere conaționalilor nu doar "elan unionist", ci și "înțelepciune politică". Pentru că, dovedește autorul cu argumente istorice și politice, Basarabia e țărâm românească, iar o Basarabie independentă este o "aberație istorică", o "confuzie tragică, hrănind o conștiință schizoidă". Unirea ar fi un act istoric firesc, "legitim", recuperatoriu și compensatoriu; în plus, ar putea constitui o șansă istorică uriașă pentru România. Numai că acel minim "românism sănătos" de care am avea nevoie lipsește; autorul vorbește de "românofobie", de contextul politic nefavorabil, de "civismul internațional abia mascat", de "război logistic" și "propagandă antiromânească". Federalizare, europenizare, "pericolul rusesc", continuarea, sub alte forme, a politicii rusești de epurare etnică în Basarabia, "statutul de basarabean", identitatea basarabeană, limba și cultura "moldovenească" sunt problemele dezbatute de Adrian Dinu Rachieru.

Cartea, între eseul politologic și istoriografic, echilibrată, lucidă, deloc patetică ori falsă, oarecum în descendența scrierilor cronicarilor și ale pașoptiștilor, încearcă să legitimizeze acea necesară ideologie națională fără de care vom pierde definitiv nu doar înstrăinata Basarabia românească, ci și la fel de înstrăinata Românie. Iar izbânda nu poate veni decât prin "unirea unioniștilor".

**Călin-Andrei
Mihăilescu**

Țară europsită

Editura Curtea Veche, 2002

Călin-Andrei Mihăilescu (n. 1956, București) este profesor de literatură comparată și teorie critică la Universitatea din Ontario. A publicat studii de specialitate care abordează filozofia, arta, religia și literatura, a editat o parte din opera lui Borges, între 1986-1989 a colaborat susținut la BBC și la Radio Europa Liberă, în 1994 a primit premiul pentru literatură "John Charles Polany", decernat de guvernul din Ontario.

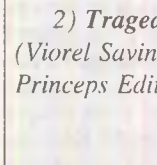
Volumul **Țară europsită** adună mai multe articole și eseuri literare, de teorie, de politologie și de etnopsihologie, publicate în presa din țară sau din străinătate și câteva inedite. Textele sunt grupate, stilistic și tematic, în patru secțiuni: **Clepsidre**, **Ceaușescu de pe lângă**, **Caragialeea**, **Despre cuvinte și arme**. Tema de profunzime a cărții este România ca "țară europsită" - problema României contemporane, postcomuniste europene, balcanice, naționale, culturale, morale etc. Vom cita din textul care poartă titlul volumului, tipărit cu italice și plasat premonitoriu la început: "*Pierdem la poker pe eternitate: ieri, azi, mâine,*

pas.(...) Ciorănit, românul e extrem sau nul, băiat bun dar fără terț; părăsit pe un peron din Occidentul apropiat, bolnav de hamangită.(...) "Țara asta îmi miroase a sine", se dezmiardă domnița de pe canapea în imediat, "e un mof de-un metafizic adânc, cu cauze de neștiut și efecte imediate".(...) Fratele codru dă lemn verde: ni-i holocaustul lent, arderea - de netot, ieșirea - pe poarta de fildes. (...) Dinăuntru, dinafară, tătuci pocnesc din bici; patria-i paria - vioaie-n opinii, spurcată la gură (...) Sfântă, Apatia, masa, trece peste carcasa poporului. El s-a parcat în parcă - nu moare, nici departe n-ajunge. Trac neînfricat. Dragoș postzimbrian. Foaie verde \$. Paranoica demonstrează Nației instrumentul românesc al ființei. Cultura română - formă fără fonduri. Patria mea e undeva.(...) Vrem să fim amor-ali, nu mai vrem bretorică, vrem Securitatea fără securiști. Pescuim dincolo de cerurile teritoriale. Vin americanii. Hamburghezia salvează țara. Un om - un votiv."

În prefața care poartă semnătura lui Horia-Roman Patapievici, se vorbește de două "stiluri", unul expozitiv, explicativ, "clasic" - în consistentul eseului **Utopia română** -, altul, "al crizei", în eseurile "oraculare", poetice, paradoxale, rizomice, folosind un termen deleuzian care s-ar potrivi de minune textelor lui C.-A.

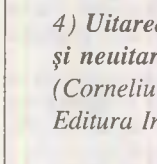
1) Legea penală vs. Pasărea Liră (Adrian Frățilă), Editura Cartea Românească.

2) Tragedii în fond (Viorel Savin), Editura Princeps Edit

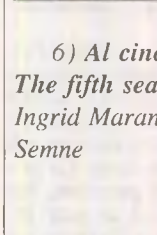
3) Frunze sub copaci nebuni (Nicolae Neagu), Editura România Press

4) Uitarea și neuitarea inocenților (Corneliu Rădulescu), Editura Imago

5) Concert pentru coarde vocale și nervi (George Geacăr), Editura Cartea Românească

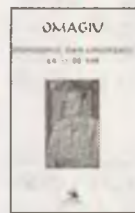

6) Al cincilea anotimp *The fifth season* (Andrada Ingrid Maran), Editura Semne

Mihăilescu - în **Sirenele**, A-nțelege n-o mai pot, **dia/di**, **Sistemul oaselor comunicante - schiță de apocalips** -, **Top 10 Reasons for Being Romanian** -, amândouă "stilurile" exprimând aceeași atitudine intelectuală, de tip "mersul pe sabie" (**unnu**), gândirea dialectică, a crizei permanente și a echilibrului pe muchie.

Călin-Andrei Mihăilescu este un radical îmblânzit, un ironist fin, un exilat fără resentimente, un critic lucid al irealităților românești, fără să aibă un parti-pris pro-europenist, pro-globalizant ori anti-național. Acțiunea acestui gânditor-spadasin este salutară în cultura română, cu atât mai mult cu cât el privește de la distanță: "De departe, România a devenit de neînțeles, iar de aproape - de neschimbat".

Centrul de forță al volumului îl reprezintă eseul **Utopia română**, o istorie a utopiei în cultura română, cu observații de o dureroasă acuitate despre dialectica spiritului românesc, cu vocația anistoricului (suspectă de superficialitate), sfâșiat între Eminescu și Caragiale, între "dorul și ironia duse în absolut".

**Omagiu. Profesorul
Dan Grigorescu
la 70 de ani**

Editura Ex Ponto, 2002

Volumul, îngrijit de Ileana Marin și Ileana Mihăilă, reunește evocări, portrete, elogii, studii de literatură comparată, de anglistică, americanistică și de istoria și teoria artei, domenii în care Dan Grigorescu și-a adus o importantă contribuție, uneori ca deschizător de drumuri (ne referim, spre exemplu, la

galaxia cărților

cercetarea iconologică românească), atât prin cărțile sale, cât și printr-o prestigioasă activitate de catedră.

O bibliografie esențială a lucrărilor stă măturie atât despre varietatea preocupărilor sale cât și despre permanența unor direcții de cercetare: teoria și metodologia cercetării comparatiste, istoria artei, fenomenele literare și culturale majore, precum expresionismul, avangardismul, postmodernismul.

Un emoționant cuvânt de deschidere scrie doamna Zoe Dumitrescu-Bușulenga, fixând destinul "discipolului" care i-a urmat și continuat eforturile, nu doar la Catedra de Literatură comparată, ci și la Institutul de Istorie și Teorie Literară "G. Călinescu". În continuarea acestui profil sintetic al omului și al cercetătorului, zece texte, semnate de Răzvan Theodorescu, Valeriu Râpeanu, Tiberiu Avramescu, Henry Mavrodin, Mihai Oroveanu, Vasile Celmare, Vasile Florea, Costin Nastac, Stan Velea, Ion Sălișteanu compun, un **Laudatio**, căruia nu-i lipsesc tușele de lirism evocator al anilor studenției.

În celelalte trei secțiuni semnează valoroase articole, unele însoțite de iconografie, Cornel Mihai-Ionescu, Zamfira Popescu, Elena Mazilu-Ionescu, Adriana Mitu, Ileana Mihăilă, Cătălina Velculescu, Paolo Orviato, Giovanni Rotiroli, Ștefan Avădanei, Mihaela Irimia, Alexandra Vrânceanu, Siegfried J. Schmidt, Andrea McTigue.

Omagiul profesorului Dan Grigorescu se constituie nu numai într-un omagiu al profesorului și al cercetătorului, dar și într-un elogiu al intelectualului veșnic tânăr, deschis generos către ceilalți.

Secvențe de iarnă

stelian tăbăraș

FĂRĂ SĂ FIE RASIȘTI, antropologii vorbesc deja de câteva subspecii ale omului; cei ce se emoționează la - să zicem - Mozart față de cei ce se enervează și opresc radioul, casetofonul etc. La noi, românii, cei din categoria a II-a mai spun și „ce e muzica asta de înmormântare?”. Alte criterii: cei ce trec - fie odată la un an - pragul unei librării, față de cei ce nu fac acest lucru. Avem unele îndoieli în legătură cu ultimul argument: librăria de incintă din Parlament se va închide din cauza... *falimentului*. „Mii de persoane ne vizitează pe săptămână, însă nimeni nu cumpără nimic!” - spun librării. Cum, dom'le, ne întrebăm noi, nici cei de la Comisia pentru Cultură?

PRIVESC o fotografie de tinerețe a lui Titulescu dintr-o monografie; seamănă izbitor cu un lider recent ales al organizației de tineret pesedite. Ce șansă pentru Titulescu! Precis îl așteaptă (și citind monografia, m-am convins) o strălucită carieră politică.

PĂCĂLITORUL PĂCĂLIT: o tânără debutantă în proză, cu un roman iconoclast, așa cum scrie azi tânăra generație, a fost invitată deunăzi la „Marius Tucă - Show” (Show e nume adăugat, după soț). Tânăra, cu un exercițiu exagerat al orgoliului, ne sugerează o nemeritată gomflare a propriei personalități (e și studentă la Regie!), vorbește deșirat, cu fraze și propoziții neterminate, cu haplologii. I s-a alipit și un epitet homerice: „Cioran cu fustă” de către Pruteanu. Ca să vezi dom'le care era singura deosebire între Cioran și tânăra noastră.

Din joacă, moderatorul emisiunii, ca să-i demonstreze tinerei ce greu e să fii Marius Tucă, îi propune acesteia ca, pentru două-trei

minute, să-și schimbe rolurile între ei. Să vedeți ce-a ieșit! Scriitoarea noastră face imprudența să-l întrebe pe realizator ce spectacole de teatru i-au plăcut mai mult în ultimii ani. Stupoare! Caracaleanul n-a fost în stare să spună titlul unei singure piese de teatru, bănuind încurcat, că el nu prea are timp, că e foarte *ocupat*. (Pe unii oameni ar trebui să fie lipite inscripții cu „ocupat” și „liber” ca pe ușile de la toaletă.) A urmat întrebarea „Ce cărți - din literatura română contemporană vă plac?” Același jenă, bătăială, „eu sunt foarte *ocupat*”. Să nu fi „auzit” Tucă proverbul oltenesc „Cine știe hora joacă, cine nu îi învață pe ălalți?” Eventual și cu strigătura de la „Sârba popilor”: „Țineți aproape!”.

De curând, „show”-ul a împlinit 1000 de

nocturne

emisiuni. Evident, autorul ei n-a scăpat ocazia să se vaite: „Gândiți-vă, stimați telespectatori, cât de greu e să te bărbieresti în fiecare seară, de o mie de ori!” Să fi cunoscut caracaleanul și sensul figurat al lui „a te bărbierii”?

FUNDĂTURĂ A IMAGINAȚIEI: Dacă tot e o vacanță lungită enorm, eventual și cu „prima de porc”, bieții noștri teleași ar vrea cu tot dinadinsul să mai impregneze și cu altceva jurnalele din această perioadă pe lângă furturi din locuințe și mașini, bății la beție, violuri (care se știe, n-au vacanță!), cu ceva despre politicieni. Unde-și fac ei Crăciunul? Răspunsuri diverse: „Nu m-am gândit încă” (pentru cei ce și-l vor petrece în străinătate); „Cu alegătorii mei” (toți, dom'le?); „În familie!” (Spun cei despre care se zice că ar cam avea familia în destrămare. Așa dă bine.). A fost întrebat și Președintele. Răspuns prompt:

„Întotdeauna Crăciunul l-am sărbătorit acasă!” Va să zică, sovieticii ateii, în cea mai stalinistă epocă dădeau studenților de la Moscova „liber” de Crăciun, ba mai le și plăteau biletul de avion să poată ajunge „acasă”!

MAI E LOC! Imbecilitatea întrebărilor la care trebuie să răspundă (telefonice) doritorii de „premiu de fidelitate” acordate de Canalul TV1 se părea că nu mai poate fi depășită după „Câte culori are tricolorul nostru?”, „Câți interpreți sunt într-un cvintet?” (erau și arătați cei cinci în softul imaginii). Ne-am înșelat! Și s-au înșelat și „autorii” lor. Ieri am auzit: „Câți jucători sunt la tenis de masă?” (În cadru ne erau arătați doi frecând mingiulica.) Realizatorii concursului nu auziseră de „proba de dublu!”. După rostirea întrebării de câteva ori într-o emisiune, tânărul blond numai zâmbet utecist („trebuie, tovarăși, să insuflăm telespectatorilor optimism!”) își freacă mâinile a mulțumire. (Priviți-i un minut mișcările mâinilor, indiferent ce citește în monitorul din față!) Dar e și el în ipostaza nefericită de omul-flașnetă. De curând, la finalul emisiunii sale matinală, operatorul de sunet a întârziat câteva secunde, destul ca să se audă din culise reproșul: „Păi bine, dom'le, nu era vorba că...?” Cineva pretinde că a recunoscut timbrul lui Corneliu Calotă, „șeful emisiunii”. Posibil! Dar despre ce să fi fost „vorba că...”?

ÎNSEMNĂRILE noastre de astă vară „despre troglodiți” au încă ecouri. Cititori de-ai „Luceafărului” ne completează portretul lor (i)moral cu noi trăsături, fapte. Ni se semnalează spargerea după o săptămână a trotuarelor la intersecția Eminescu-Vasile Lascăr, la doar... o săptămână de la renovarea lor. Șanțul cu noroi (acum înghețat) durează de... două săptămâni. Lipsa din incinta Gării de Nord a unui punct de vânzare a biletelor de călătorie R.A.T.B., transformă zilnic în blatiști, de nevoie, mii de oameni din sfertul de milion ce traversează zilnic peroanele. Nu se află nici în exterior în apropierea Gării. Ne apare ca imposibilă pentru un om normal din fruntea R.A.T.B.-ului ca observarea acestor lipsuri să nu ducă - după cel mai simplu silogism deductiv - la minima soluție. Dar e și un *bine* în orice *rău*. Nu mai cumpără oamenii bilete, nu mai e nevoie de micile coșuri în care oamenii să le arunce pe cele mototolite!

Siluate de luptători în zarea Câmpiei

(urmare din pagina 2)

RODIAN DRĂGOI este un autor de literatură și un ziarist experimentat. După debutul foarte precoce, el a atras atenția multor critici și scriitori de seamă prin sunetul pur al versurilor sale elegiace. După un răstimp în care gazetăria l-a acapart ca pe noi toți, Rodian Drăgoi s-a întors la harfa sa lirică, de poet orfic, căutând să îmblânzească o natură cu asprimi primordiale. Poetul este un tradiționalist declarat și caută să creeze armonii savante prin mijloacele prozodiei. Versurile lui sunt uneori de o rusticitate căutată, apropierea care s-a făcut cu Esenin fiind pe deplin justificată: „zadarnic cresc pe gură încă-o floare/ nici o fereastră nu vine să mă vadă și-n jurul meu iubito se face tot mai frig de parcă-aș face focul cu zăpadă”. Rodian Drăgoi este și un moralist ascuns sub haina bardului.

Despre volumele de poezie semnate de DOMNIȚA NEAGA (Noaptea ploilor acide, 2000, Călător spre Crucea Sudului, 2002) am scris de fiecare dată puțin, ceea ce n-a scăpat exigentei și orgolioasei profesoare de literatură. Unul dintre motive a fost acela că Domnița Neaga practică un lirism curat, simplu, clar. Poemele sunt de o mare concizie și lasă loc mai puțin interpretării, fiind mai ales creatoare de stare. De altfel, ea însăși o declară explicit: „Starea de poezie/ în mine/ ca un perpetuu/ lichid mineral”. Domnița Neaga este o autoare la care lirismul nu se

naște prin acumulare, ci prin epurare, cu rigoare și exactitate de teoremă și ambiții apoftegmatice: „E atâta freamăt/ în răchita serii,/ atâta frenezie/ și atâta moarte,/ că nu mai găsesc/ lacrima/ unei existențe/ pentru fiecare”.

NICOLETA MILEA este o poetă cu versuri de inspirație intelectualistă. Doctoranda în filologie poate să aspire și la un master în filosofie, după versurile sale de reflecție. Autoarea nu se ferește de locul comun dacă demonstrația este prin aceasta servită mai bine. O recuzită poetică de tip clasic se împropătează prin sensibilitate și chiar gingășie. Totuși, pentru o poezie filosofică, Nicoleta Milea vine în plus cu o „fascinație” în fața naturii, a lucrurilor și mai ales a scrisului. Câteva versuri sunt elocvente: „Fascinant-/ Ca primul sărut,/ Îmbracă veșmânt de mire/ Cuvântul!” Profesoară și mamă exemplară, delicata poetă dă dovadă de un solid pragmatism. Astfel, îndreptându-și băiatul spre inginerie acesta mi-a devenit student. Din respect pentru seriozitatea mamei, l-am tot picat până când a știut „betonul armat” ca pe „Somnoroase pasărele”.

Ultimul, dar nu cel de la coadă, ba chiar dimpotrivă, este **GHEORGHE STROE**, prozator și critic față de care am o deosebită afinitate ca om și scriitor. Este un intelectual de cea mai solidă formație, lecturile sale în domeniul teoriei literare și interpretările asupra lor fiind cu adevărat impresionante. Ca prozator, Gheorghe Stroe scrie strâns și percutant, fără libertăți majore față de un stil realist ce pare să-i caracterizeze pe toți prozatorii câmpiei. Povestirile și

romanele sale sunt construite cu rigoare și caută să aducă personaje memorabile. Cred însă cu putere în vocația de teoretician al lui Gheorghe Stroe și aștept cu interes maxim un volum de critică. De ce nu o monografie asupra unui mare scriitor?

Când mergi cu trenul de la Videle la Roșiori sau cu mașina de la Alexandria spre Roșiori și mai apoi spre Siliștea-Gumești, peisajul nu este încântător pentru un observator indiferent sau amator de pitoresc. Câmpie cât vezi cu ochii. Plopi răzleți sau perdele subțiri, fumuri de departe, de salcâmi. Apele sărace, mărginite de sălcii, mai mult se bănuiesc decât se zăresc. Solul, cunoscut ca fertil de prin cărți, împinge spre cer mai ales ierburile amestecate de un vânt neliniștit și neliniștitor. Dar în ciuda lui, oamenii sunt mai degrabă calmi, ca unii cu care, după formula clasică, timpul continuă să aibă o nesfârșită răbdare.

Hotărât lucru, o trecere grăbită nu dezvăluie ceva semnificativ. Măreția câmpiei și liniștea ei cosmică necesită, pentru a le sesiza, răbdare și contemplație. Această natură amplă răspunde celui care o privește și eventual o descrie împrumutându-i ceva din grandoaarea ei gravă și mută. Astfel, sunt îndemnați să devină asemeni ei toți cei care o urmăresc cu sensibilitate și cu afecțiune care altora le poate părea de neînțeles.

Specificul sensibilității artistice în această etapă anodină pentru grăbiți, fabuloasă pentru cei atenți, este de natură metafizică. Ea conferă un simț al realității fruste înfipț într-un strat freatic de mister. Această apropiere paradoxală îi distinge și pe autorii din ambițioasa culegere de texte cărora le urez încă o dată drum drept prin câmpul artei scrisului și un viitor pe măsura deschiderii spre depărtare a solului lor natal. Un mileniu bun și un secol de glorie!

Harry Potter, farfuriile zburătoare, big-bang-ul și sfârșitul pozitivismului.

În anii cei mai amenințători, mai întunecați și mai penibili ai Războiului Rece, orice om de știință care se pretindea mai subtil, mai rafinat - fiind, de fapt, evident, mai snob - își începea conferințele sau seminariile cu un citat din **Alice în țara minunilor**. Protecția nu mai era căutată nici în imanență și nici în transcendență, ci într-o a treia lume, aceea a inconsistenței onirice. În ziua de astăzi - în fața unei problematice a vieții suscitată parcă de succesul visării absurde, suprarealiste a lui Lewis Carroll, așa cum rezultă din punerea în funcțiune a mecanismelor noastre de apărare psihică - locul Aliciei este luat de Harry Potter (pentru moment mai mult în conversațiile pretins savante, de grup, ca și, pe de altă parte, în mediile internaționale cele mai populare).

Positivismul - ca mod general de percepție a lumii, derivând dintr-o filozofie exactă și limitat cunoscută, însă larg practică imitativ, susținută și percepută - a reprezentat o conducere la limită a raționalismului. Cum în lumea adevărată, totul este, de fapt, miracol - dificultatea noastră de înțelegere este doar aceasta: că miracolul nu se află în mâini omenești, nici în acelea ale oamenilor de știință și nici în acelea ale vrăjitorilor - realitatea nu este altceva decât maxima improbabilitate devenită fapt, indemonstrabilul, devenit adevăr. Drept urmare, pretenția pozitivistă a integralei susțineri empirico-logice a propozițiilor (judecăților) nu are

la limită

cum fi altceva decât eșec pur, când este vorba de aplicarea pe existență, plus un succes enorm în a edifica un univers paralel, schematic, mecanic, mort. Altfel spus, pozitivismul este scolastică, nu în sensul progresului medieval al teologiei, ci al filozofiei senile a unor veacuri care negau actul vital - în primul rând viața în transcendență - aceasta prin intermediul unor silogisme vizând aparent divinul, în realitate cât se poate de terestre. Precum într-o piesă sau într-un roman de Durrenmat, răul nu poate fi însă combătut decât prin ceva de aceeași natură cu el; lumea aparține negării negației, din care însă rezultă tot negații, sau măcar compromiterea demnității afirmației. Senilității i se opune, cu succes, infantilismul - spirala atitudinilor cunoașterii și acțiunii umane pare să nu meargă ascendent în chip durabil și esențial, lucrul fiind astfel tocmai ca o condiție pentru un progres imediat sub raportul eficienței.

Harry Potter poate trezi analistului cât de cât serios (mai mulți s-au exersat asupra cazului, însă cu o seriozitate fie nu destul de înaltă, fie intimidată de prestigiul public al personajului), precum și omului cu o intuiție ascuțită și rapidă, o semnificativă serie de rezerve. **Micul Muc, Aladin, Scufița Roșie, Fetița cu Chibrituri și până la urmă, paradoxal, Albă ca Zăpada** puteau avea orice formă a ochilor sau culoare a pielii, puteau proveni din orice spațiu cultural - pentru a nu mai vorbi de Mickey Mouse. Pinochio era un copil sărac. **Soldatul de Plumb** ne vine în minte drept simbol suprem al sacrificiului. Cine poate fi, din punctul de vedere al apartenenței umane, Harry Potter? Succesul lui este determinat de evoluția ego-centrică a culturii prezentului.

Toate aceste întâmplări sunt, totuși, simplu de neglijat în raport cu una de o natură diferită, enunțată tangent tot aici, mai sus. Copilul, în Atena clasică, în Sparta, sau la Roma se pare că era obligat la o maturizare pe cât posibil rapidă. Psihologia infantilă, ca marcă a

Două personaje pentru secolul al XXI-lea

caius traian dragomir

unor personalități adulte nu se relevă decât în negativ, la figuri celebre și triste precum Alcibiade, Nero, Commodus, Heliogabal. O dată cu Perault, cu Frații Grimm sau Hans Cristian Andersen, trăirea infantilă, devenită (pe drept) o valoare morală și culturală pozitivă, ocupă spațiul vieților oamenilor în medie până la intrarea în adolescență. S-a scris - și acesta este un incontestabil adevăr - că „geniu este cel care își păstrează sufletul lui de copil“ - este o definiție superbă a calității înalte la care poate accede spiritul și sufletul uman dar, ca totdeauna, omul nu se ridică până la o astfel de calitate decât printr-o sinteză și un echilibru al valorilor, sau printr-o descărcare, distrugătoare în imediat, de voință creatoare cvasi-divină.

Pentru Kretschmer, trei stări ale conștiinței - și formelor gândirii - corespund (în chip dramatic pentru împlinirea - neîmplinirea - condiției adulte), acestea fiind psihicul infantil, primitiv și psihotic. Nu este, în această concepție sau teorie, nici manifestarea unui oprobriu, nici dorința de a stabili o ierarhie, sau un exercițiu de oroganță, ea nu se dovedește a fi decât o perspectivă formală asupra lucrurilor. Punctul de vedere Kretschmerian are adevărul lui, în sensul că nu poate fi decât distructiv unilateralismului, fie infantil, fie primitiv.

Harry Potter nu este singurul instrument al destructurării pozitivismului - poveștile cu farfurii zburătoare sau teoriile excesiv imaginative la nivelul premizelor („big-bang-ul“ este proba supremă a mersului înainte al ideilor neconsolidate) pregătiseră demult terenul apetitului vrăjitoresc. Copilăria reprezintă un maximum al logicii într-o lume construită exclusiv pe imaginație, pe creație - senilitatea, pozitivismul, este un alt maxim al logicii într-o lume purtată de imaginație. De o parte, creația fără critică, de cealaltă parte critica fără creație. Creația a fost proprie spiritului Orientului - critica este, prevalent, un produs occidental. Rolurile se schimbă, la mișcarea de baghetă a lui Harry Potter. Inteligența se vede obligată să evolueze între aroganța copilăriei și cea a bătrâneții, între un Occident și un Orient dezorientate filozofice și, în același timp, izolate identitare.

Agentul 007 - gândirea unică, trivialitatea, binele și reflecția.

Este, oare, Harry Potter principalul, noul și inspiratul purtător, cel mai calificat reprezentant al viziunii - și puterii - magice asupra lumii, viziune nu asupra realului, ci asupra intuițiilor noastre referitoare la univers, întrupare a unei viziuni de sine a umanului, mai exact întrupare a puterii noastre de a transforma realul în imagine? Pot fi aflate nenumărate alte întrupări ale principiului pătrunderii în subconștient a identității constituite cultural de către intelectul în lucru, fie acestea numite Maldoror sau Horla, Sărmanul Dionisos, ori Peter Schlemil. Există o scurtă năvelă de G.H. Wells, intitulată **Poarta din zid**, și care, în spațiul de sugestie a aspirațiilor oamenilor, a tristeții, eșecului și demnității acestora, istorisește mult mai mult decât restul literaturii fantastice. Eroul **Porții din zid** este omologul subtil, inteligent și nobil al personajului care pur și simplu face vrăji. **Poarta din zid** spune cea mai generală poveste despre

destinul oamenilor. Pinochio ne așază în fața tristeții inerente a copilăriei; Harry Potter schițează portretul liderului absolut în devenire.

Consecința condiției sale este relatată anticipativ în **Mario și Vrăjitorul**, de către Thomas Mann. Vrăjitorul, în opoziția sa voită cu Mario este, printr-o soartă oribilă, mărturisitorul unei lumi aproximativ normale; când obiectivul, în spiritul căruia este creat personajul Harry Potter, pare autorilor a fi fost aproape atins, acestuia îi succede James Bond. Evident, cronologic lucrurile stau cu totul diferit - ca personaj, dar și ca potențială persoană, descrisă literar, Bond este cu mult mai în vârstă decât Potter și, cu toate acestea, logica determinării arată o secvență temporală perfect inversă. Dacă este cineva în care, odată crescând, ar trebui să se transforme Harry Potter, acest cineva se arată a fi, neîndoind, James Bond. Și unul și celălalt rezolvă, continuu, totul - primul o face cu mijloacele celui pe care lumea noastră îl crede a fi copilul perfect, celălalt își îndeplinește menirea în conformitate cu imaginea aceleiași lumi despre adultul perfect.

Cum se prezintă, de fapt, James Bond în cvasi-atotputernicia sa? Într-un singur mod: el pune în operă, în chip absolut, o politică perfectă. Agentul 007 distruge progresiv, inevitabil, continuu, comunismul și alte forțe ostile civilizației. El face exact ceea ce trebuie, și o face în numele perfecțiunii, al unice gândiri corecte - se vede pe sine impecabil, așa cum se vede orice membru al unei societăți trivializată în numele dreptății absolute: bun dincolo de orice forme de reflecție asupra calităților oamenilor, asupra condiției justiției, asupra naturii adversarilor, oponentilor, pe scurt, a celorlalți.

Lumea lui Harry Potter este la discreția acestuia; lumea lui James Bond este la discreția unei concepții, a unor șefi, a unor instituții în numele cărora el acționează infailibil - într-o asemenea schimbare de postură și, implicit, de orizont s-ar părea că are a consta, în întregime, trecerea timpului, adică sporirea în vârstă, în ani, a oamenilor viitorului.

Harry Potter și James Bond s-au născut în diferite perioade ale secolului al XX-lea. Cele două personaje sugerează puternic situația lumii înspre care ne îndreptăm acum - universul unui om infantilizat și obedient, un om care, pentru a face mult, cât se poate de mult, renunță la a ști de ce face tot ceea ce face și cum de se întâmplă să poată face atât de mult pe cât face. Se anunță vremea unui om subordonat, supus printr-un special gust al nimicului, al falsului, prin bucuria de a fi agentul original al unei gândiri triviale. Harry Potter este scamatorul din cutie, iar James Bond este un soldat mecanic. Agitația din jurul lor nu este născută de faptul că ei există - au grație, dinamism -, ci din cauză că, în vremea de acum, tind să devină singurele paradigme ale umanului, singurele în calitate de personaje literare notorii.

bogdan stănescu

Marea mare a sargaselor

Și abia acum îți șoptesc
ție c-am găsit frumusețea pură,
aici, între liane subacvatice,
unde cine știe (victima află ultima)
cum m-am rătăcit.

Spânzurați cu capetele-n jos, tâlpile mângâie suprafața apei,
ei merg pe lumină, cu capu-n jos, cu capu-n jos
val după val valsează masa verde, imundă, puturoasă...

dansez cu ea, liliac de baltă adormit,
merg pe apă,
dar invers

același albatros îmi admiră linia morții
în talpa stângă, creponată, udă, frântă...
val după val valsează lilieci de baltă verde, crudă, uleioasă...

răstignit pe crucea de liane subacvatice,
pironit în glezne, cheuturi, în ochi, în piept,
creștinism tentacular, floral, iarba de moluște
visez autoportretul perfect,
cum ți-am gemut la ureche, frumusețea divină:
sunt eu oglindit în găvanele rechinului.
Mântuitorul liliac acvatic.

Val după val valsează șoarecii înotători,
fluturii de pui fătători...

II

Crème de la crème se cheamă
aici, la 20.000
de leghe sub marea sargaselor,
icoana chipului meu, hrana
tuturor peștilor demni de iubire
frumusețea încă se-mprăștie în mațele lui Icthius
luminiscentă,
prin talazul verde, putrezit

Curat vă zic vouă, de-aici,
dintre sargase,
se-apropie marea,
flegma provocării pe-obrazul
crucilor de lemn
se-apropie vremea subtilității vegetale,
a piramidelor oceanice:
pregățiți costumul de scafandru, bărcile altar,
ascuțiți harpoanele,
vin, Mântuitorul: val după val valsează liliacul testamentar.

Relatare dintre umbre

Țopăie una după alta, voioase ca
acei gândaci negri, butucănoși,
prinși în cheutura cubului pe-afară..
sunt puii flăcării de aragaz
avortate pe tavanul afumat,
piele de bivol scrijelită
ca o hartă a sufletului meu, oriunde ar fi ăla,
se zbenguie umbrele noastre
ciobite, parfumate, fardate, calme, grele;

L-am cunoscut pe Orlando
Când ezita
el mi-a arătat primul jocul cu umbre
le creștea chiar el, ceasornicar de seară,
la subraț, cel cu păr roșcat (pe celălalt nu l-am văzut vreodată)
și mi le-a dăruit
după ce-am plâns împreună vin fiert
iar eu am fost la femei
m-am plimbat printre ele, le-am văzut bine,
câmpia din spatele casei plină cu măracini,
unde mu mi se agățau genunchii juliți mai mereu
plângeam cu apă sărată pe ei, câmpia aia cenușie

Titan Ice

(poem închinat unui cartier bucureștean unde am iubit cu toții)

Schiopătăm spre masa
printre cețuri verzi,
toți ne iubim
în malț, în...
colțișorul mesei
ascundem mere,
religia mestecatului,
viața-i o plăcere
îți spun... trage apa..
iubim camerele goale,

unde melci au sărutat pereții
tapet lucios, lunecos, întunecos
au murit în mine, noi,
steaguri frământă sub coaste,
sunt tânăr mamaie,

sânge decolorat în alcooluri,
de când iubesc,
aproape numai la moarte,
draga de ea,
cu indexul în rect,
calculez, o schițez, o gândesc;

Gândacii mei mahon aduc
în noapte, fete mai moarte decât
Olympia,
Mai aproape decât
Vara, Manet, cuhnia Manet,
îți jur, mă repet, bălbăi,

pointilist, cubist, copacii
și-au molfăit frunzele cu
surâs cinic în colțul frunzelor întinse
ale mesei
de obicei nu scriu așa

Premiul „Luceafărul“ la Festivalul „Porni Luceafărul“

bufonul sadic al dimineții

ea e filfizoana poeziei
cu genunchii strânși legați de sâni
eu șoldurile sărate de balele dimineții

și frumusețea ei ce inspiră la viclenie
ne face să răcnim adolescente gesturi
prin grădina botanică
mâncată de propriile flori

aș vrea să mă joc cu tâțele tale
înebunite de larma orașului
violat de pregnanța morților bruște

și mâinile tale îmi atingeau seara buzelor
ce contemplau dorința
din mugetul uscat al cercului de pe stradă

icnetul mulțimii
se veselea la auzul trupurilor noastre
strivite de frumusețea cârnii tale

pulsul venelor tale florentine
mi-a întrecut găfâitul de litere

ce bine
tăcerea gurilor noastre
se amestecă cu parfumul încăperii

am numărat destul să pot termina
pitoresc de noapte obosit bufonul sadic
acest poem
al dimineții

Intermezzo

ți-ai lipit mina de pix de buze
fără să-ți pese de cuvintele
ce-ți gâlgâiau pline de salivă
printre bucăți de *prăjitură neagră*

desigur m-am lipit de orașul meu
acoperit de un strat violet de zăpadă

pe limba geometrică a șarpelui
tatuez cai înhămați
în așteptarea trupului tău cu sâni tari

completezi la căderea fecioarei
de pe pervazul plin de lirism
al geamului meu de bloc

culorile străzii fir străveziu de frică
s-a năpustit peste respirația florilor

mânânc *prăjitură neagră*
la masa din cofetăria scrijelită
de romantismul de cerneală al aripei tale
de față cu sâni tari

beție

furtună printre *mărgele de sticlă*
și ceasul de vânatoare al jocului
mărturisit într-o secundă îmi împușcă
pe stradă

beția buzelor tale
bătute în cuie de vers
împreună printr-un halou
dansatoare în uterul viiturilor
se bălăbăne virgin în conștiința orașului

ovidiu alexandru vintilă

sărat de sărat de cuvintete tale
destinații de sânge
pe statutul gol al adolescenței
tortura blocată a minții
pe fundaluri de sticlă
zac periculos în turnul cu ceas
și mă lovesc de pălăriile tale
pline de trupul tău cărnos
rămășite de păr lung
peste pete de cerneală flambate
peste pântecul tău de lolită
și ochii tăi dezbrăcați de găfâitul plin de
nisip
al mării
surpat muget de taur
incredibilul corp al poeziei
zidit în cearșaful transpirației tale-iubito
iubito sâni tăi
îmi vor decapita bibliotecile de carne
din ochii tăi plini de întâlnirea
cu întunericul
și cu blândețe va avea loc o transgresiune
menită să macine păpușile viitorului

lavinia braniște

Jarna

Soarele se scurgea pe la streșini
În găleți ruginite,
Iar razele lui
Erau arse prin grădini
Printre frunze moarte.
Treceau pe străzi corbii
După leșuri de zile
Și nopțile după resturi de fluturi.
Dădeam din aripi.
Săream către cer,
Dar căzând,

Premiul „Luceafărul“ la Festivalul „Gheorghe Pituț“

Mă înfingeam în pământ
Și strigam după lumină,
Dar soarele, din găleți ruginite,
Îmi cerea mie de pomană.

Naștere

Nu sunt îndrăgostită de nimeni,
Nici de râma care sunt,
Nici de zbaterea mea inutilă
În undița aruncată inconștient
În apele în care se spală reumaticii.
Nu sunt îndrăgostită de reumatici.
Teoretic, ar trebui să mă regenerez
De fiecare dată când fii mălului
Mușcă din mine,
Dar mă nasc din fiecare mușcătură
Și mă sting cu fiecare naștere.
Contradicție.
Iată-mă

Anii

Anii mi s-au furișat prinrte pagini
Și prin colțurile de plicuri nedeschise

Picurate cu ceară.
Purtasem pe cap cărți
Să-nvăț să stau dreaptă,
Dar umerii au început să mă doară
Și m-aplecăm tot mai mult spre
pământ.
Priveam prin portative
Ca prin gratii
Și notele săreau spre mine
Mușcându-mă de laringe
Când începeam să cânt.
Mi s-au îngălbenit ochii de-atâta citit,
De-atâta iscodit
Prin dicționare
Uitate în rafturi mâncate de praf
și de fluturi.
Mă dor mâinile de pipăit
pânze pictate
Cu sânge de flori,
Mă dor florile moarte.
M-am învelit cu mii de hărți,
Dar mi-era frig
Și am început să strig
Prin pădurile prin care mi se pierde,
Vară după vară,
Gustul meu de corcodușă verde.

valeriu filimon:

Zeflemeaua umanistului Caragiale

Eminescu, Creangă, Caragiale reprezintă - după fericita rostire a criticului Pompiliu Constantinescu - „Trinitatea de genii care stă la vatra literaturii noastre moderne, ne înalță în planul universal al creației prin intuiția și expresia artistică, deopotrivă”.

Salutând preluarea îngrijirii ediției definitive a **Operei** lui I.L. Caragiale, începută de Paul Zarifopol și continuată cu volumele IV și V de către Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu face o afirmație tulburătoare: „Producția minoră și efemeridele lui Ion Luca au, se pare, cu totul altă semnificație decât obișnuita creștere a unui talent, de la formele incipiente ale lui, la expresia matură și majoră”. Șerban Cioculescu nu a mai avut bucuria lui Perpessicius de a fi în posesia tuturor manuscriselor lui Caragiale. „Dacă s-ar fi păstrat manuscrisele, afirmă criticul pe baza cercetărilor lui Șerban Cioculescu, fără-ndoială că, după al lui Eminescu, am fi posedat materialul cel mai bogat” (**Scrieri**, II, E.P.L. 1957, p.96).

Această dureroasă reflecție a lui Pompiliu Constantinescu se adaugă amintirii acuzației „de plagiat” a Procesului care a avut loc pentru a birui infamia, speculată și politic, urmată de autoexilarea la Berlin în martie 1905. La numai doi ani, evenimentele sângeroase din țară i-au prilejuit publicarea (mai întâi la Viena în ziarul „Die Zeit” - sub semnătura: un patriot român) pamfletului politic **1907 - Din primăvară până-n toamnă - câteva note de I.L. Caragiale**, la tipografia ziarului „Adevărul”, strada Sărindar nr. 14, luna octombrie, 1907. O altă apariție incendiară a fost „pastișa” **Boul și Vițelul** în care, sub amăgitoarea *imitație literară* ce se mai practica în epocă și a practicat-o Grigore Alexandrescu însuși ca pe o virtute, „plagiatorul” nedovedit în cazul dramei **Năpasta** iese singur în față cu un „furt literar”, cu o reluare „pe față” a motivului fabulistic „boul și vițelul” creat și pus în circulație de precursorul său, Grigore Alexandrescu. Dacă materia este aceeași, în mare, sensul fabulei este cu totul altul. Trecut pe lista neagră a incitatorilor la răscoală, alături de prietenul său, marele reformator al învățământului românesc, Spiru Haret, amărăciunea exilatului Caragiale ajunge la limită. Esența tragică a comicului și-a spus cuvântul. Umanistul Caragiale a murit subit în dimineața lui 6 iunie 1912, după ce, în ianuarie 30, împlinise șazeci de ani.

Revăd cu înfiorare documentele. Sunt posesorul pamfletului, o cărțuție de 32 de pagini; sunt și posesorul unei broșuri care conține stenogramele procesului și pledoaria lui

S-au împlinit o sută cincizeci de ani de la nașterea lui I.L. Caragiale și o sută de ani de la infamul Proces „de plagiat” în urma căruia s-a expatriat și a murit printre străini. Întors în București, lumea l-a așteptat în Gara de Nord. S-a iscat din senin o ploaie torențială. Lumea s-a risipit. De la Gara de Nord până la biserica Sf. Gheorghe și apoi la Cimitirul Bellu, singurul care a mers pe jos în urma catafalcului a fost Iancu Brezeanu. Plângea. Ploua torențial... Și lacrimile lui se amestecau cu lacrimile lui Dumnezeu.

Delavrancea, broșură tipărită de avocatul cu preocupări literare, Octav Minar. Folosindu-se, desigur, de materialul cuprins în broșura lui Minar care este un **Extras din Biblioteca marilor procese**, Romulus Vulpescu „pune în scenă” documentele și reconstituie Procesul în datele lui definitive. Muzeul Literaturii, aflat atunci sub conducerea colegului Al. Oprea, tipărește acest scenariu sub titlul **Procesul Caragiale - Caion**, 18 iunie 1972. Al. Oprea și Romulus Vulpescu l-au investit pe Șerban Cioculescu cu funcția de Președinte al Curții cu Jurați. Pe ultima copertă, într-o imagine color, apare Șerban Cioculescu îmbrăcat în togă roșie, cu cilindru-potcap roșu și cu încheietoare din blană de hermină. Reprezentația a avut loc în sala mare de lectură a Bibliotecii de Stat din strada Fundației nr. 6, duminică, 18 iunie 1972, ora 19.30.

După trei ani, la solicitarea studenților de la Cursul special de Poetica imaginarului românesc, anul IV - curs pe care l-am instituit în 1971 și l-am ținut până în 1994, m-am adresat lui Șerban Cioculescu, devenit profesor la Catedra de Istoria Literaturii Ro-

mâne, cu rugămintea de a reface sub forma unui expozeu imaginea Procesului de apărare împotriva acuzației de plagiat privind drama **Năpasta** a lui I.L. Caragiale. A răspuns imediat solicitării fixând ziua de 21 februarie (1974).

Amfiteatrul „Odobescu” era arhiplin. După expozeu a urmat dialogul cu studenții. Pe lângă fireștile întrebări privind unele detalii ale procesului, a fost pusă și întrebarea privitoare la elaborarea mentală integrală - ipoteză care exclude variantele manuscrise. Studentul care a pus întrebarea citește **Mono-grafia vieții și operei lui Caragiale** scrisă de Șerban Cioculescu, în care este prinsă și ideea lui Pompiliu Constantinescu.

Tezaurul manuscriselor pierdute, afirma Cioculescu, nu este o ficțiune de început de roman. Pianistul Caragiale avea o memorie auditivă ce putea concura cu un fonograf. De aici, explica Cioculescu, și plăcerea de a fi minuțios și în același timp exigent față de corectitudinea ortografică. Așa cum demonstrează manuscrisele păstrate și noile scrisori descoperite și tipărite de Șerban Cioculescu (**Scrieri și acte**, E.P.L., 1963), „Moș Virgulă” avea plăcerea condeiului și era un prodigios.

O altă chestiune pe care au pus-o exegeții este aceea a precursorilor. Dacă pornim de la debutul literar vom constata că dramaturgul și prozatorul I.L. Caragiale a debutat ca poet în deplinul înțeles al cuvântului deoarece debutul și-l face cu un sonet intitulat chiar astfel: **Sonet** (publicat în revista „Ghimpele”, 16 dec. 1873) având o dedicație encomiastică în sensul poeziei laudative antice grecești: „D-lui Agostino Mazzoli, bariton absolut, cu ocazia beneficiului său în Opera Ernani”. Poetul meloman face loc însă „muzei satirice” cu pamflete în versuri, cu satire, texte epigramatice, mici puneri în scenă, parodii și chiar poeme în proză. Cu excepția unui grupaj de versuri intitulat **Versuri** și publicat în „Revista Contemporană”, 1 oct. 1874 - restul creației va exersa un repertoriu de teme și tehnici scripturale mereu inedite. Din 1893 va continua să publice „poezie” la

„Moftul Român“ a lui Anton Bacalbașa, unde Caragiale va deveni director din 1901 și Bacalbașa va trece prim-redactor.

„Moftul Român“ va continua să fie un spațiu publicistic experimental așa cum a fost mai înainte revista „Ghimpele“. Inaugurarea o va face cu poezia **Excelsior** („tot mai sus“) în care persiflează preocupările spiritiste ale lui B.P. Hasdeu, scriindu-i zeflemist encomiastic: „Dedicată ilustrului autor al sublimului hop: SIC COGITO, Domniei-sale Domnului B.P. Hășdeu, Președintele Consiliului de Administrație al primei Societăți (sic) Spiritiste Române“.

După lectura atentă a acestor producții „minore“ și „efemere“ ne dăm seama de marea diferență dintre Eminescu și Caragiale în sensul că *ucenicia* eminesciană este cuprinsă cu discreție în cele 15.000 de pagini manuscrise, în care postumele copleșesc antumele, în timp ce Caragiale își face *ucenicia în mod public* tipărind imediat tot ce scrie. Desigur că păstrarea ciornelor și a textelor finite ar fi fost de mare interes pentru stabilirea stadiilor elaborării, a raportului dintre spontaneitate și travaliu. Totuși, din lectura textelor tipărite ne dăm seama că ele au constituit adevărate „partituri“ ale exersării artei lui definitive. De aceea perioada de numai șase ani de la debutul în revista „Ghimpele“, în 1873, și până în 1878-1879, când scrie **O noapte furtunoasă** și **Conu Leonida**, ne dăm seama că *întâiul precursor* al genialului *comediograf scenic* a fost însuși poetul *comediograf*. Afirmația mea contravine „izvoarelor“ care găsesc precursori în **Frantuzitele** lui C. Facca, în **O bună educație** a lui C. Bălăcescu, în **Îngâmfata plăpumească** a lui Costache Caragiale sau **Ortonerozia** lui Hasdeu. Garabet Ibrăileanu este singurul care identifică o filiație reală: Vasile Alecsandri cu onomastica personajelor sale. Fără a-i minimaliza meritele, față de Alecsandri, susține în deplină legitimitate Ibrăileanu, Caragiale crează adevărate simboluri onomastice, cu sugestii eufonice care vizează inteligența, caracterul, condiția socială, apartenența la o anume demagogie politică etc. Întreaga critică este însă de acord că virtutea supremă a Comicului în opera lui Caragiale este *comicul de limbaj*. Trebuie să adăugăm imediat opinia la care am ajuns, că cei șase ani de poezie ludică au constituit rețorta alchimică în care s-a esențializat comicul de limbaj cu promisiunile lui proteice.

La împlinirea a o sută cincizeci de ani de la nașterea lui Caragiale și o sută de ani de la nefastul *Proces al calomniei* (de care nu am auzit nimic vorbindu-se) mă obligă să repun întrebarea: de ce Caragiale a devenit actual

Caragiale împreună cu fiul său Matei

Caragiale, la Berlin, în costum arnăuțesc

și-l simțim prezent în contemporaneitatea noastră?

Cred că trebuie să pornim de la observația că fiecare segment istoric către un pasaj de renaștere socială, dezechilibrează fundamentele în efortul de a le schimba, descumpănește mentalitățile, șterge vechea tablă de valori și crează „forme fără fond“, o libertate capricios înțeleasă se amestecă cu haosul, bunul plac și încălcarea normelor morale scrise și nescrise, atacarea valorilor spirituale autohtone, dorința de a fi slugă la un nou stăpân, demagogia parlamentară și neparlamentară, trecerea de la lupta de clasă la lupta om cu om, gașcă cu gașcă. În acest noian de seisme sunt reactualizate în forme metamorfозate scăderi pe care le-a traversat și biografia socială a lui I.L. Caragiale. Așa se explică acceptarea de către unii și respingerea de către alții a comedigrafiei lui Caragiale.

De aceea Titu Maiorescu în cronică-studiu **Comediile d-lui I.L. Caragiale** ține o adevărată „lecție“ de felul în care trebuie înțeleasă estetic o operă comică. Eugen Lovinescu de pe pozițiile teoriei sincronismului, vede în opera lui Caragiale doar o prizonieră a epocii în care a fost creată. N. Davidescu participă la campania anti-Caragiale ca fiind un defăimător al nației. În anii „culturii socialiste“, Caragiale a fost „reconsiderat“ și proslăvit ca demascator al orânduirii și moravurilor burgheze. Calitatea estetică suverană a comicului din opera lui erau satira și ironia datorită caracterului lor negator total.

În contextul segmentului de istorie pe care îl traversăm de doisprezece ani, percepția noastră estetică se întoarce la punctul inițial percepției însăși a autorului, adică la ZEFLEMEAUA din creațiile poetice ludice din prima perioadă de creație prin care a exersat calibrele grele ale Comicului în totalitatea lui.

Zeflemeaua din retorica inițială a devenit, după împrejurările trăite de spectator sau cititor, când virulentă, când îngăduitoare, dar niciodată gratuită. Înțelegerea comicului la Caragiale ca *zeflemea* aplicabilă datelor imediate ale existenței contemporane explică iarăși actualitatea lui Caragiale. Dintre ipostazele proteice ale Comicului, *zeflemeaua* pare să fie numitorul comun care-l face pe Caragiale un partener al vieții diurne. Pentru oamenii școliți, virulența satirei și ironiei nu dispar. De exemplu, fabula **Boul și vițelul** a lui Grigore Alexandrescu este cu ostentație de „plagiator“ reluată în manieră

intertextualistă contemporană, dând astfel o replică subtilă lui Macedonski, dar având ca obiect al reprezentării un eveniment social violent. În 1838, când a scris Grigore Alexandrescu fabula sa, **Boul și vițelul**, fenomenul social dominant era *parvenitismul*, ca urmare a unor noi renașteri sociale; în 1908 când a scris Caragiale „pastașă“ sa, evidentă era *demagogia* liberalilor care promisese în parlament *împroprietărirea țăranilor* și, după aproape un an, nu se făcuse nimic în această privință. Caragiale reia motivul fabulistic „boul și vițelul“ și-l adaptează, de data aceasta unei realități *necoincidente*. Sensul metaforei fabulistice alegorice caragieliene este cuprins în versurile: „Drepturile noastre sfinte triumfară/ O s-avem izlazuri dacă ni le-or da“. Ținând seama de virulența textului e surprinzător că a fost acceptat de criticul de formație maioreșciană, de autorul esteticii autonomiste a capodoperei, de profesorul universitar Mihail Dragomirescu și publicat în revista sa, „Convorbiri Critice“, din 1 ianuarie 1908.

Să fi acceptat textul ca pe o zeflemea aluzivă? Nu putem ști.

Cert este că nu trebuie să faci eforturi de memorie și nici să te fi trezit după Revoluție „opinioman“, după fericita expresie a unui cunoscut editorialist, ca să-ți dai seama de coincidența dintre demagogia parlamentară din vremea lui Caragiale și demagogia contemporană. E suficient să ne referim la problema retrocedării pământurilor și a altor proprietăți. Au trecut doisprezece ani și oamenii care au fost odată jecmăniți sunt purtați prin tribunale ca să-i jecmănească avocații. Repertoriul unor posibile fabule având ca laitmotiv „boul și vițelul“ stă de fapt la îndemâna tuturor celor hărăziți să se compenseze scriind o „zeflemea“ fabulistică sau în oricare altă formă. Este evident însă un fapt: indiferent de modalitatea de gen, specie, într-un cuvânt aristotelic, de *tehné*, actualitatea incidentă sau coincidentă va fi în permanență ZEFLEMEAUA. În acești doisprezece ani, Caragiale a redevenit contemporanul nostru și-i simțim actualitatea prin zeflemea. Zeflemeaua este dimensiunea longitudinală în segmentul istoric pe care îl trăim. Refrenul tranziției noastre este:

Caragiale înflorește
Când și unde îi priește.

anul caragiale

Dacă în România s-ar interzice crusul, Dumitru-Mircea Buda ar fi unul dintre românii care ar rămâne fără nici un rost. Poate că aceștia i-ar fi, la o adică, pușini. Dar supoziția e aparte dramatică în cazul lui. Dumitru-Mircea Buda trăiește efectiv în acest tip de dialog, prizonier al propriei verve, cât reale, cât stârnite. Veliniștea lui e o euforie, iar euforia lui un discurs. Un discurs cu aprindere instantanee, un discurs, cum ar veni, de nestăpânit. Poetul ca victimă locvace a propriei chemări - acesta e, acum, Dumitru-Mircea Buda.

(Al. Cistelean)

Poemul-într-o-noapte

(amintirii bătrânului Whitman)

Vă spun de la bun început: eu dau ziua bună așa cum englezii se sictioresc spunându-și good day speranței întru eternitatea poeziei întru stihul transcendent al eu vă asigur, poezia nu poate să fie unealtă ori formulă magică ea nu poate fi panaceul universal leacul morții ori mânăstirea în care să vă zidiți trupul și sufletul să vi-l salvați au mințit romanticii au visat un vis ferice dar fals poezia nici măcar bucățile silabice care o compun nu le salvează dărmite sentimentele stările idealurile poezia e doar o închipuire un fel de mimesis îmbunătățit, cosmetizat un upgrade al realității un pariu zadarnic cu eternitatea dinainte pierdut a spus asta chiar dacă n-a și recunoscut „Levantul“ lui Cărtărescu iar eu am plâns după ce l-am citit multe nopți dar am învățat să accept la fel va trebui să faceți și voi.

2. și-acum la 20 de ani m-am hotărât să scriu un volum de poeme într-o singură noapte, fără nici un motiv fără să fi pus nici un pariu poate dintr-o singură rațiune aceea că poezia e totuși singurul

lucru frumos pe care îl pot face în lumea aceasta postideală, postpoetică, postistorică postindustrială, postmodernă abandonată de zei și abandonată de timp, nu, credeți-mă că ceea ce măsoarăți voi cu ceasurile mecanice ori digitale tic-tac-ul acela nu este timpul faptul că acele și literele pătrătoase se învârt și se schimbă pe cadrane nu înseamnă că noi mai locuim încă în timp.

dumitru-mircea buda

3. m-am hotărât să scriu acest volum de poeme ce vor demonstra doar că poezia e singurul lucru posibil deși nu are absolut nici un sens la ora 22:02 în noaptea de luni spre marți, 4 spre 5 iunie 2002 după ce am parcurs în 2 ani de universitate cursurile de literatură română

și i-am ascultat pe d-nii Boldea, Moraru, Ștefănescu,

Cistelean vorbind 4 semestre despre comedia numită literatură după ce am înțeles frumusețea fără scop în sine a scrisului după ce m-am îndrăgostit și am trăit aventuri livrești în lumea reală în Târgu-Mureș și după ce am acceptat că literatura nu poate nimic, nici să schimbe lumea și nici s-o lase cum e.

am început deci să scriu acest poem-într-o-noapte și mâine i-l voi trimite d-lui Cis prin e-mail spunându-i că e ultimul meu cuvânt cu poezia iar domnia-sa va zâmbi înțelept îl va pune precis la inventarul nebuniilor mele de tinerețe.

4. e timpul să fac ceea ce se cheamă nomenclatorul tematic al acestor versuri care, vă avertizez, vor vorbi despre mine și doar despre viața și lumea mea farsor e orice poet care spune că poate scrie orice altceva decât autobiografii iar voi puteți, vorba bătrânului Whitman, să aveți încredere în tot ceea ce zic fiindcă în mine vă veți recunoaște. am să scriu despre dragoste la naiba, am 20 de ani,

de la 12 ani când rulau pe TVR animafilmulele cu Sandybelle sunt mereu îndrăgostit și suspin după inflexiunea cromatică a buclilor de pe umerii decoltați ai fetelor din autobuz ori după rotunjimea de măr ionatan a sânilor strânși în tricouri mulate prin discotecii. mărturisesc că am fost îndrăgostit lulea, prima dată, de eroina unui roman de Teodorcanu, pe care astăzi nu mai dau o ceapă degerată și pe care îl pun la categoria jaf interbelic dar recunosc că am fost literal mort după Lorelei cea ființă de vapori cu hulubi sub bluze și căpșuni în surâsuri care îl ademenea prin Galați pe profesorul Catul Bogdan.

5. dar eu am să vă povestesc despre toate iubirile mele din liceu n-am să cobor până în gimnaziu ca să nu fac psihanalize ale sexualității juvenile în genul lui Patapievici prin Plai cu Boi. voi strânge în palmă nu știu dacă liniile, câte sunt, vor fi de ajuns numele prințeselor în blugi ale căror gene îmi dădeau spasme stomacale și insuficiențe respiratorii în nopțile dinaintea tezelor de matematică voi sufla asupra lor fiindcă nu e nici un păcat în a repeta gestul inițial al Scripturii în definitiv știți ce a spus Nietzsche despre Dumnezeu și vă dați seama câtă dreptate avea mai știți foarte bine că în textul meu eu Țes matricea de cuvinte a uscatului și apelor a văzduhului, stelelor, soarelui, lunii că deci eu sunt unicul zeu și că am dreptul să redau viață și să o iau de asemenea dar numele lor nu vi le voi dezvălui fiindcă se poartă inițialele în literatura modernă vă veți mulțumi cu M., A., R. și iarăși A.

6. îmi dau lehamite poetaștrii și poetesele care fac azi atâta sex cu poemele lor care miros glandele sebacee ale metaforelor, excitați de aglutinarea alunecoasă a vreunor foneme însă acum, la 22:49 în noapte, înțeleg că textul poate foarte bine să te seducă, acum eu pot într-adevăr să îi mângâi împletirea sârmoasă a sensurilor ce mustesc de memoria mea de amintirile mele, prin arterele acestui text curge însăși viața mea dinspre secunda de acum în ambele sensuri către viitor și trecut ca atunci când apeși un furtun prin care trece apă eu pot simți cum, sub arătătoarele mele, în arterele acestea se crează un vid din care înainte și înapoi viața mea izbucnește cu o energie nemărginită sunt îndrăgostit de acest poem ca de un copil conceput într-o singură noapte dintr-o singură, irepetabilă aventură, într-un motel de la marginea unui city ardelenesc de provincie ce alee îngustă, pavată, în față și parcare luminată cu felinare galbene.

Puțini au mai rămas artiștii ce se manifestă în mai multe domenii, artiști cu vocație enciclopedică și talent pe măsură. Ei sunt acum un fel de curiozități aflate în libertate, sprijinite din generozitate și uimire să publice sau să expună în galerii, pentru că, în egală măsură, își provoacă și își umilesc contemporanii. O fac prin cultura întinsă, prin experiența de viață trăită intens (adesea la limita suportabilului, din motive politice), prin răbdarea cu care au lucrat ani în șir pentru sertar sau pentru propriul atelier și, nu în ultimul rând, prin nivelul artistic superior al operelor oferite spre apreciere publicului și specialiștilor.

Printre acești rarissimi creatori se numără și domnul Dragoș Morărescu, colecționar împătimit, arhitect, pictor, sculptor, comentator de artă, poet. Literatură a comis din tinerețe, domnia sa aparținând generației războiului, din punct de vedere biologic și estetic, însă a încredințat tiparului volumele de versuri târziu, atunci când condițiile social-politice i-au permis. Domnul Dragoș Morărescu mi se pare a evolua între trei repere, numite Ion Barbu, V. Voiculescu și poezia de tip folcloric. Influențele sunt atât formale, cât și de conținut. După ce s-a apropiat de sursele numite într-un mod aparte, ilustrându-le gra-

confluente

fic (de fapt interpretându-le în manieră proprie) s-a lăsat fascinat atât de virtuozitatea versificației existente în cazurile amintite, cât și de trăirea unor concepte și credințe proprii maeștrilor amintiți. Poezia domnului Morărescu, întotdeauna elaborată îndelung, atent cântărită și construită migălos, se sprijină pe trăirea în eros și în ortodoxie. Tot ceea ce a scris până acum se supune acestor două coordonate. Vital și teluric, senzual și rafinat, doritor și iubitor de experiențe artistice consumate cu discernământ (v. volumele **Pasărea Vădăstră** și **Cizeluri**), surprinzător prin abordarea unor subiecte romantice ori biblice (v. volumele **La malul Snagovului** și **Euritmii în jurul florii cu nimb**), domnul Dragoș Morărescu a întocmit în 2001

În spirit enciclopedic

o ediție de autor ciudată, în sensul că reunește doar inedite. **Corabia de purpură** (Editura Crater) marchează drumul liric parcurs vreme de câteva decenii, subliniindu-i originalitatea.

Sunt aici versuri scrise între 1958 și 1987, împărțite în câteva cicluri: **Năluci cu aripi**, **Str. Sf. Constantin**, **Mogoșoaia**, **Arheologie lirică**, **Ralu și Descânt pentru Ada-Kaleh**. În pofida acestei segmentări, cartea are unitate, unele poeme din **Mogoșoaia** putând figura în **Arheologie lirică**, iar predilecția pentru pictural, fiind numitorul comun, alături de eros și, deloc surprinzător pentru cine cunoaște biografia artistului, de lirica patriotică. Chiar dacă, din păcate, termenul și genul nu se mai practică, să nu uităm că unii au plătit dragostea față de țara lor cu libertatea, iar versurile compuse în închisoare au o încărcătură emoțională aparte, dând și piese de referință precum **Glas de smalt** și o meditație răscolitoare numită **Peste mine au trecut continente**. Poeziile adunate acum, elaborate de-a lungul a treizeci de ani ilustrează cele spuse mai sus, referitor la trăirea în teluric rafinat: „Magma-i fierbinte în mine/ bate ritmic în sonori fine“ (**Străvechiul timp**). Vitalismul său debordant are dimensiuni cosmice în **O altă slavă**, dar mai ales în ciclul **Ralu**, unde erotismul îl împinge „la marginea de paradis“, firește prin femeia iubită: „Arămie Ralu./ Pe-a scăriilor scară/ Răstignesc seară de seară/ Trupul zeiței din Corfu“. Domnul Dragoș Morărescu poate fi, în egală măsură și autorul unei stări, creionate abil. Astfel, în **Arheologie lirică** mizează pe „tristețea doborâtelor păduri“ insinuată în întregul ciclu, iar în **Str. Sf. Constantin** apelează la peisajul urban, acela al străzilor complete - în exclusivitate toamna sau iarna (memorabilă piesă **Iarnă** bucureșteană) unde există însă și atelierul pictorului. În descrierea lui poetul

liviu grăsoiu

îi egalează, cred eu, pe mânuitorul penelului (**Atelierul**). Poezie de atmosferă și în **Mogoșoaia** unde are viziunea stranie: „O împietrire a cuprins gorunii/ Umbra lui Constantin se stinge cu pași de vată“ (**Înserare**), în timp ce „Foșnesc sub unde umbrele pădurii./ Prin mâl își trage trupul veacul“ (**Plai albastru**). Un loc deosebit și original îl ocupă - **Descântecul pentru Ada-Kaleh**, recviem pentru dispăruta insulă, țărâm de vis și de legendă, unică trăire balcanică, născută din împreunări de civilizații și mentalități.

Confirmând excepționala sa vitalitate și formă artistică exprimată în expozițiile din anul ce se încheie, domnul Dragoș Morărescu a încredințat cu câteva luni în urmă Editurii Aritmos o subtilă plachetă, comentată iarăși grafic de el însuși, intitulată **Enaxor**, adică, după cum însuși specifică „poeme pentru o himeră“. Avem de-a face cu poezie erotică în exclusivitate, o poezie scrisă la senectute, dominată însă de o intensitate a trăirilor poate fără precedent în poezia noastră. Apelând la savante îmbinări de versificație liberă și de tiparul celei populare, autorul reușește trimiteri de efect la luciditatea generațiilor actuale și la, surprinzător, cântul îndrăgostiților de la începutul veacului al XIX-lea. Poetul apare „plecat în fața idolului fierbinte“, implorat să-și deschidă „petalele cu noianul tinereții“. Venerație față de îngerul păzitor, femeia, chiar dacă se simte bătrân, iar himera va prinde contur doar prin penel și „pânza largă“. El scrie despre toamna sufletului și binecuvântează amiezile când „Mi-e inima de taină și, timpul mă zorește/ Tresar la floarea ce galeș îmi surâde“. Imediat se infiltrază răzvrătirea mândră a bărbatului: „Eu nu-mi doresc himera cu glas melodios/ Te vreau aievea, nu o arătare/ Suflet viu de altă zare/ a visului întruchipare“ (**Suflet viu**). Poetul visează la o „Grădină fermecată“ unde o „Poveste“ ar începe așa: „Culoare, muzică, poezie/ Cununi în dar aduse ție/ Îngenuncheat ți le supun/ Ca un îndrăgostit nebun/ Cum inima i-a poruncit/ Demult, de când te-a întâlnit“. Finalul ar fi strâns în implorarea: „Nu te topi himeră cu roua stelelor din zori“.

Alăturate celorlalte cărți, multe la număr și impresionante prin sumedenia de virtuți amintite anterior, noile titluri ale domnului Dragoș Morărescu îi sporesc prestigiul de creator dotat în egală măsură pentru mai multe arte, ilustrând spiritul enciclopedic.

Reproducere după lucrare semnată de George Dumitrescu

In ultimii ani peisajul literar de limbă germană e din ce în ce mai vizibil dominat de fenomenul *pop*. Aproape că nu există dezbateri sau recenzii în care acesta să nu fie pomenit. S-ar putea spune chiar că scena literară actuală se împarte în autori care aparțin și autori care nu aparțin curentului, în cei care îl promovează ca fiind unica formă de expresie adecvată vieții contemporane și cei care-l acuză de frivolitate și indiferență estetică.

Despre rădăcinile literaturii pop în spațiul cultural german, despre receptarea mișcării *beat* și influența unui Rolf Dieter Brinkmann asupra generațiilor ulterioare de autori, despre interferențele dintre cultura înaltă (Hochkultur) și diverse elemente pop în opera unor scriitori precum Peter Handke și Hubert Fichte s-au scris deja studii, iar complexitatea fenomenului depășește posibilitățile articolului de față. În cele ce urmează mă voi mărgini la situația din ultimii ani, încercând să delimitez principalele tendințe și poziții teoretice. Un portret al așa-zisei „literaturi tinere” e greu de schițat fără a risca generalizări periculoase. Cert este că, începând cu ultimul deceniu al secolului trecut, nenumărați autori foarte diferiți ca stil și valoare au debutat sub eticheta „Popliteratur”, ceea ce a dat prilejul editurilor să aducă pe piața cărții un suflu proaspăt și juvenil. Imaginea promovată sub umbrela generoasă a termenului *pop* este cea a unei literaturi eliberate de complexul de vinovăție al generației imediat postbelice, deschise culturii de masă și vieții cotidiene într-o societate de consum, dar mai ales cea a unei literaturi *lizibile* - care se citește pe nerăsuflăte și poate

maria irod:

Scriitorul ca popstar - o nouă estetică în Germania de azi?

lucrarea cu același titlu, apărută în 1995), „generația Berlin” (Heinz Budz, care vede în mutarea capitalei înapoi în marea metropolă evenimentul decisiv după reunificare) sau „generația Golf”, termen ales de unii exponenți ai acesteia pentru a sublinia importanța covârșitoare a confortului și a bunurilor de larg consum în societatea contemporană. Într-o delimitare strictă de elanul revoluționar și de conștiința politică acută a generației '68, noul val se prezintă drept o colecție de individualități postmoderni (ceea ce rămâne după virtualizarea maselor prin mass-media; vezi în acest sens articolul lui Bogdan Ghiu din „Luceafărul” nr. 38), cetățeni ai unei națiuni suverane (*Die selbstbewusste Nation* este titlul unei antologii de eseuri cu o vădită tendință ideologică de dreapta), interesați în primul rând de propria bună-stare și de restaurarea valorilor conservatoare.

Spre deosebire de Brinkmann, „părintele” literaturii pop germane, tinerii literați pop ai sfârșitului de mileniu sunt foarte bine integrați în *mainstream* (de obicei ca jurnaliști la reviste de mare tiraj, impresari, DJ, oameni de radio sau TV) și nu simt deloc nevoia să se raporteze critic sau subversiv la *status quo*. Christian Kracht (n.1966) și Benjamin von Stuckrad-Barre (n. 1975) - cei mai cunoscuți reprezentanți ai așa-zisului „quintet pop” - sunt snobi auto-declarați, purtători consecvenți de costum și cravată, au menajere și slujbe bine plătite. Literatura lor exprimă perfect atitudinea *cool* a noii generații pragmatice și neoliberală și demonstrează cum se pot scrie cărți de succes reproducând stilul reportajelor sau al *talk-show*-urilor și reducând ironia și satira la divertisment pur.

În aceste condiții, reproșurile aduse literaturii pop nu sunt greu de ghicit. Cea mai gravă acuză este, evident, înlocuirea criteriului estetic cu cel economic. Stângăcia textelor nu poate trece drept experiment, faptul că e deprimant să scrii o literatură destinată doar câtorva aleși nu justifică superficialitatea și lipsa de reflecție a noilor autori, iar pretenția de a salva cartea în epoca mijloacelor de comunicare electronice nu e o scuză a aplatizării literaturii. Până și un critic ca Maxim Biller, care acuzase literatura canonului german - reprezentată de autori postbelici precum Günther Grass - de academism steril și preocupare obsesivă pentru trecut, s-a distanțat în ultimul timp de noul val pe care îl salutase la începutul anilor '90. Independent însă de aceste ecouri negative, autorii pop din *mainstream* continuă să scrie cărți cu priză la public și - de ce nu? - să speră la o viitoare ascensiune în canon.

Dincolo de toată această literatură conformistă și lipsită de profil estetic, există în branșa pop destulă diversitate ce lasă loc și autorilor care au într-adevăr ceva nou de spus. Astfel, după model american, s-au impus în anii '90 așa-numitele *poetry slams* în care au loc concursuri spontane de poezie: autorii își

citește versurile (între timp conceptul s-a extins și la scurte fragmente de proză), iar publicul constituit în juriu ad-hoc decide câștigătorii. Ideea revoluționară a tânărului Handke de a aduce arta în mijlocul publicului - pe stradă, în baruri, în săli de curs - a găsit continuatori târzii în autorii *slam*, care fac adesea din întâlnirile cu cititorii un adevărat spectacol la granița dintre *happening* și cabaret. Aspectul *underground* care caracterizase literatura pop la începuturile ei se păstrează aici în stare pură, fiindcă majoritatea autorilor *slam* nu vor sau nu pot să-și publice producțiile la mari edituri și se mulțumesc cu un statut subcultural, de pe a cărui poziție lansează provocări culturale înalte.

Că totuși marile edituri, și prin ele mult hula cultura academică, reacționează câteodată pozitiv la aceste provocări o dovedește, de exemplu, publicarea în 1996 la Rowohlt a unei antologii intitulate *Poetry! Slam! Texte der Pop-Fraktion* (editori: Andreas Neumeister și Marcel Hartges). Volumul este în sine foarte eterogen, iar în majoritatea cazurilor se poate observa o abordare destul de relaxată a conceptului de autonomie a literaturii. Mulți dintre autorii antologați privesc scrisul ca pe o ocupație secundară, sau cel puțin pe același plan cu alte activități. Textele se schimbă în interacțiune cu publicul, pe primul plan stă actul performativ, spectacolul în sine, fapt explicabil dacă ne gândim că în cele mai multe cazuri avem de-a face cu cantautori. Totuși, lectura nu poate fi numită facilă, pentru că, în afară de dimensiunile reduse ale textelor, nimic nu justifică această impresie. Dimpotrivă, estetica fragmentarului, mixajul abil de citate și comentarii subiective ortografia neconvențională nu ușurează deloc sarcina cititorului.

Dintre numeroșii diletanți, mai mult sau mai puțin talentați, prezenți în această antologie se disting câțiva autori promițători. Kathrin Röggla, de exemplu, o tânără născută în Salzburg și stabilită între timp la Berlin, scrie o proza experimentală cu rădăcini evidente în literatura austriacă de avangardă. Ceea ce în fragmentul de proză antologat era doar o promisiune s-a concretizat anul acesta la Graz, când piesa autoarei intitulată *fake reports* și bazată pe evenimentele de la 11 septembrie a avut mare succes în fața publicului exigent al festivalului „steirischer herbst”.

Thomas Meinecke, pe de altă parte, a devenit un nume cunoscut în momentul în care i s-au deschis porțile uneia dintre cele mai prestigioase edituri germane. Dar despre fostul DJ și actualul romancier și despre așa-zisul „Suhrkamp-Pop” (expresia aparține lui Thomas Ernst, autorul unui studiu instructiv despre literatura pop, apărut anul trecut la Hamburg) va fi vorba într-un număr viitor. Deocamdată fie spus că „sfârșitul istoriei”, despre care vorbea Fukuyama în 1992, nu înseamnă nicidecum și sfârșitul literaturii.

corespondență

concura oricând cu un film palpitant. În mare parte este vorba de o strategie din care cel mai mult au de câștigat editorii. Cititorul știe ce are de așteptat: un limbaj dezinhibat și în același timp accesibil, o tematică din care nu lipsesc referințele la modă, *hit*-uri și *star*-uri pop, personaje a căror existență pendulează între cluburi, baruri, celebrele *parties* cu marijuana și *ecstasy* și banalul cotidian; la toate acestea se adaugă un dozaj atent al ingredientelor ce asigură textului caracterul de divertisment - dragoste (sau, cel puțin, sex) și o intrigă polițistă. Tirajele cresc amețitor, vânzările la fel. Din delimitarea inițială de academismul ermetic și din pretenția de a oferi o literatură vie, pe gustul publicului larg, s-a născut rețeta *best-seller*-ului perfect.

Totuși, această descindere din turnul de fildeș nu înseamnă neapărat o mai mare apropiere de uman sau un simț dezvoltat pentru problematica socială. Mai degrabă, textele se situează undeva într-un spațiu neutru, cosmopolit - aspect evidențiat și de folosirea frecventă a vocabulelor englezești la modă - și unidimensional, în care domnesc hedonismul și legile economiei de piață.

După căderea zidului Berlinului și reunificarea celor două Germanii s-a vorbit și s-a scris mult despre o așa-zisă restaurație culturală. Perioada de penitență post-Auschwitz era un episod încheiat, iar autorii și editorii se puteau ocupa în sfârșit și de chestiuni mai pragmatice, cum ar fi cifra vânzărilor de carte. În anii '90, mai mulți sociologi de marcă au descoperit existența unei noi generații, anume a celor născuți între 1965-75, pe care au numit-o fie „generația '89” (Claus Leggewie, în

Am făcut, mai acum câteva numere din „Luceafărul“, o serie de considerații despre „cazul Goma“, cu raportare aproape exclusivă la mine, care m-am văzut „judecat“ de el în mai multe pagini adunate în **Scrisuri**, poate cele mai ample și mai defavorabile referințe ce mi s-au închinat, deși pornite de la un om care nu are habar cine sunt și nu știe decât vag, din ecouri indirecte, ce am scris. Nu țin să revin pentru a le mai spulbera o dată, dimpotrivă, încerc să le explic și prin faptul că, deși am fost și suntem contemporani și aparținem aceleiași literaturi, parcă nu am trăit în aceeași lume, mai ales când el se afla în România și ne vom fi încrucișat și zărit pe stradă sau prin alte locuri. Paul Goma, refugiat basarabean, un excentric deci, trăind în Ardeal, în cu totul alte medii, e realmente străin de experiența mea, de o anumite ambianță familială și culturală, de oameni care au receptat altfel nenorocirile unei tragice experiențe istorice. Nu mă mândresc cu ea; constat niște lucruri care nu oricui i-au stat la îndemână.

Pentru lumea mea, pentru mediul meu formativ, oroarea față de cele ce se petrecuseră de douăzeci de ani în Est, era unanimă, ca și înțelegerea exactă a fenomenului bolșevic. Atunci când ne-am confruntat direct cu el, prin ultima ocupație rusească, nimeni nu-și făcea mari iluzii, dar una e să prevezi ceva și alta să suporti o catastrofă istorică. Mai ales că trăisem euforia actului de la 23 august 1944, cu speranțele legate de el - una, din păcate, din ce în ce

opinii

mai șubrezită, până la anularea ei și la căderea sub o nouă tiranie, mult mai cumplită. Ce era de făcut pentru un tânăr care nu se afla la vârsta deciziilor și a acțiunii? Să ia totuși arma (!?) în mână sau să se resemneze în fața realității și să încerce să salveze, pentru sine și un grup de prieteni, acea sumă de valori pe care le reprezenta lumea sa și, eventual, să le cultive și să le dezvolte? Prietenul și colegul meu de clasă, Sorin Botez, mai târziu corifeu liberal, deputat al acestui partid și ministru pentru o vreme, a ales-o pe prima și a plătit cu 15 ani de închisoare, ceilalți doi membri ai grupului său fiind executați la Pitești. Eu am ales-o pe cealaltă și, atunci când mi s-a precizat vocația artistică în direcția literaturii, am început să scriu în clandestinitate o întreagă literatură originală și traducerii cu care am debutat tocmai în 1970. „Ca mulți alți scriitori“ afirmă Goma (p. 448) pentru a-mi minimaliza gestul. Numai că aceștia nu au fost așa de numeroși; cei de exact leatul meu sunt: Titus Popovici, I.D. Bălan, T. Vărgolici, Radu Cosașu, Mircea Herivan, T. Mazilu, S. Damian, Eug. T. Anton, Georgeta Horodincă, Al. Oprea, Petre Sălcudeanu, Eug. Frunză, Șt. Iureș, Aurel Rău, Dorel Dorian, Geo Șerban, Liviu Călin, Al. Iv. Ghilia. Ei parcă sunt puțin altfel și destinul lor în comunism a fost altul...

Nicăieri, în nici o împrejurare, nu am afirmat că am „luptat“ împotriva comunismului, ba chiar m-aș fi bătut în piept cu aceasta, așa cum minte cu nerușinare și cu o insistență ce frizează ticăloșia Goma în cartea sa; mi-am revendicat titlul de „rezistent“, deosebindu-mă de oponenți și

De ce n-aș spune?

alexandru george

de disidenți, și cred că îl merit, oricât ar fi de neînsemnat. M-am simțit solidar cu lumea mea, m-am retras din orice competiție socială care presupunea înregimentarea, am refuzat să fac parte din UTM, prima dată nu m-am dus la Raion, elev fiind, să-mi ridic carnetul; a doua oară, refuzul m-a costat calitatea de student, apoi, am scăpat la serviciul pe care-l aveam prin noroc: el s-a mutat peste noapte în alt raion și „cazul“ meu s-a pierdut pe drum. În fine, ultima oară, am făcut declarații false asupra vârstei ca să mă lase în pace. Nu-mi place să exagerez și să mă laud, așa că nu accept decorația pe care mi-a atribuit-o la fel de fantezist Marian Popa în **Istoria** sa, cum că aș fi fost condamnat politic și, apoi, aș fi suportat interdicție de semnătură, până la 40 de ani. (Singura dată când am ajuns în fața unui tribunal, a fost pentru că mă eschivam de la serviciul militar, dar am scăpat și atunci, pentru că vina fusese între timp amnistiată și dosarul meu s-a închis.)

Goma, procuror cu de la sine putere, întreabă: ce făceam eu în timpul Evenimentelor din Ungaria? Dar atunci când el a inițiat o campanie de semnături, în 1977? Mă ascundeam la instigația lui Dumitru Popescu, pe care nu-l văzusem în viața mea, mă țaram ca să nu mă vadă inamicul, dirijat de M.-H. Simionescu... Față de asemenea enormități, l-aș întreba și eu pe acuzatorul meu care are și explicații: ce făcea el însuși, atunci când eu eram expropriat, exclus, exmatriculat, redus la situația unui paria în propria-mi țară? Că făcea? Se ducea să se înregimenteze în tineretul comunist, să se înscrie la Școala comunistă de literatură, pe care o numește eufemistic Institutul „M. Eminescu“, de parcă acolo se aprofunda opera marelui poet pe trei sferturi interzis... Că acolo a avut loc un incident de pe urma căruia a cunoscut rigorile închisorii și ale domiciliului forțat, este un fapt care nu-i schimbă mentalitatea și stilul. El rămâne un scriitor legat de comunism, chiar și printr-un permanent și gălăgios *Contra*. Așa că, atunci când vine dezghețul de la mijlocul anilor '60, aleargă să recupereze timpul pierdut și carnetul de partid. Mai ales că recent intervenise în mic incident, care nu e totuși o bagatelă; se căsătorise cu fata lui Fischer-Năvodaru, fost luptător în Spania, și se apropiase de nomenclatură, dacă nu va fi fost intrat în ea. În tot cazul, grație acestui „amănunt“ voiajează în străinătate și ajunge să-și plaseze ceva din scrieri în Occident. Mi s-a dat voie să plec în Occident la 36 de ani, spune eroul nostru. Ei, bine, îl informez că, la mine evenimentul a survenit abia atunci când trecusem de 51 (cincizeci și unu), după o anchetă care a durat doi ani.

Aș putea să-l întreb și eu pe Goma, de ce nu a pomenit nimănui de mine și de ce nu m-a ajutat atunci când am încercat să debutez la „România literară“ (1969), iar el era redactorul de resort, împreună cu S. Damian, care m-a amânat până n-am mai dat pe-acolo. Dacă-mi pretindea să-l „ur-

mez“ eu pe el, nu aș fi mai îndreptățit să cer eu lui asta? Nu o fac, în numele unui elementar bun-simț, care lui îi lipsește; î cer doar *să tacă*, un fapt care nici lui nu stă în fire. Între noi există o incompatibilitate absolută. Când opera lui va fi analizată în afara contextului politic și a gălăgici pe care a iscat-o mai mult artificial, se va constata că omul este un tip mai curând „bancuros“, mai aproape decât s-ar admit de Marin Sorescu decât de gravul Solje nișin; soarta a lucrat împotriva propriei saldiri. Și, nu pentru a mă lăuda, voi spune că eu sunt cu totul altceva și scrisul meu o vedește, pentru cei care se ostenească să m citească.

Voi încheia cu un exemplu asupra diferenței dintre mine și câte un contemporan: meu, scriitor comunist de tip clasic; în 1956, după prima și ultima conferință a scriitorilor tineri, când s-a produs acțiunea de curaj a lui Radu Cosașu și N. Țic, au fost sancționați nu doar aceștia, care riscaseră teoria „Adevărului integral“, dar și mulți alți utemiști printre care și Lucian Raic. Acesta povestește mulți ani mai târziu (**Scene, reflecții, fragmente**, 1994) oribilă tragedie trăită de el când a fost dat afară de „organizație“; și-a pierdut capul, și-a pierdut busola, și-a pierdut chiar viața, căci zăntregi nu știa dacă mai trăiește fără scutul său „carnet“, se mira că mai trăiește. Până la urmă se pare că și l-a recuperat devenit membru de partid, ca și Goma altfel, care, în modul său obișnuit - fradulos, omite pe ceilalți disidenți, nu pomeneste de cei ce l-au precedat (Al. J. susținut de Vitner și de Davidoglu) ori manifestat în paralel cu el (N. Breban, I. Deșliu, ca să nu mai vorbesc de C. Pârlescu, Silviu Brucan sau Gh. Apostol, nume foarte sonore, dar care te duc într-un spațiu politic, cu formele lui tipice de manifestare. Ce aveam eu a face cu toate acestea? Cu tragediile și convulsiile ce vin din sistem, ale comuniștilor care iau serios sistemul și se raportează la el?)

Paul Goma a făcut o disidență în calitatea sale comuniste, o acțiune de notă ecou, ajutat din răspuțeri din străinătate toate forțele emigrației noastre, deoia făcea „bine“ imaginii României. Și pe câțimea ei de curaj, el merită felicitări care eu am fost mereu bucuros să le publice, dar ceea ce trebuie dezvăluit trecutul de atunci al culturii române aspectele ce s-au dat pe față, mai ales (Eliberare, și care reduc lucrurile la adratele proporții și pun în valoare complexitatea problemei, dar și multe nume actori în tragedia epocii, pentru care străduiesc și eu dezvăluind niște adevăruri pe care nimeni nu le-a contestat, dar n- adus doar insulte. Autorul **Camere alături** nu e decât unul.

Linuștea trufașă

dumitru oprășor

Din ziua în care am înțeles că în orice clipă se poate muri, nici măcar propriul sfârșit nu mă mai interesează, îi răspunse Virgil Manu, după ce ascultase răbdător până la absență, ceea ce nu-l surprinse pe Aurel Izu, ci, mai degrabă, îi descoperi un acut sentiment al unei definitive abandonări. E ultima lecție care a predat-o profesorul, discret, cum i-a fost atât viața, adăugă Virgil. În această insignifiantă zi 15 noiembrie a trecătorului an 1989 simt cum mi s-a cuprins de mărînimie... Aș oferi, dar uite că nu mi s-a dat, ultima mea dorință...

Nu se mai întâlniseră, cu excepția celor două zile ce i le făcuse la spital, de trei luni, și-n acest timp Virgil se adăncise, iremediabil, în singurătate. Venirea lui în oraș se datora unei întâmplări de care îl desprăteau doar câteva ore, părăsise un loc, un oraș, avea convingerea, în care își găsisse, pentru un timp, refugiul. Cu o zi în urmă, la orele serii, pro-

azi e ziua mea de naștere, un simbol, că nu are cine, eu sunt singură în Univers, nu știu cum am fost catapultată aici, uneori aud voci, dar nu înțeleg nimic, vin de pe alte planete... Haaai, fiți bun, a cerut cu palmele împreunate, îmi doresc și eu o atenție, cât de mică...

Domnul cu cravată îi oferi o bancnotă, absent, fără să ascundă că se simte agasat.

- Vai de mine, a exclamat femeia, ce surpriză mi-ați făcut, îmi cumpărați țigări. Dar mai mi-ar trebui bani pentru un plic de cafea...

- Lasă-mă, a repezit-o domnul cu cravată.

- Azi e ziua mea, vă rog, nu mă refuzați!

Între timp sosise mașina după profesor; era trasă până în ușa clădirii joase, acoperind-o de-a binelea, spre nemulțumirea grupurilor de bărbați și femei care așteptau de mult să se deschidă larg, să privească în interiorul camerei, ai cărei pereți, abia zăriți, păreau făcuți dintr-o umbră groasă și înfiorător de amenințătoare. În capul alieii se mai ivise un grup, în care predominau femeile, constată Virgil Manu. Domnul cu cravată intrase în dialog cu trei bărbați, cunoștințe apropiate, după cum discuta, care veniseră să-l însoțească pe profesor. Niciodată, în ultimii douăzeci și cinci de ani, patru luni și opt zile, profesorul nu se bucurase de atâta atenție. Cei trei, în onoarea și amintirea trecerii profesorului pe aici, împărțeau țigări și bani. O femeie tânără, înaltă și copolentă, îmbrăcată într-o rochie albă, izbitor de elegantă, ușor de înțeles că era preocupată de felul cum arată, voia să știe câți ani a avut profesorul, insista ca și cum acesta era ultimul amănunt pe care nu apucase să-l afle.

- Îndrăznește să vă rog ceva, i s-a adresat domnului cu cravată, nu cer nimic, am tot ce-mi trebuie, când plecați de aici, că eu nu pot să ies, să luați acest inel, știți, toată viața mi-a generat numai întâmplări nedorite...

O tăcere gravă aduse în preajmă gestul femeii, care se retrăsese imediat, atât de discret încât domnul cu cravată nici nu realizează. Și, privind în juru-i, nici nu o mai văzu, dar o descoperi, la doi pași, pe tânăra tunsă chilug, încrâncenată, bolborosind cuvintele, mușcându-și violent podul palmei stângi, enervându-se din ce în ce mai tare, și realizează pe deplin ce însemnase, pentru profesor, acest loc.

Brusc, ușa de dimensiuni nefirești, s-a deschis. În prag a apărut o femeie surescitată, gesticulând necontrolat din mâini. Lăsa de înțeles că de-acum totul este gata, că ea a făcut ce trebuia și vrea plata, asta arăta frecându-și buricele de la două degete. Domnul cu cravată o înțelese ce vrea, și, după cum își plesni palmele, se dovedi mulțumit.

- Domnule, îi strigă femeia care susținea că e ziua ei de naștere, banii nu au nici o valoare, nici viața, domnule. Apoi, nedumerită, îl mai întrebă pe domnul cu cravată: De ce avem noi cap? Nu era mai bine o antenă, să știm ce se întâmplă în alte galaxii?

Atinsă de uimire, de cum abia acum realizase ce se întâmplă în fața clădirii joase, își trecu mâinile subțiri și pline de julituri, tremurânde, prin părul scurt, răvășit. Într-o clipă atinse o stare de liniște care îi prinse bine.

- Este că am dreptate? O, Doamne!, exclamă ținând ochii închiși și apăsându-se violent cu palmele pe temple, știți că azi e ziua mea de naștere? Nici măcar nu am parte de cea mai mică surpriză... De ce oare? Asta înseamnă că nu sunt om? Dar chiar nu sunt, altfel aș umbla încălțată, m-aș hrăni cu mâncare...

- Cum te cheamă? - o întrebă.

- Nu știu, domnule dragă, îi răspunse zâmbitoare, eu am fost catapultată pe pământ, și începu să se învârtă încet, încet, apoi din ce în ce mai repede, într-un cerc, care, sigur, în mintea ei avea alte dimensiuni.

Femeia care ieșise din camera profesorului, trăgând imediat ușa, luând orice speranță grupurilor care paralizaseră de atâta așteptare, își lovi fruntea cu palma, semn că uitase ceva, și intră, din nou, la profesor.

- Valiza!, vaai, își aminti tânărul care, de ore bune, îl însoțea pe domnul cu cravată. Acolo are inclusiv diploma de la universitate, accentuă văzându-i lipsa de reacție. Știți, aseară, fiind de gardă, mi-am permis să mă urc în valiză. Am trăit un sentiment contradictoriu. Privind fotografia de pe diplomă, de fapt singura pe care o avea, alții mai au amintiri din

familie, cu prieteni, dânsul nu, nici pe departe să-l recunosc. Am analizat îndelung expresia lui din acel moment, privea într-un fel aparte, nu pot să mă explic, privea după ceva de care era sigur că l-a pierdut definitiv...

Domnul cu cravată, încă de când îl cunoscuse pe tânăr, se dovedise interesat să afle amănunte din ultimele zile ale profesorului.

- Vorbea foarte rar. Pentru el delicatetea era modul său de fi. Înainte de a ajunge în acest loc, cu siguranță a realizat exact ce i se întâmplă. Era speriat! Dimineața a ieșit pe bancă și a fumat țigară de la țigară. Era mai abătut ca oricând. La amiază a servit, totuși, masa. Dânsul avea obiceiul să îngurgiteze foarte repede. De data aceasta nu s-a mai grăbit. Pe la ora cinci după - amiază m-a chemat la el. M-a rugat să-l însoțesc în curte, pe bancă. Asta nu se mai întâmplase niciodată. La fel, a fumat țigară după țigară... Știți, îmi iau îndrăzneala să fac o afirmație, care, sper, îmi doresc să nu vă deranjeze. Nimeni nu poate spune cu toată convingerea că l-a cunoscut cu adevărat pe profesor...

- Nu m-am gândit niciodată la asta, îi răspunse domnul cu cravată, mai mult mimând că e surprins, lăsând de înțeles că lucrurile stau de fapt altfel. Sunteți, încă, foarte tânăr, îl avertiză. Cineva afirma, nu-i mai rețin numele, că viața este altceva decât ideile ce ni le facem noi, uneori, despre ea...

- Ce aud are valoare de maximă, îi răspunse la fel de insinuant tânărul. Revenind la profesor, vă mărturisesc, nu sunt deloc colocvial, că l-am venerat. Dacă destinul lui ar fi fost altfel, mă întreb cum ar fi fost viața sa? Uneori comportamentul profesorului, de-a dreptul admirabil, mă intriga. Nu o dată am încercat să-mi închipui cum a arătat existența lui până în ziua când a intrat în ospiciu. Eu nici nu mă nascusem. Pentru că l-am adulat, m-am gândit bine când am rostit cuvântul, în nopțile mele de gardă i-am... construit o poveste de dragoste. Aș fi împăcat dacă aș avea certitudinea că, măcar din întâmplare, a și trăit-o. Sper ca imaginația mea să adie realitatea...

Ieșit în alea principală cu valiza profesorului în mână, domnul cu cravată porni spre clădirea joasă, strecurându-se printre grupurile de bărbați și femei, de toate vârstele, ce împânzeau fașia lată de beton. Din urmă, fără veste, uscățivă, dreaptă ca o riglă, îl ajunse femeia care susținea că e ziua ei de naștere. Își luă dintr-o dată elan și făcu în aer un salt elegant, precum o balerină, cu o surprinzătoare îndemnare, după care continuă să înainteze cu spatele, admirându-i, tendențios, fiecare pas.

- Vai!, ce bine vă stă cu sacou și cravată, ce asortat sunteți, și, așa, cu geamantanul, păreți de fapt un diplomat sau un nobil... Domnule dragă, de ce nu vă uitați și la mine, unde vă gândiți atât de trist? Credeți că se merită? Ce prezență aveți, că se poate îndrăgosti orice femeie de dumneavoastră. Nu eu. Eu nu, accentuă, acum însoțindu-l umăr la umăr, eu nu mă pot îndrăgosti, că nu sunt ceea ce vedeți. Ce credeți că ar trebui să iubim mai mult, domnule dragă, cerul sau pământul?...

Profesorul eliberase camera, acum ușa era larg deschisă și își arăta strania puținătate. Un bărbat, vizibil iritat de cei rămași neclintiti atâta vreme lângă clădirea joasă din fundul curții, a luat o joardă din iarba părjolită și-a început să-i lovească sălbatic. Femeia care-l însoțise pe domnul cu cravată, văzându-l, a alergat spre el și, în timp ce o plesnea fără milă, ea, însoțită de un zâmbet ce îi lumina chipul, parcă întinerindu-l, se învârtă pe călcăie, încet, ceea ce sporea înverșunarea bărbatului. Își ridicase brațele deasupra capului și cu fiecare lovitură, în mișcările ei lente din șolduri, ca într-un dans provocator, mai împăcată, privirea îi luase foc și avea un zâmbet nefiresc pentru o astfel de întâmplare.

Mașina în care fusese urcat profesorul, între timp, ajunsese la poartă. La capătul alieii nu mai era nimeni. Doar femeia care se învârtă pe călcăie și se lăsa bătută cu joarda, acum numai în închipuirea ei, pentru că bărbatul care o lovea o abandonase demult. Pe aceeași poartă, însoțindu-l îndeaproape pe profesor, ieși fără nici o înveciuințare și Virgil Manu. Acesta fusese momentul în care înțelese că omul, odată intrat în viață poate muri în orice clipă, și atunci, după numai câțiva pași, în afara oricărui alt gând, trăi convingera că nici măcar propriul

cerneală proaspătă

Profesorul, colegul lui de salon, fusese mutat în clădirea să de la capătul alieii. Profesorul se retrăsese mult în propriul univers, chiar făcuse un calcul, să se justifice, nu avea față de cine, că de douăzeci și cinci de ani, patru luni și opt zile, sosise aici, să fie, măcar o dată, bătuit de ideea plecării. Fusese mutat pentru scurtă vreme și cineva vădise vestea că profesorul pleacă definitiv. Și aflaseră cu numai câteva minute mai târziu și el pe alei grăbiți, tensionați, ca și cum, cu cât mnau pasul, clădirea mică și joasă se îndepărta de ei. Au rămas în așteptare, adunați în grupuri, așteptându-se unul în altul, să prindă un mai în față, încât să nu scape nici un amănunt pe se auzise că urma să se întâmple.

- Domnule, a întrebat o femeie cu vocea pierdută, care ieșea din învălmășeală, cu hainele șifonate, pe care și le aranja iritată, de ce suntem făcuți din carne?

- Pentru că nimeni nu o lua în seamă, femeia se gândi și mai mult. Grupul se clătina ca-ntr-un tangaj, piindu-se de ușa ce atrăgea atenția prin dimensiunile sa redusă, așezată în zid de o mână stângace.

Era mai bine să ne fi făcut din altceva, a spus femeia, din material plastic, nu din carne, pentru că moale este și nu rezistă, explica pipăindu-și briliante brațele.

Domnul cu cravată, cu sine și nu o mai văzuse pe ea, și nu o ia nimeni în seamă.

Domnule, i s-a adresat unui bărbat aflat la ceva distanță de mulțime, ce părea obosit de atâta așteptare în fața ușii profesorului, domnule, a insistat, vădindu-se și mai mult de el, cu brațele încrucișate, sunteți inginer?

Nu, i-a răspuns bărbatul, făcând un pas, lent, atât să-i întorcă spatele.

Atunci de ce purtați cravată?, i-a reproșat femeia. Pe vremea mea, i-a explicat, când lucram într-o fabrică, doar inginerii purtau cravată. Îmi făcea declarații de dragoste, îi plăcea să mă sărut, nu eram căsătorită, domnule, vă rog să credeți... Mă înțelegeți?, l-a întrebat du-la-bunăvoință. Nu-mi dați, domnule, ceva,

sfârșit nu-l mai interesează...

- Mană cerească, onorabililor, a crescut cota imbecilității, cu toate acestea viața triumfă. Eu sunt slujbașul nimicului, strigă Virgil Manu, explodând de bucurie, și nimicul ăsta îl pălmuim în ritm cotidian, o zi pe obrazul drept, cealaltă pe obrazul stâng, și tot așa, și tot așa, până ne stingem în propria tăcere. Tu, Aurel, ai o altă viziune? Răspund eu, în numele aceleiași felii de pâine, e drept, ceva mai arătoasă, la care sunt în stare, aici și acum, lucid, să renunț. Asta le spun înaintașilor noștri, atât transmite-le și e în deajuns, că sunt prizonierul propriilor mele zile și nopți. Vine, omule, fără voia noastră, un ceas al izbăvirii... Să nu te doară nimic în momentele acelea...

- Cred, Virgile, că întâlnirea ta cu profesorul a fost cea mai scurtă cale spre rătăcire. Până la un punct te pot înțelege, până la un punct! Tu ești un răzvrătit și-atât, da, asta îți este firea, restul e o poveste pe care ți-o scrii în cap. În funcție de toane... Și din aceeași pricină o modifici des... în ultimul an îți trăiești viața cu fiecare respirație, cu fiecare pas, pe un balansoar...

Rizu, lipsit de voința de a continua dialogul, agasat de gestul nefiresc al lui Manu, care căuta, fără să mai sfârșească, într-un dosar, o dovadă, prin care să-și susțină pornirile, sau măcar o parte dintre ele, ieși în hol, fără să-l mai intereseze cât și cum fusese perceput. Era, mai întâi de toate, furia că Virgil Manu, întâi atins de absentism, apoi ironizându-l, înțelesese că venirea lui nu era dintr-o pornire proprie, ci fusese trimis.

- Hai să-ți arăt, îi strigase cu o bucurie copilărească Manu, fluturând o fotografie, vino să vezi de unde ne tragem, cu iluzii cu tot, iată aici conștiința, cumsecădenia, echilibrul și corectitudinea mentorilor. Să nu te sfiești de elementele din decor, e o greșeală de coregrafie, ca atâtea altele, pe care nu se mai pune preț. Singurul adevăr prin care ei arată că trebuie să te zbați, chiar și în somn - doar de halca de aer ce o respiri nu spun nimic - e să lupți, tacit, cu spaima viscerală ca preșul comun să nu fie tras...

Dar, de un timp, fără să-și dea seama, vorbea singur, Rizu nu mai era în hol, nici în bucătărie nu intrase, cum, inițial, bănuise, până să observe ușa de la intrare întredeschisă. În graba lui își uitase umbrela în cuierul ce consta, ostentativ, dintr-o scândură așezată stângaci, de-a curmezișul zidului. Virgil Manu, din fereastra larg deschisă, privi lung strada și, mut de furie, constată:

- Cât de risipitori au devenit unii... Nici măcar de un acoperiș, așa, convențional, la o adică, nu mai au nevoie... De la cine am auzit, domnule, că trăznetul lovește doar în urzici... A, da, știu, de la bietul Vasiliică. Asta intra în predică lui de fiecare dimineață, pe care o ținea pe aleile ospiciului, negreșit în fiecare dimineață, când, sârmanul, susținea că pregătește lumea să intre într-o nouă zi...

Revenit în hol, privi fotografia ce vroia să i-o arate lui Aurel Rizu, în care erau o parte dintre colegii de redacție - restul nu mai sunt, au dat colțul, îi explicase Ilie Ispas când i-o dăruise - râzând bezmetic, vrând, poate, să-i arate că pe el nu-l mai înspăimânta nici măcar clipa de pe urmă, chiar dacă timpul îl plimbase, deja, prin decenii bune. Ispas îi făcuse fotografia cadou la masa festivă de ziua pescii, nu înainte de a ține un scurt discurs, spunând, în final, spre surprinderea tuturor, că atunci când se va retrage, lui Manu îi va lăsa sertarul principal, cum își numea biroul de redactor șef. Până atunci se rotunjește, am gânduri mari cu el, liniște Ispas asistența, devenind grav, de parcă, în numai câteva clipe, plecase și se întorsese pe propriul drum străbătut în numele gazetăriei, și descoperise, dureros, efemerul. Nimeni nu îndrăznise să-i tulbure starea, și tot el fu cel dintâi care realiză că s-ar fi putut înțelege, din tăcere și din felul în care se revărsase în spețea scaunului, că trăiește un moment de nepermisă slăbiciune. Da, a tresărit, ridicându-se în picioare, luând paharul în mână dreaptă și descenând un cerc în aer, gest ce se dorea invitație, trecând apoi prin spatele mesei, oprindu-se și ciocnind, fiecăruia spunându-i un cuvânt, fie laudându-l, spre mulțumirea nevestei, fie reproșându-i, sfătos, ceva, cât să-l lase într-o ușoară dificultate. Ceea ce nu se întâmplă și cu Iosif Trifu, care și de data aceasta luase masa festivă în serios, dându-i replica:

- Când te întorci pe scaun să-ți faci și tu autocritica, nu o lua de la început, există riscul să uiți esențialul, începe de la ziua aia când a găsit femeia de serviciu chiloții pe care și-i uitase bucurăsteanca la tine sub birou. De-acolo începe, îi strigase fără să ia în seamă stupoarea celor din jur, ba nici ceea ce ar crede delicata doamnă Ispas. Și, auzi, aaa, asta-i și mai bună, să o zici și p-ai-a când ai rămas cu

mașina în câmp și te-au scos cu tractorul, când te-ai dus seara târziu să faci reportajul care nu a apărut niciodată, despre cum crește iarba când ții o balerină în brațe... Să învețe și ăștia mici trucurile... Iliuță, îl strigă amical, chiar dacă nici-l mai lua demult în seamă, apoi, auzi, povestesc eu, că oricum am mai multe la activ, hă, hă, hă...

Gândul că rămânea peste noapte singur, la numai câteva ore de la despărțirea de profesor, trimis către nicăieri, îl înfiora.

Fără să știe ce ar fi mai potrivit să facă, se duse în balcon și, așezat în fotoliu, abandonat de sine, se hotărî să întâmpine lăsarea întunericului, ivirea stelelor, să vadă luna cum crește, o plăcere dobândită în copilărie, când mergea să păzească via, la covercă, însoțindu-l pe bătrânul Constandin. Oaie, cum îl știau toți, după porecla ce-i venea de la părul lui albit încă din tinerețe. Revăzu, cum nu se mai întâmplase de prea multă vreme, coasta, via și pădurea, se închipui privind din muchia dealului Valea Cungei, pitiță între plopii zăvoiuului, casele, cărora le zărea doar acoperișurile. Măncăm?, îl auzi pe Oaie întrebându-l, cu vocea lui zgârită, sugrumată, și simți mirosul de brânză și al roșiilor, ce stăteau, la fel, întinse pe ziar. Dă-mi apă, îi ceru Manu, copilul, pe ton poruncitor, cum obișnuia, pentru că înțelesese de la Lina, bunică-sa, că Oaie și zurlia de llinca, nevastă-sa, îmbătrâniseră slugărind în curtea Niuleștilor, străbunicii, după mamă, ai lui Virgil Manu. Îl regăsi pe Oaie, cu muțenia lui cu tot, la colțul covercii, uitându-se, fără să se mai sature în pământ, ținând în gură un fir de iarbă, pentru el, își explica Manu acum, un fel de lacăt, de care doar în somn se despărțea. Toamna, târziu, în prima dimineață, când se reintorcea în casă de la coșare, după ce hrănea animalele, Oaie venea cu un pai de fân așezat în colțul gurii. Apucătura lui Oaie nu mai era o ciudățenie. În văzul lumii, când se așeza la masă, își lua firul de iarbă ori paiul, după cum era anotimpul, și îl punea grijuliu în batistă, la loc sigur. Llinca, nevastă-sa, nu-l mai suferea demult sau poate nu îl avusese niciodată întreg la inimă, și îl blestema cu înverșunare în fiecare seară, între două semne ale crucii, când își spunea rugăciunea în fața icoanei. Îndreptându-se spre pat, rânduie după voia ei, departe, în celălalt colț al odăii, bărbatul era blagoslovit cu trei blesteme. Primul era înghițita-i limba, Gamoteo, poreclă ce venea de la lipsa plăcerii de a vorbi a lui Oaie, al doilea blestem îl primea când llinca zăbovea pe dunga patului, timp scurt, cât pentru un oftat, nu te-ar mai răbda pământul, urmat de ultimul semn al crucii, și, după ce își trăgea așternutul peste ea, îl miruia cu cel de pe urmă: "D-ar da Dumnezeu să te găsească dimineață rece".

Nu mai că Oaie nu o auzea niciodată, el cum se întindea în pat începea să sforăie. Virgil Manu visase, nu era pentru prima oară, că se află în satul natal. Ajunsesse în fața casei părintești, în puterea nopții, și ulița era stăpânită de o liniște bolnavă, ce aducea a pustiu. Peste casă, în bezna, se revărsa din înaltul cerului o dără orbitoare de lumină, în jur nimic nu se clinea, și cu cât privea mai insistenț, fără să înțeleagă cu adevărat ce se întâmpla, avu impresia că dealul, cu pădure cu tot, coboară în sat, într-o scurgere pe care numai el o percepea. Vru să deschidă poarta, desprinsă din balama, dar când să o împingă, nu se lăsă mișcată. Privi ulița, șerpuiindă printre case, cea dintotdeauna, spre muchia dealului, până sus, la vii, dincolo de liziera de salcâmi. Era drumul pe care urcase și coborâse copilul din el, ani de-a rândul, și cu toată spaima se lăsă dus până dincolo de ceea ce acoperea întunericul, în satul vecin, de fapt un cătun cu câteva case mici, înghesuie, zidite, parcă, dintr-un sentiment de frică. Doar în una ardea, în puterea nopții, lumina, o și recunoscu, și nu se sfii să se uite prin fereastra cu perdeaua trasă. În închipuire - asta-i starea în care nu vrem să ne recunoaștem, ea ține, adânc, de propria intimitate - i se ivi Rada, mignonă, cu părul despletit, ca după îmbăiere, așteptându-l. Era adolescenta răpitoare, și pură și nevinovată, egală cu sine, cum se vedea în ceasul dintâi al iubirii, spunându-i:

- Să nu uiți niciodată că eu sunt jumătate uitare, jumătate vis, ai grijă unde îți așezi inima.

O revăzu pe Rada dezbrăcată pe de-a-ntregul în puterea nopții călcând desculță zăpada, neatinsă decât de clarul lunii, rece, înfricoșător de prezentă.

- Rada, o rugase Virgil Manu, la fel de înspăimântat ca acum, ținând în fața casei părintești, nu te risipi, eu nu am cum să înving întunericul, iar luna asta, pustie de atâtea cer, îți răpește până și ultima fărâma de inocență, de care încă mai ai parte.

- Eu acum sunt Mura, cum numai tu îmi zici, și nimeni nu va ști vreodată de ce, nici eu nu vreau să aflu, o femeie nu desface nicicând taina iubirii,

numai dacă se amăgește până la pedeapsă, cu a mai puțin eu, care încă nu sunt femeie, deși i simt, uită-te aici, și aici, aici, peste tot, striga, așându-și cu degetul arătător trupul, rostogolindu-goală prin zăpadă. Sărută-mă acum, Virgil, înai de a mă despărți de mine. Tu ești cel care dăruie și niciodată să nu te simți vinovat, în ulița noastră așa îți place să cred, păcatul, fie el și definitiv, trăiește după alte percepțe. Nu crezi? Strigă-i Mura, cum nimeni, nicicând, nu o va mai face, că va mai avea de ce... Măine nu mai sunt cea cu star de acum, irepetabilă, dar cui îi pasă, nimicul încojoară agresiv, în chip de realitate, loc în care nici eu, nici tu, nimeni de sub dealul nostru nu trîncepe.

Rada alerga desprinsă de tot ce era în jur, îndepărtându-se și apropiindu-se, apoi se oprea - mâinile ridicate rugător la cer, tăcută, cu ochii în tresedechii. În clipele acelea, afundată până dinco de genunchii ei încă fragili în zăpadă, rătăcind, e și mai frumoasă. Se îndepărtase, și Virgil Manu întotând prin omăt, porni după ea, căutându-i urmel și cu cât înainta mai mult se trezi mișcându-se, pe un pas, într-un cerc.

- Radaaa, o strigă, fără să o vadă, întoarce-te Radaaaa... Apoi, înfrânt, îi ceru: îndeplinește prima și ultima dorință, lasă neantul celor care cred nemuritori...

De la un pas, zidită cu propriile mâini în omăt numai chipul și pletele i se zăreau, Rada îl avertiză:

- Nu striga nălucile, ele doar în închipuire noastră există, se duc, se opresc, revin, cum noi așezăm... Hai, îi ceru cu mâinile întinse, la fel de rugător, îngenunchează lângă mine, atinge-mă, și vezi că sunt mai vie ca niciodată... Pentru tine omule, m-am păstrat, hai, desprinde-te de haine, pe care eu le văd, acum, în lumina lunii, ca un veșmâr străin ție... Doar fără ele ne putem zidi în proprii dorință...

Orbit de strălucirea zăpezii, zărind-o acoperit de omăt, cu pletele negre încărcate de zăpada ce strângea ca-ntr-un imens zid alb, zdrobitor, agitat, și cum totul ținea doar de secunde, o eliberă. Rad scoase la iveală, imperturbabilă, un genunghi, Virgil i-l prinse cu putere, apoi îndepărtă zăpada, la fel de grăbit, descoperind-o bucată cu bucată, parcă re

cerneală proaspătă

constituind-o. Acum, pentru prima oară parcă în păcată cu sine, Rada se întinse, în toată splendoarea zăpada luând forma trupului ei adolescentin, cu ro tunjimi ce se lăsau, ademenitor, cuprinse cu privirea:

- Tu m-ai dezmiertat, Virgil Manu, ziarist a cărui fior străbate două intersecții nedirijate și curbă periculoasă, cum mi te recomanzi, spunându-mi că eu sunt singura ființă care nu-i făcută din sămânță de femeie și bărbat, și că am o uitătoare pe care nici descântecul n-o mai atinge... De atunci adesea, nu mă mai pot îndepărta din acel loc... E ce-măi desăvârșită pedeapsă pe care am primit-o. Vezi, privește-mă, îi ceru ridicându-se, goală, îi picioare, acum sunt întregă, am străbătut, cum tu tu îmi spui, cuceritor, un număr suficient de primă veri... Adică, Manule, aproape că am devenit femeie. Dă-mi ceva răgaz, insistă, apropiindu-se hotărâtă, respirația aprinsă, până ce vârfurile degetelo atinseă bombeul pantofilor lui Virgil Manu și cu fruntea lipită de a lui îi înfășură brațele de după gât și rămaseră îmbrățișați neștiute clipe de tăcere. Mă reîntorc la tine, Virgil, să-mi achit prețul unei vechi bucurii. Noi, femeile, punem altfel de preț pe unele întâmplări... Nu ai să afli niciodată, nici măcar de la mine, deși așa s-ar cuveni, cum am traversat noaptea când m-ai trimis în primul meu exil. Așa numesc eu sărutul, de care poate nu-ți mai amintești, dar în ceea ce mă privește află că a fost primul cu adevărat dir iubire, și chiar de a doua zi, de dragul cui, oare?, îmi plăcea să mă simt femeie... Iată, după câțiva ani, mă reîntorc la tine, cu toate farmecele, care și câte sunt din dorința de a deveni întregă... Vreau să aflu acum, ce este la capătul drumului... O femeie, Virgil neîmplinit în dragoste, e pustie...

Și Rada începu cu mâinile amorțite de ger, să-numere cu voce tare, sugestiv, nasturii de la palton, apoi îi luă de la gât fularul, pe care îl înmodă peste fruntea ei, îi scoase paltonul grijuliu și îl întinse pe zăpadă, apoi puloverul, arătându-i, cu stângăcie, fecioarei, că ea vrea să i se dăruiască... Așa se trezi Virgil Manu, pironit în imensitatea câmpului troienit de zăpadă, acum fără Rada, percepând tulburător liniștea nopții, ce creștea din lumina rece a lunii. Care și ea parcă încremenise în același loc, departe, în înaltul cerului...

O Istorie de azi pe veac

Basile andru

Istoria... lui Marian Popa apare în 2001, la 60 de ani după **Istoria...** lui G. Călinescu (apărută în 1941). Între cele două tratate există o continuitate efectă: și cronologic, dar și valoric, ca utere de rostire, de organizare, ca vastitate. Ai se impune această comparație, în chip ireesc, ca o înscrisere în veac a lucrării monumentale pe care o comentăm aici.

La modul declarat, **Istoria** lui Marian Popa acoperă 45 de ani de vreme românească, de exprimare românească. Și nu numai literară. Este o carte proteică, totală. Pornind de la scriitori și opere, se cuprinde în regul: nici un fapt de istorie românească postbelică nu scapă neatestat. Șefi de țară și le partide, regi și regimuri, etaje de fapte și leterminări, colonizarea rusă, dar și infra-colonizările interne...: totul apare fie în capiolele-liant, fie în micro-monografiile scriitorilor implicați ca jertfe, ca profitori, ca acanți, ca mărturisitori.

Scriitorii apar, așadar, nu numai în postură de autori, ci și ca actori, protagoniști sau figuranți mărunți cu care se face o istorie a mentalităților, a faptelor. Și nu-i doar o sumă de „opere“, ci și scena, lagărul, tumultul. Și, evident, o patologie a timpului silui-

efigii

tor. Vreau să spun, o patologie a politicului și, în replică, o imagine tonică a sănătății de profunzime a nației. Cu toate bolile politicii, cu toate nevrozele sau psihopatiile multor protagoniști, rămâi cu impresia finală a unei umanități românești puternice, vitaliste, puse în lumină cu tușe, uneori, homerice.

E impresionantă aici și informația istorico-literară exhaustivă, dar mai ales puterea de articulare a acestei informații la un întreg expresiv.

Marian Popa vedește profesionalism și ușurință în mânăuirea *cătorva limbaje specializate în studiul omului*. Suplețea limbajului psiho-medical este doar un aspect. Este un bun diagnostician al contextului românesc exoteric, al culturii, al creatorilor. N-aș zice că face abuz de ipostaza privilegiată de clinician al istoriei, de psihanalist al autorilor. Istoricul are, mai ales, un *surâs medical*, peste toate.

Faptul că face apel la detalii personale colorate, detalii meta-literare din viața autorilor sondați, conferă carnație scrierii. Unele asemenea detalii țin de o mitologie personală, interesantă în sintezele etno-culturale.

Istoria lui Marian Popa este și o „comedie umană“, cu multe nuclee epice, cu sute de autori-personaje, cu mii de figuranți. Chiar scriitorii episodici înviază în acest tratat, prin două-trei linii scilpitoare, prin două-trei străpungeri ale măștii, prin formulări paradoxale care nu epuizează tema, ci

jalonează și lasă ecou.

Este o comedie umană cu personaje românești, cu spaime românești cu „eroi“ neinventati, cu motivațiile lor abisale.

Balzac făcea concurență stării civile, inventând un fel de dublet „bio-astral“ al societății sale. Balzac zicea: cu 5000 de personaje, rezum toată societatea franceză“. Marian Popa nu face concurență stării civile - deja trăim în plină explozie demografică! El găsește pe viu 5000 de autori și actanți, în Carpați și-n diaspora română, prin care rezumă și timpul, și duhul etnic.

La noi, unii confrați s-au mâniat la lectura **Istoriei**, și l-au declarat subiectiv pe Marian Popa, au opinat că istoricul face un experiment crunt, atroce cu subiecții săi! Dar acest „experiment“ se joacă mult mai sus, se joacă la nivelul destinului, la nivel cosmo-teandric, totul este să ai acces la el.

Mulți confrați s-au considerat rău tratați. Știm că există o incapacitate de autoevaluare la marea majoritate. A existat, la noi, o „deșteptare filologică“, prin anii '80. Mai trebuie să urmeze și o „deșteptare sapiențială“. Sunt semne.

În **Istoria** lui Marian Popa confrații critici literari apar mai micuți, mai mărunți, mai iute expediți. De ce? Pentru că valoarea se măsoară totuși în coeficient de creativitate și nu în producția-la-hectar-tipografic, sau în postura privilegiată în politica literară azi.

Un critic cum este *Ics*, cu o culegere masivă de recenzii, în câteva tomuri, pe drept apare micuț la Marian Popa. Pe drept. Deși, balzacian sau ionescian vorbind, criticul *Ics* are și el un loc notabil într-un scenariu de comedie umană.

S-a scris că unele efigii de scriitori sunt supradimensionate în **Istoria** aceasta; că ar fi supradimensionate staturile scriitorilor naționali(iști) și defavorizate profilurile celor cosmopoliți. Sau că ar fi tratați favorabil scriitorii români de dreapta. Voi da un exemplu din carte, că lucrurile nu stau așa. **Istoria** acordă spații ample și creionări expresive până la entuziaste lui Petre Pandrea. Or, vedem că Petre Pandrea a scris necruțător despre extrema dreaptă românească. Atât în jurnalele Mandarinului, cât mai ales în **Garda de Fier. Jurnal de filosofie politică. Memorii penitenciare**, Petre Pandrea critică acerb fanatismul și extremismul de dreapta (evident, și mașina infernală a stângii comuniste), și desființează - cu ironie, cu vervă mușcătoare, cu informație istorică și memorialisă - toată schelăria Gărzii de Fier, toate figurile extremei-dreapta. În alte pagini, Mandarinul valah vorbește pozitiv, chiar admirativ, despre I. Ludo, cel care parodiază și ridiculizează toată istoria interbelică. Și iată, Marian Popa, îi dă lui Petre Pandrea un loc de frunte în **Istoria** sa, ca unei personalități-spectacol de sens. E un exemplu de obiectivitate, dincolo de posibilele părtiniri împlinitoare ale istoricului.

Aș observa că totul este atât de reliefat în această lucrare, încât pare supradimensionat.

Ochiul istoricului vede măritor, vede și nevăzutele.

În întregul ei, cartea dă seamă despre o putere românească. Chiar sub dictatură, când mulți scriitori au hibernat, iar alții s-au exprimat esopic - chiar în asemenea condiții, a existat o putere nerisipită, care e dată la iveală acum, e descifrată, descoperită. Mai ales această copleșește: o vitalitate românească, având recifuri de luciferism, dar mai ales debordări solare, ori chtonice, alteori sacrificiale. Multe nume și cărți comentate aici vor trece, se vor face pulbere; dar tabloul de ansamblu al solarității românești nu va trece.

Diaspora românească este deplin restituită literaturii române, este complet articulată la cultura română. Este atât de firesc adusă „acasă“, încât nici nu simți demarcații geografice, nu simți că ei, exilații, trăiesc pe trei continente. Este prima *întregire literară* română.

Și cum multe valori de primă mărime s-au maturizat și au strălucit în exil, înțelegem cât de importantă este această integrare completă a diasporei culturale românești. Astfel, acești trăitori departe ne apar ca extensii benefice ale spiritului românesc: compatrioți migranți firesc din *satul carpato-danubian* în *satul mondial*.

Acest sat mondial, iată, se întâmplă să fie locuit și de români, care trăiesc culturalicește (un tic mioritic, sau o salvare). Îi găsim în America, dar și-n Asia, și-n Pacificul de Sud, în insula Oahu. Exilul, din nenorocire, se transformă în penitență, adică suferință cu sens; apoi, în oportunitate de a exista pe lume.

Oare este întâmplător faptul că însuși autorul acestei opere de o cuprindere eliadescă trăiește din anii '80 în exil, unde a și elaborat lucrarea aceasta? N-aș răspunde repede. Deja **Dicționarul** său, scris în țară și publicat în urmă cu un sfert de veac, era o lucrare temeinică, depășind canonul dicționarului, fiind un compendiu de literatură contemporană - iar unele fișe din acel dicționar au o cristalizare finală și au putut trece chiar în **Istoria** de față! Dar să luăm lucrurile cum sunt ele: opera aceasta a fost scrisă departe de țară. Dar, fapt notabil: ea este publicată în România!

În final, mă refer la titlul **Istoriei**.

Acest „de azi pe mâine“ este mai puțin ludic decât s-ar crede la o primă vedere. Sau este ludens doar cât trebuie. Este o notă sapiențială în acest titlu. Este implicată o relație specială cu Timpul. În final, tumultul de evenimente și oameni - cele 5000 de personaje non-fiction - tumultul de vanități și umilințe, de crime și de ispășiri, de ego-uri și măști, totul este privit la nivelul istoriei mari: ca un *eon* repede-trecător, pierdut în imensul întreg *pleroma*. Poate că interpretarea mea e pur personală. Dar poate chiar autorul lucrării a vrut să ne îndrepte și spre această perspectivă trans-istorică. Îmi amintesc că Marian Popa este și autorul unui text de proză filosofică, despre **Maha Pralaya**, adică marea disoluție universală. Acest „de azi pe mâine“ este, așadar, și o mutare dincolo de scris și trăit: de azi pe veac.

Text și intertextualitate

Intertextualitatea este astăzi un concept frecvent folosit. Intuitiv, el este legat de noțiunea de *text*, dar încă naște întrebări asupra necesității apariției lui și mai ales, asupra rolului pe care îl are în literatura și critica din epoca modernă.

Conceput ca mesaj, *textul* constituie un element de bază în procesul comunicării. El devine un factor dinamic, capabil să-și exercite influența asupra celorlalte elemente ale procesului de comunicare și, în același timp, să primească încărcături informaționale noi, imposibil de ignorat.

Noțiunea de *proces* a fost prefigurată de Heraclit, acum 500 de ani înainte de Hristos, atunci când filozoful a afirmat că un om nu se poate scălda de două ori în aceeași apă a unui râu. Această observație schițează de fapt ideea succesiunii stadiilor, a schimbării, a transformării și, mai ales, a *relației*. Principiul relației este de asemenea fundamental și pentru teoria relativității care sugerează că orice obiect sau fenomen trebuie descris în relație cu alte obiecte sau fenomene.

Relația care se stabilește între factorii constitutivi ai procesului de comunicare nu este prin urmare nouă. Ceea ce este nou este modul cum se organizează anumite relații care apar în dimensiunea spațiului textual unde se vizualizează subiectul scriiturii, destinatarul și textele exterioare.

Plecând de la acestea și de la alte multe dezvoltări ale ideii de spațiu textual, Julia Kristeva introduce prin anii '70 conceptul de *intertextualitate*, considerând că orice text se construiește ca un mozaic de citate, fiind de fapt absorbția și transformarea altor texte anterioare. Ulterior, revine asupra conceptului definindu-l ca „transpunerea unui (sau a mai multor) sistem(e) de semne în alt sistem de semne...”, iar această trecere cere o nouă articulare a poziției enunțative și denotative. G. Genette, preocupat și el de conceptul de intertextualitate, vorbește în cartea sa, *Palimpsestes*, apărută la Paris în 1982, de *hipertextualitate*, înțelegând prin aceasta că un

George Dumitrescu - Mântuitorul

Conexiunea semnelor

mariană
ploae-hanganu

text B - denumit *hipertext* se naște plecând de la un text A, preexistent și denumit *hipotext*. Pe lângă simpla relație descrisă mai sus intervine un anumit tip de angajare de altă natură care se extinde în relația existentă între diferite sisteme semiotice, ca de exemplu, între sistemul verbal și cel vizual. Mediarea acestor sisteme întâmpină o serie de obstacole în care competența subiectului care produce noul text este pusă la încercare. Pe lângă presiunile exercitate de contextul în care ia naștere noul text, autorul se vede constrâns de dispozițiile coercitive ale celui de-al doilea sistem de semne în care vrea să-și construiască textul. Fără să piardă din vedere primul text, el trebuie să creeze soluții pentru o punere în ecuație a acestuia cu propriul text, ceea ce necesită mare abilitate și putere de discernământ.

Relația intertextuală ascunde mai presus de toate problemele, o alta care rezumă decizia autorului noului text B asupra a ceea ce „reabilitează” din textul anterior, A. Nu este o decizie ușoară și nici întâmplătoare. Pot fi motivații interne, dar pot fi și influențe ale contextului socio-economic, politic și cultural în care noul text se inserează. Oricum ar fi, intertextualitatea are o componentă dinamică unde succesiunea textelor presupune în fiecare fază tipuri relaționale distincte. Să luăm un caz concret: Homer a scris *Odiseea*, după el, mai târziu Vergiliu, a creat *Eneida*, iar în epoca contemporană Joyce a dat pe *Ulise*. Ultimele două texte se relaționează, fiecare în felul lui, cu primul. Dar *Odiseea* și ea, la rândul ei, intră în relații de intertextualitate, ca formă sau conținut, cu alte scrieri ale literaturii latine scrise anterior. Cu alte cuvinte, *hipotextul Odiseea* nu-și restrânge relația sa intertextuală doar la cele două *hipertexte*, *Eneida* și *Ulise*; la rândul lor, fiecare are alte relații intertextuale mai puțin vizibile. În ciuda autorilor diferiți, a felului diferit de a vedea, reprezenta și exalta lumea, există un factor de coeziune, o bază comună pe care se fundamentează relația de intertextualitate. Fiecare text are însă propriul câmp interrelațional. Vocile care populează textul vin din diverse direcții, din diverse culturi, făcând ca ecoul cuvintelor trecute să se audă în cele prezente și, fără îndoială, cel al cuvintelor prezente vor fi auzite în cele viitoare. În felul acesta pare că se constituie documentul care protejează textul nou și reabilitează ideea veche. Relația intertextuală devine astfel responsabilă de producerea unui macromesaj vehiculat în mod sistematic de la un capăt la altul al pământului în interiorul procesului de comunicare care are rolul de a transmite din generație, pe toate canalele disponibile, cultura sedimentată în civilizația tuturor lumilor. Reluarea unui text, chiar dacă se face cu scopul de a fi negat sau depreciat, devine un mod de a-l immortaliza, imprimând un nou stimul în procesul de comunicare a cărui țintă poate fi tot atât de departe cât este punctul virtual în care poate ajunge o linie în spirală.

Știința de carte veche

De-a lungul secolelor, în *textele scrise în limbile vechi*, devenite clasice, latina și greaca, au fost uitate, reluate, fiind în

fiecare perioadă citite și examinate din perspectiva timpului și a nivelului gândirii omenești. În contextul culturii universale nu este cu puțință să te lipsești de cunoașterea acestor texte care reprezintă documente de carte veche, îmbogățite prin contribuțiile care au rezultat din întâlnirea lor, nu lipsită de conflicte, cu alte culturi.

Alt aspect pe care trebuie să-l luăm în considerare este *diversitatea istorică și realitatea actuală a limbilor* în care au fost scrise aceste documente: *latina*, care a dispărut ca limbă vorbită, dar a continuat în limbile romanice derivate, și *greaca*, care a reapărut ca limbă națională și de cultură abia în secolul al XIX-lea, în perioada independenței politice a Greciei, deosebindu-se aproape total de greaca, denumită de atunci „veche”.

Din această realitate rezultă faptul că limbile clasice, aflându-se în imposibilitatea unei comunicări orale directe, pot fi învățate doar prin intermediul lecturii și decodificării textelor de carte veche. „Comunicarea” care se naște din acest studiu este, ca să spunem așa, „prin timp” deoarece, permițând însușirea și dezvoltarea unei capacități lingvistice rezultată din decodificarea și lectura textelor, poate să intre în contact cu acestea și să înțeleagă direct, fără intermediul traducerilor, dezvoltarea gândirii antice și relația ei cu cea modernă.

Competența morfologică și sintactică reprezintă baza pe care se pot dezvolta nivele de analiză textuală dintre cele mai aprofundate. Deprinderea acestei competențe cere un studiu serios și continuu pe o lungă perioadă de timp. De aceea, nu rareori, soluția validă de a ajunge cât mai repede la textul original constă în lectura textului cu ajutorul unei bune traduceri și apoi, confruntarea ei cu originalul în vederea analizei textului respectiv. În acest caz este nevoie de cunoașterea alfabetului (în cazul limbii grecești), dar și a unor noțiuni minime de fonetică, morfologie și lexic care să permită înțelegerea fără dificultate a textului care ar putea evidenția, de exemplu, termeni specifici, cuvinte derivate, compuse, sinonime sau antonime.

Alegerea textelor de limbă veche reprezintă, de asemenea, un factor fundamental: câteodată, doar pasaje scurte din opere clasice sunt suficiente și semnificative pentru înțelegerea unor aspecte specifice ale culturii antice sau pentru a reflecta asupra originii unei problematice. Alteori, alegerea este predeterminată: este vorba de toate situațiile în care dificila tradiție a textelor clasice a făcut ca în mâinile noastre să ajungă doar fragmente ale unor opere. Chiar dacă alegerea a fost făcută de persoane din vechime (este cazul citatelor din textele clasice) sau de agenți externi (când este vorba de papirusuri) faptul de a avea privilegiul cunoașterii limbilor vechi, pline de înțelesuri care deschid perspective noi, îți dă din start, altă bază de pornire în misteriosul drum al cunoașterii.

Stelian Tăbăraș:

„Când se schimbă dictatorii, cel de-al doilea face pe descuiatul“

Marius Tupan: După trei romane-parabolă, iată, vii, cu destulă întârziere, cu nuvele și povestiri. Pe clapetele cărții sunt bine apreciate romanele tale de către critici diferiți ca opțiuni literare și ca generații. Înțeleg, parabolele propun un joc de-a v-ați-ascunselea. Nici nu prea erau laudate oficial, nu erau „de primă pagină“. Se pare că ai avut o cenzură „foarte înțelegătoare“ de vreme ce ai personaje pozitive persecutate psihic, eroi militari din războiul din Est, sovietici dușmani. Și mai și „reabilitezi“ exemplar moșieri, personaje „atinse“ de filoxera premonițiilor, intelectuali belferi care fug în munți după cutremur, „în loc să se alăture eroismului popular comunist, măi tovarășe“!

Stelian Tăbăraș: Cenzura am simțit-o mai ales la nivelul editurilor, unde, din cele trei cărți, „am pierdut“ pe drum peste o sută cincizeci de pagini. Regretatul Z. Ornea a intervenit, după o lungă așteptare a mea pentru **Cumpenele**, la un cunoscut cenzor. I-a dat drumul imediat cărții, zicând: „Dacă a văzut-o Cutare din editură, eu nici n-o mai citesc.“ Cenzorii cei mari erau la edituri. **Zilele cele scurte** a stat la „Cartea Românească“, necitită, peste doi ani: „Acum nu e momentul!“, „E bună, îmi place, dar anul ăsta e Conferința Partidului, or, tu nu scrii actualitate“. În cele din urmă mi se sugera că ar fi citit-o Preda și că el nu prea „dă drumul“ la alții care scriu tot despre țărani. Deceționat, dar și furios, am cerut să-i arăt ceva la paginile 41-42. (Era vârsta mea.) A scos manuscrisul îngălbenit ca tutunul. Paginile respective fuseseră lipite de mine cu pelicanol, ca să-i arăt că nici n-a deschis-o. Erau tot lipite. Redactorul respectiv s-a făcut alb ca varul, a luat jenat un stilou și a pus pe fiecare pagină un B.T. Adică „bun de tipar“. „Du-o la madam Lungescu să ți-o înregistreze. Eu i-am dat drumul!“ Debutul meu s-a făcut, deci, cu o carte necitită în editură, poate doar la Direcția Presei. La apariție, i-am

dăruit redactorului un exemplar cu dedicație: „În speranța că voi dobândi un cititor.“

M.T.: E multă biografie în proza ta? E importantă biografia unui autor?

S.T.: E importantă. Nu ține însă loc de talent. E drept, nu ne imaginăm operele unor Hemingway, Jack London, Panait Istrati, Karen Blixen, Tolstoi, Gorki, Pasternak, Soljenișin ș.a. fără mediatizatele lor biografii. Dar nu orice om pe care l-au jucat valorile vieții este, virtual, un mare scriitor. Nimic mai fals decât „viața mea e un roman!“! Viața unui *personaj*, da, poate fi un roman.

M.T.: Ai o biografie aparte?

S.T.: Într-un segment al ei, da. Sunt, la urma urmei, prin contingentul meu, un om care a apucat războiul, intrarea rușilor în satul natal, foametea (determinată și de secetă, dar și de confiscarea rezervelor noastre strategice de către ocupanți), cartelele, marmelada națională. Am apucat învățământul de la tăblița de ardezie. Acolada s-a înșchis până la... computerele contemporane. Provin dintr-un sat (Secăria, județul Prahova), adevărată sinteză de etnic și mitologie. Pe un fond străvechi de populație agricolă montană, au descins acolo numeroși ardeleni, în special păstori transumanți, mai apoi dobrogeni de după 1877. Ei bine, aceste „diferențe“ au fost atât de compatibile una cu alta, încât a rezultat o cosmogonie de o extraordinară unitate și unicitate. Eu (noi) am părăsit satul acesta în 1950, cu toată „averea“ într-o singură căruță - și ea, un perfect „schelet de pasăre“ mitologică, o structură ce nu mai cunoscuse perfecționări de peste două milenii. Aveam să constat, însă, că luasem cu mine mult mai mult. Devalizasem banca de date etnice și mitologice a satului, suficient să-mi ajungă pentru o viață.

M.T.: Încotro mergea acel „schelet de pasăre mitologică“? Ce a urmat după vârsta de zece ani?

S.T.: Am devenit „fiu de cabanier“ pe lângă Sinaia. De acolo, din munte, am făcut nu

mai puțin de șase ani de școală, mergând ziua sau... noaptea la școală. (Să nu uităm că, în decembrie, noaptea vine pe la cinci după-amiază. Atunci se termina ultima oră de curs.) Am „rupt“ primul nămeții uriași ai unor ierni cu multă zăpadă (tu ai în memorie zăpada „de altădată“, din 1953?). M-am „întâlnit“ ori „petrecut“ cu lupi și urși pe la 12-13 ani. Pe urmă, familia mea s-a mutat la Sinaia... Dar...

M.T.: Dar ce?

S.T.: Au început versurile sau... versificațiile. Una dintre ele folosea rimat toate porecele (unele total nevinovate!) ale profesorilor mei. Succesul ei a fost enorm. *Poezeaua* a fost „editată“ în mod strălucit! Ca la abajia lui Umberto Eco, a fost copiată și răscopiată în toate „caiete de amintiri“, cu litere pictate, înconjurată de tot felul de floricele. (Înduioșătoare aceste „caiete cu amintiri“. Or fi dispărut cu totul?). Băieții o scriseseră pe pereții toaletelor, pe verso-ul hărților de geografie. La un control făcut de directorul școlii la internat, a fost descoperită în două asemenea „caiete“. Sub amenințarea cu eliminarea, fetele au mărturisit cine era autorul. Un „consiliu pedagogic“ de urgență a hotărât „exmatricularea fără drept de reînscrisere“ a elevului Tăbăraș Stelian, tocmai cu o lună înainte de absolvirea clasei a VIII-a.

M.T.: Cum ai „supraviețuit“?

S.T.: Neavând mijloace de întreținere, am luat... calea muncii aspre, dure, evident, necalificate. Am fost tăietor de lemne în pădure, manipulant de carne pe la abatoare, pentru o fabrică de mezeluri (una din nuvelele mele de aici „pleacă“), am fost „operator chimist“ la o fabrică de hârtie (cam cinci ani!), exact în perioada în care acolo se măcinau cărțile din bibliotecă, devastate la diferite percheziții, ori cele găsite la vamă, ascunse prin valize. Mă (ne) durea sufletul de ce trebuia să facem. Aveam sentinela „verde“ la spate - până la ultima carte - dar învățasem să furăm o parte din ele trăgând o trapă a morii, încât cărțile

râvnite cădeau la etajul inferior în vagonete, de unde le ascundeau colegi de-ai mei de generație. Acolo am procurat cărți semnate de Camus și Sartre, cărți „mistice“ apărute la Flammarion. Țin minte și parfumul cu care erau impregnate - în special cele din colecția „de poche“.

M.T.: Ai rămas... autodidact?

S.T.: O, nuu! Nici nu-mi plac autodidacții! (Nici ție!). S-a înființat curând învățământul seral, e drept, doar cel *real*. A trebuit să trag după mine matematici de calcul diferențial și integral, geometrie analitică, fizică, până la cuante, chimie organică, din cea cu formule mai mari decât tabla. Iar ambițiile mele secrete aveau un program constant, spartan, de învățare singur, ca lumea, a literaturii și gramaticii, a istoriei naționale vechi și a celei moderne și contemporane. Aceste discipline erau tratate superficial, iar unele - cum ar fi gramatica - ignorate total, în tot liceul.

M.T.: Ai simțit chemare spre filologie?

S.T.: Categoric! Am știut ce voi face încă de la reluarea clasei a VIII-a, și-am spus, m-am pregătit constant, am ignorat total bursele ce mi se ofereau de fabrică la Chimie, Politehnică etc. Am dat examen la București, după bacalaureat, și am urmat Filologia, am *prins* (sau m-au prins) acolo anii relativei deschideri, o perioadă de efervescentă în jurul literaturii. În București trăiau peste zece cenacluri literare, vedeam la expoziții pe Țuculescu și H. Moore, pe Paul Klee și Șt. Anghel, pe Romulus Ladea. Azi pare imposibil de organizat așa ceva în doar doi-trei ani.

M.T.: Cum îți explici „deschiderea“ de atunci?

S.T.: Simplu: când se schimbă dictatorii, cel de-al doilea face pe „descuiatul“, dă vina dogmatismului pe primul. Nici Ștefan cel Mare n-a scăpat de asta.

M.T.: Să revenim la literatura ta.

S.T.: Am debutat „strâmb“ în „Viața Studentească“, prin 1972.

M.T.: De ce „strâmb“?

S.T.: Fiindcă „poeziile“ mele - am debutat, deci, cu versuri - mi-au fost *modificate* fără jenă de Andrei Banc sau Crânguleanu - ei doi erau acolo la secția literară - la poruncile Virginiei Pană, fiică „răsplătită“ a lui Sașa Pană - avangardistul pentru meritele tatălui ei de a fi luptat; „împotriva formelor literare burgheze osificate“. Decepția m-a făcut să „tac“ ani mulți, maturizarea m-a dus către proză, am redebutat în 1980, în „Viața Românească“ printr-un fragment din **Zilele cele scurte**. Meritul e al lui Vasile Andru și al lui Ioanichie Olteanu.

M.T.: Cum e să fii soțul Gretei Tartler? Cum... rezști?

S.T.: Întrebarea și-o pun mulți, cei ce n-au avut norocul unei căsătorii durabile, unice.

Când am cunoscut-o pe viitoarea mea soție, ea nu era nici poetă „știută“, nici traducătoare poliglotă, nu avea încă nici preocupări specializate spre filosofie. Era „doar“ o studentă la Conservator, cu o veșnică violă în brațe. Când mi-a „permis“ să-i duc instrumentul, atât de prețios, eram logodnici cu ceremonie religioasă în regulă. De atunci a tot urmat o comuniune ascendentă, care cimentează an de an conviețuirea noastră.

M.T.: Te consideri „prinț consort“?

S.T.: În nici un caz. Am viața mea literară care - îmi place să cred - e originală; nu sunt doar autorul a trei romane (e drept nu din cele ce puteau fi evidențiate pe prima pagină a revistelor literare) bine primite - unii spun și azi, în dicționare, „debut surprinzător“ -, ci și a numeroase nuvele, dintre care o bună parte constituie cartea recent apărută, **Atelierul de tatuaje**.

M.T.: Superb titlu, Atelierul de tatuaje. Te invidiez.

S.T.: Viața ne tatuează în cele din urmă pe toți. Literatura - această realitate scăpată de sub control - poate ordona viața în legile ei. Când ești tânăr, scrii din dorința secretă de succes - o noțiune psiho-socială (în care un rol anume îl are și erosul), uneori periculoasă. După patruzeci de ani intrăm într-o lumină „testamentară“. Ce lăsăm? E o motivație mult mai puternică și mai... etică în fața caietului alb ce fâlfâie ca o obsesie deasupra creștetului nostru, (cum spune cineva): „ca pasărea Sfântului Duh deasupra aureolelor din icoane“.

M.T.: Te consideri „zgârcit“ cu scrisul?

S.T.: Poate. Mi-a plăcut mult o deviză a lui Hemingway: „Dacă într-o zi poți să nu scrii, nu scrie!“! Dar mai nou mă distrez adoptând o deviză quasi-umoristică: „Tu nu fii trecător precum Cartagina / Du-te și scrie-ți pagina!“.

M.T.: Radioul și Televiziunea, unde știu

că ți-ai „mâncat“ în total treizeci și doi ani, ți-au folosit?

S.T.: Sigur. Mai întâi, eu cunosc țara pe la nivel de... cătune. Am cunoscut personal și mii de oameni, sute și sute de întâmplări subiecte. Pe urmă, din tehnica filmului - învățat câteva lucruri esențiale pentru prozator. Regretatul teleast Puiu Iordănescu, antrenorul naționalei de fotbal, mi-a explicat aparatul de filmat, *adică Eul*, trebuie corect așezat față de subiect. Te așezi în *raccour* vezi realul *monumental*. (La filmări, uneori, sapă chiar o groapă în care operatorul „vede cât mai de jos“). Dacă stai „în *raccourci*“ scrie imnuri, ode, rugăciuni, în special literatură encomiastică. Dacă te așezi în fața subiectului „de la egal“ vei avea o puternică viziune realistă. Este planul reportajului, „crainicului“, al experimentelor. Dacă, însă, așezi „de la egal în sus, cât mai sus“ (se zice „plan macara“) vei fi tentat să alcătui structuri, parabole. Constructorii de mănăstiri și catedrale își făceau mai întâi mici mache apoi le dezvoltau proporțional. Am văzut subiecte mari, stricate de autori pentru că n-ai știut „unde să se așeze“ față de ele.

M.T.: Ți place proza tânără?

S.T.: Desigur, până la Mircea Nedelciu... Ecovoiu. Dar acesta nu este chiar tânăr. Revizuiți aici la rolul biografiei. Ai văzut prozator precoce? Eu nu! Ai aflat de un Rimbaud prozei? Așa ceva „nu să ezistă“. Părea o excepție Șolohov cu al său **Don liniștit**. Dar s-a aflat că-și însușise manuscrisul unui ofițer adevărat (matur), căzut pe câmpul de luptă. În proză, și în regia de film, trebuie să dispui, dacă nu ești o vârstă înaintată, măcar de cunoașterea două-trei meserii. Și să ai o intensă și variată viață personală. Tolstoi are în **Război și pace** peste 1200 de personaje *cu identitate*, nu doar cu numele. Câți „primari“ de azi cunosc atât de mulți oameni din propria urbe? Revin la tineri: adevărat că, uneori, „cărțile fac cărți“. Unii de poker cu multe idei ale altora. Mai există o condiție specială în România: poți scrie orice. Nu se mai poartă maestrul și ucenicul, nu mai există cenzură. Dacă rezultatul e penibil răspunderea le aparține în întregime tinerilor. Nu au nici o scuză. Lectura pe Internet nu poate face publicul să renunțe la cărți propriu-zise.

Dar să închei optimist: eu cred că romanul *construit*, catedrala prozei, mai are multe de spus și de arătat. Nu se va mai scrie ca în secolul al XXI-lea, bun, dar nici nu cred că proza va deveni „exercițiu de stil“.

A consemna

Marius Tupan

convorbiri incomode

Cartea anului

a Clubul Prometheus din Piața Națiunilor Unite s-a decernat Premiul „României literare” pentru Cartea anului. Juriul, alcătuit din Adriana Bittel, Marina Constantinescu, Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu și Alex. Ștefănescu a stabilit că **Ușa interzisă** - autor Gabriel Liiceanu - s-a detașat în competiție. Ar fi fost și opțiunea noastră.

fapte culturale

Festivalul Național de Poezie „Nicolae Labiș”

Juriul alcătuit din: Marius Tupan (președintele), Lucian Vasiliu, Marcel Mureșeanu, Sergiu Adam, Ion Beldeanu (membri) a hotărât următoarele premii: **Marele Premiu „Nicolae Labiș” și Premiul revistelor „Convorbiri literare” (Iași) și „Ateneu” (Bacău): Teodor Dună (București).**

Premiul I și Premiul revistelor „Luceafărul” (București) și „Bucovina literară” (Suceava): Bogdan-Alexandru Stănescu (București).

Premiul al II-lea și Premiul revistei „Cronica” (Iași): Iulia Balcanas (Onești).

Premiul al III-lea și Premiul revistei „Dacia literară” (Iași): Andreea Maciu (Pitești).

Premiul Editurii „Remus” (Cluj) și al revistei „Cetatea culturală” (Cluj): Ovidiu Alexandru Vintilă (Suceava).

Premiul „Poesis” (Satu Mare): Oana Ninulescu (Constanța).

Premiul NordLitera (Suceava): Cristian Pînzaru (Suceava).

Premiul revistei „Poezia” (Iași): Tudor Vlad (Ploiești).

Premiul revistei „Hyperion” (Botoșani): Lavinia Braniște (Brăila).

Premiul revistei „Vitriliu” (Bacău): Alina Stoleru (Suceava).

Premiile Filialei din Craiova a Uniunii Scriitorilor din România

În ziua de 10 decembrie a.c., la Casa Băniei din Craiova, în prezența președintelui Uniunii Scriitorilor Eugen Uricaru, a avut loc festivitatea de decernare a premiilor filialei pentru volume apărute în 2001.

Juriul în componența: Bucur Demetrian (președinte), Aurel Antonie, Paul Aretzu, Gabriel Coșoveanu, Gheorghe Truță a stabilit următoarele premii:

Premiul special pentru întreaga activitate literară: Romulus Cojocaru

Poezie: Mihai Duțescu (**Ultimul Carnaval** - Editura M.D., Craiova), Constantin Preda (**Fantasme cu mirese zburând** - Editura Pasărea Măiastră, Tg. Jiu și Editura Ramuri).

Critică și teorie literară: Marian Victor Buciu (**Promptuar** - Editura Ramuri), Romulus Diaconescu (**Condiția umană în dramaturgia românească** - Editura Scrisul Românesc).

Proză: Ioan Lascu (**Sublima persiflare. Represalii 1984**, proză scurtă, Editura Ramuri).

Eseu: Gheorghe Dănișor (**Filosofia dreptului la Hegel** - Editura Ramuri).

Publicistică: Florea Miu (**Cuvinte și spațiu** - Editura Ramuri).

Traduceri: George Popescu (pentru toate traducerile din literatura italiană).

Dramaturgie: Isidor Chicet (**A doua venire**, teatru, Editura Radical, Dr. Turnu Severin).

Premiul pentru debut: Camil Moisa (**Povestea micului Dumnezeu**, Editura Ramuri).

Reproducere după lucrare realizată de Constantin Sinescu

Premiul Dafora

Instituit de către Administratorul Unic al SC DAFORA SA Mediaș, inginerul Gheorghe Călburean, Premiul DAFORA, începând cu Ediția a II-a a “Zilelor Revistelor Culturale din Transilvania și Banat”, se va atribui anual. El va recompensa o carte (de poezie, proză sau teatru) a unui scriitor nominalizat pentru premiul Uniunii Scriitorilor din România, care, însă, nu a întrunit voturile necesare pentru a fi premiat de către Uniune.

Din lista nominalizațiilor, la genurile sus menționate, conducătorii revistelor invitate la Mediaș propun doar doi scriitori pentru Premiul DAFORA. Scriitorul care însușește cel mai mare număr de propuneri este declarat

premiat, de către comisia de acordare a premiului, constituită în acest scop. Premiul își va primi premiul în cadrul festivităților medieșene.

La Ediția a II-a a “Zilelor Revistelor Culturale din Transilvania și Banat”, 1-2 noiembrie 2002, Premiul DAFORA a fost atribuit poetului Ion Stratan, pentru volumul de versuri **Spălarea apei**.

Prin acest premiu, Mediașul și medieșenii dovedesc deschidere către actul cultural de prestigiu, exigență în recunoașterea și prețuirea creațiilor scriitorilor români contemporani. Și, nu în ultimul rând, dorința de a ieși din conul de umbră în care s-a situat până acum. Meritul acestui gest de prestigiu îi revine, fără îndoială, domnului inginer Gheorghe Călburean, care, prin acor-

darea Premiului DAFORA, se înscrie între acei puțini la număr cărora nu le este indiferentă starea culturii, în general, și a literaturii, în special. Dorind să propulseze numele Mediașului între cele ale orașelor în care au loc întâmplări culturale de rezonanță, domnia-sa a instituit Premiul DAFORA, care recompensează cartea unui valoros scriitor român contemporan. Vom spune, însă, că acest premiu i se întoarce cu un plus de recunoștință, mecenatul domniei sale fiind demn de înaltă prețuire, dar și de urmat. Medieșenii - și credem că și lumea literară - îl prețuiesc și îl vor prețui la întreaga valoare și semnificație.

Trei, Doamne, și... toate trei proaste!

A venit iarna, acum-acum vine și Crăciunul etc., știți dumneavoastră, mai un porc, mai o sarma, nu ne mai citește nici dracu' revista. Atunci, la ce bun să mai scriem despre capsomani, pardon, grafomani?! Păi, pe noi ne întrebați? Habar nu avem. Sinceri să fim, ne-a cam apucat așa, un potop de muștrări de conștiință, parcă nici nu prea ne mai vine să scriem, acum, în preajma Crăciunului. O fi dat peste noi vreun miracol, mai știi?! Mai-mai că am declara toate cărțile cărți și pe toți scriitorii scriitori. Ce ți-e și cu grafomania asta?! În loc să stea omul liniștit, să bea un suc sau să fumeze o țigară, îl cuprinde așa, o mâncărime, și dă-i și scrie, și dă-i și scrie. Dacă poți să mai și furi de la unul mai înzestrat decât tine, cu atât mai bine. Știm noi ce spunem, o să vedeți imediat.

Și, ca să încheiem anul nostru grafoman cu focuri de artificii, ne-am gândit la Gabriela Vrânceanu-Firea (din comoditate, o s-o scriem G.V.-F. de aici încolo). Dumneaei s-a gândit că ar da bine pentru o prezentatoare de știri să aibă și niscaiva cărțuții la activ. Nu a stat prea mult pe gânduri și s-a lăcomit, publicând trei cărți în doi ani. Mai rău este că unii scriitori respectabili, de la Iosif Naghiu la, mai nou, Liviu Ioan Stoiciu, au cam luat-o în serios. Ba, i-au mai dat și Premiul pentru Debut al Asociației Scriitorilor din București, pentru primul volum, bilingv, **O altă lume/ A Different World** (Editura Eminescu). Hai, volumul ăsta, mai treacă-meargă. E prost, asta e clar, dar nu e singura persoană din România care scrie prost. A mai luat și premiu - asta e, ne-am cam ofticit noi atunci, dar premiile sunt mai totdeauna nedrepte și date pe știm noi de care considerente. Să sperăm că domnul

Naghiu nu are curiozitatea de a fi la zi cu ce se mai petrece prin neliniștita lumea a grafo-manilor, pentru că, probabil, o să se înfurie dacă o să citească articolul nostru de astăzi. Ei, și dacă o să se înfurie, o să-i treacă. După ce s-a stins succesul debutului, repede, ca orice glorie a lumii (sic!), G. V.-F. a descoperit „a different world“. Adică romanul, lumea romanului. Așa se face că Editura Eminescu (mamă, ce boală avem noi pe editura asta, care își pierde prestigiul pe zi ce trece, publicând tot cărți proaste! Dacă am face un bilanț al cărților despre care am scris aici, cel puțin 50% au apărut la această editură) îi publică și romanul: **Trei motive**. Am tot căutat noi trei motive pentru care acest op merita publicat, da' nu le-am aflat neam! În schimb, am găsit o droaică de motive pentru a scrie despre cărțuția aceasta aici. Acum, știți și dumneavoastră că tot am citit cărți proaste, tot am scris despre cărți proaste. Da' romanul (avem muștrări de conștiință că folosim acest termen) ăsta parcă e prea de tot. Cine crede că tehnica contrapunctului se reduce la o dimensiune pur romanescă, se înșală amarnic. Din romanul **Trei motive** putem deduce că este și o tehnică... grafică. Pentru că altfel nu ne putem explica invazia de puncte de suspensie din acest roman. Adică un punct nu poate să fie decât un... contrapunct al celuilalt. Acum, noi nu știm foarte bine ce s-a întâmplat, se pare că, la sfârșitul cărții împincinate, G.V.-F. a rămas cu mai multe puncte, cu care nu prea a știut ce să facă, așa că le-a dat drumul, la nimereală. Ținem s-o informăm pe autoare că, într-un eventual următor roman, ar putea să mai folosească și alte semne, mai o virgulă, mai un singur punct, sau să le combine: punct și virgulă, două

puncte, așezate, însă, vertical etc. Desp conținutul acestui roman, nu putem să spunem mare lucru, așa de tare ne-a dur capul încăpătânându-ne să-l citim. Ce a reținut este că stimabila autoare are lectu destul de recente, de la Marius Tucă, Nicolae Manolescu. Interesant și lipsit c veridicitate este aici modul în care autoare întrebuițează citatele din textele respectiv Ei, bine, ele circulă pe post de mesaje, în telefoanele mobile ale celor doi amorez „Noaptea ne-am petrecut-o împreună, aproape până când lumina zilei reuși să bată la cărți pe înțelul nopții, adormit acur buștean, cu capul pe masa de joc... împreună dar fiecare la el acasă... A fost o noapte capovești... a fost ca niciodată... Degetele n tremurau pe tastele telefoanelor mobile ia textele erau scrise cu o repeziciune demnă d o dactilografă angajată cu o normă întreg, la defunctul Comitet de partid...“ (p. 105). Două întrebări avem: 1) orgasm intelectual și 2) cât o fi venit factura la telefoane după acea noapte de dragoste?

Dar să facem un pas înainte și să trecem la ultimul volum publicat de G.V.-F. **Treizeci. Picnic pe câmpul de luptă**, apăru la Editura Vinea. De ce Editura Vinea? De ce **Picnic pe câmpul de luptă**? De ce G.V. F.?, cum bine se întrebau, cu ceva timp în urmă, cei de la „Ziua literară“. Și mai avem o întrebare pentru domni care îi prefațează și îi postfațează cartea (nu le mai dăm numele): nu cumva **Picnic pe câmpul de luptă** este o piesă a lui Francesco Arrabal? Noi așa ne aducem aminte. În sfârșit, să vedem cum sună textul care poartă acest

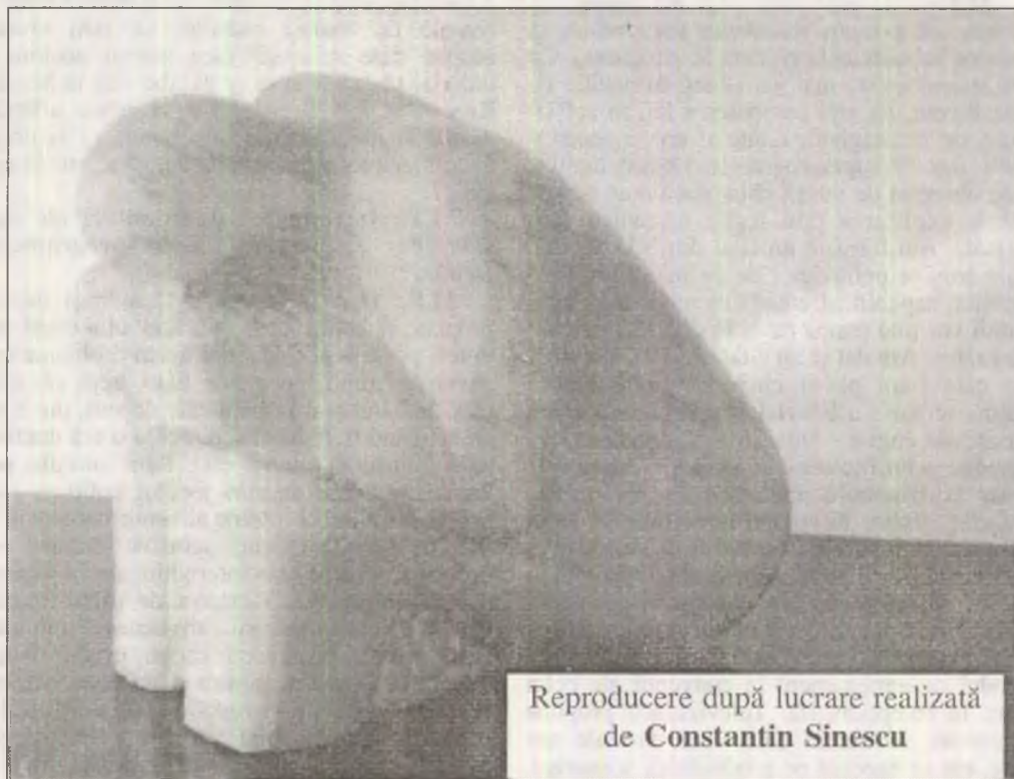
grafomania

titlu, în versiunea G.V.-F.: „«Fie ce-o fi», mi-am zis,/ Când ai venit prima oară la masă./ Cel mult o să mă sugrumi./ Pentru că nu ți-a plăcut felul doi./ Cel mult o să mă alini după felul trei./ Cel mult o să pleci de la primul fel./ Mai era și varianta cu dansatul, la țigară./ Dar asta e o scenă din filmele americane./ În care perdelele ascund întotdeauna ceva./ De fiecare dată când pleci./ Plouă cu lanțuri/ De nalbă./ Data viitoare, la cină, voi deschide/ și mai mult ușa“. Și cam atât.

Am fi vrut ca în încheiere să dăm și noi niște premii, să numim un „grafoman al anului“, să facem ceva „sărbătoresc“, cum se obișnuiește pe la marile case. Ne-am răzgândit. Și-așa suntem luați de urechi prea des, reproșându-ni-se că tragem cu tunul în vrăbii, că e inutil să ne batem capul cu cărți proaste. Chiar a început să ne dea târcoale un sentiment de teamă, deocamdată destul de fragil, dar pe cale să se amplifice, să ne calce în picioare tot elanul nostru bine motivat. Iată ce viziune apocaliptică avem, taman acum, în prag de Crăciun: că, probabil, și articolele noastre, puse cap la cap, ar da de minune un op „grafomanesc“. Norocul nostru că nu o să-i treacă nimănu prin cap să facă asta. Dar, mai știi?

Hai, la mulți ani și să ne întâlnim cu bine, într-un an în care nu vor mai apărea cărți proaste. Ce să facem și noi, dă-i cu visul înainte, că-i mai sănătos!

Corina Sandu

marian popa:

„Spectatorii români din decembrie 1989 puteau fi socotiți printre cei mai ageamii din lume“

Marius Tupan: De la o vreme, par să pună unii, nimic nu se mai întâmplă în lume fără supravegherea și dirijarea serviciilor secrete sau a unor organizații oculte. Înăbușirea Revoluției Maghiare reprezintă una din cele mai murdare pagini din istoria lumii moderne, care a revelat, ca nici un alt eveniment, cărdășia Marilor Puteri momentane, în particular și capacitatea de manipulare planetară a oculte internaționale - în general“. La citirea acestui pasaj mi s-au confirmat multe bănuieli. Dar, trebuie să recunosc, despre această *Oculă* se știe puțin. Dețineți unele informații?

Marian Popa: Pentru mine, *Oculă* are patru sensuri principale.

1. Unul este determinat de marginalizare, declasarea sau suprimarea lui Dumnezeu, devenit prea concret, în locul căruia trebuie pus totuși ceva, pentru că, dacă Dumnezeu poate fi exterminat, violat sau excrementalizat până și de poeta Ioana Dudnic, dispozitivul structural uman care are nevoie de funcția Dumnezeu nu poate fi anihilat, chiar și pentru că este un mijloc de control individual și colectiv. În plus, Dumnezeu Unic al religiilor fundamentale are un neajuns pentru lumea contemporană: El este Absolut și Nemărginit. Determinați de tot soiul de probleme cotidiene, contemporanii noștri nu mai sunt sensibili de o atare Forță, căreia, de altfel, i se pun de la o vreme în cărcă și toate mizeriile lumii. De câte ori e nevoie de explicații pentru vreo negativitate actuală, se fac trimeri la Dumnezeu. **Opere complete**, ediție continuu revăzută și adăugită. Raționamentul, fie și neformulat azi, ar fi următorul: Dumnezeu e nemărginit, omul e definit de ideea perfecțiunii și perfecțiunii, care e posibilă numai în cadru limitat, cum scria Goethe, Dumnezeu, adică infinitul, este imperfect. Atunci, s-a deplasat accentul pe Oculă, care, chiar dacă prezintă înfățișări diferite, este mult mai precizată în sens abstract-terrorizant decât Dumnezeu, de aceea, mai utilă controlului psihic și mai expresivă, artistic vorbind. Pentru mulți poeți și esești contemporani, Dumnezeu poate avea blenoragie, dar Oculă nu poate fi dotată cu blenoragie. Așadar: Oculă în **Varvarienii** lui Theodor Codreanu, în **Saludos** de Alexandru Ecovoiu, în **Piramida** lui Alecu Ivan Ghilia, în **Batalioane invizibile** de Marius Tupan. Ca să mă refer numai la câteva cărți românești din ultimul deceniu.

2. Oculă este un adjectiv derivat, distribuit cu un substantiv într-o organizare interpretativă ficțională cu caracter retrospectiv, necesară clarificării unui anume eveniment istoric neclarificat sau devenit, cu timpul,

inutil în clarificarea veche pentru o Oculă.

3. Oculă are un sens concret. Aici, la Köln, mergi la medic, care este de părere, uneori, că pentru o mai justă evaluare a situației este necesară și o analiză din *oculă*. Ți se dă un plic compus din două părți. Una conține un număr de cartonașe cu ferestruici și șase lopăți, în legătură cu care se dau următoarele indicații: se deschide plicul, se ia cu lopăța o mică probă din excrementul proaspăt eliminat, pe-o hârtie, plastic, tavă, farfurie; cu proba luată e unsă partea stângă, dotată cu un chenar roșu, a câmpului de test, în parte sau total, în genere, după metoda unui pictor tașist; se ia, apoi, cu o nouă lopăță, o altă probă dintr-o altă porțiune a excrementelor și se procedează la ungere în același fel, într-un alt spațiu chenăruit. În fine, se închide plicul, se trece numele, adresa etc. și se trimite la laboratorului pentru analiza ocultelor.

4. Oculă e oculă. Dacă n-ar fi oculă, n-ar mai fi Oculă.

M.T.: Cu orice riscuri, am fi interesați să aflăm mai multe. Sau nu vreți să faceți dezvăluiri?

M.P.: Riscurile nu sunt ale tale. Oculă se va revela singură, atunci când va crede necesar. Ca și Creatorul acestei lumi.

M.T.: În ce evenimente a mai acționat Oculă? Să zicem, în Revoluția Română, transmisă în direct?

M.P.: Conform unei Legi universale, un sistem dat e supus sistemelor integratoare și supune subsistemele pe care le integrează. Cu cât sistemul este mai jos situat, în poziție de constituent, cu atât competența lui, în activitatea de autoreglare, scade și crește aceea a factorilor de supraprogramare. Acest lucru a fost observat de mulți, chiar dacă n-au parvenit la explicarea prin legile mecanicii universale. Am furnizat un citat din N.D. Cocea, care ironiza politicienii de pe malurile Dâmboviței, capabili să creadă că marii mahări ai lumii vor ține seama de ei în deciziile privind România. Am dat și un citat din G. Călinescu, pe care l-am plasat chiar ca motto pentru prima secțiune a **Istoriei**. România este o țară mică, așa cum a evaluat-o și Stalin, și așa va rămâne pentru totdeauna. România Mare este doar o frumoasă metaforă de uz intern. Așadar, despre Revoluția televizată: în legătură cu ea nu trebuie pornit de la ce s-a televizat, ci de la funcția actuală a televiziunii și de la modelele de comunicare selecționate, care sunt, oricum, organizări fenomenologice poziționate, determinând reacții în funcție de gradul de antrenament în convenții ale celui care le recepționează. Televiziunea propune show-uri: indiferent dacă sunt muzeale sau *live*, ele se bazează pe producători, scenariști,

regizori și alți tehnicieni urmărind același algoritm, al cărui rost este influențarea, manipularea, persuadarea intelectuală sau prin apelul la afectivitate. Or, spectatorii români din decembrie 1989 puteau fi socotiți printre cei mai ageamii din lume, aceasta din cauza nivelului spectacolelor transmise de la introducerea televiziunii în țară. Pentru acest motiv nici n-a fost nevoie de scenarii sofisticate. Din păcate, spectatorii n-au realizat că urmăresc un show. Mai mult, din nefericire, nu cred să fi existat în acele zile unul singur care să fi executat unul din cele două acte fundamentale: să urmărească imaginile închizând sonorul sau să-și închidă pur și simplu televizorul, retrăgându-se într-o lectură din Dante, Dumas-Pere, Octavian Paler, Dickens, Nicolae Manolescu, într-o partidă de table sau într-un șeptic cu familia sau cu vecinii de încredere.

Dacă vom privi lucrurile în general, primul fapt pe care se sprijină suspiciunea manipulării este insuficiența explicației cauzale a unui eveniment, neversoimil, falsul sau obscurul unei interpretări: or, 23.08.1944, ca și 22.12.1989, au rămas incomplet explicate. Măine-poimăine, va rămâne neexplicat sau altfel explicabil 11.09.2001. Deja o carte remarcabilă sub acest aspect este tocmai apăruta **Conspirații, teoriile conspirației și secretele lui 11.9** de Mathias Bröckers. Un al doilea fapt este perenitatea unor funcții reprezentate de aceeași indivizi: ce poți crede despre niște revoluții care permit aceluiași indivizi să existe și să se exhibe - de la Silviu Brucan la Ion Iliescu? Ce se poate afirma despre faptul că, grație unei mustăți și unei frizuri anume, orice individ actual seamănă cu Hitler?

M.T.: Întreținerea unor mituri ale disidenților se înscrie tot în programele *Oculă*?

M.P.: Dacă aș aparține Oculă și mi-aș propune să contribuie la educația unui copil de viitor, aș răspunde așa: noi avem probleme cu anvergura mult mai mare. Este drept că, din când în când mai lansăm câte un mit, dar rar, atunci când trebuie să schimbăm o eră doctrinară. Bunăoară, atunci când l-am introdus pe Iisus. Disidenții aparțin jocului cotidian rutinier, conflictelor interne ale unor organizații, șahului și altor jocuri sportive, bazate pe asociații interne și internaționale. Lumea, observa Marx, ar fi extrem de plictisitoare, dacă n-ar exista penurii care necesită munca; munca este, poate, un cadou oculă, ca și varietatea limbilor, pentru a realiza ceea ce francezul numește *l'emploi du temps*. Miturile contemporane nu sunt similare celor vechi, pentru că nu mai există situații umane

individuale și colective ireductibile care să fie indicabile prin unul sau mai multe ființe umane nominalizabile. Nu-i semnificativ că, de la mitologia creștină, unicul mit relativ nou este acela al lui Faust? Dar putem substitui miturilor mitificării cu caracter de modă. Cât privește pe disidenți, ei sunt pseudomituri ale civilizației de consum. Mituri consumabile și astfel clasabile.

M.T.: Mișcările balcanice, arabe și baltice au vreo legătură cu manipulările mondiale?

M.P.: Această întrebare trebuie corectată astfel: De ce au apărut acele situații, mai mult sau mai puțin vechi, care au determinat nașterea unor mișcări balcanice, arabe și baltice contemporane? De ce se condamnă astăzi „purificarea etnică” și deportările de populații, care sunt, totuși, tolerate sau încurajate de către cei care le condamnă, după ce, mai înainte, le-au ordonat chiar? Ce-nseamnă mișcare baltică, dacă, într-o populație de tip scandinav, s-au introdus violent populații slave, după al doilea Război Mondial? Ce-nseamnă mișcare arabă, dacă un teritoriu ocupat de arabi este vechi teritoriu iudaic? Ce-nseamnă mișcare balcanică, dacă acum o mie și ceva de ani, populații slave invadează Peninsula Balcanică, creând presiuni extraordinare în zonă; apoi presiunea otomană, în fine, reasezarea populațiilor pe etnii, pe la începutul secolului 20, cu izgonirea armenilor din zonele lor, a românilor sud-dunăreni, pentru a face loc grecilor dislocați din Anatolia etc.? Și ce înseamnă această enormă populație turcă din Germania actuală și din alte țări ale Europei? Un mijloc de manipulare, de creare a unor dificultăți, nu în folosul cuiva anume, dar ca temporizare planetară și ca mijloc de amalgamare a etniilor, care ar servi globalizarea, marile frecșuri fiind treptat înlocuite cu micile frecșuri programate. În același timp, să mai observăm ceva: toate marile imperii ale lumii, cel babilonian, cel roman, cel otoman, cel rus, cel american, s-au bazat, obiectiv, pe amestecuri mai mult sau mai puțin forțate de populații, în măsura în care cuceririle au dus la absorbția de etnii, iar centrul magnific a atras membri ai unor varii etnii. Amestecurile acestea, ca mișcări inerente, aparțin unui proces de omogenizare în vederea creării imperiului planetar. Orice mișcă pe planeta asta, râma, Râmul și Coranul prezintă un sens programat.

Să fie clar: nu se poate concepe globalizare fără totalizare și fără manipulare. Dar se poate reproșa deocamdată manipulărilor globale lipsa de finețe, de diversificare, accentul prea mare pus pe valorificarea a ceea ce Lenin a numit principiul accesibilității. Se consideră populația actuală a globului drept o masă relativ omogenă în baza criteriului speciei, pentru care sunt suficiente niște programe rudimentare bazate fie pe violențe primitive, fie, la altă extremă, pe ceea ce se numește modă. O manipulare la nivelul codului de competență. Aceasta poate duce la nemulțumire, fatalism, disperare, apatie neproductivă.

M.T.: Se confecționează scenarii planare pentru impunerea unor scriitori în dauna altora? Premiile mari, Nobel-ul, Cervantes-ul, spre exemplu, au vreo legătură cu Oculia?

M.P.: În primul rând: nu înțeleg de ce se acordă atâta importanță Premiului Nobel, care este, de fapt, un premiu suedez, cu caracter de selectivitate internațională. Faptul că are un mod de exercitare internațională, nu înseamnă că este neapărat și un premiu de reprezentare internațională. Nu-i un premiu dat de ONU sau de Dumnezeu. Problema este că motivarea

lui internațională, prin suma de bani și prin caracterul tot mai endemic de procură etnică, a nedumerit pe unii. S-a dat Nobel-ul pentru americani unor Isaac Bashevis Singer (care s-a mirat el însuși când l-a luat, deși s-ar fi mirat și fratele său, Israel Joshua Singer, stabilit tot la New York) și lui Saul Bellow, pentru ruși lui Joseph Brodsky, pentru polonezi - lui Czesław Miłosz, pentru unguri - lui Imre Kertész. Lucrurile sunt mai vechi și n-au de ce să deranjeze. Trebuie numai cunoscute, pentru a nu stârni nedumeriri. Nichifor Crainic a clamat inutil în amintirile sale faptul că, la o ședință a Pen-Clubului, masonii prezenți n-au avut altă treabă decât să organizeze impunerea lui Schalom Asch. Recent, Adriana Bittel s-a arătat afectată că Nobel-ul n-a fost acordat altui mandatar, rateurul fiind Norman Manea. Citez: „Chiar dacă m-am necăjit că nici în acest an, Mario Vargas Llosa n-a luat premiul, iar Norman Manea al nostru (cu o bibliografie, în multe privințe, asemănătoare cu a Kertész și cunoscut prin traduceri în Occident) se pare că a pierdut șansa de a aduce literaturii române Nobel-ul mult dorit - din tot ce am putut citi pe Internet, am înțeles că scriitorul maghiar are mari merite morale și literare” („Formula A.S.”, nr. 42/538, 21-28 octombrie 2002). Dintr-un unghi local-general, s-ar putea răspunde în spiritul fatalismului nostru mioritic: Ei, asta-i soarta românilor, să rateze și cu Blaga, și cu Norman Manea. Din unghiul general-local, s-ar putea valorifica o reflecție des parafrazată, căreia puțini îi mai cunosc autorul, pe Karl Emil Franzos, el însuși erou: „Fiecare țară are evreii pe care-i merită”.

În fine, de ce Premiul Nobel pentru literatură trebuie să aibă ca premisă dinamita, devenită fie ea și simbolică, adică mai rău decât concretă? Și de ce trebuie să existe un Premiu Nobel pentru Pace - oare pentru a justifica războaiele? De ce nu se conferă, totuși, un Nobel pentru război, pentru cea mai impresionantă crimă a anului? Și de ce ar fi interesat cineva de cine ia Premiul Nobel, când suma respectivă poate fi obținută printr-o luare de mită în România sau altundeva? Decernarea Nobel-ului nu-i o problemă morală. O mare problemă morală ar fi, de pildă, o finală din 2006 a Campionatului Mondial la fotbal, în care rezervele echipei Maccabi, care ar învinge Brazilia cu 4-0, prin patru lovituri de penalti, executate în timp ce portarul bra-

zilian se scarpină-n nas, își privește ceastrimate bezele iubitei din tribuna oficială semnează autografe.

Dar nu-ți face griji. România își va acorda Nobel-ul. Se pregătesc pentru aceasta scriitori.

M.T.: Campaniile contra unor Vint Horia, Emil Cioran, Mircea Eliade și, n de curând, Eugen Ionescu sunt explicabile tot prin exercițiile de manipulare?

M.P.: Aș răspunde întrebării tot cu întrebare: De ce nu s-a acordat Premiul Nobel nici unui reprezentat al unei idei sau doctrine naționaliste, oricât de mare ar fi fost el, revenindu-le campaniile de declasare? Du contestarea lui Vintilă Horia, desigur, care cel mai semnificativ este Mircea Eliade. Care a deranjat, în primul rând, printr-o convingere profesată, fie și inconștient, de Zahar Fărmă: optimismul, fundamentat pe pervertirea, fie și ascunsă, fie și reprimată, fie și nerezată a sacralului nemanipulabil de alți oameni. Un sacru căruia optimismul îi poate da un conținut anume, dezagreat de forța specificizată în manipulare, care-și dorește, nu prea clar de ce, doar antropoizi marcați definitiv de pesimism, fatalism, scepticism, stoicism, relativism șantajabil. Apoi, înțelegerea mioritic-manolică și legionară a morții, care și-a găsit la Eliade, nu numai în **Iphigenia**, corespondența universală. Manipularea nu se bazează pe moarte, ci pe morți utili ca sperietori în șantaje colective. Ideea morții ca sacrificiu bucuros și conștient deranjează ca un drog. Te-ai întrebat de ce această luptă mondială contra drogurilor? Pentru că dedații la droguri nu mai sunt util manipulabili. De ce luptă contra sectelor, deja deopotrivă specifică blocurilor vestic și sovietic, dusă și azi, cu moartea ciudată a multor conducători de atari grupuri? De ce repetatele avertismente ale conducătorilor comuniste contra grupărilor sectare și deviatoare care trebuie „stărpite din fașă” (formulă evocând pur și simplu pedocidul ordonat de Irod!) și de ce precizarea din actuală doctrină strategică americană privind principalizarea distrugerii precoce a oricărei mișcări din lume care ar periclita interesele acestei națiuni? Pentru că manipularea n-are sens pe mulțimi mici, pentru că, pe de altă parte, orice grupare devenită sectă se poate dezvolta într-un mod neașteptat, fără să țină cont de dorința manipuloare, care preferă marile religii pertractabile, domesticite, șantajabile, coruptibile. Pentru atari rațiuni s-a dezvoltat și „campania” contra zeiței Cybele, din perioada de impunere a creștinismului. Legionarismul a deranjat nu prin naționalismul sau „fascismul” lui, ci tocmai prin faptul că depășise condiția unei secte, tinzând să devină o mișcare de masă care fascina, care mai fascinează și azi pe unii, dispuși să-i studieze minuțios structura. Era o mișcare care dădea sens vieții prin moarte. Ceva relativ similar fundamentalismului islamic de azi. Dar ce folos poate trage activitatea manipuloare din mistici și din disperati? În fine, ce displace mai mult decât orice unui manipulator este **boicotul**. Or, românii sunt definiți prin „boicotul istoriei”. Alții au boicotat numai din când în când, cu efecte gigantice, mărfuri, deci industrii, deci economii, deci state. Dar ce se va întâmpla dacă s-ar ajunge la o modă a boicotului istoriei globale?

A consemnat

Marius Tupan

avocatul diavolului

Cortină peste ultimul festival al anului

maria iaiu

Din culise

S-au stins luminile peste ultimul eveniment teatral important al anului: Festivalul Național de Teatru "I.L. Caragiale". Și mă întreb, oare câtă lume știe că această ediție a fost, practic, realizată în trei, maximum patru săptămâni? Desigur, oamenii de teatru din toată țara își doreau ca manifestarea să aibă loc cu orice preț (pentru că

O noapte furtunoasă - TNB

Știm cum se întâmplă în România: un lucru bricât de bine făcut, o dată amânat, cade subit în uitare, adică nu se mai reia niciodată), fiind gata de start. Echipele de organizatori erau și ele oarecum constituite și așteptau "undă verde" de la Ministerul Culturii, care minister nu avea decât o singură vină, aceea de a nu dispune de banii necesari. Între timp, Primăria Capitalei se făcea că plouă, ieșind, cam pe "șest", din competiție. Până la urmă, cu fonduri puține, cu muncă pe rupe, cu entuziasm tineresc (între organizatori se aflau foarte mulți studenți) s-a *țesut* un festival, ce, în definitiv, nici nu părea mai sărac sau mai puțin somptuos decât altele, făcute după tipic, în timpul și la modul convenit („în timpul și la modul convenit” din România, adică tot pe sponci, și tot din sărăcie).

Ce s-a putut vedea în festival?

Un bazar bine garnisit cu spectacole după gustul tuturor, de la cele fastuoase cu decoruri enorme și largi desfășurări de forțe (**Pilafuri cu parfum de măgar**, după texte din **Cartea celor o mie și una de nopți**, scenariu: Silviu Purcărete și Alain Garlan, regia: Silviu Purcărete, scenografia: Helmuth Stürmer, muzica: Vasile Șirli, și **Othello?!**, adaptare scenică liberă de Andryi Zholdak, după Shakespeare, regia: Andryi Zholdak, scenografia: Kolia Karamfilov - Teatrul "Radu Stanca" din Sibiu; **Revizorul** de N. V. Gogol, regia: Claudiu Goga, decorurile: Vasile Buz, costumele: Lia Dogaru - Teatrul Național din Craiova; **Exact în același timp** de Gellu Naum, regia și ilustrația muzicală: Mihai Măniuțiu, decorurile: Cristian Rusu și Mihai

Dybbuk - Teatrul Maghiar de Stat din Cluj Napoca

Măniuțiu, dansurile: Vava Ștefănescu - Teatrul Național din Cluj Napoca; **Regele moare** de Eugen Ionescu, direcția de scenă: Victor Ioan Frunză, muzica: Marius Leau, scenografia: Adriana Grand - Theatrum Mundi; la producții rafinate de studio: **Hora iubirilor** de Arthur Schnitzler, regia: Felix Alexa, scenografia: Diana Ruxandra Ion - Teatrul "Nottara", **Lecția** de Eugen Ionescu, direcția de scenă: Victor Ioan Frunză, scenografia: Adriana Grand - Teatrul Maghiar "Csiky Gergely" din Timișoara; la spectacole hibride, în care se stă pe scenă, dar au decor mare: **Flacăra albă, flacăra neagră (Dybbuk)**, adaptare de David Zinder, după S. Anski, regia: David Zinder, scenografia: Miriam Gurentzky, muzica: Laszloffy Zsolt, coregrafia: Yael Cramsky,

Revizorul - Teatrul Național din Craiova

thalia

măști: Venczel Attila - Teatrul Maghiar de Stat din Cluj Napoca; până la producții mici, excentrice: **Alge (Bernarda House Remix)**, un spectacol de Radu Afrim, după Garcia Lorca - Teatrul "Andrei Mureșanu" din Sfântu Gheorghe... Cele mai diverse stiluri, regizori și scenografi din generații diferite... Cam trei reprezentații pe zi, vreme de o săptămână!

Fiind o pasionată a *călătoriilor teatrale*, și având pretenția că am văzut cea mai mare parte

Othello?! - Teatrul "Radu Stanca" din Sibiu

a creațiilor importante (chiar și pe cele *de linia a doua*) din stagiunea trecută, socotesc că, deși făcută de către un singur om - criticul de teatru Ludmila Patlanjoglu, Președintă AICT, Secția Română - selecția a fost într-un totu onorabilă.

Observații, fără pretenția de a fi socotite... critice

Au fost, ca mai totdeauna în asemenea împrejurări, spectacole ce au pierdut enorm prin mutarea în alt spațiu și a condițiilor tehnice neadequate (**Nô. Cinci povești de dragoste** de Yukio Mishima, regia: Alexander Hausvater, decorul: Axenti Marfa, costumele: Alina Dinca Pușcașu, coregrafia: Dana Coșeru, ilustrația muzicală: Silviu Iurașcu - Teatrul Național "Vasile Alecsandri" din Iași; **Othello?!**, printr-o întârziere de aproape două ore și-a pierdut doar spectatorii, nu și calitatea artistică...) O concluzie demnă de luat în seamă ar fi ca, pe viitor, să existe un director tehnic delegat de festival, care să se ocupe în mod expres de participanți, iar teatrele invitate să știe ce să ceară.

Au fost și producții care s-au prezentat mai bine decât la premieră, pornind în forță și degajând o emoție tulburătoare: **Când Isadora dansa** de Martin Sherman, regia: Ada Lupu, decorul: Petru Balan, costumele: Stela Verebecanu, coregrafia: Victoria Bucun, selecția mu-

zicală: Andrei Dimitrovici, Sandu Târșu - Teatrul Național "Mihai Eminescu" din Chișinău. Ar fi bine, poate, ca acei cronicari - precum domnul Doru Mareș, care a scris despre reprezentarea doar din perspectiva oferită de picioarele domnișoarei Doriană Zubcu -, să se elibereze de prejudecăți, să renunțe la snobism și să judece spectacolul cu argumente specifice. O întrebare tot i-aș mai pune domnului în cauză: Poate dumnealui da, fără să clipească, trei nume de actori români de talentul și calibrul unor Igor Caras, Angela Ciobanu sau Ion Mocanu?

M-au impresionat, încă o dată, creațiile teatrelor maghiare (din Cluj Napoca și din Timișoara). Actori de mare talent și profesionalism, scenografii realizate cu multă imaginație și perfect adecvate, regie încărcată de semnificații! Ar mai fi de menționat un fapt: vedete de primă clasă, precum Bogdan Zsolt și Biro Jozsef, au făcut, în **Dybbuk**, figurație. Dar, Doamne!, ce figurație!!!

O mică *haltă* simt nevoia să fac în dreptul **Revizorului**. Construit cu migală de către Claudiu Goga, atent la detalii, dar și la ansamblu. Invenții de mare subtilitate, aer retro, însă deloc desuet.

O *noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale, regia și ilustrația muzicală: Felix Alexa, scenografia: Diana Ruxandra Ion - Teatrul Național "I.L. Caragiale" din București, a încântat și "descântat" selecta audiență a serii de deschidere, iar **Made în România**, spectacolul lui Dan Puric - Centrul Cultural European și Compania Passe-Partout D.P. a ridicat Sala Mare a TNB-ului în picioare, la închidere. Două "co-

Când Isadora dansa - Teatrul Național "Mihai Eminescu" din Chișinău

parte" inspirat găsite tot de către selecționerul unic Ludmila Patlanjoglu, directorul artistic al manifestării.

La multele și diversele spectacole s-au adăugat colocviile și lansările de carte. Dezbatere interesante, dar și conversații "în familie", de pe urma cărora nimeni nu s-a ales cu mare lucru.

Până una-alta, festivalul a adus un aer de sărbătoare, chiar dacă nu în tot orașul, măcar în jurul teatrelor importante, pe scenele cărora s-au jucat spectacolele.

Kaurismäki și omul fără viitor

elena dulgheru

Puini dintre cineștii de azi iubesc oamenii cu atâta discreție, constanță și nedismulare, ca Aki Kaurismäki. Puțini realizatori ai momentului au curajul simplității estetice și al afirmării unei normalități total împotriva "valorilor", ca marele finlandez. Refuzând orice formă de snobism, Kaurismäki nu-și caută publicul cu lumânarea, dar nici nu se izolează în turnul de fildeș al ermeticilor. El alege calea cea mai dificilă, a noncompromisului și a sincerității, dar și a riscului producției pe cont propriu. Prin normalitatea pe care o propune, Kaurismäki este un mare minoritar, dar nu unul care-și clamează arrogant drepturile, ci unul care și le exercită, "tăcând și făcând".

Titlul ultimului său film (la care este, ca de obicei, și scenarist), *Omul fără trecut* (Marcel premiul la Cannes, 2002), m-a dus inițial cu gândul la capodopera lui Musil ori la vreun thriller polițist cu substrat proustian - piste greșite, întrucât postmodernismul kaurismäkian propune o dezbatere mult mai terestră, mai simplă și, din punct de vedere politic, mult mai la ordinea zilei: aceea a omului-cip, cu identitate electronică, controlat (firește, pentru secolul XXI!), de sistemul cibernetic al băncilor.

Povestea este foarte simplă: M., un sudor (meserie practică o vreme chiar de regizor) ajunge la Helsinki, în căutarea unui loc de muncă. Este atacat, jefuit și bătut crunt de un grup de *skin-heads*, pierzându-și memoria, inclusiv pe aceea a identității personale. Începe un lung proces de regăsire a sinelui, obiectivat, în cheie bizar-minimalist-burlescă, mai ales prin eforturile de supraviețuire fizică și de reintegrare socială. Fără nume, adresă, meserie și cont în bancă (indispensabile oricărei angajări, dar și unei arestări "legale"), M. ajunge să trăiască viața unui cerșetor, din care este parțial recuperat întâi de o familie de țărani subpauperi, apoi de o mică organizație umanitar-creștină.

Ca și în filmele sale precedente, Kaurismäki nu este interesat de subtilitățile problematicii ego-ului, ci de universul social al perdanților (vezi și *Fata de la fabrica de chibrituri*), pe care îl prezintă cu familiaritatea și umorul unui Charlot, dublate de stilizarea extremă a unui Bresson, dar fără vreo urmă de tezism politic ori religios. Secvențe, precum împărțirea celor cinci cartofi ("cam micuți, dar merg pentru supă!"), astfel încât să ajungă și pentru un brânz cu iubita, dar și pentru "provizii de iarnă, cum își face orice fermier", amintesc celebrul moment al luptei pentru boaba de fasole din *Goana după aur*. Dar orice tendință de cristalizare a vreunui tezism este aplanată de candoarea umorului (ca în momentul transformării teribilului dulău Hannibal, instrument de șantaj al polițistului corupt și "exploator", într-un pașnic cățel de budoar, gudurându-se pe lângă picioarele "victimei" sale).

Și totuși, filonul politic există și este cât se poate de actual: este manifestul antiglobalizare. Definitiv, în acest sens, este subplotul jefuirii unei mici bănci de către un presupus terorist, de fapt, patronul respectabil al unei fabrici căreia, spre a o falimenta pentru a fi cumpărată de un concern concurent, banca girantă îi îngheață contul, punând-o în imposibilitatea de a plăti salariile angajaților. Cu banii de la banca jefuită, care este, la rândul ei, falimentară și în curs de a fi cumpărată de un trust coreean, patronul "terorist" își plătește datoriile, după care se sinucide... Asemănările (și deosebirile) cu realitatea politică (și cinematografică) românească le las, deocamdată, în *suspense*, pentru a le dezbate într-un număr viitor.

În final, protagonistul găsește un șantier, dispus să-l angajeze și "fără nume"; mai important, însă, decât numele este contul în bancă, fără de care individul nu există în fața

statului. "Trebuie să trăiască și băncile din ceva!" i se explică la biroul Personal.

Dacă neorealismul italian, adesea gregar, stârnea încruntări și chema la lupta de clasă, dacă expresionismul nordic, cu un vădit substrat social, se autoaglutina în mistici kafiene, postrealismul kaurismäkian nu prezintă mase și vociferări politicianiste ci, îmbinând luciditatea socială cu melancolia existențialistă, își dă mâna cu candoarea unui Forman, spre a afirma o realitate personalistă, subiectivă și unică și, mai presus de toate (asemeni *Căii samuraiului* lui Jarmush), provocator de tradițională în valorile ultime, adică orientată împotriva oricăror curente comerciale, estetice, politice.

Post-neorealismul Kaurismäki este un liric; "abstractul" Kaurismäki se angajează social, etic și, finalment, politic. Iată câteva paradoxuri ale stilisticii marelui finlandez, pe marginea căreia vom mai face câteva observații.

În cronici e trecut de obicei cu vederea, așa că vom începe cu ea: și anume, pudoarea cu care este abordată iubirea, în același ton cu ascetismul gestual specific întregii filmografii a regizorului, care frânează orice efuziune a pathosului, orice mimică, în favoarea unui hieratism al dezmoșteniților soartei, aflat în contrast cu banalitatea situației de viață traversate și amintind - mai puțin latura larmoaiant-sentimentalistă - de idilele mute ale lui Charlot. Replici cvasi-autiste, precum "mi-ai furat un sărut" sau "ești prima mea iubire", rostite cu o delicatețe lipsită de complexe sfârșitului celei de-a doua tinereți de Kati Outinen, actrița-fetiș a regizorului, fac parte, probabil, din repertoriul de determinări care au făcut juriul cannez să-i decerneze acesteia premiul pentru interpretare feminină.

Un alt element trecut de obicei cu vederea de cronicari este predilecția regizorului pentru facies-uri nespectaculare, anodine, extrase din anonimatul provinciei și lipsite de dominația arogantă a "fotogeniei". O altă atitudine polemică față de industria casting-ului de tip hollywoodian! Protagonisti (majoritatea, neprofesioniști) migrează, în gener, în echipă dintr-un film într-altul, iar când, în virtutea scenariului, lipsesc "motivat", le găsim fotogra-

fiile lipite camaraderește pe pereții decorului. Personajele de plan secund sunt alese pe aceleași criterii, în plus, cu un gust al *in-genuului-fără-frontiere-de-vârstă-și-look*, asemănător celui cu care un Forman își alegea figurația pentru filmele cehoslovace. Chiar dacă pe "formanieni" îi lega o mai strânsă apartenență la comunitate (în timp ce la Kaurismäki bate vântul rece al dezrădăcinării), ambele categorii de marginalizați ai provinciei au o mare plăcere de a se exprima cântând îndelung - fără jenă, sex-appeal, play-back și machiaj, cu sau fără talent - probă grea pentru snobii ecranului!

Chiar dacă nu are exuberanța și cabotanismul nonșalant al lui Kusturica, singuraticul finlandez are și el trupa lui (*Salvation Army Band*), iubește, fără pretenții, muzica country și pop, necăutând performanțe și virtuozități deosebite, ci, pur și simplu, curățenia sufletească, aflată în plăcerea de a cânta, respectiv, de a fi, cu generozitate, miracolul cântecului. "Nu există artă mare și mică; există artă", profesea unul dintre iluștrii ratați din *Arizona Dream*. De aici, preferința comună pentru kitsch a celor doi copii mari, altminteri atât de diferiți, ai cinematografului secolului 21.

arta filmului

Încă o secvență, amintind de cel mai fascinant și mai "eretic" moment al neorealismului, *Miracol la Milano*, merită neapărat consemnată. În ritmema finală, protagonistul (M.), după ce și-a recâștigat identitatea și un nou statut social, este martorul unei fărâdelegi identice cu cea care i-a marcat atât de drastic destinul: molestarea oribilă a unui handicapat, de către aceeași ceată de *punker*, cărora le căzuse victimă și el. Singur fiind, ezită o clipă în a-i lua apărarea, reținut de frica repetării destinului; își biruie, însă, rețineră și, la primul gest ofensiv (ridicarea unei biete stinghii putrezite), din întunericul mahalalei apar, unul după altul, o armată de ologi, ciungi, șchiopi cerșetori îndreptându-se amenințători spre ceata de sadici, care își retrag șipurile și se risipesc. De sub picioarele lor se scoală încet sârmana victimă, schiopătând și ridicându-și din țărână cărjele albe, ca niște aripi. Miracolele circulă împreună cu durerile lumii, pe nevăzute, de la Milano la Helsinki, mai ales prin suburbii. Și, dacă sonorele chemări la arme ale neorealismului aveau o trimitere politică certă, consonând cu comandamentele epocii și fiind, inevitabil, supuse gregarității, chemările tăcute ale neînregimentatului Kaurismäki sunt singulare, abia șoptite dar, luptând împotriva valorilor (asemeni *Căii samuraiului* lui Jarmush), sunt infinit mai temerare, fiind adresate personal fiecăruia, sufletelor, iar nu maselor.

Trezit din amnezia accidentală, kaurismäkianul *om fără trecut* avertizează societatea postindustrială că, dacă nu se va trezi, la rândul ei, din amnezia pe care singură și-o induce progresiv, nu va avea viitor. Dar, pentru a prelua ceva din spiritul tăcutului scandinav, să lăsăm discursurile politice la o parte, ca abuzive, inutile și indecente.

emanuel elenescu:

„Când am primit «Steaua României», în grad de cavalier, am primit doar o strângere de mână, atât.“ (II)

Marina Spalas: Ați dirijat amândoi în același concert?

Emanuel Elenescu: În același concert. Ne socoteau cei mai talentați din orchestră. Și mai era unul, Brânzeu, care a dirijat o piesă de-a lui. Nu s-a făcut prea mult caz. După concert, apare o cronică, scrisă de Mihail Andricu. Ionel Ghiga, din orchestră, făcea calambururi. Spunea „*Dacă ascultați de Andricu, te ia peste un an dricu*“. Făcea și alte calambururi. La Filarmonică, după război, era Mircea Basarab director și a dirijat *Simfonia a IX-a*. Acolo sunt patru soliști. Și Ghiga a zis: „*Basarab n-a făcut Simfonia a IX-a cu un bas arab*“, ci cu un bas evreu. că era unul, Rinzler, solist. Făcea bancuri, cu numele meu. „*El Elenescu? El e nescuzabil*“. Și chestii dintr-astea. Și după concert a apărut cronică lui Andricu. Era un franțuzit, dar vorbea o franțuzească, parcă era din Dorohoi. Vorbea bine, cu accent românesc. Scria într-un ziar care apărea în franțuzește. În românește, îi mirosea. Jurnalul se numea „*Le Moment*“: „*Acești nechemați să profaneze o scenă a unui Ateneu Român, unde a dirijat un Richard Strauss, unde a cântat un Rubinstein, unde a cântat un Yehudi Menuhin. Să se termine experiențele astea nenorocite cu așa-zișii talentați din formația Radioului. Compoziția lui Silvestri e o imitație fără succes a unui compozitor francez (am uitat numele) și Rapsodia lui Elenescu poate fi cântată de Fanfara Militară în Cișmigiu, duminică, când se plimbă servitoarele cu ordonanțele*“. Praf ne-a făcut. Cu *Rapsodia* aia eu am luat Premiul „Elenescu“. Am luat de vreo două ori Premiul pentru compoziție. Nu prea m-am ținut de compoziție, din cauză că voiam să devin dirijor. După aceea nu am mai dirijat un timp. Pe urmă, Jora a fost dat afară, a rămas Rogalski dirijor și l-a pus director pe Alfred Alessandrescu, franțuzit până în măduva oaselor. Era un om extrem de cult. Se uita în partitură și dirija notele. Era și dirijor la operă. Mă cam persecuta pentru că știa că sunt filologerman. Între timp, eu fusesem și la Olimpiada din Germania. Radu Botez, violonist în Orchestra Radio, pe urmă dirijor la Opera din Iași, foarte talentat, dirija corul ACT, (Asociația Creștină a Tinerilor din București). Eu eram pianistul corului. Și am fost invitați la Olimpiada din 1936. Eu mai cântam în cor și ca tenor secund. Era un cor de vreo douăzeci de persoane, dar numai specialiști. Am stat două săptămâni la Berlin și pe urmă ne-au plimbat hitleristi prin toate fiordurile Norvegiei. Am vizitat vreme de vreo șase zile toate fiordurile Norvegiei. Dimineața - masă, la prânz - masă, seara - bal. Făceau o propagandă formidabilă. Am cântat imnul hitlerist; *Horst Wesselied* se chema *Cântecul lui Horst Wessel*, un erou socialist, împușcat de comuniști. Eu am armonizat corul pe patru voci. Ei îl cântau, până atunci pe o voce. Și au scris în ziar: „*A trebuit să vină românii să ne învețe cum să cântăm noi imnul nostru pe patru voci*“. Eu, când m-am întors de la Olimpiadă, m-am lăudat: „*Uite, mă, ce au scris nemții*“. În orchestră, era unul, Ionescu, un violonist mai slabuț, dat afară din Germania de Hitler, fiindcă era comunist-idealist. Vorbea o germană ca Hitler, la perfecție. Și el zicea: „*Lasă, Baby - că cu le spuneam, tuturor „Hello, Baby” -, o să vezi dumneata ce o să pățești când o să vină ai noștri la putere*“. Asta se întâmplă prin '37. Și eu

ziceam „*Care ai noștri? Dumneata ești comunist. Cum o să vină comuniștii, aicea, la putere?*“ A doua oară am fost din nou în Germania, dar nu ne-au mai plimbat în Norvegia. Am stat pe un vapor, la Hamburg, nu mai erau locuri la hoteluri. La prima Olimpiadă am locuit la particulari. La sosire, am primit o dovadă de încartuire. Prima dată, plecând de pe malurile Dâmboviței la Berlin, am rămas toți tâmpiți când am văzut clădirile alea. Între timp mi-am revenit (râde). Dădeam concerte cu acest cor ACT. Corul era perfect. Aveau un tenor, Munteanu, care a cântat la Scala din Milano. Eram îmbrăcați în costum național și nemții credeau că suntem țărani. Și au rămas tâmpiți când au văzut ce voci aveam. Voci de operă: Radu Botez era un bun dirijor de cor, eu acompaniam la pian. Pe vapor erau 40 de națiuni. Fiordurile au fost vizitate sistematic. De atunci, se gândeau să debarce în fiorduri, se pregăteau nemții de război. Când am ajuns noi, românii, în gara de la Scharlottenburg, ne-a primit o fanfară de 40 de oameni. Suna mai bine decât Filarmonica din București. Cu ce ne-au primit? Cu *Trăiască regele*. Să știi că germanii, la ei acasă, sunt extrem de cumsecade și de naivi. Nu sunt spirituali ca francezii. Am fost la Paris de șaisprezece ori. Cum îți spuneam, ne-a dat adresa la care stăteam, scrisă pe un carton cu numele Elenescu, m-am dus la o gazdă, lângă Zoo Garten, am lăsat acolo valiza și cartonul cu adresa pe masă. Gazda mi-a dat o cameră mică, așternuturile erau ca laptele. Știi că germanii sunt curați. Și las acolo totul, las cartonul cu adresa, mă întâlnesc cu grupul, dăm concert seara. Se îmbrăștie toți și, în metrou, zic: „*Mă, dar eu unde mă duc?*“ În '36, aveam 25 de ani, de pe Popa Tatu unde stăteam, m-am trezit la Berlin. „*Eu unde stau?*“ Habar n-aveam unde stăteam. Și am rămas așa ca un idiot și m-am adresat unui polițist. Crezi că un francez ar fi făcut ce-a făcut neamțul ăla? Polițistul zice: „*Ești caraghios. Cum pleci de acasă și nu știi unde stai?*“ „*Nu, că am lăsat cartonul cu adresa pe masă*“. „*Păi ce fac cu dumneata? Nu-ți amintești vreo instituție prin apropiere?*“ „*Știu că era o primărie cu un turn ca de biserică*“. „*Toate au turnuri ca de biserică*“. Și a stat polițistul cu mine două ore să-i povestesc ce-mi aminteam. „*Știu că se vorbea despre o grădină zoologică în apropiere*“. Ai fost la Berlin?

M.S.: Da, am fost.

E.E.: - Berlinul era o bijuterie înainte de război. Când te gândești că atunci era front. Se trăgea cu tunul în clădiri. „*Nu-ți aduci aminte cum era poarta?*“ „*Avea niște stâlpi așa*“ îi spuneam eu polițistului.

M.S.: Știați nemțește?

E.E.: Da. Dar nu bine. Pe urmă am învățat mai bine. Am fost de multe ori în Germania. Țineam minte că poarta avea o cutie de scrisori, ca de argint. „*Uite, aicea cred că este*“, mi-am adus eu aminte. A stat neamțul ăla cu mine până la patru dimineața. Cine ar mai fi făcut așa ceva? Un francez? Îmi dădea un picior în fund, de nu mă vedeam.

M.S.: Povestii-mi cum ați aflat că a fost asasinat Armand Călinescu, când erați la Radio.

E.E.: Stai să-ți spun până la sfârșit cum a fost la Berlin. Când am ajuns acolo, gazda mi-a spus:

„*Am crezut că vi s-a întâmplat ceva*“. Armand Călinescu a fost asasinat în 1938. Constantin Bobescu era dirijorul orchestrei Radioului. Nu prea dirija el piese simfonice, dirija operete. Eu eram în orchestră, dar făceam naveta la Iași, aranjam în așa fel ca vineri, sâmbătă și duminică să fiu la Iași, iar luni, marți, miercuri, joi - la Radio.

M.S.: Cântați în direct?

E.E.: Sigur. Eram bun cititor de note. Orchestra rula mult material. Se mai și greșea, dar asta te ține viu, în acțiune. Atunci exista doar studioul T8. Dar nu ca acum. Clădirea asta nu există. Era doar o casă cu un etaj, în Berthelot, '60. Atunci, eram în emisie. Și o dată se deschide ușa studioului, care se închidea de către un inginer. Se smulge ușa și intră patru legionari, doi cu pistoale, unul cu o bombă artizanală, învelită în ziar. A pus-o pe pian, unde cânta Prunner tatăl celui de acum de la Filarmonică, dirijorul corului. Ția a rămas perplex, iar noi, evident, ne-am oprit din cântat. Bobescu dirija *Povestiri din pădurea vieneză* de Johann Strauss. S-a auzit în toată țara, la radio. Unul dintre legionari a venit la Bobescu și l-a întrebat: „*Cum te cheamă?*“ Dacă spunea Ițic Șlinson îi zbura creierii. S-a îngălbenit. „*Constantin Bobescu*“. „*Unde e microfonul?*“ „*Acolo sus*“. „*Dă-te jos de acolo*“. Asta s-a auzit în toată țara. Un inginer, pe care-l chema Lohan, n-a întrerupt emisiunea. A lăsat totul în direct. „*Armand Călinescu a fost executat de un grup de legionari, pentru că...* și a anunțat singur de ce. Și, pe urmă, a venit Lică Ionescu, unul burtos căruia îi plăceau femeile. Toate funcționarele treceau pe la el. Era președintele Radioului. A venit cu patru jandarmi și i-a dezarmat pe legionari, după o mică luptă în studiu. I-a arestat și pe urmă i-a împușcat, undeva pe cheiul gârlei. În toată țară au fost împușcați legionari, pentru că erau împotriva lui Carol, care trăia cu Lupeasca. Numai ea îl putea suporta pe Carol, care era foarte înzeștră de la mijloc în jos. Asta știai?

M.S.: Da, da, știu.

E.E.: Dar pe timpul lui Carol artele o duceau bine și țiganii nu ne încălecaseră. Stăteau la locul lor.

M.S.: Poate nu erau nici așa de mulți, cum sunt acum.

E.E.: Erau. Peste 200 de ani vom fi încălecați de tot.

M.S.: Existau Fundațiile Regale?

E.E.: Existau. Dar la Iași nu se înființase Filarmonica, pentru că nu dăduse statul bani. Filarmonica era numai la București. La Cluj era doar Opera.

M.S.: La radio cântați în fiecare zi?

E.E.: În fiecare zi, cu o repetiție de numai o oră.

M.S.: La ce oră?

E.E.: La ora 10. Repetiția era până la 11, 12 și de la 12 la 13.30 cântam în direct. Se cânta și mai prost, și mai bine. Se puneau și discuri.

M.S.: Se cânta mai multă muzică românească decât acum?

E.E.: Mai puțină. Noaptea puneau discuri cu muzică populară. Erau emisiuni comice cu Stroe și Vasilache. Veneau filme americane grozave. Toată ziua eram la cinema, pe bulevardul Elisabeta.

M.S.: La teatru vă duceți?

E.E.: Mă duceam. Am văzut **Rațional Universal Robot** de Capek. Piesa aia e modernă și azi. Juca Aurel Ghițescu, la Iași. Am văzut **Patima roșie** de Sorbul.

M.S.: **Cu Elvira Popescu?**

E.E.: Nu. Am văzut o mulțime de piese bune, la Iași. **Hoții, Intrigă și iubire, Regele Lear, Hamlet**. Am văzut mult teatru la Iași.

M.S.: **Dar la București nu v-ați dus?**

E.E.: Ba da. Dar mai puțin. Mă duceam la Tănase. Făcea o concurență fantastică. Aducea costumele balerinelor de la Paris.

M.S.: **Pe banii lui.**

E.E.: Pe banii lui. Nu-și scotea totdeauna banii. Îi lua pe rege și pe miniștri peste picior, numărul unu. Cunosc o doamnă mai în vârstă, care are colecția revistei "Furnica" a lui Tăranu, care apărea în 1910-1911, și unde îi arăta pe frații Brătianu cu capul lor și coada de șobolani. Unul lustruia cizmele lui Carol I, la Palat. Sau îl arăta pe Carol I cu bugetul țării la piept, fugind prin Pădurea Pantelimon. Era pădure unde e acum cartier de locuințe. Spunea "Avem și noi **Pantelimonii noștri**". Avea pantaloni bufanți. Și ăla era regele țării. Dar aveau toți simțul umorului. Se uitau și râdeau. Erau oameni inteligenți. Cine nu are simțul umorului e un dobitoc. Mereu făceam glume în fața orchestrei. De vreo trei ori m-au chemat la Securitate. N-aveau cadre, altfel mă trimiteau la Canal. Eu spuneam în fața orchestrei: "Ce preferi, **Canalul Dunăre-Marea Neagră sau Canalul Mâncii**?" Sau mă chemau la ședințe de partid, unde spuneau: "Capitalismul e în putrefacție și cutare-cutare. Cine are de pus între-ri?" Chemau și sindicaliști. Eu nu eram membru de partid. Și toți se uitau cu teamă la mine, care eram un fel de Till Eulenspiegel, aici. Și cu: "Uite ce e, domnule... Unul de la cadre mi-a și spus, dar n-ați spune «tovarășe», maestre, că vă cade limba". O singură dată am spus orchestrei "Liniște, tovarăși!" și a răs toată orchestra de mine. Deci, zic la ședință: "Se spune, de ani de zile, că e în putrefacție capitalismul. Dar de ce putrezește așa de greu?" Și făceam pe prostul. Pe urmă, a venit ăla cu propaganda la mine și mi-a spus: "Maestre, nu mai e nevoie să veniți la ședințe". Și eu: "Nici nu mai vin pentru că se pierde timpul". Acolo erau toți ăia cu periutele, lingăii ăia care spuneau: "După cum spune tovarășul..." Ai apucat vremurile alea?

M.S.: **Ba bine că nu. Ce prieteni aveți?**

E.E.: Eram prieten foarte bun cu Ernest Stere, cu Ion Dumitrescu, fostul președinte al Uniunii Compozitorilor. N-a fost membru de partid și totuși s-a menținut președinte. Și, mai mult sau mai puțin, eram prieten cu Theodor Rogalski, cu toate că mă hârâia el, pentru că știa că vreau să dirijez.

M.S.: **Ați dirijat și la Filarmonică?**

E.E.: George Georgescu a fost singurul care m-a invitat. Silvestri îl făcea pe Georgescu diletant, îl vorbea de rău. Georgescu mă simpatiza pentru că, în 1933, când am venit la București, m-am dus la el și i-am arătat o fotografie, în care tata, în comuna Prisăcani, era fotografiat cu tatăl lui. Și asta l-a impresionat. Pe urmă, a început să mă invite la ziua lui de naștere. Pe timpul comuniștilor, când a fost reabilitat, aici, la Radio, a dirijat primul concert George Georgescu, nu la Filarmonică. Nu putea începe concertul pentru că lumea nu termina cu aplauzele. Fiindcă fuseseră toți dirijorii buni dați afară și rămăseseră numai ăia, care se aveau bine cu partidul, dar nu erau buni în meserie. Și orchestrele făceau scandal. Matei Socor, care era președintele Radioului spunea: "O să-l distrug eu pe filogermanul ăla de Elenescu, de a dat mâna cu Goebbels". Dădusem mâna când am fost, cu corul ACT, la Hamburg. După concert, a venit dr. Goebbels, era doctor în filozofie, adept al lui Nietzsche. A dat mâna cu toți și ne-au pus o zvastică la rever. Zvastica era de aur. Și eu, când am venit la București, m-am lăudat. Și Ionescu, ăla comunist din orchestră, mi-a spus: "Să vezi ce ai să pățești tu, cu zvastica ta". Cine era șeful comisiei de epurare, la Radio, în 1945? Ionescu era șeful comisiei de epurare, formată din trei femei, care confirmau teoria lui Darwin, că omul se trage din maimuță, niște strâmbe, și trei bărbați. Două dintre femei erau evreice și una mahalagioaică.

M.S.: **Mai știți cum îi chema?**

E.E.: Habar n-am. Numai pe Ionescu îl țin

minte, că era șeful comisiei de epurare. Eram înșirați așa: Bobescu, Alfred Alessandrescu, Rogalski, Elenescu. Eu nu eram dirijor de orchestră, dar eram inculpat pentru că dirijasem și la Olimpiada de la Berlin și dirijam și când s-a retras Radioul la Bod. În 1944, când ne-am retras, la stația Pârnu, după Pitești, au trecut pe deasupra trenului nostru 200 de avioane Liberator. Noi am stat nemișcați pe câmp și avioanele au trecut pe deasupra noastră. Au bombardat Bucureștiul și Ploieștiul. Ne-am cazat la Bod, la niște sași și am dus-o acolo ca-n sânul lui Avram.

M.S.: **Doar orchestra sau tot Radioul?**

E.E.: Tot Radioul. Noi făceam emisiuni din studiou. Se anunța la radio: "Puternice valuri de avioane vin de la Foggia spre București". Să ne întorcem la epurare. I-au spus lui Rogalski: "Dumneata, tovarășe, ești antisemit". "Cum o să fiu eu antisemit? Nu s-a plâns nimeni de așa ceva". "Dumneata, domnule Constantin Bobescu, ați compus **Imnul Basarabiei**". Nu-i făceau cinstea să-i spună "tovarășe". "Da, mi s-a cerut. Toată lumea s-a bucurat că s-a întors Basarabia acasă". Și una din comisii sare: "Basarabia e sovietică, tovarășe".

M.S.: **În 1945.**

E.E.: Și Bobescu spunea: "Dacă spuneți **dumneavoastră**". Bobescu era un om moale. Lui Alfred Alessandrescu i-au spus: "Sunteți învinuit că sunteți cosmopolit". "Vorbiți franțuzește". "Dar, ce, noi suntem dușmanii francezilor?" Și i-a închis gura mahalagioaice. Acuma, Ionescu, cu care eram în relații bune, nu voia să-mi dea la cap și spune: "Ei, Baby, pe unde mai scoți acuma cămașa?" Era un om cult, dar era comunist, chiar stalinist: "Unde e zvastica aia pe care mi-o fluturai prin fața ochilor, pe care ți-a dat-o dr. Goebbels la Hamburg?" Eu povestisem când m-am întors. Tot Radioul știa. "Cred că mi-a furat-o vreo femeie". Chiar așa era, burlac fiind, le lăsam pe toate aiurea. Una din comisii zice: "Dar cum tratezi dumneata femeie? De ce nu te-ai căsătorit până acuma?" "Pentru că nu am talente de soț". "Dar socotești femeile drept obiect de distracție?" "Da de unde, am rămas prieten cu toate femeile cu care am avut legături". "Am auzit eu că dumneata ești stricat". "Cum stricat?" "Ești afe-meiat". "Dar cine e mai frumos decât femeia?" Și alea arătau de s-o iei la fugă. Și cu mine s-a terminat. Pe Alfred l-au lasat în pace, că era cu aliații. Pe Rogalski l-au epurat. Pe mine m-au băgat în orchestră, pentru că în ultima vreme nu mai cântasem în orchestră. Matei Socor, după ce strigase că sunt filogerman, s-a împrietenit cu mine, că a văzut că nu sunt ranchiunos. Și am dus-o cu comuniștii, așa, când chemat la Securitate, când în orchestră.

M.S.: **V-a fost de ajutor simțul umorului în viață?**

E.E.: M-a salvat, pentru că unii spuneau despre mine că sunt nebun. De ce? Eu vorbeam așa în fața a 100 de persoane. Cei care au vorbit pe ascuns, au ajuns la Canal. Eu vorbeam liber. De exemplu, îi spun unuia de la vioara a doua, foarte slab, și membru de partid: "Ce preferi **Canalul Mâncii sau Canalul Dunăre-Marea Neagră**?"

sau "Dacă acolo e așa de rău și aici atât de bine de ce e așa de bine acolo și aici atât de rău?" cauza asta nu mi-au dat drumul în Occident ani. Și pe urmă cine m-a luat pe garanție? evreu, unul Ovidiu Varga. Era din Iași. "Ai o **g. blestemată**", zice. Eu am fost doi ani dirijor Corul Radio. M-au dat afară pentru că îi stă politic. Dar era, la vremea aia, cel mai bun cor țără. Suna ca o orchestră.

M.S.: **Cine v-a dat afară?**

E.E.: Partidul.

M.S.: **Ce le spuneți coriștilor de v-au dat afară?**

E.E.: De exemplu, veneau cântece de ma. Noi muream de foame și veneau cântece, cu poziții de genul: "Ce mai faci tu, măi, **Marin Iaca nu mai pot de bine**". Cam așa. Când î veneau versurile acestea, eu spuneam "Așa un **bi să aveți acasă**". Când spui în fața unui cor de 1 de persoane așa ceva, din 100, 80 erau turnători și tot așa, până s-a adunat. Și s-a făcut o ședință cu orchestra și corul radio și m-au înfierat ca un "dușman de clasă". M-au suspendat o lună, și au retrogradat cu două clase și n-am dirijat o lună din cauză că numai pe mine mă puneau să dirij cantatele alea sovietice, care erau foarte grele, primă audiere. N-aveau nici-un dirijor care citească partituri la prima vedere. Conta diri Beethoven. Conta era bine cu partidul și venea mine în vizită cu soția. Ne uitam la televizor, și aveam un televizor sovietic. Priveam la televiz și spuneam: "Uite-l pe nenorocitul ăsta cum s **rută copiii, după ce a omorât atâția oameni**". E nu știam ce hram poartă. Dar nu m-a turnat pe tru că eu nu avea interesul. El voia ca eu să fi acolo, un reacționar, așa încât el să fie șef. Și devenit șeful Orchestrei Radio. M-am împăcat cu el, deși mă lucra fin. Făceam pe prostul. Și-i spuneam: "Mă, eu dacă fac pe prostul, să știi că o **fe cu talent, fără să mă forțez**". Și am făcut toa turneele cu el, în URSS, în Germania Federală, c Răsărit. A dus-o bine cu mine, pentru că eu sui maleabil. Nu eram ca George Georgescu. Când m duceam la George Georgescu în vizită, soția lui îmi pregătea de revelion un pahar de jumătate c litru de lapte. Știa că beau lapte. Numai pe mine c pe Alfred ne chema de Sf. Gheorghe. Pe Silvestri nu-l chema.

M.S.: **Mai aveți persoane logevive în familie?**

E.E.: Mama, care a murit la 99 de ani. Eu ar îngrijit-o.

M.S.: **Povestiți-mi o zi din viața dumnea voastră.**

E.E.: Acum mănânc la McDonald's. N mănânc prea mult. Mănânc pui. Mai sunt invitat l masă și când ești invitat la masă nu vii cu mân goală, vii și cu fratele. Așa se spune. Mâncarea nu e o problemă pentru mine. De exemplu, astăzi n-am mâncat până acum absolut nimic (n.n. or: 15 d.a.). De aseară Mă culc pe la 4 dimineața, nu pot să dorm până la 4 dimineața, așa m-an obișnuit.

M.S.: **Ce faceți până la 4 dimineața?**

E.E.: Mă uit în vreo partitură, la tembelizor.

M.S.: **Citiți?**

E.E.: Nu prea mult, că nu mă ajută ochii. Eu acum, când dirijez trebuie să dirijez pe dinafară c nu văd o notă. Totdeauna am dirijat pe dinafară dar le știu și pe dinăuntru.

M.S.: **Și la cât vă sculați dimineața?**

E.E.: Prin somn, de mai multe ori. Toți hodorogii fac așa. Eu le spun "los hodorogos" în spaniolă. Mă scol pe la 11,00. Când am concert, revin la normal.

M.S.: **Adică vă sculați mai devreme.**

E.E.: Sigur, n-am voie să greșesc. Să se zică "Uite, a îmbătrânit și s-a ramolit". De aceea, primesc rar contracte. M-au sărbătorit aici, la Radio. A venit și Iliescu și cânta "La Mulți Ani!", iar eu zic: "Da, aveți voce, nu glumă". Da parale, ioc. Pensie 4 milioane, atâta am.

M.S.: **Dar când ați fost decorat?**

E.E.: Cu "Steaua României" în grad de cavalier. Nu mi-au dat nici un ban. O strângere de mână, atât.

A consemnat
Marina Spalax

convorbiri incomode

mircea constantinescu

Fiindcă vin sărbătorile de iarnă, am decis să-mi troienesc câteva avertismente privind folosirea limbii române în unele emisiuni de radio și televiziune. Poate că, peste câteva decenii, dominația audiovizualului și a industriei spectacolului va purta hlamida, toga, unica și peplumul cu fibulă, amintind, în efigie, de acei strămoși iluștri. Până atunci...

Știi, mi-am mai deversat ciuda și sarcasmul în legătură cu acest subiect. De aceea, unele dintre observațiile actuale suferă din cauza repetiției. Totuși, consider că sunt justificate prin recurența erorilor ca atare și prin impactul acestora în masa ascultătorilor. Avertismentele signalactice, destinate „protejării minorilor”, sunt valabile numai în situații... ideale; ca să nu mai amintesc acum și că, în cazul emisiunilor muzicale (la radio și TV), precum și de-a lungul programelor animate de la Fox Kids, există o slabă preocupare pentru prevenirea consumatorilor ori pentru interzicerea acelor texte, incitante prin violența limbajului și/ sau prin vulgaritatea iconică.

Astfel, sesizez din nou anumite ticuri verbale, recurente îndeosebi la televiziune, stilistic infantile; cel mai proeminent: „Haideți să” (auzind/vedem/ascultăm/aflăm ș.a.), formulă deseori introdusă inutil prin conjuncția adversativă *dar*. Apoi, remarc alintul snob prin folosirea unor termeni străini, majoritar din engleză: cool, fresh, hit, super, summit/sommet, net, sit-com; poate că se vor încetățeni thriller și horror, aidoma mai vechiului western. Problematic e că se abuzează - în contexte neadecvate, de jargonul (altminteri justificat) al informaticienilor; e de presupus că din cutia Pandorei vor fi extrase în curând și alte jargoane: ale marinarilor, medicilor, aviatorilor... Pentru o serie de împrumuturi (cash, live, party, killer, beste, number one etc.), echivalentele autohtone nu sunt nici perifrastice, nici ambigue, nici dezonorante.

O altă meteahnă: cultivarea, inclusiv în unele spoturi publicitare, a unei familiarități agresive, și la nivel atitudinal (gestual, îndeosebi), și la nivel lingvistic. Formulele irreverentioase de adresare (tu, măi, mă, băi, tipule, fato) sunt prezente, mai discret, chiar și în cadrul buletinelor de știi sau al unor dezbateri. Nu-i doar lipsă de politețe, dar și o nedorită dezinformare, pentru că nu toți ascultătorii/telespectatorii știu, în *acel moment*, că un crainic sau moderator se referă la... doamna ministru X, la primarul Y, la senatorul Z. Fără a fi malițios, consemnez în treacăt că și acest gen de tutuire nu e fără legătură cu frecventarea limbii engleze, unde YOU, în funcție de context, înseamnă Tu, Dumneata, Voi, Dumneavoastră.

Alintul snob e urmat de unul pleonastic; sunt crainici, moderatori și DJ-i care preferă să spună „toți laolaltă grămadă” sau „la ora 21 punct fix”. Bănuiesc că nu din ignoranță. Foarte probabil, aceștia sunt influențați de „școala” de „populism lingvistic”, cuceritoare prin vedetismul „directorilor” Fl. Călinescu și Mihaela Rădulescu, glorios urmași în prezent de Cărcotași, de Badea, Oreste, Teo, Dumitrașcu... Mult mai compozit și, prin asta, mai trist-amuzant, este alintul crainicilor sportivi. Ei ne „distrează” cu dezacorduri, pleonasm, nonsensuri, dar și cu o pronunție aiuritoare a numelor de sportivi, localități, echipe sau a sporturilor înseși (zise „periculoase” sau „elitare”).

„Și te cuplezi de nu te vezi!”

Graba implicită relatării unor faze nu e o scuză, ci ar trebui să-și afle corespondentul în graba de a se informa asupra unor pronunții originare sau, măcar, în respectul pentru formele tradiționale.

Pentru aceia dintre noi care consideră „bagatele” asemenea sesizări, le reamintesc că tot „bagatele” reprezintă și „babă bătrână - mic orășel - prima prioritate - cel mai extraordinar”, dimpreună cu obositoare prin hazul lor involuntar: „un super Audi, o pasă genială, te simți cool/fresh” etc. Uneori, pleonasmul e reclamat de utilizarea unor termeni, ei înșiși echivoci sau incorect percepți de marele public. De exemplu, un reporter afirmă cu nonșalanță că „el este schizofrenic, are dublă personalitate”. Persoana a ținut să lămurească, suplimentar, public. Firește, nu toată lumea știe ce înseamnă schizofrenia, totuși, pentru cei care știu, dubletul semantic e unul tautologic. Dacă ar fi să găsim o justificare a pleonasmelor, aș putea s-o aflăm în tupeul lămuritor tipic latinilor, inclusiv românilor de azi și de odinioară. Ceea ce nu înseamnă să-mi interzic remarcarea acestor poveri semantice suplimentare, ci doar să-mi așez în gâtul meu. Una reclamată și de relativă abundență a cacofoniilor. Dicționarele, dar și vorbirea curentă, ilustrează numeroase ocazii când cacofoniile sunt inevitabile. Prefixele, sufixele, inclusiv o sumă de desinențe, prepozițiile și condițiile concurează deseori la întâlniri neplăcute (nu numai auzului). Nu-i mai puțin adevărat că soluția adoptată de mulți dintre noi - îndeosebi în exprimarea orală - de a intercala conjuncția copulativă și - pentru a abolii ligamentarea cacofonică nu e dintre cele mai fericite. Și asta, cel puțin din două cauze: întâi, fiindcă se obțin hibridi semantici care, prin ei înșiși, continuă să deranjeze auzul (ca și casa, ca și cavalerul, mânca și castraveți - în cazul ultim, evident, sensul inițial al propoziției e schimbat); apoi, întrucât grija pentru eliminarea cacofoniilor induce uneori un transfer inutil generalizat: ca și vasal, mânca și mazăre etc.

Unele transferuri terminologice pot să pară ingenioase multora (îndeosebi tinerilor), fapt ce nu le împiedică nici să obscurizeze semnificațiile curente, nici să ivească reacții hilare, humoristice. În context, unii adolescenți pot să guste calamburul ieftin. *Crezi c-o va... pentru vodka Kreskova, sau o glumă de tipul „Hai, apreciază-te și tu, ca dolarul!”* În sheciuri sau în așa-numitele pamflete, formulări de genul „o gagică en vogue - o băbuță cool - hai, Leano, că mi-a crescut rating-ul” produc ilaritate și tocmai de aceea au și fost propuse. Dar dacă aceleași formulări sunt depistabile într-o dezbateră sau într-o emisiune (zisă de) divertisment din prime-time, ele rămân simple formulări vulgare. Succesul de audiență al „Vacanței mari” sau al aventurilor gradatului Garcea, aminteste, în registru grosier, de voga stărnită de personajul Moș Teacă, imaginat de un Bacalbașa demult. E greu de demonstrat că, între timp, societatea noastră și-a conservat într-atâta gusturile încât să-l considere pe-acest Garcea drept un... erou reprezentativ, fie și plasat într-un context polițienesc.

Niște fătuți cărora le-ar sta mai firesc să-și expună nuri prin vitrinele cartierelor rău famate din Amsterdam și Hambrug, își precipită pectoralii peste promptere și emit gogomâni sau pronunții taman cum vor mușchii (plămâni) lor. Dacă acea Corondan și-a cimentat surășul într-o emisiune itinerantă, urmașii ei zburdă, reinventând angoase și anxietăți meteorologice.

În final, pentru amuzamentul trist al unora, voi recicla o sumă de „perle”; din motive lesne de înțeles (înainte de orice, fiindcă nu mă substituiesc unui jandarm care să se înverșuneze, aplicând bastoane în stânga și-n dreapta), voi păstra „anoni-matul” stațiilor Radio-TV, în calitate de gazde ale unor intruși vremelnici:

„... Și legenda agronautilor - Universitatea Babeș-Boia - și teroristul kamikaze - după două nopți - pă antrenorul argeșean - au dobândit o anumită patină - pe cont propriu - ziua de poimine

- protejarea militarilor săi - cu treizeci și unu de vitamine - monitorizarea laptelui și-al cornurilor - din punct de vedere al defensivei - am dedicat noului născut - ce-a făcut medicul la invenția asta - listă de așteptare pe baza cărora - acesta e așteptat încă de săptămâna trecută - vă deranjez o clipă, atâta, decât - de pe final a încheiat - cu ce avem de-a face în acest odios lunetist -frig și ploaie vine - schimbări neașteptate despre vreme - operații de chirurgie estetică - tot din punct de vedere a memoriei - o puteți achiziționa chiar săptămâna trecută - mai mici ca și vârstă - tranzacționat pe bursă - ca vai mama lor - eu aduc ca Pinocchio - sunt de-o bogăție foarte mare decât aici - de ce credeți că e importantă acest rol - pentru înființarea culturilor agricole - presiunea asta se-ntâmplă - aflați în aceeași situație cu blocul - aș fi putut lua mai multe săpunuri, poate două - după ce le-am dat un pumn în nară - vorbeam și noi o vorbă - minge executată de către - a principalei favorite - zilele lor au atârnat de puțin - concertul aniversar de 40 de ani - mai reclamă faptul că de fapt - sentimentul că am avea un gust amar - am mai făcut o discuție cu - densitatea de Merțane - răsul mi-a luat-o pe miriște - primele lucruri pe care le vom așeza sunt murăturile - se pare că ea ne dă țeapă - arată de obicei un gest - te prep ușor - și featuring iubita - și m-am înnoit cu nou-noul - e cam de cacao așa - un video-clip absolut conceptual - vom face chiar și un citat din carte - noutatea de ultim moment - dacă nu la tot stressul, măcar la o parte din ele - ele n-o să vă face mai macho - visele alby-negru sunt nașpa - cine a fost inspirația - CAPPY, înfructă-te - i-a surprins pe neașteptate - o perioadă de pauză într voi - cadavrul paznicului era deja carbonizat - suntem și noi cum se-ntâmplă în America - nu este absolut greu - vine pășăpăș o ușoară încălzire

fonturi în fronturi

- marilor ași ai popularității - direct în vârful coliviei - precizie la centimetru greșită de arbitru - a fost prins în extenso pe linia de margine - această familie va putea să-i ajute pe propriile picioare - topul celor mai bastani - uite, mă, cum l-a-ntors muiera - numărătoreala inversă e pe ultima sută de metri - va sufla cu intensificări susținute - bătă la liceu - cardurile deal-up Euroweb - code: Super-Party - în echipa bleu albastră - își repune coechipierii într-o tentativă - dragă, e inclus și predecesorilor care au fost - în plenul someiului francofoniei - în scopuri caritative - o analiză detaliată - în perioada zero una ianuarie - Curtea Europeană a drepturilor omurilor - din punct de vedere al vremii - aparate pentru nou-născuți - o săptămână între care - există resurse suficiente de multe - pentru consiliile pe produs - o vizită în România cu ocazia căruia - deaurile de vest - arestat pentru luare de mită a generat noi luări de poziție - nu există de principiu modalități - să spun așa, ca și pronume - dau bani la nași în tren - vom întreba la ascultători - nu este deloc bine aspectat - inflația superperformează - beneficierea acestor produse - cei care fac parte din ceea ce am spus - preparativele sunt pe ultima turnantă - să dăm dovadă de faptul că - revista „Capital” - univerează 10 ani de la - alcoolul dependent - ce față de unaltă ai - Dobrogeanu Gherla mă cheamă - să vă spunem următoarea schemă - incredibilitatea afacerii - uncori cuvintele simple au niște valori de nu se vede - îți mai dau voie la o singură șansă - măi limbă, ție îți crește nasul - horoscop o să vă dau - a pierdut cu trei la doi - că totul n-o să se-ntâmpale astăzi - a disperat o persoană - acțiunile au fost evaluate la o valoare - cei mai al dracului show din România - o sărbătoreală - sper că am așteptat cu un sens...” (ș.a.m.d.). Sărmanul sens...

Colindatul cu steaua

STEAUA - piesă folclorică de factură tradițională creștină, cunoscută în cadrul de largă respirație emoțională și mistică a genului, vine ca și **Sorcova și Plugușorul**, împreună cu întreaga tradiție desfășurată sub streășina iernii, dintr-același arbore al colindelor. La Grănicești, am descoperit acest cântec amplu, de un lirism dens, bogat în nuanțe, mereu sporite de-a lungul mesajului, de la bucuria transparentă la dramatismul eului, mai ales când cuvântul se evidențiază în cântare. Între cele patru spice (strofe - frumos spus în limbajul rustic, agrar) "stelarii" respiră, fac un neobservat popas trecând piesa într-un alt registru sonor. Duișia melodică, gradată, conferă poemului gravitate. Se cântă în toate zilele Crăciunului, integral sau fragmentată la casele luminate ale gospodarilor. "Steaua" este purtată prin sat numai de către bărbați, din amurg până în zori. Nonagenarul Toader Clipa, spune că această cântare "așa a prins-o"; se cânta de mai bine de un veac... Nimeni nu știe de unde vine, cine a adus-o între săteni, cine a întocmit stihurile și cântarea. Se cântă numai la Grănicești nu și în localitățile vecine. Gospodari vrednici ca Arhip și Ioan Haidău, Ion și Filon Moroșan, Nicolae Clipa, Ion și Nicu Chițan, Ion Țibu, Dumitru Teodorovici, Ghe. Șalar, Mihai Simionesi ș.a., îmbrăcați în mantăi "bătute în piua", cu ciucuri, ca ale sfetnicilor de la curțile voievodale, ei conving oricând, întruniți, ce frumusețe are "STEAUA ÎN PATRU SPICE" aici în Bucovina. Din ea vor deprinde numai și tinerii, și cei care acum sunt copii, mlădierea cuvântului și taina cântării, pentru că cei născuți din nemurire nu se cuvine să piară..."

(Constantin Hrehor)

Spicul 9

Trei crai de la răsărit
Cu steaua au călătorit
Când în cale purcedeau
Steaua lor le îngăduia,
Când sta de se odihnea
Steaua nainte mergea;
La Ierusalim dac-au ajuns,
Steaua lor li s-a ascuns
Și le-a fost lor de-ntrebare
De naștere de-mpărat mare;
Unde știți că s-a născut
Un crai mare de curând?
C-am văzut steaua la răsărit
După dansa am venit.
Și-atunci Irod Împărat,
Craii i-a chemat
Și prin taină i-a rugat:
Vă duceți de-i ispitiți
Pe cel cocon de-l găsiți.
De se-ntâmplă de-l aflați,
Mie de știre să-mi dați,
Ca să plec la închinare
De naștere de-mpărat mare.
Craii dacă au plecat
Steaua lor s-a arătat.
Nu mergeau spre apus tare
Ci spre miazăzi aveau cărare,
Tot au mers pân' ce-au stătut
Unde-a fost Hristos născut
Și-năuntru au intrat
De-au căzut și s-au închinat
Ca la mare împărat;
Scumpe daruri au adus
Și-naintea Lui le-au pus
Craii pe cale s-au înturnat,
Lui Irod veste n-au dat
Nu i-au mai dat nici o veste
Pentru Hristos unde este.
Și-atunci Irod Împărat
Foarte rău s-a supărat
Și grea oaste au ridicat,
În Vifleem au plecat
Prea mulți coconi au tăiat;
Patrusprezeci mii de prunci
De doi ani în jos mai mici,
Tot orașul s-a ntristat
Și tot orașul a lăcrimat
Nu era casă fără de plângere
Maică fără de tânguire,
Rahelii prunci mici plângeau
Tânguire nu aveau.
Bine nu-ncetase plânsul
Când Irod muri și dansul,
Îngerul s-a pogorât
Și lui Iosif i-a vorbit:
Ia-ți pruncul și maica sa
Și fugi în Egipt cu ea
Căci Irod va încerca locul
Ca să-și piardă maica pruncul..
Pe pământ e pace lină
Și-ntre oameni voie bună
Iar de-acum până-n vecie
Mila Ta Doamne să fie,
Cu dar și cu bucurie,
O, Hristoase, slavă Ție!

Spicul 99

Auzit-am acestea toate
Neamuri multe și noroade,
Lumea-n veci se sfârșește,
Și județul se pornește,
Tatăl pe Fiu va mâna
Și lumea va judeca,
Îngerii vor trâmbița
Morții din veac se vor scula,
La un loc toți se vor strânge.
Păcătoșii toți vor plânge
Văzând iadul cum îi strânge
Și-n valea de foc vor merge

Arzând pe cei fără de lege;
Curvarilor sunt gătate
Paturi de aramă înfocate
Cu cântări neastâmpărate
Tâlharilor sunt gătiți
Viermii cei neadormiți
Și celui ce nu lasă
Pe săraci într-a lui casă,
Aceluia-i pregătit
Frig mare și ger cumplit,
C-așa vorbește Domnul
Ca să-nțeleagă tot omul,
Că tot omul e sub soare
Când îi vine vremea moare,
Căci moartea pe lume-i mare
Prietenii pe nimeni nu are
La-mpărați merge cu silă,
De sărac nu are milă,
De bătrân nu are rușine,
La cel tânăr încă vine.
Împărații și cu craii
Fac cetățile cu anii,
Fac cetăți cu ziduri groase
Cu turnuri foarte frumoase
Ca în ele să trăiască
Și uși grele să-i păzească
Ca moartea să nu-i găsească.
El când bea se-nveselește
Atunci moartea mi-l găsește,
Și din scaun luminat
Mi-l târăște mort în pat;
De-acolo nu se ridică

Sânge și apă au curs,
Toate-n spaimă au rămas
Până-n al nouălea ceas.
Iosif și cu Nicodim
La Pilat au alergat
Și cu lacrimi l-au rugat:
Dă-ne-L nouă pe Hristos,
Că ne-a fi de-un bun folos..
De pe cruce L-au luat
Și-n giulgiu L-au înfășurat
Și a treia zi a înviat.
Crucea-n mână și-a luat
Și la iad a alergat
Și tot iadul l-a sfărâmat
Până de Adam a dat.
Pe Adam l-a scos afară
Din întunericul iadului.
O, Adam, zidirea mea!
Pentru-al tău mare păcat
Multe chinuri am răbdat
C-ai mâncat din pom oprit,
Din rai ai fost izgonit..
Pe pământ e pace lină
Și-ntre oameni voie bună;
Iar de-acuș până-n vecie
Mila Ta, Doamne, să fie,
Cu dar și cu bucurie
O, Hristoase, slavă Ție!

Spicul 9V

tradiții creștine

Nici nu mai zice nimică,
Pe dansul îl petrec la groapă
Frații se sfădesc la masă
Pentru averea rămasă,
Ce-au strâns-o cu mare trudă
Și cu osteneală multă;
Taceți frați, nu vă sfădiți
Sărindarul să-l plătiți,
Căci ce-i da cu mâna ta
Acea te va lăuda
Și ce vei lua cu tine
Acea-ți va prinde bine;
Să-ți dai mila pentru tine
Ca să mergi în rai cu bine.
Pe pământ e pace lină
Și-ntre oameni voie bună;
Iar de-acuș până-n vecie
Mila Ta, Doamne, să fie,
Cu dar și cu bucurie
O, Hristoase, slavă Ție!

Spicul 999

Astăzi cel prea lăudat
Îngerilor mare sfat
Sfătuind Dumnezeire
Pentru-a noastră mântuire
Din întunericul iadului
La lumina raiului.
Iuda la Jidovi s-a dus
Și văzându-l pe Iisus;
Dați-mi treizeci de arginți
Să vi-L dau să-L răstigniți.
El arginții i-a luat
Și-napoi s-a înturnat,
Căutându-L L-au aflat
Pe din dos L-au sărutat,
Pe din față L-au legat
L-au dus de L-au judecat;
După ce L-au judecat
Sus pe cruce L-au nălțat
I-au bătut de fier piroane
Pe la mâini pe la picioare
Cu sulița L-au străpuns

În orașul Vifleem
S-a născut precum vedem
Prorocii ce-au prorocit
Domnul toate a-implinit
Și-n cărare l-a zidit,
Sus pe munți l-a răsărit
Și frumos l-a mporobit,
Tot cu flori și cu stâlpi
Și cu fel de fel de pomi;
Unii înfloreau și rodeau,
Ramurile-și despletau,
Adam n-a vrut să-nțeleagă
Și-a mâncat din pom oprit
Și din rai a fost gonit;
O, rai, grădină dulce,
Eu din tine nu m-aș duce,
De mirosul florilor,
De dulceața pomilor,
De slava Îngerilor,
Căci îngerii îți vor cânta
Și mărire îți vor da.
Scoală împărate ceresc
Din sălaș dobitoicesc,
Culcă-te pe fând uscat
De îngerii înconjurați,
Căci îngerii îți vor cânta
Și mărire îți vor da,
Mărire întru cel de sus
Și pace pân' la apus.
Pe pământ e pace lină
Și-ntre oameni voie bună.
Iar de-acuș până-n vecie
Mila Ta, Doamne, să fie,
Cu dar și cu bucurie
O, Hristoase, slavă Ție!

(Ultimul spic se sfârșește cu urări tradiționale)

Eminescu în veșmânt poetic ucrainean

Poezia lui Eminescu a cunoscut, până în anul 2000, doar două apariții editoriale în limba ucraineană (cea din 1952 și cea din 1974, amândouă tipărite la Kiev). Abia în anul 2000, redacția principală specializată pe literatura limbilor minorităților naționale din Ucraina a editat un volum bilingv selectiv din poezia lui Eminescu, sub titlul **Din valorile vremii**, volum îngrijit de Stepar Kelar, unul dintre traducătorii contemporani ai poetului român.

Nu l-am cunoscut personal pe poetul-traducător Stepan Kelar (probabil varianta ucraineană a lui Ștefan Chelaru), dumnealui locuind la Kiev, dar gestul lui trebuie privit, în egală măsură, cu bucurie și cu rețineră. Cu bucurie, pentru că repune în circulație în spațiul spiritual ucrainean numele și creația poetului nostru național, încercând să-i surprindă „ultimele acorduri ale romantismului european”, dar și elementele realiste ale poeziei sale: „Un om cu o așa înaltă sensibilitate, cu o privire atotcuprinzătoare și cu o profundă cugetare nu putea să nu simtă realitatea societății contemporane lui, să ocolească în tăcere problemele sociale ascuțite, care frământau societatea”.

Cu rețineră, pentru mai multe motive: 1) majoritatea textelor originale aparțin ediției M. Eminescu. Poezii, Editura pentru Literatură,

Înainte de a trece la traduceri propriuzise, suntem îndrituiți să observăm o tautologie marxist-leninistă, pe care îngrijitorul de la Kiev o folosește în prefață de mai multe ori: **„Inalțul poet român și moldovean!”**

Orice traducător de bună credință încearcă să transpună originalul într-o formă cât mai izbită, cât mai corectă, respectând, pe cât se poate, prozodia originalului, dar și conținutul lui. În cazul unei poezii cu prozodie clasică, și este cazul lui Eminescu, aceste lucruri necesită talent, cunoașterea limbii în care este scrisă și măiestrie artistică în mânăuirea prozodică.

Toți traducătorii prezenți în această ediție manifestă o vădită strădanie în echivalarea adecvată a tuturor nivelurilor creației eminesciene, intuind, în genere, corect semnificațiile ei profunde. Strădania lor este, cum afirmam mai sus, demnă de laudă. Noi, însă, ne vom opri, în continuare la *minusuri*, pentru că, mai peste tot apar neconcordanțe de ritm și măsură, rimă, devieri de sens, sau, mai grav, eliminarea unor versuri întregi ale originalului și adăugarea unora inexistente în original.

Intrucât ponderea traducerilor din această ediție aparține lui Stepan Kelar, asupra acestora ne vom îndrepta atenția în primul rând. Îngrijitorul ediției își avertizează posibilii lectori: „în carte sunt prezentate anumite versuri, care până acum n-au fost traduse, și pentru cititorul ucrainean sunt recunoscute sau n-au intrat, vom spune, în ediția din 1974. (...) Aceasta este încă o diferență esențială a culegerii față de cele anterioare. O importanță parte a creațiilor noii ediții este tradusă din nou”.

Stepan Kelar preferă pentru „dulcele” eminescian varianta „nijna” (gingaș, delicat, duos) în dauna formei „mela” (dragă, iubită), atunci când traduce **La Bucovina**, unde apar sintagme inexistente în varianta originală: „mirare a tainei”, „povești admirabile”, „bunule plai al meu”. Titlul poeziei eminesciene **Melancolie** devine la traducător „ceva despre melancolie”, deși limba ucraineană are echivalent pentru termenul românesc mult mai direct și mai expresiv. Aici, versul scurt eminescian „biserica-n ruină” se topește fad într-un vers lung în traducere, iar „cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost” lipsește, în varianta ucraineană, cu desăvârșire. În traducerea poeziei **Lacul**, conjunctivul prezumtiv eminescian este tradus la timpul prezent, diminuând astfel farmecul așteptării celui îndrăgostit. În **Povestea codrului**, distihul „Toate înflorind din mila/ Codrului, Măriei-Sale”: devine în traducere „mulțimea fiarelor, păsărilor, reptilelor- Răsfață grandoarea sa”. În traducerea poeziei **O, mamă**, versul „Ne pună-n încăperea aceluiasi sicriu” nu apare. Sonetul eminescian **Veneția** devine în haină ucraineană de două ori imperfect: o dată pentru că nu se respectă ritmul original (14 silabe în traducere, față de 11 în original) și a doua oară pentru că nu respectă regulile poeziei cu formă fixă (strofa a doua nu mai are aceeași rimă cu prima). În **Somnoroase păsărele**, adaosurile traducătorului nu au nimic comun cu originalul: „Peste-a nopții feerie/ Se ridică mândra lună” devine în traducere „Luna-bărcuță luminează

pe cer./ Fiindu-și luntrașul-cârmaci”. Poezia de influență folclorică **Ce te legeni** dobândește în varianta ucraineană un final total nereușit: versurile „Peste vârf de rămurele/ Trec în stoluri rândunele,/ Ducând gândurile mele/ Și norocul meu cu ele./ Și se duc pe rând, pe rând,/ Zarea lumii-ntunecând./ Și se duc ca clipele/ Scuturând aripele,/ Și mă lasă pustii,/ Vestejit și amorțit/ Și cu doru-mi singurel,/ De mă-ngân numai cu el” capătă următoarea haină poetică ucraineană: „Cum să nu mă plec./ Să nu mă legăn, să nu mă întristez?! Au trecut zilele frumoase./ De aceea mă apasă o așa tristețe./ Își iau zborul hergheliile (sic!)/ De păsări spre țări străine/ Deasupra mea, deasupra câmpurilor/ Cu norocul meu și cu gândurile mele/ Am rămas eu părăsit/ Și atât de orfan./ Despre această durere a mea șoptesc./ Poate cineva mă va auzi”. Cu toată strădania traducătorului, ritmul poeziei **Sara pe deal** nu este respectat în traducere, însuși titlul poeziei fiind tradus incorect **Sara pe câmpie**. Nici sonetul **Ai noștri tineri** nu respectă regulile poeziei fixe, așa cum rima peonică din poezia **Dintre sute de catarge** devine imposibil de realizat în limba ucraineană.

Confruntând cu atenție variantele ucrainene, am observat că și Andrej Miastkivski, considerat cel mai bun traducător al poeziei lui Eminescu, se abate adeseori de la original. În cele patru traduceri cuprinse în volum, se observă nerespectarea ritmului și măsurii în **Mai am un singur dor**, lipsa totală (și regretabilă) a sintagmei „dulce Românie” în traducerea odei **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie**, devieri de sens în **Gândind la tine și Dormi**.

Am depistat aceste neajunsuri în transpunerea lui Eminescu în limba ucraineană, confruntând traducerile cu originalul, nu cu un scop tendențios sau demolator, ci cu dorința cunoașterii și respectării poetului român în ipostazele sale cele mai autentice și mai reprezentative pentru geniul său creator. Infima circulație a limbii române pe mapamond trebuie suplinită cu traduceri și exegeze cât mai pertinente, care trebuie să plece de la sursă, acest lucru presupunând, în cazurile cele mai fericite, cunoașterea limbii poetului nostru național.

Oricum, gestul lui Stepan Kelar și al editurii specializate din Kiev merită atenția și recunoștința noastră, a românilor.

transpuneri

București, 1969, iar „o parte din texte aparțin altor editări”; 2) din ediție lipsesc poeziile esențiale ale lui Eminescu (**Scrisorile**, **Luceafărul**, **Memento mori**, **Rugăciunea unui dac**, **Călin** (file din povești) etc., dar apar unele nesemnificative (**Și dacă de cu ziuă** - un catren, **Locul aripelor**, **Cântecul lăutarului**, **Doi aștri**, **O dată te văzusem**, **Din lira spartă**, **Venin și farmec**, **Între păsări** etc.). (Îți vine să te întrebi: din ce ediții a cules Chelaru aceste ultime texte?); 3) din totalul de 65 de poezii traduse, 40 îi aparțin chiar îngrijitorului ediției, poezii care, din păcate, sunt și cel mai puțin reușite; 4) prefața semnată tot de îngrijitor, sub titlul **Steaua geniului**, nu se ridică la nivelul unei exegeze profesioniste despre un... geniu, ea abundând în elemente biografice și omițând (lucru imponderabil!) activitatea (colaborarea) lui Eminescu la „Junimea” și „Convorbiri literare”, relația lui cu Titu Maiorescu, I.L. Caragiale și Ioan Slavici, activitatea publicistică de la „Timpul” etc.

Am mai putea adăuga că, deontologic vorbind, o carte bilingvă conține în traducere și **prefața**, ceea ce în cazul nostru nu se întâmplă. Păcat.

Alegerea titlului acestei ediții este explicată astfel de către Stepan Kelar: „Cartea **Din valorile vremii** (...) se deosebește de cele dinainte. În primul rând, ea nu are titlul comun **Poezii**, ci unul concret, care precizează mai exact titlul întregii culegeri. Un asemenea titlu «l-a propus» Eminescu însuși: el este titlul uneia dintre cele mai frumoase creații dedicate Veronicăi Micle”.

Reproducere după lucrare semnată de George Dumitrescu

marcel reich-ranicki:

JOSEF K., CITATELE DIN STALIN ȘI HEINRICH BÖLL

A coperișul de gheață, pe care mergeam, era subțire și oricând ar fi putut să se frângă împreună cu mine. Cât de mult ar îndura Partidul ca unul dintre membrii, pe care el l-a exclus din motive ideologice, să fie în stare să publice critică literară curentă? Acest fenomen nu era obișnuit pe atunci! Cum putea să-și exercite un critic profesiunea lui de credință, dacă, în același timp, nu funcționarea și într-o instituție de stat, dacă nu aparținea de Uniunea Scriitorilor în Polonia sau de Uniunea Jurnaliștilor? Astfel, a cerut, nesigur și un pic angoasat, primirea mea în Uniunea Scriitorilor. Surprinderea mi-a fost mare: Uniunea Scriitorilor m-a luat rapid în evidența ei. Deși exclus din Partid? Or, poate - așa cum recunoșteau cunoscătorii din mediul scriitoricesc polonez - tocmai pentru că persoana este dată afară din Partid? În orice caz, mă simțeam ceva mai sigur ca membru printre cei de o breaslă cu mine.

Însă la începutul anului 1953 existau greutăți. Un oarecare ziar nu mai voia să primească de la mine nici un articol, pentru că, între timp redacția era sufocată de manuscrisele mele. În altă parte auzisem că articolul scris de mine n-ar fi suficient de actual. Altundeva mi se spunea că n-ar fi bine să se aducă prea mult vorba despre literatura germană. În fine, se găsea și cineva, care avea curaj să-mi spună adevărul: redactarea mai în vârstă a unui lunar m-a lămurit că de mai multe săptămâni, n-ar mai apărea, în general, critică literară semnată cu numele meu, adică asemenea critică ce ar atinge oricui sufletul, chiar și firav de ar fi acesta. Astfel de atitudini nu pot avea acces în publicațiile timpului. Redactarea m-a lăsat să protestez contra adevărului. Dar unde ar urma să protestez? Ea n-a vrut să-mi răspundă.

Cine hotărâse, ca ziarele și editurile să nu-mi publice articolele independent de calitatea lor? Spre deosebire de alte țări comuniste, cenzura în Polonia nu era o instituție secretă: adresa și numărul de telefon pentru "Serviciul de Supraveghere a Presei, a Expozițiilor și Publicațiilor" se găsea în Cartea de Telefon a Varșoviei. Serviciul își avea sediul - frumoasă întâmplare - pe strada Șoarecilor. Și cu toate astea, nu exista nici un sens de a protesta în fața Cenzurii, pentru că ea nu era decât un organ executiv. Trebuia să intervin acolo, era clar!, unde eram considerat venetic ideologic și în același timp respins din partid, adică să protestez la Comitetul Central. Doar Comitetul Central avea un sediu într-o clădire uriașă, în care nu se putea pătrunde fără o anumită legitimație. Nu-mi permiteam să cer cuiva o legitimație de intrare în această clădire uriașă. Așadar, nu aș fi putut interveni pentru mine decât cu ajutorul telefonului. Dar la ce departament să sun?

Mai întâi m-am adresat Departamentului pentru Artă și Literatură. Mi s-a explicat că nu se știe nimic de vreo interzicere legală împotriva scrisului meu. Mai bine ar fi trebuit să mă adresez la Publicații și Edituri. De asemenea, nici tovarășul din acest departament nu știa nimic în chestiunea mea. Situația ar ține de Comitetul Central, fiindcă am fost exclus din Partid. Din

DIN IUBIREA DE CARTE, FERICIREA ÎNTRU CRITICĂ

Admirat și contestat, mai mult decât cunoscut și de-a dreptul foarte popular, plin de influență și disputat ca nici un alt critic literar al Germaniei, Marcel Reich-Ranicki își publică, în urmă cu trei ani, o carte de memorii, *Viața mea*. În nici trei ani, amintirile lui au peste unsprezece ediții. Un volum publicat de DVA la München și Stuttgart. Marcel Reich-Ranicki nu este un alt fel de critic pentru Germania decât acela care iubește literatura, așa cum cei mai mulți din această țară - a lui Beethoven ori a lui Schiller, Goethe, Hölderlin, Brecht, Grass - iubesc tot ceea ce este tipărit, prin adevărul aplecării acestui popor spre cultivarea scrisului. Dacă Marcel Reich-Ranicki a creat, la televiziune un „Cvartet literar“ plin de inteligență și de simțire, în anul 1988, sigur ochii telespectatorilor erau spre el și se uitau în acele clipe chiar și în acele ale fierbinților știri de politică ori de altceva. Dar ochii milioanelor de telespectatori cumpărau a doua zi cartea despre care maestrul, un evreu venit din Polonia la nouă ani, deportat apoi, în 1938, într-un Lagăr de Concentrare Nazist în Polonia, supraviețuitor al Holocaustului fascist, împreună cu mult iubita lui soție, Tosia, o aducea, firește, în fața lor în discuție, o aducea cartea la valoarea ei adevărată și nu la laudele ce i se făceau până atunci. Și ce altceva aduce spre el cititorii, dacă nu căldura, aprinsa lui iubire pentru carte: „fără iubire pentru literatură, nu există nici un fel de critică“. Acestea sunt vorbele lui constante. În *Cazul Heine, Susținătorii literaturii, Elogii pline de zgomot, Fără rabat, Thomas Mann și fiii regăsim fără multă strădanie un mare temperament și un nemaipomenit povestitor întru ale literaturii - așa cum ea trebuie să-și facă drumul spre noi, cititorii. Cartea, în paginile ei atât de generoase, Viața mea, ne amintește de „Grupul 47“, de anii lui Reich-Ranicki la ziarul „Die Zeit“, apoi la „Frankfurter Allgemeinen“, de marii scriitori ai lumii germane, de Elias Canetti, Ingeborg Bachmann, Max Frisch și de mulți alții, și, nu în ultimul rând, de cele mai mari clipe de iubire pentru ceea ce înseamnă o familie a lui care a văzut moartea cu ochii, o iubire care i-a copleșit simțurile și i-a ascuțit vederea întru critica literaturii. (A.R.)*

partea Biroului acestei Comisii am fost lămurit că funcționarii de aici s-ar ocupa exclusiv de problemele membrilor de partid și nu de activitatea lor profesională.

Am fost acuzat, însă nu puteam afla din care motiv fusese acuzat. Am fost condamnat, însă nu știam cine mă condamnase. Nu mi-am permis să visez că aș fi putut nimeri vreodată într-o situație ce-ar aminti de aceea a lui Josef K., eroul din *Procesul* lui Kafka. Și la fel ca măsurătorul cadastral de țară, care tânjea să se prezinte la Castel, însă nici măcar nu putea să se apropie de el, și mie îmi era interzis să pășesc în Sediul Comitetului Central. Nimic nu mai semăna cu realitatea în afară de momentul când aș fi putut intra în legătura telefonică, pe care secretara refuza sistematic prin tot felul de tertipurii să o realizeze, cu acea persoana căutată de mine, aflată dincolo de masivele uși ale Comitetului Central.

În cele din urmă am fost îndrumat de Comisia Centrală de Control spre șeful Departamentului de Artă și Literatură, la care făcusem primele mele diligențe. I-am dat din nou un telefon. Și el confirmă: e adevărat, mi se interzisese dreptul de publicare, desigur de către Biroul Politic. Dar de ce? Pentru că tot ceea ce e public nu este pe măsura fundamentelor ideologice. Și dacă ar rămâne

valabilă asemenea hotărâre mulți ani de acum înainte? Răspunsul lui: „Exact“. Și în fond de ce? Fiindcă m-am adresat Comisiei Centrale de Control? Prin cuvântul „Biroul Politic“, șeful îmi arăta că intervenția ce aș vrea s-o fac la nivelul conducerii Secției Comitetului Central ar fi zadarnică, fiindcă o înaltă instanță a Partidului, cea mai de sus, ar decide asupra chestiunii mele. Din partea mea, n-avea decât!

Înainte de toate, mai eram încă membru al Uniunii Scriitorilor din Polonia. L-am întrebat pe președinte, romancierul și dramaturgul Leon Kruckowski, ale cărui lucrări au fost traduse și în germană, dacă aș putea vorbi cu el. Răspunsul lui suna ostentativ: „Bineînțeles, și dacă vrei, chiar astăzi.“ În nici-un caz n-aș suporta - îmi spunea el - ca să se interzică unui membru al Uniunii Scriitorilor dreptul de exercitare a profesiei. Are să intervină la nivelurile cele mai înalte, adică la Biroul Politic. Peste o săptămână îmi comunică resemnat că nu poate face nimic în situația mea.

Interzicerea de a fi publicat era în vigoare de aproape un an și jumătate. Însă Uniunea n-a suportat nici o consecință în urma acestui ordin

(continuare în pagina 36)

primit împotriva mea: Deși nu aveam dreptul să fiu tipărit, rămâneam un membru cu drepturi depline. Probabil că ar urma să se demonstreze pe ascuns că nu e nimeni în stare să aprobe o astfel de intervenție a Partidului. Oricum, eram îndatorat Uniunii noastre, că încă mai exist ca scriitor. Ca membru cu drepturi depline, însemna că-mi mai vine în întâmpinare și o rază de speranță într-un timp atât de întunecat.

În vara anului 1953, în ciuda interzicerii mele în paginile ziarelor sau în planurile editurilor, mi-a apărut o broșură. Acesta era un lucru curios. O editură, nu cu mult timp înainte de hotărârea de interdicție în viața literară, pregătise niște pagini scrise mai demult cu pretenția de a fi adresate unor cititori de diverse nuanțe culturale. Scopul îmi era limpede: să pregătesc o culegere de articole într-un tiraj de masă. Broșura se intitula **Literatura progresistă germană în timpul obscurantismului nazist**. Acum trebuia să se renunțe la această muncă, ceea ce nimănui din redacție nu-i convenea. După insistențe nesfârșite din partea editorilor, paginile mele insignifiante au primit bun de tipar - dar numele meu nu se mai afla pe copertă. Fiindcă nici nu-mi trecea prin minte să recurg la vreun pseudonim (ar fi fost așa ceva egal cu recunoașterea vinovăției), s-a căzut de acord la un compromis: în locul numelui meu, au fost tipărite simplu pe copertă și pe pagina de titlu inițialele „M.R.”...

Cam la un an după moartea lui Stalin au existat primele semne ale unei mișcări protestatare din partea intelectualilor polonezi împotriva regimului. Mai întâi niște manifestări inofensive. La o întrunire organizată de Uniunea Scriitorilor s-a criticat un manual de școală, de fapt un nou ghid de istorie a literaturii poloneze. Se bătea șaua, ca să priceapă iapa: se discuta un manual, dar se gândea la întreaga politică culturală a partidului. Se vorbea de „dezgheț”, parafrazându-se titlul unui important roman, chiar dacă din punct de vedere literar nu avea nici o culoare, a unui roman semnat de Ilja Ehrenburg.

Liberalizarea treptată venea și în favoarea mea. În toamna lui 1954 am telefonat la Comisia de Control a Partidului și, ipocrit, am întrebat dacă există ceva schimbări cu privire la hotărârea interzicerii mele de publicare. Un oarecare tovarăș îmi spuse zelos că el a preluat cazul meu. Peste câteva zile îmi comunică să iau legătura cu un alt tovarăș: Z. Un funcționar cu mare influență. Prilejul părea să fie tare bun.

Am fost primit de el fără nici o piedică. De fapt, el n-a stat cu mine de vorbă în birou, ci pe coridor. Z. era în vârstă, uscățiv, poate un pic melancolic și, așa cum mi-a povestit mai târziu, petrecuse mult timp în lagărele sovietice. El consultase dosarul meu, îmi spusese atunci, când amândoi stăteam în picioare pe coridor. Nu găsisse nici o referire la interzicerea activității mele scriitoricești. Aș putea să mă apuc de acum înainte de lucru - și iute! De ce mi s-a interzis să public, l-am întrebat. Și el ridică din umeri: „A fost o greșală, o neînțelegere”. Nu a vrut să mă lămurească mai mult. Sau nu putea. Niciodată n-am aflat de ce s-a ordonat această debarcare a mea din critica literară și de ce, după mai bine de un an și jumătate, hotărârea a fost abrogată. Altoră, care ani de zile au stat în pușcărie, li s-a întâmplat la fel. Pentru că așa erau vremurile staliniste.

Însă asemea timpuri supuse lui Stalin nicidecum nu se știrbiseră în Polonia. Se înainta, e drept. Dar lent: pe lângă progrese existau și fel de fel de reculuri. Încă mai ținea strâns de scaun o pleiadă de funcționari. Simțeam asta pe pielea mea. O editură îmi propusese să scriu pentru publicul larg o introducere despre noua literatură germană, dar nu aveam voie să pomenesc decât despre acei autori care fuseseră traduși din 1945 încoace în Polonia, nicidecum de Kafka ori Musil. Oferta nu mă încântase, dar pentru că nu era prost onorată, am acceptat, mai ales că lipsa banilor mă furnica.

Cea mai mare parte a manuscrisului exista din timpul când nici nu visam să mai ajung vreodată să-mi văd numele pe vreo carte sau într-o revistă literară. La text mai aveam încă de finisat. Și trebuia să-l termin degrabă. O tânără și nostimă redactoră a editurii, cu frumos păr negru, era chiar mulțumită de propunerea mea, dar observă, râzând șmecherește, că nu l-am amintit măcar o dată pe Stalin, și, ce era mai incomod, nu am adus nici un citat din el. Ar fi nevoie de așa ceva, completă ea râzând. E o condiție a cenzurii.

Dar până atunci nimeni nu-mi pretinsese să-l amintesc pe conducătorul de la Moscova. Asta e!, își dădu cu părerea redactora șarmantă. De aceea aș fi fost înlăturat din viața literară. Deci voiam să știu înainte de orice: la câte pagini trebuie să fie un citat din Stalin? O asemenea întrebare i se punea, sigur, frecvent ironicele mele parteneri de dialog, căci răspunsul ei a venit prompt: la cel puțin 100 de pagini, așadar de patru ori. L-am dat Cezarului ce era al Cezarului: am citat o banală expresie a lui Stalin despre metoda dialectică și o telegramă bombastică adresată lui Pieck și Ulbricht, m-am referit la o istorioară a Annei Seghers, în care eroul principal era Stalin. Însorita și simpatica lector de carte nu se mulțumise cu atât: dorea, dulce și delicat, ca orice rece citat să fie acordat fierbinte.

Am ales din scrierile lui Stalin acea sentință cunoscută de la 1942: poporul german nu s-ar identifica cu nazismul, fiindcă timpurile lui Hitler vin și pleacă, dar poporul rămâne. Această lozincă, răspândită ani la rând de propaganda sovietică, ce a izbăvit probabil viața a nenumărați soldați nimeriți în pușcăriile războiului, o găsesc și azi nimerită și de o mare semnificație.

Redactorei atât de prietenoase i-a plăcut citatul ales. Am răs amândoi de idee, apoi am băut împreună o votcă, apoi am mângâiat-o, apoi ne-am înțeles. Mă întrebă, evident ironic, dacă aș vrea să-i văd biblioteca sau poate colecția ei de timbre. Da, spusei, m-ar interesa extraordinar, totuși, deschis: înainte ori după? Nu mai era vorba nici de colecția de timbre, nici de bibliotecă. Însă canapeaua devotatei mele întru politică era foarte largă și n-am fost deloc surprins. „Totuși, fața ei, cu adevărat, nu o știu niciodată / Știu doar atât: am sărutat-o altădată”. Cu plăcere mă gândesc la redactora care mi-a pretins, în cartea mea, citate din Stalin - cu șarm și cu umor...

Abia în 1956, atunci când a fost revizuit stalinismul, a fost mai îngăduitoare trecerea dincolo de cortina de fier. Din nou puteam călători. Mai întâi numai în țările de Est. În vara aceluiași an, împreună cu Tosia, soția mea, am primit invitația pentru o „călătorie de studii” în Uniunea Sovietică. Chestiunea era că noi, amândoi, uniți de Rabin în 1942, nu aveam nici un certificat de căsătorie oficial, necesar în momentul înscrierii pentru excursie. Deci, pașaportul Tosiei nu era în regulă. Specificația autorităților era aceea că nu ar exista nici un alt act de căsătorie pe numele nostru în Getto-ul din Varșovia, deși hârtiile emise în 1942 sunt și azi valabile. Dar cele de pe atunci nu ne lăsau să ne vedem de drumurile noastre în călătoriile visate...

Mi-a venit brusc un gând îndrăzneț. Dacă se nimereste ca soția mea să nu îmi fie soție - așa cum se pronunța funcționarul - atunci aș putea să mă căsătoresc din nou. Da, numai așa o să aveți un certificat de căsătorie pentru amândoi, îmi răspunse el, la ceea ce de fapt judecam eu singur.

A doua zi ne-am căsătorit - încă o dată!... Am spus „da!” în fața reprezentantului Primăriei, un om nu lipsit de umor, și am sărutat-o pe Tosia. Ea m-a privit trist și mi-a șoptit: „Hai la o cafea!”... Două săptămâni mai târziu ne aflam în gara din Moscova. În bagajele noastre aveam, printre altele, două role de hârtie de toaletă. Prietenii răseseră de Tosia: cum așa, locuiți într-un hotel de

lux, oferit străinilor, și, cu siguranță, acolo aveți de toate! Dar când ne-am aflat în cameră - o cameră mare și luxoasă - Tosia, curioasă, s-a dus mai întâi în baie. Nu era acolo decât vată și nici urmă de hârtie. Așa era în 1956...

Am fost la Moscova și la Leningrad. Am văzut tot ceea ce se putea recomanda turiștilor. Desigur, am fost copleșiți de multe imagini, însă ne-am simțit cu adevărat ușurați când am pășit pe vasul polonez din Leningrad, cu care ne-am întors apoi în țară. Mă întrebam pe atunci, de ce mi-a rămas atât de străină patria unor uriași romancieri care aparțineau, ca și în trecut, unor mari evenimente literare. N-am găsit niciodată vreun răspuns...

Cu totul altă impresie am avut după ce am făcut alte două călătorii în străinătate, și asta după 1956, când relațiile cu Estul se destinseseră. Drumurile mele au fost spre Berlinul de Est, în care nu mai pășisem din 1949. L-am vizitat pe Arnold Zweig, pe Stefan Hermlin și pe alți câțiva scriitori. Am intrat în vilele, în locuințele spațioase sau în minunatele lor case de vacanță, m-am minunat de ceea ce vedeam în magazine și am cumpărat Tosiei și băiatului nostru câte ceva, în special de îmbrăcat, adică exact ceea ce în Polonia nici pomeneală să fie de văzut. Standardul de viață de aici era incomparabil mult mai ridicat decât la noi.

Pe atunci, am avut ocazia să ajung și în Berlinul de Vest, mai ales că zidul încă nu a fost înălțat. Descinderile mele nu erau privite cu ochi buni de tovarășii din Est. Tot ceea ce dincolo de zona sovietică era de cumpărat, iar în această parte a tovarășilor părea numai un vis, era de găsit acolo atât de meschin pe toate drumurile. Varșovia, Berlinul de Est, Berlinul de Vest - acestea erau în 1956, cele trei standarde de bunăstare. Un coleg polonez, pe care îl întâlnisem întâmplător pe Kurfurstendamm, strada cu cele mai luxoase magazine din Berlinul de după cortina de fier, îmi spunea: „Noi, polonezii, am câștigat războiul, însă germanii, blestemăți încă o dată, au câștigat pacea”.

Noii deschideri spre Vest i-aduceam mulțumiri, pentru că puteam, în felul acesta, să-l cunosc pe unul dintre scriitorii de aici, pe primul de altfel care vizitase Polonia comunistă. Niciodată n-am ajuns să leg cu el o prietenie, ci numai o relație greoaie, o relație nu lipsită de complicații. Ea urma să dureze mulți ani și să se prindă periodic în întorsături aproape dramatice.

Era o dimineață de vară tulbure, ploioasă pe la sfârșitul lui 1956. Mă aflam pe un peron din gara mereu nemângâiată de reconstrucție, în gara jalnică, pe vremuri destinată mărfurilor în Varșovia. Așteptam trenul de la Berlin. Îl așteptam, firește nerăbdător, pentru că niciodată nu ajungea la timp. În fine, cei doi scriitori, întâmpinați de mine din partea Uniunii, coborâră: Heinrich Boll, jurnalistul și satiricul Ernst-Adolf Kunz, care se folosea de pseudonimul Philipp Wiebe și de care nimeni nu avea habar.

I-am condus pe amândoi la hotel și am coborât cu ei la micul dejun. Cât efort din partea Uniunii, ca să li se asigure acest sejur plăcut în Varșovia și Cracovia, câtă osteneală, ca să li se împlinescă puținele lor dorințe! Mai înainte de toate, Boll nu voia să știe altceva decât în apropierea hotelului se află o biserică catolică. Cea mai frumoasă biserică din Varșovia, cea mai monumentală, i-am spus, nu este departe de noi. Dar pe el nu l-a interesat bogăția arhitecturală a bisericii: mult mai mult ardea de dorința să participe neapărat și degrabă la o Mesă. Am fost surprins de intenția lui - și poate pe nedrept.

Atât la Varșovia, cât și la Cracovia, Boll a fost întâmpinat cu multă amabilitate și căldură. E drept, polonezii sunt primitivi, prietenoși. Și Boll a fost atins de asta, dacă nu chiar mișcat în

adâncul lui de primire. Ce se ascundea în spatele culiselor din acest spectacol, firește, scriitorul nu avea habar: vizita lui pricinuisă Uniunii multă supărare. Se puse la cale, în cinstea lui Böll, o recepție în frumoasa Casă a Scriitorilor. Fuseseră invitați nu mai puțin de 50 de colegi de breaslă. Dar cu toții, în ultima clipă, au fost revocați. Și mult mai rău: ei spuneau pe șleau, că n-ar vrea să știe nimic de scuzele ce le-au fost aduse. Fără îndoială, unii cereau informații despre activitatea din ultimii ani ai oaspetelui. Adică vroiau să știe dacă Böll a fost emigrant sau dezertor, dacă a stat la închisoare sau într-un lagăr de concentrare sau cel puțin a fost dus într-un batalion de pedeapsă. Când tuturor acestor curioși li s-a comunicat că oaspetele lor ar fi participat - nici mai mult, nici mai puțin, la tot războiul ca simplu soldat german, ei i-au întors spatele, fără vreun cuvânt. Nici după 11 ani de la terminarea acestui de-al doilea Război Mondial, scriitorii de aici nu-și arătau dorința să-i spună vreunui german un „bine ai venit în Polonia”. Ca să-l cruțe pe oaspete de vreo ocară, fără multă vorbă, a fost mutată întâlnirea programată din sala de ședințe a Uniunii într-o mică încăpere: acolo bătea puțin la ochi, că s-ar afla cinci-șase persoane, dintre care două erau traducătorul și lectorul de la editură.

Doream să auzim din gura lui Böll adevărul despre felul cum stau lucrurile în literatura germană din Vest. Discursul lui a fost sec, modest. Ce povestea el, era spus în stil pur și simplu de proces-verbal, fără scilipiri tainice ale sufletului. Cu toate acestea, vorbele lui ne-au mișcat, ne-au rezit din somn: aici vorbea un scriitor din Germania de Vest, condamnată cu gust de răzbuire în Polonia, vorbea un scriitor, parcă într-o respirație de literatură germană, de vână germană - și fiecare cuvânt rostit, fiecare vorbă - mai curând firească și uneori stângace - ne atinge în răsnetul ei profund. Nu a trebuit să treacă multe clipe, ca Böll, lipsit de ceremonie, să câștige de partea lui simpatia invitaților: nu încerca să spună nimănui verzi și uscate. Cu toții simțeam că acest scriitor german, care purtase șase ani la rând uniforma germană a Wehrmacht-ului, era binecuvântat, binecuvântat cu o charismă ce dispărea din foaia scrisă, ca în multe alte cazuri.

Puținii participanți la o asemenea întrunire au părăsit în tăcere Casa Scriitorilor: impresionați - și cu toate astea nedumeriți. Dar impresionat și cu adevărat dezorientat era însuși Böll. Firește, din alte motive. M-am dus să mă plimb cu el, să-i arăt, din dorința lui, ruinele războiului, aici, în Varșovia, ruine copleșitoare la orice colț de stradă. Dar i-am arătat și noile construcții. Fără nici o undă de sensibilitate, i-am comentat despre totul, atât cât era posibil. El nu adăuga mai nimic la vorbele mele, mă asculta cu profundă atenție. Cred că el suferea mult în acele ore.

Ce nu era de găsit la artiști și la scriitori, cu siguranță se întâlnea la Böll: era omul care sărea oricând în ajutorul cuiva. În primăvara anului 1957, am vrut să vizitez pentru prima dată Germania de Vest. Dar nici gând să obțin vreo viză. Böll a intervenit fără să clipească. Atât la Serviciul de Relații Externe, cât și la alte autorități, a protestat în cotidianul „Die Welt”, scriind o glossă răsunătoare, l-a interplat pe conducătorul aripii SPD din Parlament la Ministerul de Interne. Trei luni mai târziu, aveam viza. N-am aflat niciodată, de ce, inițial, mi-a fost respinsă. Nici nu mă gândesc la faptul că ar fi fost vorba de completarea nesatisfăcătoare a formularului. În decembrie 1957 a avut loc lungă mea călătorie de mult plănuită în R.F.G.

Când, în 1958, m-am hotărât să părăsesc Polonia și, dacă era posibil, să mă stabilesc în Germania de Vest, trebuia să obțin un alt fel de pașaport decât cel valabil pentru turism. Noul document trebuia să aibă o viză de studii, valabilă cel mult trei luni, pentru Germania Federală.

Dar, prin acest nou episod al vieții mele, începeau alte greutăți. Și ele nu veneau din partea germană. Fiindcă pentru orice călătorie nu era autorizată nici un fel de deviză liber convertibilă din partea autorităților poloneze, trebuia să am de

la un cetățean german o garanție materială, necesară să-mi asigure întreținerea pe tot timpul vizitei mele pentru studii. Și de data aceasta m-am adresat tot lui Böll, care se afla în vacanță în Tessin. Mi-a trimis documentul necesar prin poștă. Însă nu a mai fost nevoie de el, pentru că, între timp, au fost aduse noi reglementări la Serviciul de Pașapoarte din Varșovia. Mai târziu, pe când mă aflam în Germania, Böll nu mi-a amintit nimic de garanția pe care mi-a oferit-o. Probabil că și uitase de ea, chiar din clipa când a semnat-o. Păstrez și acum cu grijă acest petec de hârtie, datat 8 mai 1958, scris de Heinrich Böll și autentificat de notariat.

Nu mă aflam de mult cu Tosia într-o locuință sărăcăcios mobilată din Germania Federală, când, într-o bună zi, Böll a venit la noi în vizită, aducându-ne un buchet de flori. Mai târziu, soția mi-a spus: „Este primul german de la care am primit flori”. Probabil și acum a rămas pentru noi primul german.

De la primele lui vorbe, oaspetele nostru ne-a întrebat dacă avem nevoie de bani și dacă ar putea să facă ceva pentru noi. Nu aveam nevoie de bani. Nu ne mergea strălucit, dar ar fi fost exagerat, vroiam să spun, ca să fi avut nevoie de ceva. Pentru că articolele mele s-au tipărit și, cum era atunci obișnuit, prost onorate, emisiunile mele radiofonice transmise și, cum era obișnuit, bine plătite. Când el auzise ce-i spun, mă pătrunse cu privirea și-mi vorbi: „În săptămânile ce vor veni, veți avea de a face serios cu autoritățile, ca orice nou-sosit. O să aveți întruna nevoie de declarații ale martorilor. Nu uitați: sunt un foarte bun martor și am să vă stau mereu la dispoziție”. Și răsese și țrengărește.

Sărea pentru alții și întotdeauna cu plăcere, dar nu arăta asta niciodată: Ba mai mult: nu însemna că gestul lui ar fi calea spre un profit. Nu de puține ori discuta cu mine despre câte o acțiune a lui de ajutor nefericit, mereu riscantă. De pildă, odată, o oarecare femeie din Cehoslovacia de pe atunci nu reușea în nici un chip să obțină viză turistică pentru alte țări. Dar Böll a trecut-o ilegal peste graniță. Mi-aduc aminte că amândoi ne-am frământat serios în acele momente la tot felul de variante de reușită a gândului nebun venit din partea neamțului. N-au trecut multe zile și Böll a luat mașina spre Praga, a suit-o acolo pe femeie, i-a pus în mână un pașaport fals german, și a lăsat-o să treacă liniștită granița în Iugoslavia. De acolo, el mi-a scris o vedere: „Numai câteva rânduri, dar să știți că a mers. O să revin cu amănunte - un lucru este sigur: trăim într-o lume ciudată!”

Am scris mult despre Böll - mai întâi în 1957, în Polonia, și apoi, din 1958, în Germania. L-am laudat. L-am făcut cunoscut. Dar nu puține sunt cărțile lui considerate de mine ca nesemnificative pentru literatură. Prea des i-am atacat scrisul?

Prea sever? Nu pot da răspuns întrebării. Dar și că i-am pricinuit numai suferințe, în momentul care mă convingeam că trebuie să fac aceasta. când o făceam, sufeream și eu adânc de pornir mea. Ca de la bun început, îi admir și astăzi unele satire și scurtele lui povestiri. Mai presus de orice **Doktor Murkes gemmeltes Schweigen**. D opera lui principală, bineînțeles dintre romane lui, n-am reținut foarte mult. Ca să mă exprim m. precaut: cele mai multe scrieri mi-au rămas străine. Mai aproape de mine a fost și este proz lui Wolfgang Koeppen sau aceea a lui Max Frisch

Cartea despre Böll am intitulat-o **Mai mult decât un poet**. Ar fi aceasta de înțeles, gândea unii colegi, nu numai ca un compliment? Dar lu nu i-a plăcut să audă de cartea mea, o dată c l-am considerat moralist. Mult mai bine ar fi vru să se știe despre el că este un artist. Când, odată într-o discuție la telefon, i-am laudat intuiții dintr-o oarecare nouă apariție editorială, mi-a spu pe un ton oarecum nervos: „Opinii bune se găsesc la noi, germanii, pe gratis.” În 1972, am fos invitat de Academia Regală din Stockholm să-m exprim punctul de vedere asupra celui a căruia i s ar conveni Premiul Nobel pentru literatură. N-am ezitat mult timp. L-am numit pe Heinrich Böll, pe el, pe predicatorul german cu trăsături de clown și pe nebulul cu demnitatea preotului, pe el, cel care cât pe-aici, peste noapte, a devenit Preceptor Germaniac, un guvernator întru morală, așa cum niciodată nu a avut Germania. Nu supravaluez influența mea: dacă nu l-aș fi propus eu pentru Premiul Nobel, bănuiesc că l-ar fi primit din partea Academiei Regale! În definitiv, am avut mai târziu o singură obsedantă informație din Stockholm: candidații mei, Graham Green, John Updike, Max Frisch și Friedrich Durrensmatt, nu sunt premiați.

În 1979, mi-a dispăcut în mod special romanul lui Böll **Fürsorgliche Belagerung**. Critica mea în „Frankfurter Allgemeinen” începea cu cuvintele: „Nimic nu poate zdruncina respectul ce-l acord lui Heinrich Böll. Nici măcar romanului **Fürsorgliche Belagerung**”. Chiar acest început al articolului l-a supărat în mod special și mi-a răspuns mânia într-o emisiune de la televiziune. În ultimii ani, am purtat mereu corespondență, dar nu ne-am mai întâlnit decât în 1983, la o recepție, într-un hotel de pe Rhein. Böll era vizibil grav bolnav și totuși pregătit să țină un Laudatio pentru o traducătoare din Polonia.

Când m-a văzut, a venit direct la mine, întrebându-mă pe jumătate amenințător, pe jumătate sincer: „Și ne dăm mâna?” I-am răspuns: „Firește.” Dar nu mi-a întins-o. Încă nu. În schimb, se apropie și mai mult de mine. Nu am înțeles ce vrea. Am așteptat, poate destul de nesigur, la ceea ce s-ar fi putut întâmpla. Voi am să ocolesc un scandal. Dar nu, Böll nu m-a constrâns la nimic necugetat. Îmi murmură doar ceva la ureche, un cuvântel de când lumea drag poporului german: „Arschloch!” Apoi vorbi tare și, răsând: „De acum totul este din nou bine!” Mă îmbrățișă.

Am învățat mult de la Böll - chiar simpla judecată că între un scriitor și un critic numai atunci poate exista pace sau chiar prietenie, dacă acel critic nu scrie nimic despre cărțile aduse pe lume de confratele lui, scriitorul, și dacă se mulțumește, o dată pentru totdeauna, cu tot ce acela așterne pe foaia lui de hârtie.

Nu vreau să trec aici sub tăcere încă ceva, mult mai adânc. Am cunoscut mai îndeaproape doi scriitori germani, care amândoi accentuau adeseori și energic aplecarea lor întru Christos și creștinism, dar numai unul dintre ei m-a pătruns de imaculata lui devoțiune creștină, de fireasca sinceritate religioasă: Heinrich Böll.

Prezentare și traducere de
Al. Ronay

literatura lumii

serghei cerkasski:

„Nu am crezut vreodată că voi monta *Revizorul*“

Irina Budeanu: Ce înseamnă pentru dumneavoastră piesa lui Gogol, care a rămas la fel de actuală, în ciuda faptului că de la scrierea ei s-au scris aproape două secole?

Serghei Cerkasski: După cum se știe toți am ieșit din *Mantaua* lui Gogol. Așa spunea Dostoievski despre literatura rusă, și câtă dreptate avea! Eu sunt foarte bucuros că am putut monta această piesă pe scena Teatrului Național din București, pentru că pe măsură ce repeți, pe măsură ce intri mai adânc în miezul acestei povești, îți dai seama cât de mult pătrunde Gogol în caracterele oamenilor. El are o calitate dramaturgică ieșită din comun. Gogol nu doar se amuză și râde de personajele lui, el le înțelege, dar asta înseamnă că le iubește. Iar păcatele acestor personaje - lașitatea, corupția, minciuna, trădarea, lăcomia - le avem și noi, oamenii de astăzi. La începutul secolului al XX-lea, Meyerhold a spus cu voce tare că regizorul este autorul spectacolului. De atunci în teatrul rus există o tendință: să nu se pună numai piesa concretă a autorului, ci regizorul să încerce să reflecte toată lumea în acest spectacol. În 1926 *Revizorul* montat de Meyerhold a constituit un model pentru generații întregi de regizori. Era versiunea lui scenică personală, în care a inclus și fragmente din nuvelele gogolienne. În spectacolul pe care dumneavoastră o să-l vizionați în această stagiune nu veți vedea mai nimic din toate acestea.

I.B.: La ce trebuie să se aștepte spectatorul contemporan?

S.C.: Trebuie să vă mărturisesc că după mulți ani am recitat piesa pe nerăsuflăte și am fost impresionat, ca întâia oară de forța ei interioară, de unor, de actualitatea și universalitatea ei. Gogol însuși ni se înfățișează în această piesă ca un excepțional regizor, îndemnându-te, printre rânduri, la soluții scenice imprevizibile, tentându-te cu posibila diversitate a abordării. În timpul repetițiilor m-am convins definitiv că Gogol a scris o piesă genială. Firește, asta nu e o noutate. O știu cu toții de mult, spectatorii bucureșteni cu deosebire - unii din 1952, după spectacolul Naționalului cu Radu Beligan, alții din 1970 cu spectacolul interzis de la „Bulandra“. Eu pur și simplu am rămas în urmă, și am simțit neobișnuită energie a piesei abia în secolul al XXI-lea. De aceea am încercat să aduc în spectacolul regizat de mine întreaga lume a Rusiei, dar și experiențele personale. I-am rugat pe toți actorii care joacă în distribuțiile alcătuite de mine (n.n.: există două distribuții pentru rolul Primarului - Eugen Cristea/Alexandru Georgescu, a soției Primarului - Irina Movilă/ Ileana Olteanu) să citească extraordinara navelă a lui Gogol, *Suflete moarte*. Să vadă cum marele scriitor rus în două-trei fraze dă exact indicația cea mai bună actorului care se străduiește să-și

construiască rolul. Vă mărturisesc că până acum n-am montat niciodată această piesă, deși am fost tentat de foarte multe ori. Este și pentru mine o premieră. Astăzi, la începutul secolului al XXI-lea, pentru mine nu este important să accentuez momentele politice din piesă, ele există în text și sunt vizibile. Pe mine m-au atras acele lucruri care sunt veșnice, care nu țin de clipă, de conjunctură: visul omenesc, visul de a trăi mai bine, suferințele omenești, tema dragostei și a morții. Toate acestea există în *Revizorul* și de aici am început construcția mea regizorală.

I.B.: Care a fost relația dumneavoastră cu actorii? Bariera limbii a constituit un obstacol?

S.C.: Nicidecum. Limba nu a constituit un obstacol în dialogul meu cu actorii. De altfel,

Regizorul Serghei Cerkasski la masa de repetiții

știți că cercetătorii susțin că 90 la sută din informație nu o primim prin auz, ci prin imagine. Există o tradiție în teatrul rus, aceea de a acorda maximă atenție personajului, văzut în perspectivă. Unii actori au înțeles foarte bine acest lucru. Am lucrat excelent cu actorii din trupa Naționalului bucureștean. I-aș aminti pe Eugen Cristea, Dan Puric, Florina Cercel, Maia Morgenstern, Radu Gheorghe, Alexandru Georgescu, George Ivașcu, Ileana Olteanu, Irina Movilă, Carmen Ionescu, Marius Răzuș, Șerban Ionescu, Bogdan Mușatescu. Eu cred că dacă nu era Dan Puric cu posibilitățile lui cunoscute de publicul românesc, eu aș fi făcut rolul lui Hlestakov puțin mai altfel. Sigur că o parte dintre ei au intrat în jocul meu foarte repede și comunicarea a fost de la bun început excelentă. Împreună cu actorii și cu echipa mea alcătuită din mari profesioniști - scenograful Mihail Mokrov, coregrafa Galina Kondrașova și compozitorul Igor Rogalev - am compus aceste roluri. De altfel, primul care m-a văzut gesticulând, încercând să zugrăvesc fantasma-

goria gogoliană, a fost scenograful. Și neobositul creion al lui Mokrov a creat un unives frapant, în care Gogol rezonază în întregul său - și cel din *Iarmarocul din Sorocinsk*, și cel din *Suflete moarte*, și cel din *Povestirile din Sankt-Petersburg*. Schițele realizate de el sunt strălucitoare, expresive, alegorice și foarte amuzante, sunt populate de personaje, fără număr; ele năvălesc pe scenă, cer să li se joace o festă. Compozitorul Igor Rogalev a auzit, cine știe de ce, o muzică stranie, pe care a compus-o dintr-o suflare. A fost o muncă extraordinară.

I.B.: Le spuneți mereu actorilor să fie în priză, să împuște cuvintele, să fie cu fața și în fața spectatorului. Cuvântul are o forță teribilă și el nu trebuie lăsat la voia întâmplării. De ce este atât de important mesajul gogolian? De ce cuvântul trebuie să dea dureri de cap spectatorului, să-l provoace?

S.C.: Ceea ce fac eu nu are nici o legătură cu teatrul lui Brecht, unde legătura cu publicul este directă. Sigur că mă gândesc la spectator. În fond ce este regizorul? El este un reprezentant din sala de spectacol. Eu trebuie să înțeleg ce probleme are și ce-l interesează pe spectatorul contemporan. La repetiții am văzut că spectacolul are câteva dificultăți. Atunci mă ridic de pe scaun, și încerc să fac ca spectacolul să fie mai bun. Contemporaneitatea acestei piese există în problemele ei veșnice. Să accentuăm astăzi aspectele politice, nu cred că este interesant. E prea multă politică în jurul nostru, suntem pur și simplu agresați de imaginea politicienilor. Ziarele și televiziunile numai despre asta vorbesc. Cred că e mult mai important să ne preocupe ceea ce va rămâne în eternitate. Lumea care ne înconjoară este grotescă și absurdă. De aceea veți recunoaște foarte multe din semnele timpului nostru în abordarea mea regizorală. Cred că e ceva în neregulă chiar cu omul însuși. Ceva nu se leagă. De fapt acesta este și obiectul artei.

I.B.: Sunteți profesor și ați predat în întreaga lume. Una dintre temele dumneavoastră favorite este metoda Stanislavski. Îi învățați pe studenți să joace după o anumită metodă, ca mai apoi s-o uite?

S.C.: Despre acest subiect am putea vorbi zile întregi. Dacă cineva vorbește despre Stanislavski ca un idol, înseamnă că suntem în fața celui mai mare rău pe care îl putem aduce teatrului. Profesorii mei - și am avut niște profesori extraordinari, cum ar fi Mar Sulimov - au încercat să-mi explice că metoda lui Stanislavski nu are niciodată răspunsuri gata formate. Dimpotrivă, această metodă este deschisă întrebărilor, căutărilor; ea se adresează inteligenței și imaginației umane. Răspunsurile la întrebările care se nasc atunci când vrei să-ți însușești metoda lui Stanislavski trebuie să și le găsească fiecare actor, fiecare regizor. Unele texte ale lui Stanislavski, scrise în perioade diferite ale vieții, se contrazic. Pentru că în perioade diferite ale existenței, el răspundea diferit. Nu despre imitația vieții este vorba în arta actorului la Stanislavski, ci despre însăși viața. Sincer, ca să vă răspund la întrebare, ar trebui să stăm împreună o viață, căci răspunsurile la întrebările pe care ți le pune metoda lui Stanislavski nu se termină decât odată cu trecerea noastră în neființă.

I.B.: Care sunt problemele cu care se confruntă astăzi lumea teatrală din Rusia?

S.C.: Probleme avea și Shakespeare, chiar și Molière. Nu prea îl iubea guvernul. Problemele sunt legate de trecerea noastră bruscă de la o ideologie la alta. Schimbarea a fost aproape totală. Da, în teatrul rusesc avem serioase probleme materiale, ca și aici, după cum

Serghei Cerbasski este regizor, profesor de actorie și regie la Academia de Artă din Sankt Petersburg. De-a lungul anilor a regizat piese ale marilor clasici ai literaturii universale - Dostoievski, Ostrovski, Shakespeare, Alfred de Musset, Bernard Shaw -, precum și din autori moderni și contemporani. Este directorul artistic al Teatrului de Dramă „Pușkin”; regizor la Teatrul „Litejni”, din Sankt Petersburg și Teatrul Academic „Mossoviet”, din Moscova. Este vice-rectorul pentru „Relații internaționale” la Academia de Artă din Sankt Petersburg. A predat la Royal Court Theatre International, la Royal Academy of Dramatic Art din Londra. Între 1999-2000 a condus Atelierele moderne Stanislavski în SUA în cele mai importante centre universitare. Anul trecut a ținut prelegeri și a condus ateliere la Universitatea de Artă coreeană din Seul.

Acesta este adevărul. Pur și simplu celebrul regizor și actor rus nu s-a atins de uriașul Gogol până acum, în anul de grație 2002, la Naționalul bucureștean. Deși este fascinat de întreaga operă a lui Gogol, din „mantaua” căruia a ieșit marea literatură rusă, a montat orice altceva, dar nu Gogol. Nu simțise că a

venit momentul să arate publicului propria sa viziune despre genialul său confrate. Dintre montările sale remarcabile, atât pe scenele din țară, cât și în străinătate, amintim câteva: *Ecaterina cea Mare*, de G. Bernard Shaw, *Măsură pentru măsură*, de Shakespeare, *Legături periculoase*, de Choderlos de Laclos sau *Angelo de Pușkin*. În ultimii doi ani a cutreierat întreaga Americă, unde a susținut numeroase workshop-uri ce au avut ca temă metoda de lucru și gândire a lui Stanislavski. Am avut prilejul să stau de mai multe ori de vorbă cu Cerbasski, în timpul repetițiilor, și am descoperit un om fermecător, modern, fără prejudecăți, un căutător lucid, un artist complex, pentru care arta dialogului nu are nici un fel de ascunzișuri. Și toate aceste calități s-au revărsat din plin în montarea gogoliană de la Naționalul bucureștean (premierea a avut loc la 15 octombrie, în cadrul Stagiunii aniversare a primei scene a țării). Cum se vede lumea lui Gogol astăzi? Care sunt problemele teatrului rusesc după destrămarea marelui imperiu? Iată câteva dintre întrebările la care Serghei Cerbasski a avut amabilitatea să-mi răspundă.

profunde ale vieții. Astfel că în momentul în care față avem autori foarte importanți și o mare diversitate de forme teatrale.

I.B.: Generația mea a crescut cu filmele lui Tarkovski, Mihalkov sau Koncealkovsk. Poate este o prejudecată, dar nu cred că marile opere rusești pot fi montate și adevărat de artiști din afara universului slav. E adevărat? Ce înseamnă de fapt universul slav?

Secvențe din spectacolul *Revizorul*, cu Dan Puric și Eugen Cristea

S.C.: După modul dumneavoastră de a judeca lucrurile, ar însemna că îmi interziceți să montez Shakespeare. De exemplu, cele două montări cu *Revizorul* de la București au intuit foarte bine ce înseamnă lumea rusească. Din ceea ce mi s-a povestit, am înțeles că au fost rezolvări inventive. Nu naționalitatea unui regizor contează, ci talentul lui. N-aș putea da o definiție a universului slav, mai exact a sentimentului slav. Pur și simplu acest lucru nu poate fi făcut prin cuvinte. Se află dincolo de învelișul verbelor sau substantivelor, dincolo de înțelegerea noastră comună.

A consemnat
Irina Budeanu

îmi dau seama. Deși ar exista sponsori care ar dori să investească în cultură, nu avem legi care să îi protejeze. Și atunci acest mecanism nu funcționează. Avem la ora actuală o mare diversitate de forme de organizare a teatrului. De la teatrul clasic de repertoriu, la teatru experimental și teatru privat. Câteodată este foarte ușor să găsești milioane pentru unele spectacole, dar de o calitate îndoielnică, dar în schimb poți să ai surpriza să nu găsești nici

măcar o copeică pentru o montare de calitate. Cam asta-i situația. La sfârșitul anilor '80 și '90, dramaturgia contemporană a făcut mari eforturi pentru a fi în pas cu vremurile, dar în fapt nu reușea să transmită mare lucru spectatorului. În momentul în care dramaturgia nu reușea să pună pe hârtie ce anume se întâmplă cu societatea civilă. Atunci, autorii contemporani n-au mai căutat cu orice preț modernitatea, și s-au întors la poveste, la aspectele

semn autentic al condiției umane, *angoasa* este primul existențial, alături de Grijă - Sorge, în concepția heideggeriană - o constatare brutală a aruncării omului în lume. Nudă, pură, ar fi corelativă unei asceze, dacă nu s-ar degrada în existențiale secundare, precum *frica*, aceea care maschează angoasa, fiind vizibilă și determinată. În raport cu angoasa, frica e securizantă, ea poate fi înfruntată, depășită, exorcizată.

Cartea *Tragicii greci: de la spaimă la angoasă* de Elena Mazilu-Ionescu interoghează tragedia problematizând *Dasein-ul*; căci parțialitatea ființei omenești și incondițio-

zamfira popescu:

O carte cu ferestre deschise

gândire care se regăsește chiar în inima contradicției - după cum ne sugerează cel botezat de Platon „filosoful care plânge”. Iată, așa se explică de ce, o dată eludată angoasa, rămâne *frica*, existențial periferic sau divertisment. Asupra fricii întreprinde autoarea un excelent parcurs analitic, deopotrivă orientat și nuanțat: frica de cuvinte, frica de pângărire, frica de profeți și de profetii, frica de zei, frica de fantasmă, frica de nebunie, frica de excesiva frumusețe, ca și de

pasiunea neliniștită, și alături lecurile, inclusiv prin *pharmakon*, leacul subtil al muzicii, pervers.

Autoarea se întoarce la momentul auroral al tragediei, la începuturi, la nediferențierile din mitul homeric și hesiodic, unde frica se identifică cu „excesul de curaj”, unde toate prisosurile erau minusuri, căci începea să se arate *hybris-ul*.

Lipsită de aroganță, Elena Mazilu-Ionescu nu actualizează excesiv spiritul textelor, ci îl invită pe cititorul contemporan să meargă *acolo*, și cu, a percepția sa culturală, să afle și așa universalitatea specifică a clasicității grecești și să îi înțeleagă încă o dată taina seninătății melancolice. Așa se argumentează metafora „carte cu ferestre deschise”. Dar mai există un sens: cartea îți arată de ce atâta zăbavă mereu în acel topos, a cărei unicitate este, după cum se vede, permanența.

literatura lumii

nalitatea acțiunii în raport cu limita, impun tragedia ca specie pentru regi și nu o valorizează moral în raport cu polaritatea bine/rău.

Tocmai tema de abisal a greului informează codul ideatic, impunând termenul plin *areté* și, tot în virtutea aceleiași temeri, se ignoră timpul ca temporalitate, gândirea timpului în desfășurare fiind înlocuită de *aiōn* sau de figuri spațializate. Nu exclusiv monistă, nu panteistă este gândirea unitarului ca logos,

Emblemă a moldovenismului

Lucreția Bârlădeanu

În ciuda faptului că poftele Imperiului Rus de acaparare - travestite apoi în "onorabila" idee a comunismului cu care vecinii noștri au vrut să ne "fericească" și pe noi, basarabeni - au fost de-a lungul deceniilor înfricoșătoare și distructive pentru spiritul unui neam, pământul Basarabiei, mutilat și îndurerat, a rodit totuși niște mlădițe firave de intelectuali care au depus mărturie, fiecare cât a putut și cu cât curaj a avut, despre destinul dramatic al unui popor, incapabil până la începutul mileniului trei să-și poată apăra, în mijlocul Europei și la el acasă - identitatea geografică și lingvistică.

Povestea scriitorului pe care basarabeni l-au considerat decenii drept o emblemă a lor - Ion Druță (născut la 3 septembrie 1928 în satul Horodiște, județul Soroca) începe prin anul 1953 când debutează editorial cu o culegere de nuvele, **La noi în sat**, volum în care scriitorul evită să se încadreze în metoda realismului socialist. Criticii binevoitori (Vasile Coroban) se bucurau de curajul tânărului scriitor, găsind circumstanțe atenuante pentru a-i îndreptăți în fața autorităților comuniste popasurile în "specificul național".

Romanul **Frunze de dor** (1955) înaintează pe aceeași potecă, dar vehementa critică de data asta îl avertizează pe autor: "Scriitorul - semnaleză un oarecare Klaus Heitmann -, dezactualizează atât de consecvent povestirea sa, încât doar prin trei sau patru menționări fugitive ale instituțiilor politice, făcute și acestea într-o formă voalată, îți poți da seama că totul se petrece în Uniunea Sovietică". De această dată scriitorul este apărat de Mihai Cimpoi, care motivează nearborarea operei în ramele realismului socialist prin "strânsa legătură a ei cu folclorul".

Adevărata și profunda insatisfacție produsă de Ion Druță autorităților politice ce guvernau în Basarabia la acea vreme (la mijlocul anilor '60) și, în primul rând, lui Ivan Ivanovici Bodiul a fost editarea cărții **Povara bunătății noastre**, opera propusă pentru decernarea Premiului de Stat al Uniunii Sovietice, dar neacordat din cauza opoziției făcute de Comitetul Central al

Partidului Comunist al Moldovei. După cum s-a văzut, în acea epocă teroarea era mai mare la periferia Imperiului Sovietic, decât în inima lui.

În scurt timp însă "scriitorul național" Ion Druță, care avea și aura de dizident în Moldova este cooptat, se pare, prompt, de KGB-ul rus, și se mută la Moscova. Modelul după care se făcea travestirea din dizident în colaborator al poliției secrete este deja cunoscut. Cazul lui E. Evtușenco devenise unul clasic. Îl găsim elucidat și în **Jurnalul** Monicăi Lovinescu. Dar să-l reamintim totuși. Când Evghenii Evtușenco "incendiase" cu poemele sale anticomuniste tinerețul într-o piață din Moscova, unii ofițeri ai KGB erau de părere să-l sancționeze, trimițându-l într-un lagăr pentru a reflecta asupra "greșelilor politice", dar soția sa Emma, cooptată deja în rețeaua poliției secrete, a făcut recomandarea să i se aplice aceeași metodă de pedeapsă ca artiștilor de talent din anii '30. Urmau, deci, să se stabilească între poliția secretă și poet raporturi de prietenie și încredere, măgulindu-l mereu cu laude de felul că el este un poet dintre cei mai talentați, că este cel mai bun fiu al Rusiei etc. Festivalul mondial al Tineretului din Finlanda a fost primul unde Evtușenco a reprezentat Uniunea Sovietică - celelalte n-au fost decât repetarea unui rol bine învățat. Evtușenco ajunsese (după cum îl prezintă Pavel Soudoplatov și Anatoli Soudoplatov în cartea **Missions speciales**, Ed. Seuil, Paris, 1994, p. 506) atât de bun prieten cu "Înalta Instituție" și cu colonelul Riabov, care-l avea în sarcină, încât denunța și când nu i se cerea, de preferință pe criticii și confrății care exprimaseră rezerve asupra poeziei sale.

Experimente de acest fel se făceau însă pe ruși sadea. "Plebea" cooptată din republicile anexate imperiului sovietic trebuia să improvizeze un fel de cor al "reprezentanților literaturii multinaționale" din fosta Uniune Sovietică, care urmau bineînțeles poruncile Partidului, dar într-o formă elegantă, mai voalat (nu în zadar fuseseră aleși cei mai dotați!). "Prostimea" de la periferie trebuia supravegheată și tratată sistematic și dozat cu ideologia otrăvitoare a guvernanților, până la spălarea definitivă a creierului. Și cine ar fi putut-o face cu mai mult spor decât cei care-i căpătaseră încrederea și respectul? Pentru că elementele mai brute,

obligatorii și indispensabile "înfloritoare" literaturi a realismului socialist, cu nelipsitele teme referitoare la chipul și formarea omului nou, la marele lui umanism care se reducea la dragostea ce trebuia să o manifesti pentru fratele rus, la prietenia dintre popoare - când tu trebuia să dai totul și să nu primești în schimb nimic -, la relatarea marilor construcții socialiste, orientate spre deznaționalizare și dezrădăcinarea băștinașilor și aducerea "cadrelor" de conducere din Rusia și atâtea alte năzdrăvăanii comuniste, erau lăsate să le facă cei mai puțin înzestrați scriitori, dar dornici și ei de glorie deșartă. Oameni erau, nu?

Talentul lui Druță n-a întârziat să răspundă destul de prompt la încrederea ce i se acordase. Doar la 2-3 ani de la stabilirea sa la Moscova apare piesa **Păsările tinereții noastre**, montată în multe teatre din fosta Uniune Sovietică și chiar în țările satelit. Se vorbea în acele timpuri că și românii ar fi vrut s-o monteze, dar cu o condiție: autorul să accepte a fi schimbat numele protagonistului, care se chema Pavel Rusu - era pe la începutul anilor '70 și România intrase în faza comunismului naționalist. Druță, bineînțeles, n-a acceptat - nu era prima jertfă pe care-o aducea vechiului și trebuia să corespundă cât mai adecvat rolului de lup stăpân la oi?

Subiectul piesei trata despre conflict mocnit și taciturn, dar existent, totuși, între lumea veche, arhaică a unui sat basarabean și noile și luminoasele primeniri pe care le înfăptuia președintele colhozului, Pavel Rusu. Dramaturgul venea să ne convingă, destul de atent, evadând adeseori în digresiuni sentimentale despre cocostârci și ciocârlii, învăluite în fumuri și miroasuri dubioase de tâzic, despre necesitatea aderării din tot sufletul la sistemul ce ni se impusese cu forța, străduindu-se din răspuțeri să-i dea o față umană.

Apoi a apărut, infiltrată metodic în manualele școlare încă din clasele primare, preluată apoi și comentată cu mult sărg de criticii druțieni: **Povestea furnicii** pe care am predat-o și eu ani la rând studenților mei, tot convingându-mă pe mine și făcând efortul de a-mi încredința auditoriul că la finele nuvelei prozatorul ne întinde o cursă, că urma să fi fost pe undeva un semn de întrebare, care s-o fi pierdut din editare în editare, că... Dar despre ce trata nevinovata poveste a

furnicii, că stârnise atâta interes și atâtea nedumeriri? Autorul ne relatează în câteva pagini, dar destul de consistente, cum o furnică a alergat trei zile și trei nopți să găsească și să aducă ceva la furnicar (un fel de casă comună). În drumul ei, care echivala cu o viață trăită, s-a lipsit de cele câteva bucurii pe care i le oferea soarta, fără nici un regret și căință. Până la urmă a murit cu o coajă de răsărită în spate, sub torentul unei ploii. Morala pe care-o făcea scriitorul în final (citez din memorie) "Până la urmă nu știu dacă a ajuns furnica la furnicar sau nu, pentru că ploaia a turnat toată noaptea. Oricum, dacă-o fi murit sub ploaie, a murit muncind. Deci a avut și ea o poveste a ei, vasăzică trăise".

Cam în anii când Constantin Noica înaintase în România torturată de comunismul ceaușist, ideea "rezistenței prin cultură", de la Moscova, Ion Druță propovăduia românilor din Basarabia, aflată sub cizma comunismului rusesc: "îndobitocirea prin muncă".

Așadar, încetul cu încetul, se conturează cele două fețe ale lui Ianus, adică a scriitorului basarabean Ion Druță: pe de o parte - statutul de mare scriitor în Moldova Sovietică - pe de alta, cea care ar reprezenta un subtil colaborator al KGB-ului.

Au urmat apoi, de-a lungul anilor, editarea și publicarea în Basarabia a impunătoarei opere a scriitorului stabilit de mulți ani la Moscova și căruia îi ridicasem, cu concursul nostru necondiționat, monumentul de Pastor al Neamului, ce-și trata, respectuos, turma cu idei "călduțe", evitând riscul de a incita prea mult, dar nici nu făcea tabu din temele care ar fi avut puteri de dinamită. Adică, de la distanță Druță "ne legăna" și "ne veghea" starea de somnolență, amintindu-ne să turnăm din când în când câte-o cană de apă (dar în nici un caz o găleată!) peste pojarul roșu ce ne devora, încet dar sigur, și să mai ținem aprinsă câte-o candela

Reproducere după lucrare realizată de Constantin Sinescu

într-o mănăstire rămasă ca prin minune nedărâmată de cei ce se "îngrijeau" de sănătatea sufletelor noastre. Primul șoc, între intelectualitatea de la Chișinău și Ion Druță, s-a produs pe la finele anilor '80, când s-a pus problema revenirii alfabetului latin și al denumirii corecte a limbii, adică a limbii române în loc de "moldovenească" cum fusese botezată de câteva decenii sub ocupația sovietică. Cel pe care confrății îl considerau simbol al luptei noastre de readeptare națională și căruia i se dedicau versuri (îmi amintesc o strofă reținută, poate cu unele ușoare scăpări, de memoria mea peste ani: „Destinul ne iubește și totuși nu ne cruță/ Dar de Destin, firește, nu poți să te ascunzi/ Istoria există cât mai există Druță/ Departe de-acolo, Aproapele de-aici!“), s-a grăbit să asiste la un Congres al Uniunii Scriitorilor (cu misiune specială, bineînțeles) și să facă tot posibilul pentru a ne tempera emoțiile și idealurile patriotice.

Nu prea l-am înțeles atunci. Văzându-l agățat cu atâta disperare de ideea moldovenismului, am încercat să-l scuzăm, spunându-ne: poate că știe ceva ce noi încă nu am aflat? Ori poate o face în numele vanității de scriitor, care așezat alături de marii creatori români contemporani ar fi pălit considerabil. Fraza lui Laurențiu Ulici din cadrul unui colocviu literar de la Chișinău din acea perioadă suna ca un verdict: "Basarabia va rămâne o provincie literară, atâta timp cât va da istoriei literaturii române scriitori de talia lui Ion Druță". Bineînțeles, semănătorismul drucean nu avea cum să-și revendice un loc important într-o nouă Istorie a Literaturii Române care speram atunci (continuăm s-o facem și azi!), va îmbrățișa și puținul ce se scrie, în condiții istorice dificile, în Basarabia. Așadar, mai rămâneam atașați de opera lui Druță. Așteptam, ce-i drept și "Altceva", care ne-ar fi putut încuraja speranțele într-un nou ideal. Dar Druță rămânea și în continuare "Marele Bucătar" al unui singur fel de mâncare: cel de care nu prea te saturi, dar care nici nu te lasă să crăpi de foame, adică exact melanjul mioritic ce includea o bătrână suflând în țizăc, dintr-un sat cu o biserică arsă și cu câțiva intelectuali ce se tot frăsue că n-au turnat o cană de apă peste Istoria ce-i ardea de vii, adică mizanscena preferată de care deja am pomenit. Dar să nu uităm și încercarea neizbutită a scriitorului de a ne "încreștina din nou", ce-i drept, de data aceasta după modelul rusesc, cu piesa sa, **Apostolul Pavel**, care ne-a întristat și îndepărtat de scriitor considerabil. Nu ne mai mira acum nici chiar agitația într-o campanie electorală în favoarea unui oarecare Sangheli, un nume ce nu necesită nici un comentariu, pentru că Istoria nu are timp pentru diletanți.

Între timp, alături de stoicismul scriitorului de a se pronunța întru apărarea moldovenismului, teorie promovată și de autoritățile comuniste actuale ce guvernează la Chișinău, Druță mai aruncă o paiată pe scena obscură a luptelor de idei din Basarabia și anume - imperioasa necesitate de a se ridica sub unul din dealurile Sorociei (o localitate din Basarabia în preajma căreia se născuse cu ani în urmă scriitorul și, cu toate riscurile de a fi indecentă, și autoarea acestor rânduri) un monument al Creatorului Anonim. Ideea aberantă (cum poți să ridici un monument aerului pe care-l respiri?) e vehiculată de ani de zile, periodic, ca și cea a limbii, intuindu-se perfect punctele nevralgice ale acestui neam, care, atinse, îl fac să tremure.

Se știe că veșnica problemă a limbii în Basarabia este o acțiune foarte bine gândită și desfășurată de forțele imperiale ale Rusiei, care nu vor să scape nici în rușii capului pământul acaparat cândva cu forța. Limba română nu prezintă mare pericol pentru comuniștii de astăzi, problema însă devine acută ori de câte ori e necesară sustragerea atenției de la alte acțiuni importante: economia republicii care a trecut, între timp, nestingerit în mâinile minorității ruse, când noi manifestam pentru dreptul de a vorbi limba țării; politica de guvernare ostilă băștinașilor, starea de mizerie în care este aruncată populația și multe alte lucruri. Deci, paradoxal, problema limbii nu este doar a noastră, ci și a lor, pentru că prin intermediul ei urmăresc să scuture și puțină energie umană și intelectuală care a mai rămas în trupul istovit al acestei țări. Nu pot să nu constat cu amărăciune plăcerea noastră masochistă de a ne linge rana sângerândă, tot arătând-o străinilor și uimindu-ne singuri: vezi cât de adâncă e și cât de periculoasă este, fără însă a-i căuta și leacul. Cine nu știe că limba este doar un instrument și nu trebuie ridicată la rang de simbol? Trebuie să determini bine unde te îndrepti și pentru ce îți va putea fi utilă ea, căci în cazul când rămâi unde stai, ar putea să nu te mai slujească, din păcate, la nimic.

Puțini scriitori au fericirea să asiste în viață la elogiile și dragostea ce le-o manifestă contemporanii. Unii se amăgesc cu ideea de a deveni celebri după moarte, alții se mulțumesc de a fi făcut peisajul literar al țării pe care au slujit-o, mai bogat, mai variat. Dar și mai rari sunt creatorii care reușesc să urce amețitor de sus, încurajați și de dorința ardentă a unui popor de a-și crea idoli și simboluri demne de urmat și care, în loc să se îngrijească cum să sporească acțiunile care le-au fost încredințate, le investesc într-o cauză străină și distructivă.

Piața cărții în Italia

ion crețu

Viața celor care mănâncă o pâine în industria cărții nu este deloc simplă, fie că este vorba despre România, fie că este vorba despre alte țări. (Deși, dacă este să ne uităm la unele edituri autohtone, cifra lor de afaceri, în situația în care românul nu se omoară cu cititul, este pur și simplu ametoitoare.) Firește, un rol important în acest domeniu, ca în oricare altul, îl joacă creativitatea.

Așa s-a întâmplat secolul trecut, când editura franceză Calmann-Lévy a pus pe piață o carte la îndemâna oricărui buzunar, la prețul de un franc volumul. Așa s-a întâmplat nu de mult în Statele Unite, când s-a difuzat unui întreg oraș (Chicago), spre lectură, un roman, același pentru toată lumea, așa s-a întâmplat toamna asta la noi, când s-a relansat populara colecție "Biblioteca pentru toți" la un euro exemplarul etc.

Lumea editorială italiană, mai puțin familiară cititorului român - mai aproape de piața anglo-saxonă sau franceză - nu este deloc lipsită de dinamică. Potrivit unui studiu publicat de „Le Monde”, ea, această lume, este foarte sensibilă la fenomenele "hors série". De pildă, la mijlocul anilor '80 în Italia a făcut vogă cartea de 1000 de lire (echivalentul unui euro). Succesul a fost semnificativ, el trădând o sete reală de lectură. Câțiva ani mai târziu, Mondadori a creat "I Miti", o colecție de buzunar la un preț foarte mic. La începutul acestui an, principalul eveniment editorial venea din partea unui ziar. În fiecare săptămână, cotidianul „La Repubblica” propune cumpărarea unei cărți în valoare de 4,9 euro, în plus față de prețul ziarului (0,9 euro) pentru a-ți alcătui o bibliotecă a literaturii secolului al XX-lea. Operația a fost pregătită printr-o amplă campanie publicitară, inclusiv la televiziune, și primul volum din această nouă colecție, **Numele trandafirului** de Umberto Eco, a fost distribuit în 1,2 milioane de exemplare. Succesul a continuat cu alte titluri care depășesc 500.000 de exemplare. Mensualul literar „L'Indice” a consacrat evenimentului un editorial pozitiv. Directorul Asociației editorilor italieni (AIE), Ivan Cecchi constata că dacă operațiunea continuă în acest ritm, ea va reprezenta 25 de milioane de exemplare, respectiv 10% din producția italiană de carte. Demn de notat, inițiativa a fost lansată în Spania, dar audiența este mai mare în Italia unde ziarele au o tradiție mai solidă în vânzarea unor produse suplimentare - pe lângă ziar. Gestul publicației „La Repubblica” de a propune o carte ca argument pentru creșterea vânzărilor cotidianului, într-o țară în care mai bine de jumătate din populația peninsulei nu citește presă, este pe cât de paradoxal, pe atât de încurajator. De altfel, statisticile relative la lectură sunt tot mai cenușii. Cifrele, care se rotunjiseră în anii 90, au cunoscut o degradare: 38,3% dintre italieni citesc cel puțin o carte pe an, în vreme ce în 1998 ei erau 42%.

Lumea cărții italiene, ca și cea financiară, este concentrată la Milano. Există edituri prestigioase și în nordul țării, la Torino, cum ar fi Einaudi. La Roma, care nu a reprezentat niciodată foarte mult, din acest punct de vedere, se găsesc E/O, Newton Compton sau Carocci, însă trei sferturi din sectorul editorial se concentrează în capitala lombardă. Un sfert din vânzări

au loc în centrul orașului Milano. Aici afacerile sunt dominate de două mari grupuri controlate de conglomeratele industriale Mondadori, proprietatea lui Silvio Berlusconi, și RCS (Rizzoli Corriere della Sera), filială a societății HDP, ai cărei acționari sunt, potrivit lui „La Repubblica”, „gotha și supergotha finanțelor italiene.” Ele reprezintă jumătate din cifra de afaceri a sectorului italian de carte și și-au manifestat deja ambiții internaționale; primul s-a aliat cu Bertelsmann - care, în paranteză fie spus, tocmai își construiește un sediu impresionant pe Unter den Linden, la Berlin - în țările hispanofone, ultimul cumpărând grupul francez Flammarion. Fenomenul de concentrare continuă; grupul Agostini, specializat în carte școlară, a fost cumpărat de De Agostini, cunoscut în Franța sub marca Atlas.

Sediul lui Mondadori vorbește suficient despre puterea grupului, care reprezintă, doar el, o treime din sectorul editorial. La o jumătate de oră de centru, în localitatea Vigate, se intră în imperiul Mondadori printr-o stradă proprietate particulară. O pânză de apă, cu lebede și cu rațe, pune în valoare clădirea construită de celebrul Oscar Niemeyer la mijlocul anilor 1970: un box de sticlă protejat de coloane de beton inspirat, pare, din tablourile lui De Chirico. Mondadori are casele Einaudi, Sperling & Kupfer și Electra. Conștient de locul ocupat pe piața cărții, directorul Gian Arturo Ferrari este cumpătat în declarații: "Avem un segment de piață suficient. Nu practicăm o politică de expansiune și nu avem ambiții impe-

meditații
contemporane

rialiste. Nu facem noi achiziții pentru a ne ameliora cursul la Bursă. Ne interesează acel gen de lucruri care au o logică industrială și editorială."

În urmă cu un an, circulau zvonuri insistente despre o posibilă vânzare a polului carte al grupului Rizzoli (Bompiani, Marsilio, Fabbri, 48% din Adelphi, Flammarion). Directorul, Gianni Vallardi, desminte asemenea speculații. Pentru el, ancorarea lui RCS în piața de carte este mai puternică decât oricând: 30% din activitățile grupului continuă să fie legate de carte. Asta înseamnă o solidă garanție de stabilitate. Înainte, se susținea că presa este mai rentabilă decât cartea. Astăzi, s-au inversat rolurile, fiindcă nu există publicitate. RCS s-a asociat cu Vivendi Universal Publishing (VUP) pentru a crea o filială Larousse în Italia. Unul dintre fenomenele cele mai interesante îl reprezintă noile "cadre" de conducere din industria cărții, cum este cazul lui Carlo Feltrinelli, care a preluat conducerea afacerilor societății create de tatăl său, mort în urmă cu peste 30 de ani, împreună cu mama lui, Inghe, care îndeplinește funcția de președinte. el a relansat editura, sprijinindu-se pe o puternică dezvoltare a rețelei de librării.

Feltrinelli publică autori ai mișcării îndreptate împotriva mondializării - de la Attac la José Bové, trecând prin Alessandro Baricco. Un al caz îl reprezintă Luca Formenton, moștenitor al familiei Mondadori, proprietarul unei alte edituri de stânga independente, Il Sagitario. Editura este renumită în domeniul eseurilor și este asociată hebdomadurului anti-Berlusconi Diario etc.

PS. Premiul Strega 2002 a fost decernat romancierei Margaret Mazzantini. Vom reveni.

poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Heinrich Heine (1797-1856)

Visam iubirea patimă ce-mbie

Visam iubirea patimă ce-mbie
Cu mirt, rezedă, plete fluturând,
Și gura dulce cu amar cuvânt
Și sumbrul cânt cu sumbră melodie.

Pălite-s astăzi visele, s-a șters
Mai dragul chip din câte-n vis apar.
N-a mai rămas decât sălbatec jar
Pe care l-am turnat în moale vers.

Doar tu rămas-ai, cânt orfan, în urmă!
Te du și tu acum după nălucă,
Să-i dai binețe de-o găsești la ducă -
Cu suflu gol salut golita umbră.

„**M**arx e cineva. (...) Ce vrea să spună asta? (...) cine poartă numele lui Marx, numele de Marx? Cine îl poartă în mod legitim? Sau ilegal, ca „bastard“ care „își reclamă tatăl“ și „vorbește în numele său“, se întreabă J. Derrida, autorul *Spectrelor lui Marx*, în textul *Marx, c'est quelqu'un* (Marx e cineva) din volumul *Marx en jeu* (Paris, Descartes & Cie, 1997).

Autoreferința, atât a subiectului (care trebuie să se producă-recupereze pe sine dezalienându-se), cât și a „echivalentului general“ care sunt, la Marx, banii, sunt *spectrale*. Speculația, adică autoreferința producătoare de plus-valoare, este spectrală și spectralizantă: creează „semne“ fără referent, dar cu o mare forță *performativă*. Marx pare un bun reper, tocmai, paradoxal, prin instabilitatea lui, pentru a situa actualitatea.

Marx poate fi privit ca unul dintre întemeietorii și sistematizatorii ambivalenței, duplicității și complicității structurale a modernității. Marxismul se cuvine, astăzi, citit ca o „logică perversă“, conform căreia trebuie profitat ca de o ocazie de ceea ce-i rău; armele ni le oferă chiar adversarul. Marxismul apare, astfel, ca o gândire „strategizată“, de luptă, care profită de propria contaminare și de complicitatea cu opusul. Asta e, până la urmă, dialectica: o gândire de război. Logica *oportunistă* nu a făcut decât să fie dezvoltată și amplificată în postmodernitate. „Spectralizarea“ speculant-speculativă a „echivalentului general“ care sunt banii afectează azi întreaga societate „mondializată“ sau în curs de mondializare: înșiși banii, stadiu terminal al spectralizării la Marx, s-au „spectralizat“, sau, cum spunem noi astăzi, s-au „virtualizat“. Stadiul terminal al devenirii-banii a lumii este astăzi *informația*. Din noțiunea de revoluție nu ne-a mai rămas decât *oportunismul*. Trăim cu toții conspirativ.

Există un celebru „Fragment despre mașini“, în Marx, *Contribuții la critica economiei politice*, care spune: „Dezvoltarea capitalului fix ne arată până unde cunoașterea socială generală, *knowledge*, a devenit o forță de producție nemijlocită, până unde condițiile procesului vital al societății sunt supuse controlului unui *general intellect* și transformate după normele lui“.

Ce susține aici Marx? O teză destul de puțin „marxistă“: cunoașterea abstractă (nu întâmplător numită, profetic, în limba engleză), în primul rând științifică, dar nu numai, tinde să devină, ca urmare tocmai a autonomiei ei față de producție, principala forță de producție, aruncând munca parcellară și repetitivă (deci modelul taylorist și fordist al muncii industriale) într-o poziție periferică și reziduală“.

Paolo Virno

**opportuniste,
cynisme et peur**

**ambivalence du désenchantement
suivi de
les labyrinthes de la langue**

traduit de l'italien par Michel Velez

Marx pentru azi

bogdan gh

Or, este tocmai ceea ce se întâmplă, ceea ce s-a întâmplat deja azi.

Comentând acest fragment, un filosof italian, Paolo Virno, din care am citat și mai sus (*Ambivalence du désenchantement*, în volumul *Opportuniste, cynisme et peur*, L'Eclat, 1991), vorbește despre o „muncă intelectuală de masă“. Dar mai este aceasta o muncă? O oportunită folosire a lui Marx astăzi ar fi tocmai analiza *muncii* contemporane. Pe scurt, asistăm (adică participăm) la dispariția *muncii* în favoarea „activității“. Virno: „nihilismul, care a reprezentat mai întâi latura obscură a forței tehnice și de producție, devine acum o componentă fundamentală a acesteia, o zestre foarte bine apreciată pe piața muncii“. Asistăm la o *pozitivare* și chiar *instrumentalizare* intim-productivă a unor categorii până nu demult „negative“ precum *vorbură* și *curiozitatea*, denunțate. ca moduri „inautentice“ de existență, de către Heidegger. Scrie Virno: „În epoca noastră, marea noutate constă în faptul că modurile de «viață neautentică» și stigmatele «experienței sărace» devin modele ale producției autonome și pozitive, *avându-și astfel sediul în însăși inima raționalizării*. Discursul fără fundament, neîntemeiat și căutarea noutății în sine acced la o poziție dominantă ca și criteriile operaționale. În loc de a mai fi exilate în afara muncii, după muncă, vorbură și curiozitatea *dispun acum de propriile lor birouri*“, de ceea ce autorul le numește, foarte expresiv, „birouri de vorbărie“.

Cum definește Virno *oportunistul*? „Opor-

cartea străină

tunistul este acela care înfruntă un flux de posibilități intersanjabile, rămânând însă în permanență disponibil la cele mai multe dintre ele, plinuindu-se la cea mai apropiată și derivând pe neașteptate, brusc, dintr-o dată de la una la alta“.

Oportunitățile modului „oportunist“ de existență se prezintă însă ca „oportunitate fără conținut“, sunt niște „oportunități abstracte“. „Mașina informatică, mai mult decât un mijloc pentru atingerea unui scop univoc, este *premișa* unor elaborări succesive de tip «oportunist». Oportunistul se dovedește important, își manifestă valoarea ca resursă inepuizabilă ori de câte ori procesul concret al muncii este pătruns de o «activitate comunicativă» difuză, care nu mai are, atunci, nici o legătură cu simpla «activitate instrumentală» mută (...) «bavardajul» informatic are nevoie de un «om al ocaziilor» înclinat să profite de toate *șansele*“.

Cum spunea Marx, grație mașinilor în care se încorporează, *autonom* și separat, prin care deci se *automatizează* cunoașterea, munca „se situează acum *alături* de procesul de producție, în loc să mai fie principalul său agent“. Asistăm, comentează Virno, la „ieșirea din societatea muncii“.

Avem tot mai mult timp. Viața cotidiană s-a transformat într-un „sistem de ocazii“ și a condus la „pierderea de centralitate a muncii“. Munca nu mai ocupă timpul. Timpul devine excedentar, munca - reziduală. Ne-am autoexclus din procesul muncii, numai că „autonomia intelectului abstract“ s-a realizat prin disociere. Confirmând-trădând profeția și proiectul revoluționar marxist, dezalienarea subiectului și

chiar realizarea ca atare a unui subiect isplin, a unui „agent“ al sensului istoriei s-a dus în afara omului și prin alienarea tota acestuia, adică prin (auto)excluderea din prsul muncii, prin „dezocuparea“ și prin „șocul“ istoric al omului. Omul s-a eliberat ca ca reziduu. „Subiectul“ a fost realideopotrivă metafizic și marxist (căci marxism este o metafizică), „subiectul“, visul și uterevoluționară a subiectului stăpân peste el în s-a realizat, deci, *ca mașină*. Iar „comunitate se cheamă, poate, astăzi, *rețea*, oamenii nemairămânându-le decât „comunitatea c

fără de nici o comunitate“ despre care vorb Bataille. Trăim în comunismul înfăptuit al mașinilor și ca mașină. Capabile de autoreflexivitate - caracteristica visată pentru subiectul uman sunt, astăzi, numai mașinile. Eliberat dar fără societate, omul „derivă“ nu prin „pădurea (simboluri)“ (Baudelaire), ci prin labirint metropolitan al ocaziilor și șanselor, al „oportunităților“ de actualizare *punctuală*.

Ne-am eliberat de muncă. Mașinile au realizat, istorial, comunismul pentru noi, fără noi și, cel puțin aparent, la îndemâna noastră. Dar comunismul realizat de mașini pentru oameni rămâne oare la fel de nociv, de contaminant ca și comunismul pe care oamenii l-au visat - și continuă, mai mult ca sigur, să-l viseze pentru ei înșiși și cu ei înșiși? Se pare că da.

Avem ocazia unei eliberări pe dos, minuscule, mărunte, insignifiante chiar, fără proiect și fără program. Am *scăpat* și trebuie să *scăpăm* și în continuare. Comunismul n-a eșuat, dimpotrivă, s-a realizat exemplar, în singurul mod în care acest lucru s-ar fi putut petrece. Și acest este norocul și șansa noastră istorică.

Să evităm, deci, a mai visa să fim neapăra „subiecți“. Momentul constitutiv al constituirii subiectivității - autoreflexivitatea - se realizează fără noi. „Lumea“ se vrea, acum, marele Subiect al istoriei.

iluță, Constantin: Gerard Noiret (nr.8), ol Novac (nr.16), Carl, Clarisse, Isabelle și nele (nr.17), Pereții (nr.23), Francis nemark (nr.33); **Alecsa, Lucian:** Strigătul rei (nr.40); **Alexandru, Lucian:** Ontologia micului (nr.12); **Alhasid, Ezra:** Umberto Eco (nr.5), Rimbaud - o nouă etapă (nr.11), Explozile lui Huxley (nr.14), Întoarcerea vrăjitorului, 22 (nr.17); **Alui Gheorghe, Adrian:** Gloria lei (nr.3), Proiect de catedrală (nr.41), ANUL CARAGIALE - 150 de ani de biruințe sub zăgurile lui Pristanda (nr.44); **Ambrus, Ivan Iroslav:** O nouă antologie, Destinul împlinit, Iobula mișcătoare (nr.44); **Anca, George:** O ieră precisă a frazei (nr.13); **Andronache, Aniela:** Germain Droogenbroodt (nr.21); **Andru, Vasile:** Amintiri din singurătate (nr.37); **Anghelescu, Corina:** Zestrea băutorului de vin, La masă: ritualul străpungerii feței, File de poveste, Întecul geambașului, Foame, Iani (nr.41); **Apóstoleanu, Corina:** Imagini din Constanța eche (nr.1); **Armeanu, Valeriu:** Poem în vid, Ze ieri, Zile de glorie, Nu dispera (nr.18); **Bălaban, Dumitru:** Trenul, Oratorii, În galop (nr.33); **Balogh, Jozsef:** Poezie fără frontiere (nr.25); **Barbă, Gheorghe:** Soljenișin ademenit le Clio (nr.15, 16), Fațeta dostoevskiană a lui Jorki (nr.43, 44); **Barboni, Liliana:** Prolog (nr.13); **Barborică, Corneliu:** Cine știe de ce (nr.5), Epitaful (nr.21), Iubirea secretă a domnului Atanasie (nr.38); **Barbu, Marian:** Scriitorul din exil (nr.18), Permanența rondelului (nr.19), În armata modernă, glonte nu este de cucută (nr.20); **Baros, Lidia Maria:** Reluarea (nr.35); **Bădărău, George:** Cercetarea universitară (nr.6) Cunoașterea prin eros (nr.7), Panoramic (nr.16, 17), Galaxia cărților (nr.31); **Bărbulescu, Radu:** Literatorii români față în față cu *Istoria literaturii române de azi pe mâine* de Marian Popa (nr.4), Pavel Chihaiia - LXXX (nr.15); **Bărbulescu, Simion:** O meditație revelatoare asupra devenirii (nr.2), Coordonatele esențiale ale operei sadoveniene (nr.12), O sinteză lirică (nr.44); **Bărlădeanu, Lucreția:** Jean - Louis Courriol (nr.5), Cicerone Ionișoiu (nr.18, 19); **Berlogea, Ileana:** Simțul asocierilor (nr.6); **Blandiana, Ana:** Cioc, cioc, Pe de rost, Din ce în ce mai străină, Adorm, Amestec, în sine, Programul (nr.22); **Boldea, Iulian:** Laurențiu Ulici (nr.13), Calea către sine (nr.14), Revelațiile imaginarului estetic (nr.17), Comparatism și fenomenologie critică (nr.18); **Brebenel, Cristian George:** Candidat la singurătate (nr.20), Guvernământul General al Genezei (nr.40); **Buda, Dumitru - Mircea:** Colinele anamnezei (nr.7); **Budeanu, Irina:** Nicolae Dură (nr.21), Matei Vișniec (nr.24), Dan Puric (nr.26), Alexandru Darie (nr.29), Iuri Krasovski (nr.37), Ion Caramitru (nr.42); **Buduca, Ioan:** Un vers restaurator (nr.10), Zero și infinitul (nr.21), Politicul și tradiția (nr.25); **Bura, Corina:** Cele șapte porți ale Ierusalimului (nr.6), Estetici și experimente (nr.20), Fascinația valsului (nr.31), Noblete și solemnitate (nr.42); **Burtan, Florea:** Medievalul, Mielul, Sisifică, Aud zborul, Ahile, Fuga de sine, Precum Ulise, Destin (nr.29); **Butnaru, Leo:** Velimir Hlebnikov (nr.20), Suburbie, Gara sau teba destinelor, Parisul, fotbalul și poetul (nr.32), Ctitorie a virtuții și vocației (nr.40); **Butnaru, Silvia:** Ion Dumitru (nr.33); **Buzura - Zeca, Daniela:** Pinteia - regizorul, Pinteia - actorul (nr.24); **Calcan, Theodor George:** Șapte zile cu Maia, Patimile după Paul Celan (nr.13); **Cange, Radu:** Nebunul de la etaj (nr.12), Flautul, Act, Legendă. Fără ajutor, Deslușesc, undeva, Nedumerire, Haiku (nr.39); **Cantaragiu, Eliza:** Operel lui Ion Vlad (nr.27); **Cara, A. Veronica:** Știrul (nr.20); **Carmel, Shaul:** Muntele Poeziei, Elegie, Cui vă las?, Dansez, Acolo, în stânga (nr.37); **Cazacu,**

Alexandru: 18:45, Evoluții, Provizoriile refugii, Împăcare (nr.43); **Cârstea, Cristina:** Clubul de lectură (nr.9); **Cârsteanu, Sanda-Mihăescu:** Marius Daniel Popescu (nr.27); **Ceașu, George:** Sirena, Tămâiași de bezmeticii fluturi (nr.39); **Ceraceanu, Doina:** Amalie Skram (nr.33); **Cernat, Paul:** Maximalismul arrogant al unei cărți (nr.4); **Chichere, Ion:** Târziu, Elegie, Contemplare, Scrisoare, Noapte de aprilie, Muzica, Sensul (nr.17); **Chifu, Gabriel:** Presiunea provinciei (nr.22), Despre forma, amplitudinea și funcționarea corpului meu, Mă spulberă din această istorioară, Epică (nr.29), Un aparat de măsurat normalitatea lumii (nr.35); **Chihaiia, Matei:** Somnul rațiunii și noaptea pianului (nr.15); **Chihaiia, Pavel:** Manifestări culturale ale Institutului Român de la Freiburg - im - Breisgau, în anul 2001 (nr.5), Despre adevărata semnificație a numelui „Dracula“ (nr.23), Misterioasa dispariție a orașului din câmpie (nr.31); **Chiriac, Bucur:** Mă visez acasă, O lacrimă, Rădăcini (nr.17); **Cimpoi, Mihai:** Eminescu și opera istoriei (nr.1), Un liric ingenuu (nr.7), Redeschiderea „Dosarului“ Duiliu Zamfirescu (nr.11), Fănuș Neagu - 70 (nr.12), Plutire blândă (nr.14), Spiridon Vangheli - 70 (nr.24), Spectacolul împotriva (nr.26), Dreapta cumpănă (nr.32); **Cioculescu, Barbu:** Raportul dintre capre și ieniceri (nr.3), Mari comandanți, faimoase bătălii (nr.5), Rondelul ca o virtute (nr.7), Pe meterezele unei mari literaturi (nr.13), Eugen Lovinescu - redivivus (nr.25); **Cioculescu, Simona:** Periscopul - Al. Ciorănescu (nr.13); **Cipariu, Dan Mircea:** Vedre spre cimitir (nr.23); **Cistelecan, Alexandru:** Literatura pierde pe mâna ei (nr.4), Inamicul critic numărul 1 (nr.25); **Ciutacu, Vasile Ioan:** Vin către tine, Nu mai știu să-ți deschid (nr.16), Ochii-mi veneau din șirul atâtor plecări, Să n-aud (nr.39); **Codreanu, Petre:** Intensă deculturalizare (nr.28), Vânătorul de perle (nr.29); **Comoroșan, Sorin:** Ingredientul amatorismului (nr.7), Rădăcinile științifice ale post - modernismului (nr.37); **Constantinescu, Mircea:** Un tată, o mamă, un fiu răcător (nr.5), Stand - by (nr.26), Audiovizualul vs limba română (nr.29), O seamă de cuvinte despre Nord (nr.32), Un concurs de împrejurări literare (nr.36); **Costin, Calistrat:** Grumazul firav al înțelepciunii, De avut în vedere, Dor de cei dragi, Miniaturi (nr.12); **Crețu, Ion:** Booker prize - un premiu important cât un Nobel (nr.1), Scutierii lui Don Quijote (nr.2), Șansele debutanților în literatură (nr.5), De data asta am câștigat (nr.6), Periferia vs Centru (nr.7), Verissimo - în ritm de samba (nr.8), De ce abia acum (nr.9), Premiul german al cărții (nr.10), Aniversarea unui poet vizionar (nr.11), Bătrân, savant și plagiator, Baricco revine (nr.12), Când totul depinde de o virgulă (nr.13), Oprah Winfried - un monstru sacru (nr.14), Maeștri de mâine (nr.15), Occidentul și lumea islamică (nr.16), Discurs despre dictatura pe două voci (nr.17), O carte pentru lectura noastră (nr.18), Iubirea, moartea și puterea (nr.19), Iris - film și realitate (nr.20), Vă place Tonitza? (nr.21), Graham Greene - poet minor, dar scump (nr.22), „Mama“ mișcării Dada (nr.23), Hackerul, un rebel modern (nr.24), Sunt un hobbist, Romanul, construcție arhitectonică (nr.25), William Gibson, scriitor vizionar en vogue (nr.26), Criticul - personaj de thriller (nr.27), Ciupercile de pe cizmele călătorului (nr.28), Despre Balzac, cu dragoste (nr.31, 32, 33, 34), Premii și festivaluri literare (nr.36), Cine-și mai amintește de Naguib Mahfouz? (nr.37), Booker, 2002 (nr.38), Gouncourt - 2002 (nr.39), Nobel - 2002 (nr.40), București - Berlin și retur (nr.41), Istoria unei edituri: Calmann - Levy (nr.42), The New Kid on the Block: Jonathan Safran Foer (nr.43), Booker-ul 2002,

compromis de scandal (nr.44); **Criș, Mariana:** O realitate care te cheamă fără să vrei spre ea (nr.3), Astăzi, pentru marele public, scriitorul este doar un nume pe copertă (nr.4), Fața cea nouă a românilor (nr.5), Caragiale - precursor al textualismului (nr.10), Când autobiograficul năvălește în text (nr.14), Un forum unde zilnic poate fi un referendum (nr.20), Din lamentația nătângă a timpului a plecat spre câmpiile Elizee (nr.21), Un limbaj frust, dar păstor de metaforă (nr.24), Un romancier urmărit de fantezmele tematiche, O postmodernitate teatrală deja anunțată (nr.25), convorbiri - Augustin Buzura (nr.32), Pseudomoralitatea a români (nr.33), Ne privește Statuia Libertății care are cearecne (nr.36), Cel care nu s-a lăsat sedus de gloriile trecătoare (nr.41), Recurs la memorie (nr.43); **Cubleşan, Constantin:** Lumină de lună (nr.1), Reacțiune și conservatorism (nr.8), Un Lenau român? (nr.18), Productivitate, reprezentativitate, interpretativitate (nr.20); **Cubleșan, Victor:** Circuitul vital al literaturii (nr.4); **Dabija, Nicolae:** Premiul Nobel al Balcanilor (nr.35); **D'Alba, Maria:** Lacrimi de Marie (nr.19); **Dănilă, Dan:** Hans Bender (nr.30); **Demetriad, Andra:** O lume la care ar trebui să ne întoarcem (nr.25); **Demetrian, Bucur:** Visul mă închide, Marea din picătura de otrăvă, Garoafă și bărci de hârtie, Același peisaj, Orașul meu, Petecul de gheață, Biografie, Tablou cu păsări și cuțit, Pe scena lumii, Și toate-s absente (nr.34); **Dianu, Viorel:** Zburătorul (nr.2), În peșteră (nr.34); **Dima, Simona - Grazia:** Cuvânt părăsit, Să-mi alung păsările din vis, Vamă, Spații, O tresărire (nr.10); **Dinulescu, Ioana:** Trupul meu umblă singur, Soarele Racului, Lehamite, Istoria municipală îi scuipea pe poezi, Mă visează tigru (nr.44); **Dobre, Ana:** O insolită Arcă (nr.34), Galaxia cărților (nr.38), Drumul către sine (nr.39), Devenire și inițiere (nr.44); **Dobre, Anișoara:** Eminescu și Teleormanul (nr.30); **Dobrescu, Marius:** Piramida (nr.41); **Doreanu, Mircea:** Amplitudinea talentului (nr.3); **Dorian, Gellu:** Stressman (nr.8), Al doilea Laurențiu Ulici (nr.41), Ficțiuni catilinare (nr.43); **Dragomir, Caius Traian:** O lume monopolară? (nr.1,2), Dreptul cuceritorului (nr.3), Revoluția adolescenților? (nr.5), În centrul istoriei (nr.6), Noi și neobarbarii (nr.7), Lolita - condiția persoanei din umbră (nr.8), Cultura (nr.9), Utopia, pâlăvrăgeala, etc (nr.10), Lumea de azi și perspectivele inteligenței (nr.11), Nihilismul (nr.12), Artă și generație (nr.13), Vorbitorul în dodii (nr.14), Sfârșitul lumii (răzbușarea lui Aristotel, a lui Karl Marx și a altora) (nr.15), Don Quijote și erorile primplanului narativ (nr.16), În apărarea păcatului (nr.17), A ști sau a nu ști (nr.18), Alexis de Tocqueville, sfârșitul istoriei și existența noastră culturală cea de toate zilele (nr.19), O problemă a sufletului (nr.20), Ciuma (nr.21), Omul despre care nu ai ce spune (nr.22), Fără somn și fără uitare (nr.23), Universul ca răzbușare (nr.24), Întunericul medieval - trecut, prezent și viitor (nr.25), Un secret (plus o observație despre înmormântări) (nr.26), Pactul diabolic sau despre șerpi (nr.27), Samson dansând (nr.28), Omenesc, prea-omenesc sau supraomenesc? (nr.29), Megalomanie sau magnanimitate? (nr.30), Pentru o posibilă istorie universală a execuțiilor publice (nr.31), Visuri de femeie (nr.32), Depresiunea în plină vară (nr.33), Elogiu frizerului român (nr.34), În perspectivă universală (nr.35), Din nou despre Caragiale, Beckett, Ionescu, etc (nr.36), Despre schimbarea părului (nr.37), Ce lipsește acestei lumi? (nr.38), Despre infantilism (nr.39), Les Ballets Russes (nr.40), Două, trei sau patru direcții (nr.41), Două scenarii pentru sfârșitul lumii (nr.42), Banul ca utopie (nr.43), Cine este omul? (nr.44);

Drăgănoiu, Ion: În întineric, Dragă Ion, Bâlci, Cavalerul Pajurei Albe și Negre (nr.11); **Drăghici, Marian:** Concursul pentru editarea colecției *Minima poetica* de acordare a premiului pentru *Cartea de poezie a deceniului zece* (nr.5); **Drinca, Șerban Ion:** Haitele de câini, Lume ireală, Tăcerea focului (nr.20); **Dulgheru, Elena:** Un duș rece pentru *Dolce far niente*-ul mioritic (nr.1), Film credință, limbaj (nr.2), Film, credință și deturnare semantică (nr.3), Harry Potter și frăția inelului (nr.5), Woody Allen (nr.6), Un nou val cinematografic românesc (nr.7), Un festival al tăcerii (nr.8), Din nou despre manipulare (nr.9), Filmul unei vieți, filmul unei iubiri (nr.10), Amelie Poulain (nr.12), Staroverii - un mod de a trăi în istorie, peste istorie (nr.13), Născut la zi mare (nr.14), Amen - un film pentru cultivarea amneziei de masă (nr.15), Două moduri clasice de a privi moartea, O chestiune de nuanță (nr.17), O parte a Europei și filmele ei (nr.20), Coșmarul nepocăinței (nr.21), Un stejar în cangrenă și convenția unei terapii neconvenționale (nr.22), Ideea creștină și filmul românesc (nr.23), O problemă filogenetică (nr.24), O nuntă și o cină de taină (nr.26), Încă două succese europene (nr.27), De 3 ori ozon sau a îmbogăți infernul (nr.28), Train de vie: tur - retur (nr.29), O aventură vizuală (nr.30), Cu ochii spre *Occident* sau eșuat în România (nr.31), Un ecran foarte îndepărtat (nr.32), Fețe cenzurii (nr.33), O lovitură crâncină feminismului mondial (nr.34), Antim Ivireanul la Cinemateca Română (nr.36), *About a boy*: Poveste (nr.38), Martiriu și film (nr.39), Binecuvântările închisorii (nr.40), Platoul de filmare - o poartă spre cer? (nr.41), Gâlceava *Harry Potter* (nr.42), *Potter - Fobia* și lumea basmelor (nr.43); **Dună, Raluca:** Galaxia cărților (nr.33, 34, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44), Manual de gânduri care *ne liniștesc* (nr.40); **Dună, Teodor:** Spectacolul inimilor de ceară, Ziua de 12, Drumul pe ape (nr.34); **Dunăreanu, Ovidiu:** Bătaia peștelui (nr.14); **Enescu, Vlada:** Să fii plictisitor vorbind despre sex (nr.23); **Evu, Ioan:** Sărac lipit cuvântului, Duminica nisipului, Curcubeu troienit (nr.27), Neantul aparent (44); **Flora, Ioan:** Cocoșul de Neamț (nr.7), Ploaie de august, Spălarea apei, Departele, Labirint, Razant (nr.41); **Florice, Ion:** Fel de suflute (nr.11); **Filimon, Mariana:** Marți, la o poartă, Miercuri, ca o virgulă, Duminică de hârtie, Luni ca o pasăre, Răsfrângere, Joia străinului, Mozaic de vineri, Duminica norilor, Noiembrie, seara, Intență de sâmbătă, Pe șoptite (nr.42); **Filimon, Valeriu:** Modelul imaginarului creației lui Lucian Blaga (nr.6), Corabia beată (17), Cu sau fără? (nr.24); **Filimonescu, Manolita Dragomir:** Existență tumultuoasă - Michel Bernard (nr.14); **Focșeneanu, Veronica:** O viață pe jumătate (nr.1); **Galațchi, Simona:** Surogate culturale (nr.11), Demolarea unui mit (nr.22), Din Sala Oglinzilor (nr.23), Pe tărâmul excepției (nr.25); **Galfalvi, Zsolt:** Amploare epică și de profunzime (nr.25); **Gâdea, Anghel:** Ingerii din patruleter, În fața acceleratului, întinericul din crengi, Lângă prieteni, Peste frunze (nr.19); Destinul unui scriitor (nr.30); **Gârbea, Horia:** Sinucidere (nr.1), Salutări din Virtualia (nr.2), Cine are nevoie de teatru? Să cânte privighetoreea! (nr.3), Torentul de apariții (nr.4), Nordul întemeiat pe verb (nr.5), Trei surori (nr.6), Despre lumile paralele (nr.7), Scrisoarea și gazeta (nr.8), Un chef cu Mihuleac (nr.10), Omul universal (nr.11), Profetul, Daniel și leii (nr.12), Libertatea și bucuria de a raționa (nr.13), Emoția primei întâlniri (nr.14), România, dă-ne bucuria! (nr.15), Guvernanți și pit-bulli (nr.16), Un poet singuratic (nr.17), De ce țineau frizerii cu progresul? (nr.18), Decameronul balcanic (nr.19), Tren de plăcere (nr.21), Dramaturgi și critici (nr.22), Secolul religios (nr.23), Priviri multiple pe vizor (nr.24), Maeștri traducători (nr.25), De din vale de Silicon (nr.26), Takis și

Labdacizii (nr.27), Cu Caravela pe ochi (nr.30), Poezie - biografie (nr.31), Poetul îngrijește bubele spiritului (nr.32), La mapa cu furnici (nr.33), Neptun și alte blânde zeități (nr.34), Literați și manageri (nr.35), Au pus cătușele limbilor (nr.36), Născut poet, în câmpie (nr.37), Chiar *Niciodată toamna...*? (nr.38), Ca un glob de aur (nr.39), Evenimente și mondenitate (nr.40), Prezența lui Laurențiu Ulici (nr.41), Noi, video-artiștii de mâine (nr.42), Copyro, pământ românesc (nr.43), Fratele meu geamăn (nr.44); **George, Alexandru:** Categorisiri (nr.2, 3), Ce bine fuse! (nr.6), Libertatea de a trage și-n pușcă (nr.9), Cine-i puse (nr.10), Prezentări la niște "întâmplări" (nr.12), Amănunte nu mărunte (nr.14, 16), La coperta unei cărți (nr.18), Din timpul terorii (nr.20), Între scifi și parți (nr.22), Vladimir Streinu, Iarăși (nr.23), Geniul nu mai e nebulie (nr.26), Când noi înșine ne batem joc (nr.27), Cea mai nobilă dintre libertăți (nr.29), Romanul, o veșnică problemă (nr.31), Meritul de a nu fi făcut nimic (nr.33, 34), De-ale memoriei (nr.36), Adio la *folbal* (nr.37), Prietena noastră, moartea (nr.39), La prea multe minciuni (nr.41, 42), Nu o simplă dispută (nr.43); **Georgescu, Liviu:** Altceva s-a despărțit de sine, Din canon în clepsidră, Ca rugina pe aurul desprinderii (nr.7); **Gheorghiu, Mihai:** Desemne (nr.31); **Gherghei, Grișa:** Cu masca de fluturi pe față (nr.9); **Ghilimescu, Ștefan Ion:** Zi de iulie, Elytis (54), Și mâine, Sunt pasul tău (nr.11), Optimiști și inconstienți (nr.28); **Ghițulescu, Mircea:** Un dramaturg de departe (nr.12); **Ghițulescu, Zeno:** Bețiv în octombrie, Ceva din dimineața, Acolo, undeva, Cântăreții ambulanți, Umbre (nr.13); **Ghiu, Bogdan:** Post-scriptum la Ravelstein (nr.1), Bergson, durabilul și realitatea virtuală a lumii de azi (nr.3, 5), Încă și azi (nr.6, 7, 8, 9, 10), Poezia ca ospitalitate și otrăvire: chimism și kynism (nr.11), Vorbești, vorbești, atâta știi să faci (nr.12), Un spectacol de gală sau violența purității (nr.13), Un vis al lui Kafka sau "comunicarea fără sfârșit" a "mașinii literare" (nr.14, 15), Michel Foucault, un filosof de deleuze (nr.16), Americani, încă un efort! (nr.17), Fuentes fără Inez (nr.18), Artaud, un memento (nr.19), Conspirația binelui sau Kafka inversat? (nr.20), Iubire, sex, etc. (nr.22), Teritorii nomade - spațiu public (nr.23, 24, 26), Cursul de Schimb(are) al lumii (sau cum mai putem redeveni, astăzi, critici) (nr.28, 29), Rezistența ca literatură (nr.31), Specia umană (nr.32), Poezia Re-facerii și cenzura (nr.33), Van Gogh, sinucisul (nr.34), Literatura în epoca limbajului (nr.35), În societatea femeilor (nr.36), Pășania Diane (nr.37), Dispariția maselor (nr.38), Un proces (dinainte pierdut) intentat lui Rousseau (nr.39), Enigma Holderlin și revoluția schizofrenă (nr.41), *Penele* sau alegoria literaturii (nr.42), Semne - viață (nr.43), O falie în "inuman" (nr.44); **Giuvara, Antoaneta Pop:** Boala puterii cuvintelor, Treția, Te naști cu știința morții, Capătul începutului (nr.44); **Gorjan, Ilie:** Durerile frunzei, Noaptea de pradă, Lerui - ler, Dumnezeu m-a sărutat când m-am născut, Suc de rădăcină, Pe noi aripi, îngeri sălbatici (nr.14); **Grădinaru, Liliana:** Inventatorul, Victoria, Alchimia, Generații (nr.6), Măștile, Oglinzile, Iasmin, Antoaneta Ralian, Live, Iconarii de bibliotecă (nr.44); **Grămescu, Mihail:** Adela (nr.33); **Grăsoiu, Liviu:** Binemeritat omagiu (nr.3), Punctul de greutate - lucrările de sinteză (nr.4), Pentru neuitare (nr.10), Amurg cu hipnotică vrajă (nr.15), Vladimir Streinu (nr.20), În sfârșit, recunoaștere la nivel național (nr.25), Longevitate, *sans peur et sans reproche* (nr.31), Biblia - o nouă versiune (nr.32), Emil Manu - 80 (nr.36), Trăire acută într-un prezent incert (nr.42); **Grigurcu,**

Gheorghe: În capcana adevărului (nr.1), Care este opinia dumneavoastră în legătură cu canonul literar? (nr.2), Dansul eschivei este unul pervers (nr.4), Cauți ceea ce deschide clipa, Mai pur, Semn de carte, Poeta, Scrie așa, Rămâne, Cum se-adună, Direcții, Poemul (nr.20); **Gvozdenovici, Slavomir:** Meditație fină (nr.25); **Hanganu, Maria Ploae:** Despre crud și crunt (nr.1, 2), Povestea numelor de persoană (nr.5, 6), Povestea numelor feminine (nr.7), Nume de popoare (nr.8, 9), Folclorul scris al numelor de firmă (nr.10, 11), Antropomime slave (nr.12), A (se) răzbuna (nr.16, 17), Cuvinte "înaripate" (nr.18), Basarab (nr.19), Cuvinte împrumutate/cuvinte străine (nr.20, 21), Pornind de la simbol (nr.26), Nostalgia unului nedublat (nr.27), Semnul și referentul său (nr.31), Arbitrarul (nr.32), Despre video - poezie (nr.33), Sisteme (nr.34), Coincidența regăsită a contrariilor (nr.36), Repovestind istoria (nr.37), Ecourile aceluiași strigăt (nr.38), Concertul artelor (nr.39, 40), Insuficiența formelor definite (nr.41, 42), Haiku japonez în Europa (nr.43), Voltaire și noul spirit european (nr.44); **Hobana, Ion:** Michel Deguy - Unde se pierde timpul, Zaceri, John F. Dean - Imn, Charles Carrere - Pe Dunăre, la 22 septembrie; **Horea, Ion:** File de jurnal (nr.15); **Hrehor, Constantin:** Prietenia - o anticameră a poeziei (nr.11), Energii (nr.21), Omul unui monument (nr.38); **Iachimovschi, Emilian:** 12, 33, 23, 40, 36, 10 (nr.2); **Ilea, Marian:** Onoarea nereperată a viitoarei doamne Rakoși (nr.32); **Ioanid, Ștefan:** Adevăr și democrație (nr.1); **Ionescu, Andrei:** Camilo Jose Cela - Eu nu sunt de halat, Memoria, Izvor al durerii, Eu nu știam că sunt așa bătrân (nr.9), Jose Maria Merino - Verișoara Rosa (nr.31), Iliu Galan - Piramida părăsită, Mare, Alb antilian negru, (nr.39); **Ionescu, Roșu:** Orchestra neagră (nr.19); **Ispas, Magda:** Iluziile eticii: Rechizitoriul (nr.8), Celan și Heidegger (nr.10, 11); **Iuga, Nora:** Markus Bundi (nr.6); **Jurcă, Ștefan:** Împerecherii spontane (nr.43); **Komartin, Claudiu:** Danse cu moartea în oglinzi princiare, Oh, idol ilustru, cum stai tu aici, În câteva luni voi învăța să merg, E târziu, E vremea să îmi înfrunt spaimile, Am coborât degeaba în adânc, Ca tatăl meu, Încercând (nr.40); **Kovaci, Ivan:** Mitul și nostalgia (nr.25); **Kuțiu, Magdalena Laszlo:** Iurij Andruhovici - Orașul-corabie (nr.12), Andrij Bondar - Către patrie, Federico Garcia Lorca, Un acvasonet (nr.23); **Laiu, Maria:** Profesorul (nr.1), Jocuri de cuvinte (nr.2), Între dorință și izbândă (nr.3), în căutarea identității (nr.5), Delict pe insula caprelor (nr.6), Reșița pe bulevardul Magheru (nr.7), *Act-ul lecturii* (nr.8), Distrugând forma, nu și fondul (nr.9), Vești de la Chișinău (nr.10), Sibiul - locul fastelor întâlniri (nr.11, 12, 13), "Drama" - premiată chiar de la primul număr (nr.14), Galele teatrale focșănene (nr.15), Despărțirea de Eu (nr.16), Un Caragiale în afara "epidemiilor" (nr.18), Umorul pastoral (nr.19), Un tânăr care nu și-a pierdut speranța (nr.20), Prin teatru (nr.21), La pas, prin toată Europa! (nr.21), Bucură-te de ceea ce vezi sau caută în altă parte! (nr.23), Fenomenul Zholdak (nr.24), Dezinvoltura ține loc de experiență (nr.26), Noi și cei de-alături (nr.27), Cu nimic mai prejos (nr.28), Un vis...împlinit (nr.29), I-aș fi vrut seducători! (nr.30), Eseu pe o coajă de nucă (nr.31), Un om de ispravă într-o țară de nevăzători (nr.32), Însemnări dintr-o călătorie în est (nr.33), Toamna se numără...premierele (nr.34), Absența unui tighel (nr.36), Teatru și

(continuare în pagina 46)

retrospectivă

(urmărire din pagina 45)

imnezie (nr.37), Oare mai e la modă emoția? (nr.39), Justificare (nr.40), Cinci minute de ascinație (nr.41), Jumătăți de măsură (nr.42), Eugen Ionescu în două ipostaze sau Tinerete fără pătrânețe și viață fără de moarte (nr.43, 44); **Lascu, Ioan**: O căutare acerbă a valorilor (nr.4), Somnolență, șacali..., Umăr la umăr cenușile, Mușcătoare, o sferă, Pasărea - pește, Cu o profetie mai jos (nr.5); **Lazu, Ioan**: Călătoria (nr.8); **Lăcătuș, Sorina**: Eu, Semnul împărțirii, Mare postumă, Dumnezeu și ea (nr.30); **Lefter, Virgil**: Îngeri și domnișoare bătrâne (nr.2), Anatomia unei crime (nr.21), Despre cărturari, enigme și deșertăciune (nr.27), Suveranitatea binelui (nr.30), Ochiul rece al artistului (nr.40); **Lipai, Adina**: Exoformarea (nr.32); **Lupașcu, Gheorghe**: Specii, Atemporal, Umbrei mele, Melodul turn (nr.6); **Mang, Alina**: Macbett sau goana după fluturi (nr.38); **Manu, Emil**: Memoriile lui Nichifor Crainic (nr.7), Avangarda printr-un dicționar (nr.8), Literatură și istorie (nr.11), Noi, Dimitrie Stelaru (nr.12), Triptic filofrancez (nr.14), poezie finlandeză (nr.28), Degradarea tipografică (nr.30), Un precursor al revoltei lirice (nr.40), Poezia ca ceremonie parnasiană (nr.44); **Maran, Andrada**: Fluturi captivi, Îmbrățișarea cu trandafiri vișinii, Logica disperării, Pictură pe suflet, Văpaie (nr.17); **Marcelo, J.J.**: Terorismul, această manie de primat (nr. 35); **Marcovici, Bianca**: poezie (nr.39); **Marcu, Luminița**: Literatura n-are nevoie de osanale (nr.4); **Marin, Magdalena Popescu**: Giusepe Capaul (nr.36); **Marin, Mariana**: Lumină supărată (nr.13), Elegie, Trifoi cu patru foi, Mateiaș Gâscarul și Măriuca Nuca, O foaie de varză (nr.16); **Martin, Mircea**: Laudatio, N-aș fi de acord să dăm un premiu în absență (nr.35); **Matei, Gabriela**: Alcătuire, Duminică, Sâmbătă după-amiază, Senșul mișcării, Don Quijote, Transparență, Verde, Cu mine, Kata-guruma, Final (nr.38); **Mănuță, Dan**: Ideea latină (nr.1); **Mărgineanu, Ion**: Stanțe de brumă în instanță (nr.19), Și gându-n dalbe serpentine (nr.38); **Mehedinți, Tudora Șandru**: Repere culturale actuale (nr.5), Anita (nr.15), Forța creației (nr.16), Înecatul cel mai frumos de pe lume (nr.26), Literatura călătoriilor: imagini ale Spaniei (nr.28), Arturo Perez Reverte (nr.34), Vințilă Horia - întoarcerea din exil (nr.39); **Miclău, Paul**: Sub 50 de stele (nr.16); **Micu, Cristina**: Ultimul spasm (nr.43); **Mihuleac, Cătălin**: Mănăstire (nr.31); **Milcu, Marcela Mariana**: Din reflex, Rara avis, Târâțe și poezie, Standing, Taie piatra asta cu toporul, Dar trăiesc. Nici măcar (nr.12); **Milescu, Victoria**: Lamentoul eroic, Poem intrinsec, Vae soli!, Ai grijă ce poem îți dorești, Norocul de-a exista, Imitatio Christi (nr.15); **Mincu, Marin**: "Meridianul" lui Paul Celan (nr.1), Eu sunt încă optimist (nr.4), Tranșarea îngerilor (nr.6), Disperată nevoie de text (nr.7), "Metamorfele" lui Sorin Comoroșan (nr.8), Noi "Nu suntem producători de mituri" (nr.9), Un debut de excepție (nr.10), Un aristocrat (nr.11), Câteva impresii prilejuate de textele poetice ale liceeanului Adrian Năstase (nr.12), Criticul ornitorinc sau despre neajunsurile criticii orale (nr.14), Un optzecist americanizat (nr.15), Modelul moral și profesional (nr.16), Subsidiaritatea criticii (nr.17), Viața și poemul sunt vase comunicante (nr.19), Superfetația obscentității (nr.22), Detașarea aristocratică (nr.26), Nătrușnicia "opiniilor literare" ale doctorului Alexandru Ciocâlțu (nr.27), Ce spun criticii cei mai tineri? (nr.28), De ce nu se va întoarce Paul

Goma? (nr.29), Frumusețe morală (nr.30), Întâmplări cu Marin Preda (nr.31), O chestiune de receptare (nr.32), Amuzament estival pe marginea unei false "scrisori de la Olănești" sau despre absența spiritului aristocratic la optzeciști (nr.34), Și scriitorii de expresie neolatină (nr.35), Poeme desfrânate (nr.39), Un discurs poetic mimetizant (nr.41), Angajarea existențială în discurs (nr.42); **Mincu, Ștefania**: Mario Luzi (nr.11); **Moculescu, Anda**: De-de și ziua ei, Flori și virilitate (nr.15); **Moisa, Mircea**: Pelerinaj într-un spațiu sacru (nr.26); **Moleanu, Julieta**: Timp bătrân cu Chitrita Devi (nr.29), Dragoste furată (nr.42); **Motyovszki, Ana**: Raporturile culturale slovaco-române (nr.11); **Munteanu, Romul**: Memoriile unui ambasador (nr.38); **Mureșan, Dorin**: Infatuare (nr.37); **Mureșan, Rodica**: Terapia rostirii lirice (nr.10), Satul ca stare de spirit (nr.33); **Muscalu, Florin**: Copilul Amurgului, Apa pustie, Ascultați copiii și bătrânii, Laptele sitarior, Oasele verii, O Heroglifă (nr.10); **Neagu, Nicolae**: ...încât plânge roua, Eu am iubit, pesemne, Tras pe roată n-am habar, Rest din urcușul prea lung, Am așteptat, de-a surda, Trec de răspântii (nr.43); **Nedelcovici, Bujor**: Refuzul lui Liiceanu (nr.1), Distrugerea idolilor (nr.2), Apologia răbdării (nr.3), Adună și stăpânește (nr.5), Profeții acestui secol (nr.6), Propaganda comunistă (nr.7), Între Occident și Ulise (nr.8), Diagnosticul și tratamentul (nr.9), Cumpărat și vândut (nr.10); **Negoită, Lucia**: Impura și sfânta, Numărul meu, Rivalitate, Parcul Ioanid, Ținta, Grădina japonezului, Ca râurile Babilonului (nr.31); **Neșu, Ioan**: Umbra, Clopotul (nr.6); **Nicolae, Emil**: Francisca Ricincki-Marienfild (nr.36); **Nicolae, Roxana**: Mahmud Salah, Mahmoud Darwish, Farouk Gweida (nr.6), Kenji Miyazawa (nr.18, 19); **Nicolcioiu, Dumitru**: Bolnavul de la 27 (nr.28); **Nimigeanu, George**: Bunăvestire, Orbul, Destin, Fereastră întredeschisă, Viciu, Nunta aceea (nr.42); **Nistor, Eugeniu**: Aripă; Carte poștală, Ființă de iarbă, Ninsorea, Iluzie, Poveste de iarnă (nr.8); **Obreja, Silvia**: convorbiri - Al. Cistelecian (nr.36); **Oprea, Niculina**: Sora mea rupe tăcerea, Fără ieșire, Sub firul ierbii, Odată cu uitarea de mine, Prin roua Vognei, Obsesia ficărei dimineți, Sub lumina icoanei (nr.36); **Palaghia, Eduard Filip**: Milenială, Transumanța searbădă, Perpetuum mobile, Amar matinal, Sfat, Înălțare (nr.42); **Palaghia, Florentin**: Poetul se naște..., Plată, Demonstrație, La cules de amintiri, Încă o naștere, Tămăduire (nr.9), Meșterul, Prin Roma, Mășți din adânc, Prin cătun, Dans în noapte, Faliment (nr.30); **Paniș, Anatolie**: Columbia (nr.16), Cărți pentru nimeni (nr.22); **Pârja, Gheorghe**: Noaptea păsărilor, Vorbele lumii, Melancolia sihastrului, Trecătoare miracole, Efemerul dans, Privirea și noaptea (nr.40); **Perța, Lucian**: Sonetul condeiului care se-ntoarce (nr.3), Doamne, mi-ai luat cuvântul (nr.5), Sub ochii mei (nr.7), Nu mă tem de albul pur (nr.9), Ape tulburi (nr.13), Text inutil (nr.14), Duhovnicească (nr.15); **Petroșel, Dana**: Un periplu ficțional inedit (nr.15); **Ploscaru, Dorin**: Copii de suflet ai mamei României (nr.28); **Popa, Constantin M.**: Dascăl trist și înțelept (nr.1); **Popa, Marian**: Informarea nr.11 (nr.18); **Popa, Paulina**: O poartă a vieții pe care Laurențiu Ulici a trecut-o extrem de liniștit, de elegant, așa cum a și trăit (nr.41); **Pocovnicu, Daniel Ștefan**: Subiectivitatea face figură de primadonă (nr.4); **Pop, Ioan Es.**: Frumosi și talentați, în serial, la "Mihai Viteazul" (nr.22); **Popescu, Adrian**: Stol literar compact (nr.28); **Popescu, Constantin**: Aleph, No man's land, Pânze nemțești (nr.41); **Popescu, Ionela**: Repaos dominical sau despre ospăț în anul "Caragiale" (nr.40); **Popescu, Mihaela**: Rigoare

științifică (nr.43) **Popescu, Spiridon**: Logodnă, Dacă mă-ntreb, Priviți această ghilotină, Baladă, O călătorie în zori, Aproape sonet, Bată-l pustia de arhitect, Pastel (nr.9), convorbiri incomode - Gheorghe Griguru (nr.27, 40), Vis cu Nichita Stănescu (nr.44); **Popovici, Iulia**: Prietenii știu de ce (nr.23), Verighetele eroilor (nr.26), Retorica firescului (nr.27); **Portelli, C.**: Magia și imaginea creatoare (nr.9), Creatorul și păcatul (nr.13), Creatorul și creațiile (nr.17), Simbolul Pascal (nr.19); **Porumboiu, Arthur**: Momente cu Laurențiu (nr.23); **Postaru, Cristi**: Balanța antinomiilor (nr.2); **Potcoavă, Alexandru**: Orașul seamănă uneori cu toamna, Iarna în burg, Femeia, Crucile sar, Apocalipsa după mine, De vorbă cu un tablou, Despre ei, De-a (rosto)golul (nr.1); **Preliceanu, Nicolae**: Laurențiu - o amintire (nr.41); **Pricăjan, Mircea**: O cursă cu bicicleta (nr.39); **Puiu, Tiberius**: O cale fără de întoarcere (nr.7), Vladimir Voinovici (nr.40); **Rachieru, Adrian Dinu**: Citindu-l pe Como (nr.1), Lovitura anului a dat-o Marian Popa (nr.4), "A fi" în provincie (nr.27), În căutarea personajului memorabil (nr.42); **Rațiu, Daniela**: Domnișoare, Bolero de Ravel, El și ea, Tablou de Gauguin (nr.27); **Rațiu, Mariana Țăranu**: Plantă agățătoare, Rugăciune, Maternitate, Poemul meu, Internet, Îndepărtatul neolit Meditând, Cod genetic (nr.12); **Rădulescu, Carmen-Ligia**: Refuzul scriiturii - Bujor Nedelcovici (nr.13); **Rău, Aurel**: Sfânta cruce, Moartea la Stratford, Ra (nr.19), Nicu Caranica (nr.26), O precizare (nr.36); **Râpeanu, Monica**: Don Paterson (nr.29); **Rebușapcă, Ioan**: interviu - Stanislav Semicinski (nr.8); **Ronay, Al.**: Scriitorii între ei (nr.38); **Roșioru, Ion**: Un prozator de peste Prut (nr.2), Hahalere nelipsite de la nici un parastas literar (nr.4), O riguroasă antologie de autor (nr.5), Leagănul și marca iubire (nr.8), Un prozator cu destin postum, E o altă primăvară (nr.15), Garsoniera (nr.19), Lirică premonitoare, Cartea iubirii (nr.21), Cartea de Rengay (nr.24), Spirit ludic (nr.30), Mefiența și suficiența (nr.38), Evadări incerte (nr.44); **Rotaru, Nicolae**: Ultimul drum (nr.7); **Rovăceanu, Dărie**: Hugo Gutierrez Vega (nr.35); **Sandu, Corina**: Un grafoman de viitor (nr.24), Stare de năuceală generală (nr.26), Când dai în turbarea inspirației (nr.27), Dan Tudor - actor, regizor și, ar vrea el, poet (nr.28) George Lixandru - ultimul justițiar (nr.29), C e de vină? (nr.32), "Poet" nevalgic (nr.34), Unul din mulți inventatori ai roții (nr.36), Leac pentru cei care nu au ce face: să-și scrie memoriile (nr.37), Preferabil ca domnul Botică să doarmă (nr.38), Pamflete. Cică... (nr.39), Digital love sau crâmpie din arta scâlbămbăielii (nr.40), Senzualul zâmbet al lui Petre Got (nr.41), Desenele pe suflet ale domnului Brad (nr.42), Tehnică pentru leneși (nr.43), Când se năucesc și mințile limpezi (nr.44); **Sâmpetretan, Viorel**: De dragoste, Respirația de fier, Spintecătorul, Viața, Pajiștea terfelită (nr.6); **Sbârcea, G.**: poezie finlandeză (nr.28); **Schwartz, Gheorghe**: Vânătorul de subtilități (nr.9), Provincia din noi (nr.24), E atât de frig în Africa (nr.43); **Scutelnicu, Vlăduț**: Poem la marginea drumului, Asasin la sfârșitul nemuririi, Strigătul sferei (nr.20); **Semen, Marie-Louise**: Galaxia cărților (nr.22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32); **Sipoș, Mariana**: Jorge Semprun (nr.32, 35); **Solomon, Dumitru**: Arta concurenței la români (nr.1), Manuscrisul etern (nr.2), Talentul sau lipsa de... (nr.3), Paradox dramatic (nr.4), Falsa dramaturgie (nr.5), Toți suntem iritabili (nr.6), Asincronism culpabil (nr.7), Genul plic-ticos (nr.8), Junele renascentist (nr.9), Limbajul frust (nr.10), Un pic de motivație (nr.11), Inscipții pe marginea unei selecții ipotetice (nr.13), Ce se mai fură (nr.14), Tristețile unui

critic literar (nr.17), Cum se face arta (nr.18), Pur și simplu coincidențe (nr.19), Debrășări (nr.20), Colocviul dramaturgilor introduce dramaticitate (nr.21), După dezgheț (nr.23), N-ai carte, n-ai parte! (nr.24), Cu coroană (nr.26), Ce mai scriu rușii (nr.27), Examen (nr.28), Un poem în lanț (nr.29), Penibilul omagiu (nr.30); **Soviany, Octavian:** Poemele cârnii (nr.1), Oriunde în afara limbajului (nr.2), Surghiunirea din cosmos (nr.3), Dracula și cultura (nr.4), Complexul cavernei (nr.6), Viața ca un miracol (nr.8), Bocceaua metafizicului (nr.9), Un senior al culturii (nr.21), Basmele Zverei (nr.22), Camera ireală (nr.24), Angelism și producție (nr.25), Tratatul de iubita fizică (nr.26), Manierismul mizeriei (nr.32), Viața în pagini (nr.36), poezie (nr.37), Domnișoara Popescu delirează cu Derrida (nr.38), Iar textualismul... (nr.43); **Spalas, Marina:** Vin americanii! - treaba lor (nr.7), Ochiul secolului (nr.8), Un publicist ignorat (nr.9), O viață pentru o iluzie (nr.41), convorbiri - Emanuel Elenescu (nr.44); **Spiridon, Maria Cassian:** Grafomania la români (nr.31); **Spiridon, Monica:** Cum poți să fii... european? (nr.24); **Spiridon, Vasile:** Amorsarea unui nou canon (nr.4), Asumarea cosmicității (nr.12); **Spoială, Alice:** Lumânarea (nr.36); **Sragher, Peter:** Să facem un copil, Trupul tău (nr.5), Manfred Rumpel (nr.30); **Stanca, Dan:** Intensitatea intelectuală (nr.4), Împotriva curentului (nr.21), Maxim Mărturisitorul (nr.22), Vocația fugii (nr.27), Abluțiune zilnică (nr.29), Noi și Polonia, Polonia și noi (nr.38); **Stanca, Horia:** Note pe marginea "amintirilor" lui Mansi Barberis (nr.31); **Stancu, Costel:** poezie (nr.18, 33); **Stănescu, Alexandru Bogdan:** Două-ntr-un an (nr.2), Anatomia mitului de lemn (nr.9), Mântuirea prin relaxare (nr.11), Despre spectre și alți demoni (nr.12), Uvertură (sau despre noua, dar atât de vechea critică) (nr.13), Căutând grădina (nr.14), Dumnezeu își află locul în cușcă (nr.15), Tabu și reverență (nr.16, 17), În partea dinspre eros - pierdut thanatos, ofer dulce ironie (nr.18), Autoportretul fluturului în oglindă convexă (nr.19), Criticul, bun conducător de text (nr.20), Predica din pustie (nr.21), Dare de seamă dinspre sindicatul vagului (nr.22), La o reeditare (nr.23), Oniristul și iraționalul (nr.24), Amărăciuni Orientale (nr.25), Elegiile uterine. Sonate către Morfeu (nr.26), Între pământ și apă, un hohot sparge auzul (nr.27), Recuperări (nr.28), Moartea textua pe deasupra poetului (nr.29), Aperturi (nr.30), O confesiune smulsă în iad (nr.31), Fragilitatea palimpsestului (nr.32), Blestematul limbaj esopic (nr.33), Don Quijote și nevasta lui Kien (nr.34), Utopia, mai puțin în cultura română, În smârcuri, Ciclul scândurii (nr.36), Camera cu molii (nr.37), Din vremea lupilor (nr.38), Ispitele memoriei (nr.39, 40), "Actualele" primului om (nr.41), Rețete supra-exploatate (sau, cui i-e frică de Breban?) (nr.42), Înțelepciunea celuiilalt (nr.43), Cartea de rețete M.H.S. (nr.44); **Stoicescu, Passionaria:** Poetul, Lehamite, Iubire, Rugăciunea Anei, Dedesubt, Ritual (nr.2); **Stoiciu, Liviu Ioan:** Băltire, azi? Stagnare literară? (nr.41); **Stratan, Ion:** Ei (nr.1); **Suciu, Ioan:** Tănase și iubirea (nr.36), Politicienii și muzele (nr.42); **Șandru, Mircea Florin:** Azi voi fi bun, Anno domini, De ce ești sumbru?, Puțină tandrețe, Facerea poemului, Nichita Stănescu, Marin Preda (nr.17), Poate că totul se va sfârși, Vârștă, Cineva a venit aseară la mine, Să mă întorc acasă, Roțile negre, Toată noaptea (nr.32); **Șerbănescu, Virginia:** În ceața de la Jilava (nr.20), Horia Stanca (nr.29); **Ștefănescu, Mariana:** Miloș Târnianski (nr.2), Dulce memorie perfidă (nr.10), Amantul morții. Pe urmele lui Vlad Tepeș (nr.15, 16, 17, 18, 19, 20, 21); **Tarbutzan, Iulia:** Bahtiar Vahabzade (nr.22), Noțiunea de timp liber este foarte vagă (nr.30), Colin Falconer (nr.37); **Tartler, Grete:** Christian Morgenstern (nr.22), Johann Wolfgang Goethe

(nr.23), Friedrich Gottlieb Klopstock (nr.24), Un ardelean împotriva "morții analfabete", Un cârcărlan cu coif de cavaler peste lighenașul de biarbier (nr.25), Ibn Hazm al-Andalusi (nr.26), Anonim englez (nr.27), Henri Howard (nr.28), William Dunbar (nr.29), Nicolae Prelipceanu (nr.30), Gunther Grass (nr.31), Al-Mutanabbi (nr.33), Georg Trakl (nr.34), Ernst Jandl (nr.36), Gustav Mahler (nr.37), Erich Fried (nr.38), Hans Magnus Enzensberger (nr.40), Franz Hodjak (nr.41), Anemone Latzina (nr.42), Werner Solner (nr.43); **Taşcu, Valentin:** Nimic nou și totuși, Anotimpurile (nr.14); **Tăbăraș, Stelian:** Urmele mele de azi dimineață (nr.10), Pedagogi de școală...veche (nr.16), Metafizicul pe dos (nr.20), Corondarea emisiunilor la T.V.R. (nr.22), Jocurile absurdului (nr.23), Există trogloditi! (nr.24), Cum a fost? (nr.25), Disocieri cu orice preț? (nr.26), Blestemat... (nr.27), Localități fără primar (nr.28), Reci-Diva (nr.29), Lucrare de control la biologie (nr.30), Sindromul argentinian (nr.31), Firoscos (nr.32), Hop și noi în top (nr.33), Fripturissi Ion (nr.34), Tot scriitorii (nr.35), Așa ceva nu să există! (nr.36), Pălitură de osândă (nr.37), Compatibilitatea (nr.38), Concursuri de... împrejurări (nr.39), Chestie de... laborator (nr.40), Laurențiu dintâul (nr.41), Comportamente preN.A.T.ale (nr.42), Colind pentru o nație (nr.43), Prima de porc (nr.44); **Timofte, Doru:** Vizita maestrului de vânatoare (nr.37); **Tudorovici, Doina:** Profesor sub acoperire (nr.30), Dacă bunurile tot sunt numărate..., Colecția (nr.33), Depărtarea chemărilor (nr.41); **Tumanian, Paul:** Omulețul - tata (nr.24); **Tupan, Maria-Ana:** Alfabetarul postmodernității noastre (nr.6), Un antropolog al modernității (nr.13), Prezentul memoriei (nr.32); **Tupan, Marius:** Vânarea personalităților (nr.1), Interviu - cu Marian Popa (nr.1, 2, 3, 4), Droguri naționale (nr.2), Ierarhii false (nr.3), Servicii și servituți (nr.4), Farmecul indiscret al clișeeilor (nr.5), Amărăciunea opiniunilor (nr.6), Riscurile acrobaților (nr.7), Pierdeți vremea! (nr.8), Sancțiunile scriitorilor (nr.9), Vânătorii de confuzii (nr.10), Mielul lui Baranga (nr.11), Suficiență și snobism (nr.12), Heirupismul (nr.13), Ramuri în prier (nr.14), Fără idiosincrasii (nr.15), Enclavă ecologică (nr.16), Boli contagioase (nr.17), Poluare și desfigurare (nr.18), Centrul cirenaic (nr.19), Urmărire selectivă (nr.20), Miturile invidiei (nr.21), Curentul normalității, convorbiri - Eugen Uricaru (nr.22), Puseurile rataților, convorbiri - Grete Tartler (nr.23), Băneasa Mitocănaion (nr.24), Miza și energiile (nr.25), Tradiție și tranziție (nr.26), Revanșa necrofagilor (nr.27), Escaladarea codurilor culturale, convorbiri - Gheorghe Schwartz (nr.28), Franchețe și acuitate (nr.29), Propagandă tardivă (nr.30), Excese ale apoliticilor, convorbiri - Fănuș Neagu (nr.31), Animația amorelărilor (nr.32), Mecanica insurgenților (nr.33), Encomionomania, convorbiri - George Vulturescu (nr.34), Performanța obligă!, interviuri - Eugen Uricaru, Matei Călinescu, Cornel Ungureanu, Magda Cârnecki, Jenő Farcaș, Nicolae Prelipceanu, Petre Stoica (nr.35), Lamentațiile rataților (nr.36), Derută la Salcia, convorbiri - Cassian Maria Spiridon (nr.37), Interviu - Marian Popa (nr.37, 38, 39, 44), Alarmă printre oportuniști (nr.38), Resuscitarea culturii, convorbiri - Gheorghe Grigurcu (nr.39), Elitele și masa (nr.40), Strategie și înțelepciune (nr.41), Magnetul Iliescu (nr.42), Atracția grotescului, convorbiri - Răzvan Theodorescu (nr.43), Revigorarea Culturalului (nr.44); **Tepelea, Ioan:** Ostacii viselor, Leg vântul de trup, (In)vizibil, Simțuri totale, Cu același folos, Melcul se potrivește la pas, De prea multă realitate, Altfel (nr.26), Provincia română (nr.28); **Tepeș,**

Marinela: interviu - Mircea Diaconu (nr.9); **Țion, Adrian:** Manej (nr.3), Dorința de a ieși din beznă (nr.4), Pe stricte coordonate valorice (nr.13); **Țuțuianu, Floarea:** Cezar Baltag (nr.20); **Ungureanu, Cornel:** Băieți buni, băieți răi (nr.4), Plecarea de acasă (nr.14), Slavici - plecarea de acasă, Slavici - "Dramatica vocație a eșecului" (nr.17); **Uricaru, Eugen:** Supunerea (nr.29), Împlinirea destinului (nr.41); **Ursu, Ileana:** însemnări pe tema: "Tac muzele când armele vorbesc?" (nr.35); **Ursu, Liliana:** traduceri (nr.35), **Vasilache, Theodor:** Troiță, Ecce Homo, Soldații, Pe Golgota mai devreme, Dar Petru?, Pieta - a la P.P.Pasolini, Falsa înviere, La iarba verde (nr.16), Alexandru (în loc de imn Ploieștilor (nr.36), Rugăciune (nr.37), Cântec de fată tristă (nr.38), Capra vecinului (nr.39); **Vasile, Geo:** Amatorismul face ravagii (nr.4), Tânăra și parcă îngereasa Ioana (nr.9), Vânător de vânt în templul de repulsii (nr.11), O personalitate a vremii noastre (nr.16), Privighetoarea pe Golgota, Parabola celor Trei Necunoscuți (nr.25), Ignor premeditat cohorta improvizatorilor (nr.26), Încredințarea vieții în cartea Reginei (nr.27), Deposedarea lumii de spectre și moarte, prin elegie (nr.29), Poeme în limba salvată (nr.33), În siajul autenticității (nr.43); **Vlădăreanu, Elena:** Povești de dragoste într-o lume impotentă (nr.7), Un roman care se simte bine în pielea lui (nr.8), Cotrobăind prin sertarele comunismului, Retorica vulnerabilității (nr.10), Memoria petecului (nr.11), Naivitate sau poză epistolară? (nr.15), Reconfigurarea literară printr-o antologie (nr.21), Prozatorii și dramaturgii sunt așteptați la "Formarea ideilor" (nr.23), Exploatarea realului în nuanțe liturgice (nr.24), Insolitul ca metodă interpretativă (nr.25), Un comportamentist de București (nr.26), Un poet aproape religios (nr.28), Când ai 18 ani și scrii poezie (nr.32), Poeme bolnăvicioase, Un tânăr trebuie să fie, în primul rând, liber (nr.37), Cărțile lui Mircea Eliade, la Muzeul Literaturii Române (nr.40); **Voinescu, Radu:** Literatura de consum (nr.1, 2, 3, 5, 6), Cititorul român e foarte vinovat față de scriitorul român (nr.4), Marian Popa și Istoria literaturii române în comunism (nr.7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14), Limitele psihanalizei (nr.15, 16, 17), Comparatism și imaginar (nr.18, 19), Un modus vivendi (nr.20), Sfidarea inexprimabilului sau critica empatică (nr.21), Bătăliile critice (nr.22), Textualizați copii, oricum numai textualizați (nr.23), Paradigme (nr.24), Drama unei cărți, tragedia unei culturi (nr.25), Neo-avangarda (nr.26), Muzicalitate și tipăt (nr.27), Licențe... suave (nr.28), Romantismul celui de-al treilea mileniu (nr.29), Joi, 28 februarie (nr.30), Clasicism și postmodernism (nr.31), Luciditatea criticii (nr.32, 33), Biblioteca - labirint și lumină (nr.34), O matrice stilistică (nr.35, 36, 37), Plagiatul. De la anatemă la elogiu (nr.38, 39, 40, 41, 42, 43, 44); **Vulturescu, George:** Anchetele literare nu fac scriitori (nr.4), Arca magiei terapeutice populare (nr.30); **Ymeri, Baki:** Fragilitate, Ești cântec?, Iubire într-un oraș necunoscut, Așteptare, Oare ce vârstă au gândurile mele (nr.26).

retrospectivă

Revista "Luceafărul" urează tuturor cititorilor și colaboratorilor un călduros "La Mulți Ani!"

Preț: 16000 lei